MIHAIL KOGĂLNICEANU

OPERE

Ediție critică publicată sub îngrijirea lui

DAN SIMONESCU

859.0.09
K62

MIHAIL KOGĂLNICEANU

OPERE

V

ORATORIE, III

1878-1891

PARTEA A V-A

1889-1891

1891

Text stabilit, introducere, note şi comentarii
de
GEORGETA PENELEA FILITTI

ACADEMIA ROMÂNĂ
FUNDAŢIA NAŢIONALĂ PENTRU ŞTIINŢĂ ŞI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ŞI TEORIE LITERARĂ
„G. CĂLINESCU"
Bucureşti • 2004

Coperta: **Eugen CIUCĂ**

ISBN 973-7934-17-2

INTRODUCERE

Adeseori Kogălniceanu a mărturisit în Parlament că de-a lungul vieţii a avut ocazia să se amestece în toate treburile însemnate ale ţării sale. Nu se dezminte nici în aceste două sesiuni parlamentare din urmă (1889/1890 şi 1890/1891) la care participă şi unde cuvântul său, dacă nu mai răsună ca altădată, rămâne la fel de plin de miez, de interesant, constituind un punct de referinţă în dezbateri. La un orator de talia lui, faptul că e în opoziţie îi dă un plus de vigoare, debaterul se desfăşoară din plin şi Adunarea, chiar dacă uneori e tulburată de fronda tinerilor, continuă să-l asculte respectuoasă.

Şi Kogălniceanu continuă a avea ce spune. Pentru că scena politică românească este destul de agitată, de contradictorie şi o minte limpede, calmă şi degajată de patimi poate pune lucrurile la punct, poate emite judecăţi de valoare. Departe de imaginea simplificatoare – liberalii la guvernare şi conservatorii în opoziţie şi viceversa – în aceşti ani se operează fuziuni ciudate, alianţe năucitoare liberal-conservatoare, şi unii şi alţii creează disidenţe care se învrăjbesc, se acuză, se disculpă în cele două spaţii potrivite pentru aşa ceva: presa şi Parlamentul.

Liberal tradiţional, tovarăş de idei al lui I.C. Brătianu, Kogălniceanu are, din primele zile ale sesiunii parlamentare, un cal de bătaie pe care îl exploatează şi la tribună şi în adunările electorale: alegerile. Cu exemple din Vlaşca, Prahova sau Huşi el demonstrează că bătăuşii au ajuns „o instituţie naţională". La Focşani e poftit să asiste la desfăşurarea alegerilor şi se duce bucuros spre a-l susţine pe Nicolae Fleva, apărătorul ţăranilor răsculaţi în 1888. I-a fost de ajuns să stea jumătate de oră la bărbier ca să afle de cei 40 de sergenţi de stradă deghizaţi în civili, ciomăgaşi de ocazie, ca să-l scoată deputat pe Ilie Niculescu, cel care pusese dijmă la fasole şi dovleci. Cu toată peroraţia lui Kogălniceanu, candidatul guvernamental a fost validat iar ancheta parlamentară refuzată. Electoratul e influenţat pe toate căile, inclusiv cele care reclamă mijloace contondente. Oameni care teoretic ar avea altă menire se transformă în agenţi electorali, cum e cazul arhiereului Calistrat Orleanu. Kogălniceanu cere mitropolitului „să-l potolească". Apoi ideea de a îngădui funcţionarilor publici să candideze la Cameră i se pare pernicioasă. E un risc să apară „ingineri de sare", „ingineri de tutun", de la respectivele regii, ori silvicultori, arhitecţi ş.a., care pot crea grupuri de presiune în mijlocul populaţiei prin eliberări condiţionate de certificate, procese verbale de

contravenție, licențe de fabricație ori de negoț etc. Desigur Kogălniceanu e pătimaș și caută nod în papură specialiștilor. Singur admite că prin Convenția de la Paris din 1858, cu valoare de Constituție pentru Principate până la Unire, se preconizase tocmai accesul altor profesii decât cea de proprietar ori de avocat, majoritare în Adunarea României. De altfel în țările balcanice teama mare era de avocați nu de ingineri ori arhitecți. Sârbii chiar interziseseră accesul avocaților în Parlament pentru ușurința cu care „făceau din alb negru" – amintește tot Kogălniceanu.

Dar aceste obiecții asupra structurii profesionale a Adunării ori a desfășurării alegerilor reprezintă doar încălzirea pentru ampla dezbatere politică. În decembrie 1890 Kogălniceanu își dezvoltă o intervenție cu valoare de testament politic. Ca și în alte ocazii, el discută mult retrospectiv și înfățișează scena politică românească fără menajamente. Prilejul i l-a oferit acea mostră de stângăcie politică reprezentată de darea în judecată a guvernelor conduse de I. C. Brătianu.

Să rememorăm faptele.

După o lungă guvernare de 12 ani (1876-1888), I. C. Brătianu este invitat de vodă Carol să părăsească Ministerul. În bună tradiție resentimentară, conservatorii veniți puțin mai târziu la putere formează imediat o comisie pentru „strângerea dovezilor" incriminatorii. I se dăduseră zece zile de lucru. După zece luni, lucrările nu erau gata, se cereau mereu amânări iar Kogălniceanu constata enervat că „o dreptate care întârzie nu mai e dreptate". S-a invocat lipsa copiștilor pentru transcrierea raportului, boala cutărui membru al comisiei, „problemele de familie" ale altuia. Arțăgos, Kogălniceanu întreabă: „Cine v-a rugat să primiți această însărcinare?" El consideră o adevărată „dramă" ca „moravurile noastre să fie în acest fel arătate în fața Europei". Numai că practica era veche. În 33 de ani de regim parlamentar cel mai mult se folosise dreptul de a da în judecată puterea executivă. La acest capitol doar bulgarii ne întrecuseră. În 24 de ani de domnie, regele Carol condusese țara cu guverne justițiabile. „Europa o să creadă că suntem o națiune de tâlhari", conchide Kogălniceanu, amintind de guvernele conduse de Manolache Costache Iepureanu și de Lascăr Catargiu. Cel dintâi încercase, în 1860, în conformitate cu prevederile Convenției de la Paris, să impună egalitatea cetățenilor în fața impozitelor și a „dării de sânge" – recrutarea. Îl scăpase chiar el, Kogălniceanu, printr-o pledoarie cu valoare antologică rostită în Parlament. Lui Lascăr Catargiu, după 1876, i s-a intentat de asemeni un proces, iar „noi, miniștrii – recunoaște Kogălniceanu nemulțumit – era să dăm o reprezentație de păruială", deoarece guvenul liberal succesor nu fusese unanim în ceea ce privește inculparea conservatorilor. Aceștia erau „greșiți" dar nu trebuiau „omorâți". „Cum să-i omori moralicește pe acei veterani ai luptelor noastre?" se indignează Kogălniceanu care rememorează situația paradoxală când Lascăr Catargiu și comilitonii săi cereau să fie inculpați și probele nu apăreau! A venit războiul pentru independență „și am scăpat cu fața curată", mărturisește Kogălniceanu. Cel care ceruse stingerea acțiunii fusese chiar I.C. Brătianu. Astăzi cel vizat era el. Din 15 în 15 ani Parlamentul se lăsa cuprins de febră și zelul demolator al guvernului succesor cerea

victime. Acuzele nu erau principiale, de interpretare a politicii externe, a sistemului vamal ori a asistenței sociale. După 40 de ani, în care I.C. Brătianu „nu-și cruțase nici viața, nici averea, pentru naționalitate, pentru dreptate, pentru libertate", nu era văzut ca un om politic care a greșit ci ca „delapidator ordinar al banilor publici... borfaș... corupt și corupător... a luat rușfet". Colegii săi erau „demni a înfunda Văcărești și Ocna". Generalul Cernat, fostul ministru de Război, care condusese armata română la victorie pe câmpiile Bulgariei în 1877, făcuse „scandaloase concusiuni". Dim. A. Sturdza, care sacrificase sute de mii de franci înzestrând Academia Română, era acuzat că a luat o carte de liber parcurs pe calea ferată de 200 de lei. Ion Calinderu, aflat în misiune timp de doi ani la Berlin, cheltuise acolo „în petreceri și zeflemele", când în același timp renunțase la leafa de la Curtea de Casație. Mergând orbește cu vindicta comisia formulase acuze și împotriva simplilor liberali. I. Pillat furnizase statului cereale de pe moșia sa. Din 16 000 de saci doi fuseseră amestecați cu pietre... Furnizorii armatei din timpul guvernării liberale, Mandrea și Alcaz, se vedeau și ei trași la răspundere pentru că nu livraseră postav standardizat ca dimensiune, uitând că aceasta „depinde de piuă când se bate", cum precizează Kogălniceanu, vechi producător de postav, la Neamț.

Pe lângă aceste incriminări ridicole comisia înșirase un pomelnic întreg de ceea ce cam fac de fapt toate guvernele: intervenții în alegeri, contracte părtinitoare pentru unele ziare ca să se tipărească la Imprimeriile Statului, sustragerea de la judecată a unor funcționari publici, amestec în justiție, cumpărări fără licitație, schimbarea destinației unor fonduri, impozite nevotate impuse unor comercianți, situații financiare falsificate.

Așa cum la darea în judecată a guvernului Lascăr Catargiu se găsise un sârguincios, Grigore Serurie, care a întocmit un raport de o mie de pagini (între altele îi reproșa primului ministru că a trimis o telegramă intendentului de la moșia sa Golăței pe banii guvernului) și acum apăruse un justițiar intransigent în persoana lui N. Blaremberg. Ca să-l incomodeze, Kogălniceanu îi amintește de hatârul ce i-a făcut ca ministru de Interne pentru a-și cumpăra, cam pieziș, un teren de casă...

Acuzele reciproce între liberali și conservatori convertite, periodic, în dare în judecată, erau în primul rând dovada unor stări temperamentale, de popor latin, crede Kogălniceanu. De altfel nici în partidele ca atare, cum observam la început, lucrurile nu erau limpezite. Orașul Ploiești oferea, din acest punct de vedere, un prototip plin de savoare. Acolo era prefect moldoveanul Lupu Costache. Nume ilustru în istoria țării, sărăcuț, cartofor, cu studii neterminate – iată rețeta pentru a fi captat în structurile partidului liberal. Fusese mai întâi polițai la Bârlad, apoi prefect la Botoșani, Bârlad, Galați. La Ploiești, după ce trecuse la conservatori, voia să-și formeze propriul partid. A fost liberal sub liberali, conservator sub conservatori, junimist sub junimiști, comentează disprețuitor Kogălniceanu.

Aceasta e scena politică românească și regele trebuie s-o cunoască și să intervină. El a fost ales „ca să reprezinte și îndeafară și înlăuntru suveranitatea

majorității poporului român", previne Kogălniceanu, declarând că nu s-a aflat niciodată printre curtenii adulatori ai acestuia.

Cu un trecut bogat în fapte, ajuns la senectute, el poate pontifica, poate dezvălui racilele regimului constituțional, traseismul politic al atâtor deputați ca și acea invenție ciudată de „guvern neutru", „un ce hibrid și imoral" căci totdeauna asemenea guverne sunt rezultatul unor „coaliții monstruoase". Mai mult, ele „învață pe români să nu mai aibă încredere în ideile diferitelor partide". Lupta tinerilor împotriva bătrânilor, subiect la care Kogălniceanu e foarte sensibil, vizează doar demolarea. Cei care, altădată, urcându-se la tribună se uitau mereu sfioși la I.C. Brătianu („Stăpâne, bine am vorbit?") acum, „ca irozi, ca vicleimi" îl înjură „pe acel născător al lor", exclamă Kogălniceanu, gândindu-se deopotrivă la sine. Căci Take Ionescu, „benjaminul", C.C. Arion ori C. Dissescu nu-l menajează și replica ce i-o dau adesea privește mai mult anii ce-i poartă în spate decât dezbaterea parlamentară propriu-zisă. Ba unii, precum C. Ressu de la Galați, devin chiar mojici și îl numesc „ruină", îi aruncă „în cap petice murdare". Individul fusese „la nivelul civilizației, inteligenței și originii sale" declară Kogălniceanu sarcastic, amintind că acesta, deși parlamentar, n-avea împământenirea românească fiind grec; îi sugera, de aceea, să se grăbească a o cere cât e „roata sus", altminteri „poți să fii trimis acolo unde te-ai născut!"

Kogălniceanu e dezgustat de lipsa de moralitate a politicenilor din jurul său. Îi compară cu popii care stau toată săptămâna în cârciumă dar duminica „își pun vestminte de aur, țin în mână sfânta cruce, într-o atmosferă de smirnă și tămâie și... lumea îi crede". Mai toți deputații n-au alt gând decât cum să se căpătuiască, să ajungă directori la Creditul agricol, președinți de tribunale ori prefecți. Cu un asemenea profil moral e lesne de înțeles că Parlamentul, indiferent de culoarea politică, tergiversează de ani de zile votarea legii cumulului, reducând în fiecare sesiune lista de incompatibilități. Legea „plină de defecte", „legea nenorocită" era dorită de toți (fusese preconizată în 1832 prin Regulamentul Organic, apoi în 1866 prin Constituție) dar când se ajungea la cazuri concrete începea târguiala și lucrurile se împotmoleau.

*

Un domeniu unde Kogălniceanu a fost totdeauna prezent și participant activ și informat e cel al bugetului, „legea legilor", de care până la urmă depindea funcționarea întregului angrenaj al statului. Acum el constată, ca linie generală, ca și odinioară, că deputații irosesc ședințe întregi cu discuții privind leafa unui ușier și în schimb votează nepăsători milioane fără nici o justificare pentru „înfrumusețări urbane" iluzorii sau fortificații veșnic neterminate. Încurajate de lipsa de discernământ a Adunării comunitățile urbane veneau prea adesea cu cereri de noi impozite, unele ducând, în timp, la decăderea localităților. În anii 1889-1891 astfel de solicitări fac orașele Sinaia, Caracal și Constanța. În primul caz, „orășelul care s-a înființat datorită unei vecinătătți ilustre", se grăbea să ajungă „ca broasca din fabulă... cât un bou" și cerea taxe pe sticla de apă

minerală vândută ori pe varul de pe proprietățile sale! Notabilitățile caracalene solicitaseră taxe în favoarea municipalității de la buțile, doagele, ciuturile și crucile vândute în târguri, ceea ce era „vexatoriu pentru populația săracă". În fine, edilii Constanței voiau cazinou, dar apa continua să fie adusă de la 7 km din puțuri de unde beau și caii.

Discutarea bugetului fiecărui minister dovedește același spirit de clopotniță. Ca să-și recompenseze clientela politică și să-i scutească de muncă pe prefecții „voiajori" („iarna la București, vara la băi"), guvernul întreise numărul subprefecților (de la 200 la 600). Fuseseră așa recrutate „lepădăturile birocrației românești. Cum să moralizezi populația rurală cu ei?" se întreabă indignat Kogălniceanu.

Prefectului de Prahova i se acordau cheltuieli mai mari pentru că se ducea mereu la Sinaia, la Palatul Regal. Și polițaii Ploieștilor se împărțeau din această prodigalitate când primeau 450 lei pe lună, în vreme ce omologii lor de la Botoșani aveau doar 200. La Vâlcea, fieful electoral al ministrului de Externe Al. Lahovari, prefectul Herescu, „casier de alegeri", cum îl numise necruțător Kogălniceanu, ceruse pur și simplu bani pentru campania electorală și ministrul de Interne aprobase cererea, în loc să-l demită.

Un capitol care ar fi putut deveni rentabil în ceea ce privește almentarea bugetului era tratatul comercial cu Serbia. Dar acesta – de fapt mai mult un aranjament – fusese încheiat orbește. Kogălniceanu convine că mai devreme sau mai târziu se va ajunge la o „confederație" cu Serbia, Bulgaria și Grecia și atunci schimburile comerciale vor fi cântărite cu grijă și creiat un „Zollwerein" corespunzător. Între timp, România și Serbia, țări mici, cu economie asemănătoare, aveau schimburi destul de anemice. Când seceta usca lanurile uneia, importa cereale de la vecină. De data aceasta, fără a consulta Camerele de Comerț, guvernul încheiase acordul adoptând principiul națiunii celei mai favorizate. Cum economia sârbească era tutelată de Austria, era de presupus că tratamentul preferențial urma să se aplice mărfurilor austriece care ar fi tranzitat pământul Serbiei atât cât să se împământenească. Dezvăluind această stare, ca „o pasăre de rău augur", Kogălniceanu e nemulțumit mai ales de opacitatea autorităților noastre. Când Camerele de Comerț au trimis proteste la ministerul de resort, titularul, pe un ton cominatoriu, le-a mustrat, ba într-un caz chiar a dizolvat instituția.

Trebuie observat că deși semnalează toate aceste strâmbătăți, Kogălniceanu nu are câștig de cauză; când depune moțiuni în acest sens, nu întrunește voturile cerute.

Același insucces înregistrează la discutarea bugetului ministerului de Externe. De ani de zile el reclama absența consulatelor românești la Ismail, Sibiu, Brașov, Cernăuți, Suceava, Reni. Cu patru ani în urmă fuseseră aprobate dar... fără fonduri. „Cum să afirmăm puterea noastră către supușii noștri?" se întreabă el nemulțumit când vede că reprezentanța noastră consulară continua să funcționeze la Monaco – loc de agrement și de *farniente* pentru „beizadelele" liberale și consevatoare.

În același timp se punea problema reciprocității căci austriecii, în primul rând, apoi rușii, francezii, englezii, grecii formau „un copaciu înalt care la fiecare cracă are cât un consulat".

Kogălniceanu era în general nemulțumit de prestația ministerului de Externe, dovedind că mulți dintre diplomații noștri își făceau meseria formal. La Viena, Marcu Brociner făcuse să fie jucată piesa *Nunta din Văleni*, o calomnie ticăloasă la adresa moravurilor românești. Pe marginea ei presa din capitala imperiului glosase puțin măgulitor despre „sălbaticii" și „asiaticii" din România, despre lipsa simțului moral, amestecul dezgustător al boierilor cu țiganii ș.a. Legația română de la Viena asistase la spectacol in corpore și transmisese rapoarte entuziaste la București despre succesul dramei românești...

El se luptă și pentru reintroducerea postului de comisar pe lângă Comisia Europeană a Dunării. Neinteresați ori neștiutori, miniștrii de Externe lăsaseră sarcina atât de complexă a reprezentării în acest organism pe seama prefectului de Galați, socotind-o pur decorativă. Or, ca țară suverană dar cu parteneri abuzivi ca Austria și Rusia, România avea nevoie acolo de o persoană chiar mai importantă decât un ambasador. Și frecventele incidente, încălcarea la tot pasul a regulamentelor, evaziunile, refuzul supunerii la carantină a vaselor chesaro-crăiești sau rusești, întârzierea plății pentru dragarea canalelor de către ruși – toate acestea cereau prestanță, autoritate, dibăcie, nu vizita grăbită și formală a unui prefect puțin familiarizat cu subtilitățile de procedură din acest organism internațional.

Lipsa banilor era permanent invocată când se discutau diferitele paragrafe ale bugetului, dar pentru armată se forma imediat un cvorum. În acest caz nu se mai cereau expertize, nici evaluări de costuri ci se vota liniștit pe temeiul avizului dat de „Comitetul apărării". Lui Kogălniceanu acesta i se pare a fi „o farsă", o „ființă anonimă" căci de fapt nu exista deloc. Se cereau mereu noi linii de cale ferată „după ureche". Ori de câte ori se ridica însă un moldovean să ceară dotarea corespunzătoare a provinciei de peste Milcov se invoca natura strategică a liniilor de margine care ar fi înlesnit o presupusă invazie rusească. În schimb se votau fortificații, după părerea lui Kogălniceanu „de nici un folos" și Moldova rămânea în situația Serbiei, să fie apărată, ca aceasta, de pădurea Sumadia. Sugera, de aceea, să se ceară ministrului de Război câteva sute de mii de ghinde...

Lucrările prost făcute erau mereu reparate pe banii contribuabililor, fără ca Adunarea să tragă la răspundere pe cineva. Astfel malurile tunelului *à ciel ouvert* de la Barboși se prăvăleau la prima ploaie, liniile se acopereau de noroi iar circulația feroviară se întrerupea zile întregi. Și totul dintr-o eroare de concepție!

La discutarea bugetului, la modul general vorbind, se punea pe de o parte problema găsirii de noi resurse iar pe de alta cea a reducerii cheltuielilor. Și într-un caz și într-altul Kogălniceanu e nemulțumit. Împrumutul de 50 de milioane de lei (fără prevederi de rambursare în buget!), contractat în străinătate de miniștrii de Finanțe Menelas Ghermani și Gheorghe Vernescu, nu fusese cheltuit și lumea era liniștită cu motivația că, păstrat în bancă, acesta producea o

dobândă de 4 1/2 %, deşi statul român plătea în acelaşi timp 5% împrumutătorilor din străinătate.

Altă sursă prezumată de venituri era vânzarea bunurilor statului (între altele, moşiile mânăstirilor secularizate prin legea din decembrie 1863). Acţiunea fusese precipitată de răscoalele din vara anului 1888 dar Kogălniceanu rămâne sceptic şi susţine că „nu are să fie un adevăr". Când Carp îl numeşte „prooroc fals", el replică tăios: „În adevăr, de la Christos încoace, toţi proorocii sunt falşi". Felul în care se preconiza lotizarea acestor bunuri şi vânzarea lor arăta că până la urmă profitorii aveau să fie doar marii proprietari nu ţăranii suferind endemic de lipsa de pământ.

Tot împotriva ţăranilor i se pare îndreptată şi noua lege a vânătorii, care fixa taxe aberante pentru deţinerea ogarilor, a puştii şi pentru doborârea fiecărei specii în parte. Take Ionescu, orăşean prin excelenţă şi vizitator, cel mult, e drept asiduu, al oraşului şi împrejurimilor Sinaei, cum îl ironizase Kogălniceanu, ceruse aceste taxe exorbitante deoarece vânatul se împuţinase. Or, trebuia ţinut seama de realitate: la munte erau animale sălbatice de care ţăranii trebuiau să se apere. În acelaşi timp contau şi „scrupulele poporului şi chiar plăcerile sale". Apoi Kogălniceanu declară, în cunoscător, că în judeţul Neamţ căprioarele erau „ca turmele de oi", iar în Dobrogea prepeliţele şi potârnichile puteau fi vânate cu bâtul sau cu plasa. Ca proprietar acolo, îngăduise căpitanului unui vas englezesc să vâneze aceste păsări. Invitatul stătuse 12 zile în cort ca să marineze ce prinsese pentru oamenii săi „pe tot timpul iernii".

Dar o sursă de redresare a bugetului pentru care deputaţii se pierdeau în discuţii bizantine, rezultatele rămânând firave, erau pensiile. Dincolo de faptul că între depunerea actelor de pensionare şi încasarea efectivă a acestor drepturi treceau uneori ani de zile, Casa Pensiilor era mereu în deficit. Formula găsită a fost diminuarea pensiilor existente (cu până la 25%) spre a-i mulţumi pe toţi. Motivaţia factice că „aşa e în Franţa" i se pare lui Kogălniceanu inadmisibilă. „Nu e un cuvânt ca un principiu pe care îl recunoaştem că e rău şi nedrept să-l adoptăm!" Apoi el militează pentru egalitatea dreptului la pensie pentru femei ca şi cuprinderea în acelaşi sistem a funcţionarilor judeţeni şi comunali a căror situaţie depindea de fondurile fluctuante ale prefecturilor. Dispus totdeauna să intervină, să facă un mic hatâr, Kogălniceanu admite că susţine în chip deosebit cererea Acriviţei Herescu. Aceasta avea documente despre întâmplările de la 1821 în Moldova şi el, ca preşedinte al Academiei, îi promisese ajutorul dacă dona documentele...

Aceeaşi încetineală se manifesta şi în rezolvarea cererilor de împământenire. Dacă la pensii explicaţia putea fi încărcarea bugetului, aici era vorba de ziua consacrată rezolvării acestora – sâmbăta, prea adesea ocupată cu continuarea unor discuţii restante. 1800 de solicitanţi, „zdrobiţi faţă cu atotputernicia puterii executive", aşteptau la uşa Camerei recunoaşterea calităţii de român. Mai mult, ori de câte ori aveau loc alegeri generale şi Adunarea îşi primenea compoziţia,

procedura era luată de la capăt. Dar dacă în principiu Kogălniceanu cere rezolvarea grabnică, la modul concret discută, cu foarte mare atenție, fiecare solicitare. Rutina care se înstăpânise la comisia de resort a Camerei făcea ca o persoană să fie recomandată doar dacă își plătise impozitele, se căsătorise cu o româncă și „avea purtare bună". În covârșitoare majoritate aceștia erau cârciumari macedoneni și Kogălniceanu nu vede nici un folos de pe urma lor. Ba alții, de aceiași sorginte, precum Apostol Arsaki sau Evanghelie Zappa, făcuseră avere în România dar o transferaseră mai toată în Grecia. Și trebuie să-i dăm dreptate lui Kogălniceanu pentru aceste accente de aparentă xenofobie fiindcă, într-adevăr, cei doi, cu averi considerabile în țară, bine administrate, ridicaseră la Atena Arsakeion-ul, școala de fete pentru care trimisese 600 000 drahme aur și respectiv Zappeion-ul, clădire monumentală cu un parc înconjurător impresionant. Ambele donații împodobesc și azi capitala Greciei. Cum cel din urmă înzestrase generos și Academia Română, urmașii colaterali din Grecia contestaseră testamentul și acționaseră statul român în justiție, încât la un moment dat bunele relații diplomatice româno-grecești au fost tulburate din această pricină.

*

Cine a urmărit intervențiile lui Kogălniceanu la tribuna Parlamentului după unirea Principatelor ori după războiul pentru independență din 1877, când Dobrogea a reintrat în hotarele românești, a putut constata un *leit motiv*, o temă obsedantă ce revine an de an dramatic, stăruitor și cu rezolvări, din păcate, minore. E vorba de situația Moldovei și de cea a Dobrogei. În primul caz, dacă Moldova cedase Țării Românești, Iașii pierzând statutul de capitală, acesta nu era un motiv ca înzestrările de care beneficia provincia de dincoace de Milcov să nu-i privească și pe moldoveni căci „sărăcia bate la toate ușile, la bogat și la sărac!" Astfel reclamă căi ferate la Huși, Târgu Ocna, Odobești, așa cum se construise linia Pitești – Curtea de Argeș și nu se încrede în „studiile de fezabilitate" – formă mascată de amânare. Kogălniceanu e supărat și pe deputații de Huși care „refuză să-și ridice virginala voce... elocventul dumnealor mutism". Să amintim că aceștia erau din majoritatea guvernamentală și se pliau la sugestiile făcute de Cabinet.

Iașii continuau să vegeteze și fondurile votate de Adunare erau destinate teatrului și electrificării dar Kogălniceanu consideră că erau alte priorități: mai ales curățarea apei Bahluiului. Apoi se cumpăraseră nechibzuit casele lui Mihai Sturdza pentru seminar și aducerea moaștelor mitropolitului Veniamin Costache, desființându-se așa instituția de frumoasă tradiție de la Socola. Asta „ca părinții de la Mitropolie să nu se deranjeze prea mult."

Dar elocvența, remarcă el supărat, nu mai e suficientă. Adunarea nu-l mai urmează ca altădată ci doar îl asculta politicoasă.

La fel stau lucrurile și când vorbește de Dobrogea. Comisiile trimise, în parte și la insistențele sale, au stat câte 40 de zile, pe diurne „destul de frumoase", făcând „exerciții de retorică" în fața dobrogenilor încrezători. Acolo, ca și în

Franța – și el vorbește în cunoștință de cauză deoarece în 1881, în calitate de ministru al României la Paris, încercase să încheie un tratat bilateral de comerț și fusese „mâncat" de birocrație – lucrurile se împotmolesc din cauza armatei de funcționari bugetivori. Pescăriile, pădurile, caii de pur sânge arab – nimic nu se putea valorifica. În schimb, amintește el amuzat, autoritățile mențineau, complet inutil, târgul de vite din apropierea Constanței, chiar pe moșia sa Anadichioi, unde nu era nici un fel de trafic. Avea un singur bon, „acolo s-a crescut și s-a îngrășat".

Pentru podul peste Dunăre care ar fi unit provincia cu țara se votau an de an credite care apoi primeau altă destinație. „Soarta Dobrogei" o vede în această legătură, altminteri continua a fi o „provincie străină". Nici la Constanța nu mergeau lucrurile mai bine. Guvernanții declaraseră neputincioși că nu sunt bani. Kogălniceanu însă, consultând pe inginerul englez Hartley – cel care făcuse lucrări de regularizare a cursului Dunării la Sulina și amenajări pe Prut – aflase că nu sunt necesare fonduri integrale. Se investea un milion și bucata de cheu astfel pregătită producea (prin taxa de acostare a vaselor) într-un an aceeași sumă.

După nesfârșitele discuții la care asistase pentru introducerea ori modificarea unor legi, de aplicare ori abrogare a lor, Kogălniceanu conchide amar: „Boala de care suferă România e călcarea legilor".

*

În lunga sa carieră parlamentară Kogălniceanu s-a manifestat ca un liberal consecvent și intransigent. În acești ultimi ani de viață, ros de boală, nemulțumit de climatul politic al țării își proclamă neabătut crezul liberal și „steagul sub care am lucrat în toată viața mea politică voiesc ca tot el să mă înfășoare când voi muri".

Poate că toți cei care îl ascultau atunci avea sentimentul prezenței unui „monstru sacru" dar a cărui viață era în declin. Ca în atâtea alte rânduri, Kogălniceanu reușește, cu trufie bine temperată, să-și înduioșeze auditoriul când mărturisește cât îi place să stea pe pământurile sale din Dobrogea unde totul e făcut de mâna lui: case, pavilioane, fântâni... „Așa și noi, Partidul liberal, să nu uităm că tot, dar tot este făcut de liberali" căci „Partidul liberal urmează mișcarea veacului".

*

Cel care avusese șansa excepțională de a se afla în mijlocul evenimentelor, de a le îndrepta cursul încă din 1848, de a fi fost părtaș la toate actele fundamentale ce jalonau istoria României moderne închidea ochii la Paris, la 20 iunie 1891, pe masa de operație. Anunțând moartea marelui bărbat, Gheorghe Roznovanu, președintele Adunării, îl omagia ca fiind „între cei dintâi care a lucrat la regenerarea statului român". Nicolae Voinov, cu care nu de puține ori Kogălniceanu se aflase în dispută, va rosti plin de emoție: „Trista veste... este una din durerile cele mai mari care poate să aibă România. Când un cetățean ca Mihail Kogălniceanu dispare dintre noi, nu o voce ca a mea poate, în incinta Camerei, să facă descrierea calităților și a marilor sale merite. Unde este o suflare românească vestea morții lui Kogălniceanu aduce doliul cel mai adânc...

Când avem a plânge pe cel mai mare om care a lucrat în timp de o jumătate de secol pentru regenerarea statului român; când încă sunt contimporani cari pot spune mai bine decât mine meritele lui, nu eu aş putea face biografia acestui mare cetăţean, dar voi zice că această Cameră, oricât de multă grabă ar avea pentru a termina lucrările sale, nu poate, sub impresiunea acestei dureri, să mai lucreze astăzi şi, ca un semn de respect pentru memoria aceluia care nu mai este în mijlocul nostru, să ridicăm îndată şedinţa... Camera n-are alt de făcut decât, înclinând capul cu durerea în inimă, să ridice şedinţa în semn de doliu... dacă n-am face-o, ne-am lipsi nouă înşine."

Dar adversităţile erau mai puternice şi I. Em. Florescu, preşedintele Consiliului de miniştri, a declarat că nu se putea cinsti mai bine memoria „unui om de stat ca Kogălniceanu decât nelăsând să treacă mult timp pentru a da ţării acel tarif [vamal, n.n.] pe care-l discutăm de atâta timp".

Indignat, Nicolae Fleva a observat că suspendarea şedinţei se făcuse în împrejurări asemănătoare „pentru deputaţi şi senatori de mai mică valoare ca el". Nu înţelegea cum, „când e vorba de ridicarea şedinţei să ne apuce frigurile tarifului!"

În cele din urmă harnica Adunare a ridicat şedinţa votând reluarea dezbaterilor în seara aceleiaşi zile, la orele 8^{30}.

Mica meschinărie nu-l mai putea atinge pe cel care, de curând, amintise de „o lege mai mare decât toate, legea care coseşte şi care este moartea". Acum Mihail Kogălniceanu şi opera lui intrau în eternitate.

GEORGETA PENELEA FILITTI

DISCURSURI, INTERVENŢII, AMENDAMENTE, PROPUNERI

SESIUNEA 1889-1890

Discurs asupra alegerilor din Vlaşca[*]

Domnilor, declar de la început că pun afară din cauză pe onor. domn Sordini[1]. Dacă ar fi să dau votul meu după simpatie, aş vota pentru domnia-sa, fiindcă domnia-sa, ca alegător de Vlaşca, de mai multe ori m-a onorat cu votul domniei-sale şi între candidatul căzut şi cel triumfător, eu prefer pe domnul Sordoni, fiindcă domnul Efrem Ghermani aparţine unui grup care are fericirea de a nu mă avea la stomac şi pe care şi eu îl plătesc cu aceeaşi monedă.

Dar aci este o cestiune mai mare decât aceea a simpatiilor noastre personale sau politice, este o cestiune serioasă care trebuie să ne îngrijească pe toţi, este un rău care începe a prinde rădăcini la noi şi a se lăţi în toată ţara.

Domnilor, sunt mai multe oraşe unde bătăuşii au ajuns o instituţiune naţională. (*Ilaritate.*)

Domnul N. Nicorescu: Guvernamentală.

Şi unul din corpurile cele mai importante, cele mai energice ale acestei instituţiuni naţionale se găseşte în Giurgiu.

Domnul C.G. Dobrescu: Şi la Ploieşti.

N-am voit să vorbesc de Ploieşti, fiindcă acolo este un proces înaintea instanţelor judecătoreşti şi voiesc să aştept verdictul justiţiei. Vorbesc dar numai de Giurgiu. La Giurgiu, ca şi la Bârlad, ca şi la Ploieşti şi la Galaţi, unde bătăile şi bătăuşii au ajuns o instituţiune naţională, este o stare de lucruri cu totul anormală. La Giurgiu, unde am fericirea de a număra mai mulţi amici, am văzut cu ochii mei cum fiecare grup îşi cheamă în ajutorul său bătăuşii. Sunt acolo bătăuşi plătiţi cu ora, cu luna, cu anul şi chiar cu ziua, şi afară de aceasta mai e şi un serviciu extraor-

[*] Şedinţa din 18 noiembrie 1889.

dinar, aşa cum este la Imprimeria Statului în timpul sesiunii corpurilor legiuitoare, când se publică dezbaterile noastre. Ei bine, domnilor, aţi auzit cum un deputat, coleg de ai noştri, a fost şuierat, ceea ce nu trebuie să se întâmple într-o ţară democratică, ca să se şuiere un deputat după cum s-ar şuiera un actor la teatru.

A doua zi după această scenă, au venit bătăuşii şi au început bătaia, şi de o parte şi de alta au fost capete sparte, oameni închişi. Un fost deputat naţional-liberal, domnul Iepurescu, a fost închis trei zile gustând astfel pâinea amară a temniţei.

Eu nu învinovăţesc pe nimeni, dar zic că acolo e o stare de boală şi fiind astfel, nu trebuie să vină medicul să o cerceteze? Şi care altul poate fi medicul decât Camera?

Eu nu vă cer decât să numiţi o comisiune parlamentară, compusă din oameni imparţiali din toate grupurile, care să vadă cine în această alegere a condus acea companie de bătăuşi.

Răul sporeşte din zi în zi şi de aceea mă tem că la alegerile viitoare să nu vedem această boală căpătând o întindere foarte mare, întocmai ca angina sau altă epidemie.

De aceea, domnilor, abstracţiune făcând de persoane, fără privire la amici sau la adversari, eu vă rog să votaţi o anchetă parlamentară, care să vadă ce e în Giurgiu; căci să nu vă faceţi iluziuni; să dea Dumnezeu să fiu eu profet mincinos, dar văd că animozităţile sunt aşa de mari, încât nu e imposibil să auziţi că se dau şi focuri, căci acum, pe lângă ciomege, a început să se cumpere şi revolvere pentru a se pregăti de alegeri.

Când vezi în adevăr oameni serioşi şi cari aparţin partidului conservator, cum e domnul Hariton Racotă, că pentru a scăpa familia şi casa...

Domnul I. Dimitriu: Nu are proprietate.

Eu socot că domnul Racotă e mai vechi decât dumneata în politică şi dacă-i contestaţi domniei sale dreptul de a vorbi, aceasta e pentru mine un îndoit îndemn de a cere acea anchetă parlamentară.

Ziceam, domnilor, că domnul Hariton Racotă, om eminamente conservator, şi aci îmi vine să zic că dracul nu e atât de negru, după cum se zice, a fost nevoit să-şi aducă oameni de la sat înarmaţi, pentru ca să-şi poată apăra casa.

Vedeţi bine în ce stare se află Vlaşca şi capitala ei Giurgiu.

Replică lui I. Lahovari.

Domnilor deputaţi, onor. domn I. Lahovari a venit să vă înfăţişeze oraşul Giurgiu sub aspectul luptelor vechi zicând: noi am luptat 12 ani, Giurgiul este proprietatea noastră, a conservatorilor, şi-mi aduc aminte că era odată un timp când repausatul Cezar Bolliac zicea că colegiul al treilea de Vlaşca este ohavnic al lui; aşa şi onor. domn Lahovari pretinde astăzi că Giurgiul este ohavnic al domniei-sale şi al amicilor săi politici. Eroare profundă. Domnia-sa trebuie să-şi aducă aminte că eu, ca combătut de administraţia domnului Brătianu, şi fără ca să fiu liberal-conservator, am reuşit în contra domniei-sale; prin urmare, Giurgiul nu a fost totdauna cu liberalii-conservatori sau cu conservatorii mai cu seamă; şi la alegerile viitoare, dacă se vor tolera ceea ce doreşte onor. domn Carp, adică să fie oarecare libertate, îi dau *rendez-vous* domnului Lahovari la Giurgiu.

Domnia-sa pune o întrebare foarte ciudată, când se miră de ce tocmai acum vine acest protest? Dar când era să vină? Neapărat că acum, când Camera e deschisă.

Onor. domn Lascăr Catargi, fost prim-ministru în timpul acestei alegeri şi preşedinte al comisiunei actuale de verificare, a zis aceste cuvinte pe cari le citesc în raport:

„Domnul Lascăr Catargi este de opiniune că, înainte de a se pronunţa asupra acestei contestaţiuni, să se ceară de la domn ministrul Justiţiei raportul întocmit de autoritatea judecătorească, însărcinată de a ancheta faptul la faţa locului".

Va să zică au fost acolo neorânduieli, au fost bătăi, au fost plângeri, a fost chiar o anchetă judecătorească.

Acum, când cerem anchetă parlamentară, acea anchetă nu va cere şi ancheta judecătorească? Căci domnul Lahovari a spus că au mers petiţiuni şi până la Rege... (*Zgomot, întreruperi.*)

Eu nu zic aceste cuvinte pentru ca să acuz pe domnul Lascăr Catargi, căci la vârsta mea nu trebuie să fac personalităţi şi să acuz...

Domnul N. Ionescu: Dar trebuie să fie cineva răspunzător.

Pe domnul Lascăr Catargi nu trebuie să-l puneţi în cauză, căci ceea ce se petrece în alegeri este o boală socială, o boală politică, pe care trebuie s-o facem să dispară.

Domnul N. Ionescu: Dar nu o instituţiune naţională...

Nu am zis aşa... (*Zgomot.*)

Domnul N. Ionescu: Ba aţi zis-o adineaori, şi eu voiam încă de atunci să protestez, căci bătăuşii nu sunt o instituţiune naţională.

Ei bine, am greşit şi iată că zic cum vrei dumneata; o boală socială sau politică, cum vă va plăcea să o numiţi, dar este o boală care se lăţeşte şi care trebuie să ne îngrijască.

Domnilor, eu am căutat să evit orice cestiune personală; n-am arătat simpatie sau antipatie către nimeni, nu am făcut procesul candidaţilor cari au fost în luptă. Dar onor. domn Lahovari, constat cu părere de rău, s-a pus pe tărâmul acesta. Domnia-sa a făcut procesul domnului Ghermani, a zis că nu este cunoscut în judeţ. Ei bine, eu cred că, dacă nu mai mult, dar cel puţin tot atât de necunoscut este judeţului şi cellalt candidat susţinut de domnul Lahovari. Dacă domnul Ghermani s-a plimbat pe la Paris, şi domnul Sordoni a stat la Atena.

Se impută domnului Ghermani că nu a luptat pentru răsturnarea guvernului domnului Ion Brătianu. Onor. domn Ionescu a arătat că această acuzaţiune este nepotrivită, fiindcă, dacă la demnităţi mai înalte şi tot a ajuns cineva fără să fi luptat, cu atât mai mult în privinţa unei candidaturi de deputat nu se putea cere neapărat condiţiunea de a fi luptat. Această imputare îmi aduce aminte o scenă petrecută la Bois de Boulogne: Doi birjari se preumblau cu muşteriii lor, şi unul nevoind să abată, celălalt birjar a început să care cu biciul în muşteriul celui dintâi. Atunci birjarul cu muşteriul cel bătut a zis: Dacă tu baţi pe muşteriul meu, bat şi eu pe al tău, şi a început să care la bice în celălalt muşteriu. (*Ilaritate.*)

A mai vorbit domnul Lahovari de meritele domnului Câmpineanu şi bine a făcut; căci domnul Câmpineanu e unul din caracterele cele mai frumoase. Dar ce au a face aci aceste calităţi preţioase ale domnului Câmpineanu, care, de pe fotoliul unde se găsea, nu putea şti nimic din ce se petrecea afară? Şi apoi cu morţii, de cari ştiam că nu se vorbeşte decât bine, cu morţii ce aveţi, domnule Lahovari? Pentru ce aţi zis că fratele domnului Câmpineanu se preumbla din minister în minister..

> *Domnul I. Lahovari:* Mă iertaţi; am zis că, pe când dumnealui era copilul răsfăţat al partidului, fratele său mai mare sta neclintit pe modestul fotoliu de membru la Curtea de apel, arătând prin aceasta cea mai mare dezinteresare, pentru care mă găsesc dator a-l onora şi a-l respecta. Eu nu am acuzat pe domnul Ion Câmpineanu; nu-mi atribuiţi un lucru care nu intră în educaţiunea mea.

Aţi zis că domnul Ghermani era necunoscut alegătorilor, uitând că dumnealui a fost prefect în acel judeţ, şi că astfel a putut foarte bine să fie cunoscut de ţărani. Negreşit că, după ce domnul Ghermani ca prefect a împiedicat în vremea zaverei pe ţăranii din Vlaşca să facă ceea ce au

făcut țăranii din Ilfov și Ialomița, negreșit că au putut țăranii aceia să voteze mai degrabă pentru domnul Ghermani, fostul prefect, pe care l-au cunoscut, decât pentru domnul Sordoni, cu care n-au avut nici o corespondență diplomatică. Apoi, când domnia-voastră stigmatizați unirea, că a mers domnul Ghermani mână în mână cu teribilul apostrofator Iepurescu, n-ați înțeles că ați preparat tărâmul la critice foarte mari? Dar unirea domnului Efrem Ghermani cu domnul Iepurescu nu e de natură a ne îngriji pe noi pentru moravurile noastre politice, nu e de natura unirei acelui om politic care zicea domnului Catargi, când cerea porturile france: Nu e cestiune de porto-franc, ci cestiune de portofoliu, și a doua zi i-am văzut pe aceeași bancă ministerială. Și cum?

Domniile-voastre nu vă scandalizați de această unire, care se explică că s-a făcut pentru ca să scape partidul, ca să scape corabia Statului, și veniți să vă scandalizați de unirea domnului Ghermani cu marele apostrofator? Apoi nu sunteți drepți, și rău faceți că veniți să criticați acest fapt, căci vorbiți de frânghie, nu în casa spânzuratului, ci în casa spânzuraților. (*Ilaritate.*) Eu am respectat și pe cel ales și pe cel neales; am zis: au fost bătăi mari, să se cerceteze. Dacă bani s-au dat, dacă corupțiune prin bani a fost, poate că domnul Ghermani, care e om însurat, încungiurat de copii, să nu fi avut punga așa de plină pentru alegeri cum putea să o aibă domnul Sordoni care nu e însurat și nu are așa casă grea. Și voiți domniile-voastre ca toate aceste fapte Camera să nu le cerceteze, să nu ia cunoștință de dânsele? Rog dar pe toți cei săraci, cari nu pot lupta cu asemenea arme în alegeri, să binevoiască a trimite o anchetă la Giurgiu.

Domnul Lahovari zice: Noi am spus țăranilor cutare și cutare lucru; noi am zis și Dumnezeu a poruncit să se facă lumină și lumină s-a făcut. Cum am zis noi așa s-a făcut!

Iubitul meu coleg, nu vedeți că prin aceasta prezentați argumente acelor cari vă acuză că în timpul alegerei ați fost acolo și că aceasta nu era treaba domniei-tale ca să vii? Partidul cellalt mai zice iarăși că mâna ascunsă, care dirigea toate operațiunile, care conducea trupele, a fost onor. domn Ion Lahovari. Eu nu o cred, dar vedeți că e cineva care vă acuză. Acea broșură, ori de cine ar fi făcută, reprezintă opiniunea, convingerea cum că domniile-voastre ați dirigiat toată acea mișcare, care a avut de rezultat să aducă pe domnul Sordoni în mijlocul nostru, respingând pe domnul Efrem Ghermani, care, după cum zicea domnul Carp, a fost un bun prefect, iar nu prefect-vot, adică pentru alegeri, care a știut să mențină ordinea și pacea în acea vreme de turburări. Prin urmare, vă rog să fiți așa de buni a cerceta toate cele ce se impută acestei alegeri, căci

domniile-voastre aveţi datoria să cercetaţi toate actele, mai ales acelea care sunt de natură a corumpe cu desăvârşire moralitatea publică; sunteţi datori a ridica celor tineri putinţa de a zice că nu poate ajunge la nimic cineva în această ţară fără sprijinul aurului.[2]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 1, p. 7, col. 2 – p. 8, col. 1; p. 12, col. 3; p 13, col. 3.

NOTE

[1] Se discuta alegerea la colegiul III Vlaşca a lui Constantin Sordoni. Întrunise 443 de voturi din 634 exprimate, fără să se fi formulat vreo contestaţie. Dar K. îi înmânase lui Lascăr Catargiu, preşedintele comisiei de verificare a alegerilor, un protest iscălit de 33 alegători primari unde semnalase „ingerinţe" şi „vicii de formă". Astfel, primarii din 15 comune se făcuseră „nevăzuţi", ca să nu deschidă birourile electorale. La Giurgiu s-au organizat bande de bătăuşi „asmuţite contra opoziţiunii", au fost arestaţi 24 de delegaţi, devastate cârciumi, iar armata concentrată, pentru intimidare, în centrul oraşului. Oamenii guvernului „operau pe capete, proferând aici o ameninţare, dând dincolo un ghiont în fălcile alegătorului iar mai departe dezbrăcând până la piele şi scotocind pe orice delegat li se părea suspect". Aşa „stăpânirea fusese debarasată de orice control din partea opoziţiunii". Raportorul comisiei de verificare, G. Duca, conchisese că la Giurgiu a fost „o curată parodie" de alegeri pentru susţinerea „numitului stăpânirii" încât recomandase suspendarea alegerii şi numirea unei anchete parlamentare.

[2] După K. luase, între alţii, cuvântul gl. G. Manu, primul ministru, care declarase că atât el cât şi Th. Rosetti, ministrul de Justiţie în funcţie, aveau să-şi facă datoria „în limitele legii." K. replicase circumspect: „Pentru domnul Th. Rosetti îmi fac rezervele mele".

Propunerea de anchetă a fost respinsă cu 75 de voturi contra 65 iar C. Sordoni a fost proclamat deputat al colegiului III Vlaşca.

Asupra „profesiunii de credinţă" făcute de unii parlamentari. Replică lui C. Ressu[*]

Până acum, după o practică de vreo 30 de ani de regim constituţional, era un obicei ca preşedinţii şi vice-preşedinţii Camerei, când se aleg, să ţină un discurs de mulţumire, sau să-şi facă profesiunea de credinţă. Dar când fiecare membru ales în vreo comisiune ar veni să facă nu numai profesiunea sa de credinţă, dar să ne dea şi lecţiuni de constitu-

[*] Şedinţa din 22 noiembrie 1889.

ţionalism, precum onor. domn Ressu[1] ne-a dat lecţiune despre ceea ce trebuia să facem în Cameră şi ne-a arătat cum domnia-sa înţelege să se aplice regimul constituţional, cum înţelege că trebuie să se facă opoziţiune, să-mi permită domnul Ressu a-i spune că nu putem primi lecţiunea ce ne-a dat; suntem prea bătrâni, mulţi dintre noi ca să luăm de la dumnealui lecţiuni şi consilii, mai cu seamă când domnul Ressu nu dă deloc exemplul acelei corecte ortodoxii constituţionale, pe care o predică altora. Astfel fiind, noi nu putem urma consiliile domnului Ressu şi ceea ce se poate răspunde domniei-sale este că Regele nu a plecat, dar domnia-voastră v-aţi plecat. (*Aplauze, ilaritate.*)

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 2, p. 18, col. 3.

NOTE

[1] C. Ressu fusese ales în comisia de redactare a proiectului de răspuns la Mesajul Tronului; el declarase că aparţine minorităţii care înţelegea să voteze „în alb" orice alegere în vreo comisie a Adunării. Personal nu împărtăşea acest punct de vedere deoarece dorea să facă opoziţie guvernului „pe baza deosebirilor de idei", iar nu să împiedice Camera să lucreze. Nu era, aşadar, „nici absenteist, nici obstrucţionist". Avea să participe la comisia unde fusese ales cu titlu personal, nu ca reprezentant al minorităţii.

Împotriva naturalizării lui C. Sterie[*]

Domnilor deputaţi, vă rog să nu votaţi această recunoaştere[1], fiindcă nu văd întrunind nici una din condiţiunile cerute pentru a fi votată. Iată ce prezintă:

I. O dovadă legalizată de primăria comunei Perieţi, judeţul Ialomiţa, cum că este macedonean.

Dar de unde ştie acest primar că domnul Sterie e de origină macedonean?

II. Un certificat omologat de judecătorul ocolului Ialomiţa, care spune că domnul Sterie e născut în comuna Cronia, plasa Grivina, judeţul Bitolia.

De unde ştie onor. judecător de pace din Ialomiţa că domnul Sterie e născut în judeţul Bitolia?

[*] Şedinţa din 25 noiembrie 1889.

Domnilor, nu votați, vă rog, astfel de recunoașteri, cari se cer de niște oameni cari vor, cât sunt în viață, să se bucure de cetățenia română, iar după moarte lasă legaturi pentru școli, muzee etc., în Atena și în alte localități; iar în România nu fac decât împilări țăranului român.

Vă rog, domnilor, și fac apel la sentimentele domniilor-voastre de români, ca să nu votați asemenea recunoașteri, mai ales pentru acei cari vin din Macedonia... (*Zgomot.*)

Replică lui N. Ionescu[2].

Eu am mare nenorocire în sesiunea aceasta; de două ori am vorbit, în cestiuni drepte, și m-am văzut combătut de onor. domn Ionescu, numai că nu mi-a făcut onoarea să nu asculte...

Domnul N. Ionescu: Cer cuvântul în cestiune personală; am ascultat foarte bine pe domnul Kogălniceanu și nu mi-aș permite eu să nu ascult pe domnul Kogălniceanu. Aceasta este o insultă pentru mine.

Este adoptat prin procedura Camerei, ca atunci când cineva vine și cere împământenirea să prezinte acte de la locul de origină, și vă voi dovedi cu dosare aceasta. Noi la Bitolia avem consul și prin urmare putea acest domn să ne prezinte asemenea acte. Cum fac acei cari vin din Macedonia și cer împământenirea? Prezintă un certificat de la autoritatea locală, de la preot și adeverit de consul că este român. Cum fac acei cari vin din Transilvania că aduc certificate de la comună, de la preot, certificat de lepădarea protecțiunii străine? Ei bine, acest domn nu ne prezintă nici un act de acestea, și prin urmare noi nu putem să-i acordăm împământenirea.

Onor. domn Ionescu ne citează pe repausatul Zapa. În adevăr, Zapa a binevoit a dărui Academiei o sumă de bani, dar moștenitorul său, întrebați cum a fost primit la Atena și pentru ce a fost primit așa? A fost primit așa pentru că a dat acolo milioane.

Am un alt exemplu cu o persoană pentru care am cea mai mare venerațiune și voi să arăt onor. domn Ionescu că nici ura, nici dragostea nu mă fac să vorbesc așa, ci numai dreptatea și apărarea naționalității mele românești. (*Aplauze.*) Răposatul Arsachi[3], pentru a cărui memorie am tot respectul, făcut-a o singură școală în țara românească? Dar la Atena, întrebați pe reprezentantul nostru de acolo sau pe oricare altul, și vi se va spune că *Arsachion*, că cele mai mari stabilimente din Atena, au fost făcute de Arsachi și de alții, cari au venit aici ca români din Macedonia. Nu le voiesc rău pentru aceasta, dar spun ceea ce este adevărul.

De multe ori s-a strigat în Camerele trecute că prea cu uşurinţă trece comisiunea asupra actelor ce se cere pentru împământenirea unul străin, sau pentru recunoaşterea unui român; căci, în adevăr, ştiţi cu toţii câţi oameni s-au împământenit cari nu trebuiau să fie împământeniţi.

Rog pe domnul raportor să nu ia în rău pentru domnia-sa aceste cuvinte, fiindcă domnia-sa numai din bunăvoinţă a venit să citească acest raport, al cărui adevărat autor este acum casier general la Mehedinţi.

N-am făcut în această discuţiune nici o personalitate, şi dacă domnul Ionescu voieşte să facă o cestiune personală, voi vedea ce am şi eu să răspund. Dar eu atâta vă rog pe toţi, să nu lucrăm cu uşurinţă la împământeniri, fiindcă lucrând cu uşurinţă, străinii o dată au să ne coplesească. (*Aplauze.*)

Domnul I. Poenaru-Bordea: Să-mi permită Camera să dau o deslușire în privința acestei persoane de care a vorbit domnul Kogălniceanu și nu l-a cunoscut că este străin.

Nu ştiu cine este.[4]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 3, p. 27, col. 1-3.

NOTE

[1] C. Sterie ceruse împământenirea în 1881. Dovedise că locuia la Perieţi din 1862 şi că era născut la Cronia în 1842. Era căsătorit cu Vlada Ignat.

[2] N. Ionescu, cu care K. s-a aflat mereu în dispută în Parlament, spusese că vorbele acestuia înseamnă „un blam formal" dat comisiei de indigenat; se ştia că Bitolia e localitate românească şi comisia era datoare să demonstreze cu un act apartenenţa lui Sterie la comunitatea acelui oraş. Cât priveşte îmbogăţirea macedonenilor în România şi transferul averii apoi în Grecia el amintise de marele donator al Academiei Române, Evanghelie Zappa. Ceruse, în încheiere, amânarea până când comisia ar fi putut furniza informaţii suplimentare.

[3] Apostol Arsaki (1789-1874) s-a născut la Hotahovo, în Epir. A venit la 10 ani în Ţara Românească, de unde a plecat la studii în Germania. Doctor în medicină al universităţii din Halle. Secretar al domnitorului I.G. Caradja, ministru al domnitorilor Grigore Ghica şi Alexandru Ghica. În 1836, după moartea tragică a fiului său Gheorghe, a făcut o donaţie de 600.000 drahme aur statului grec pentru întemeierea şcolii care îi poartă numele, Arsakeion. Şcoala funcţionează şi azi la Atena, într-un local aflat în apropierea ambasadei României şi are 14.000 de eleve. Are filiale în mai multe oraşe din Grecia şi Albania. A. Arsaki a fost ministru de Externe al principelui Cuza (1861-1862) şi prim ministru după uciderea lui Barbu Catargiu (iunie 1862). A fost înmormântat la cimitirul Bellu dar mormântul nu i s-a mai găsit. În satul din judeţul Vlaşca unde a avut una din moşii, şi care i-a purtat numele între 1845 şi 1964, a ridicat o biserică, o şcoală şi un local de poştă. În casa lui funcţionează azi primăria satului Vedea.

[4] Recunoaşterea naturalizării a fost amânată. Vezi intervenţia următoare.

*Contestă naturalizarea macedoneanului Enache Constantin Nicula**

Domnilor, onor. meu amic, domnul Poenaru, a socotit că eu am combătut persoana a cărei naturalizare s-a amânat din cauză că e din comuna domniei-sale. Afirm în modul cel mai categoric că mi-a scăpat din vedere că comuna Perieţii e locul unde am primit ospitalitatea domnului Poenaru, petrecând aşa de bine. Dar lăsând această cestiune la o parte, fiindcă acel raport s-a amânat, vin la acela care ni s-a citit acum.[1]

Domnilor, cum putem vota noi recunoaşterea acestui cetăţean, numai pentru motivul că are avere mare şi că plăteşte regulat dările către Stat. Dacă n-ar plăti, ar veni perceptorul şi i-ar vinde totul.

Mai se zice în raport că este comerciant. Ce fel de comerciant? Este o lege care spune că în comunele rurale nimeni nu pot fi cârciumari dacă nu vor avea drepturile cetăţeneşti. Ei bine, domnii cari fac meseria aceasta reclamă naţionalitatea română pentru ca să poată fi cârciumari şi apoi să devină proprietari.

Eu vă mărturisesc că mă bucur când văd nu numai români, dar chiar şi străini: nemţi, francezi etc., cari trăiesc în mijlocul nostru şi că reclamă onoarea de a fi cetăţeni români; le-o dau cu plăcere; dar pe acei domni cari vor să capete cetăţenia noastră numai pentru ca să poată fi licenţiaţi în băuturi spirtoase nu-i pot vota.

Replică lui M. Caracostea.[2]

D-nii mei, eu cred că acum, în momentul de faţă, nu discutăm o persoană, ci ţinem să statornicim o procedură şi să arătăm că comisiunea de indigenat are o misiune mai mare decât aceea pe care domnul raportor voieşte să i-o dea. Pe încrederea ei, pe sentimentele ei româneşti, Camera votează de cele mai multe ori indigenatele; şi anul trecut, când am avut onoarea a conversa cu domnul Caracostea, secretar şi raportor al acelei comisiuni, mi-am permis a-i zice: Domnule Caracostea, pentru numele lui Dumnezeu, daţi mai multă importanţă misiunei ce aveţi şi nu veniţi să ne spuneţi numai că are recepise în regulă de la perceptor despre plata dărilor şi că a luat în căsătorie o româncă, ci arătaţi-ne că în adevăr este de origină română, că v-aţi interesat şi aţi aflat că are purtări bune, şi mai cercetaţi şi motivele ce are de a cere împământenirea.

---

* Şedinţa din 25 noiembrie 1889.

S-a luat de temei mare votul Senatului; dar atunci ce mai avem a vota noi?

Domnia-voastră ziceți: nu știm dacă este român, nu știm dacă are sentimente românești, nu-l cunoaștem. Dar oare pentru ce mai trimitem noi aceste cereri la comisiunea domniei-voastre? Cetățenia română, domnilor, astăzi nu este un lucru de despreţuit; astăzi suntem recunoscuți de lumea întreagă și trebuie să fim mândri de naționalitatea noastră. Când vedem că germanii, italienii, francezii și alții își lasă naționalitatea lor și reclamă onoarea de a fi români, nu trebuie să aruncăm așa lesne mărgăritarul... (*Aplauze... nu se aude.*)

Ei bine, nu, nu dăm mărgăritarul; noi suntem în această țară băștinași români și trebuie să dăm țării noastre un caracter românesc, cu sânge românesc, nu falsificat.

Așadar și pentru acest domn propun să se trimită la comisiunea actuală, care cred că, în urma acestor observațiuni recunoscute drepte de Camera întreagă, va cerceta mai cu amănuntul; căci poarta noastră, ușa naționalității noastre nu trebuie deschisă cu așa mare ușurință înaintea celor cari nu merită cetățenia română.

Din nou în replică cu M. Caracostea.[3]

Domnilor deputați, văd că s-a admis un sistem foarte nenorocit. Onor. preopinent răspunde la argumente pe cari le face domnia-sa. Dar am cerut eu acte de stare civilă? Dar sunt eu atât de puțin cunoscător de lucruri ca să nu știu că în Turcia nu sunt deloc acte de stare civilă? Domnia-voastră ziceți că cunoașteți legile turcești; ai patru bolovani în Constanța și zici că știi legislațiunea turcească. (*Ilaritate.*)

Iată ce am zis eu: Am zis să aducă mărturie de la paroh, și pe urmă adeverința autorității musulmane legalizată de consulul nostru; aceasta să se ceară și nimic mai mult.

Domnul Poenaru Bordea s-a supărat că am avut nenorocirea să combat un om care venea la domnia-sa și căruia i-a dat ospitalitate; a zis că acela este român, că vorbește perfect românește. Eu, cât despre mine, vă spun că nu-l cunosc, nici nu știu cine este. Dar vă zic ca să nu primim ușor macedoneni, pentru că în Macedonia sunt și bulgari și greci și poate mai mulți decât români. Aceia persecută pe români, și pe urmă vin aici la noi îmbrăcați în haine românești.

Să deschidem dar ochii, când este vorba de macedoneni, mai ales că ei nu aduc nici comerț, nici industrie, nici talente, nici meserii; meseria pe care o aduc este cârciumăria; precum avem în Moldova pe evrei, așa

avem aici pe grecii din Macedonia. Prin urmare, de ce ați combătut o idee pe care eu nu am pus-o înaintea domniilor-voastre?

Eu n-am vorbit de acte de stare civilă; am zis numai să aducă certificatul preotului. Cât pentru martori, și eu îi primesc; dar domnia-sa, care practică nobila meserie de advocat, poate să afirme că toți câți depun ca martori înaintea instanțelor judecătorești, sunt martori onorabili? Se știe că cu cinci franci se găsesc mulți martori, cari pe urmă de multe ori sunt trimiși la Văcărești pentru jurământ falș. De aceea zic că trebuie să se păstreze Camerei dreptul de a cerceta meritul, iar nu pe bază de martori să deschidă cu ușurință ușile cetățeniei românești.[4]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 3, p. 28, col. 3; p. 29, col. 1 – p. 30, col. 1.

NOTE

[1] Postulantul, domiciliat în comuna Ulmu (Brăila), era născut în 1852 la Bitolia. Consulul turc de la Brăila nu-l aflase printre supușii otomani din județ. Era căsătorit din 1876 cu o consăteancă. I. Poenaru Bordea susținuse împământenirea declarând, între altele, că vorbea „perfect românește".

[2] M. Caracostea, raportorul comisiei de indigenate precizase că potrivit Constituției împământenirea se acorda celor de origine română în urma votului Camerei. Cel în cauză fusese acceptat de Senat încât i se părea că acest vot are mai multă credibilitate decât „un act turcesc din Macedonia care poate fi făcut de martori după forme pe care nu le cunoaștem noi".

[3] M. Caracostea ceruse recunoașterea calității de români a macedonenilor cu ajutorul martorilor deoarece actele de stare civilă se introduseseră în Turcia numai din 1881.

[4] Adunarea a primit împământenirea cu 48 de voturi pentru și 44 împotrivă.

*Pe marginea proiectului de lege pentru un credit de 400.000 de franci necesar deschiderii variantei tunelului Barboși – Galați**

Domnilor deputați, onor. domn raportor este o persoană competinte, și dar poate să ne spună într-un mod categoric ce este cu acești 400.000 franci...[1] (*Întreruperi.*)

Sunteți competinte fiindcă faceți parte din administrațiunea Căilor ferate.

* Ședința din 29 noiembrie 1889.

Domnul P. Ene: Nu fac parte din administrațiune.

De când?

Domnul P. Ene: De vreo zece ani.

Cum? Dumneavoastră ați dirigiat linii întregi de drum de fer...

Domnul P. Ene: Am dirigiat, dar nu fac parte din direcțiunea generală a Căilor ferate în exploatare.
Domnul Al. Marghiloman, ministrul Lucrărilor Publice: Domnul Petre Ene este șeful diviziunei lucrărilor noi, care nu are a face nimic cu administrațiunea Căilor ferate.

Domnia-sa este un împiegat mare, o persoană importantă, chiar vice-ministru în construcțiunea căilor ferate. Eu am o cestiune constituțională, pe care nu o pun acum, ci la timpul cuvenit; este un scrupul pentru mine de nu o ridic astăzi, dar astăzi zic numai atât: Domnul raportor este în pozițiune, mai bine decât oricine a ne spune categoric dacă, votând noi aceşti 400.000 franci, se deschide tunelul?

Domnul Al. Marghiloman, ministrul Lucrărilor Publice: Da.
Domnul P. Ene: Eu cred că da!

Domniei-voastre, domnule raportor, vă fac această întrebare, fiindcă ştiți cum stau lucrurile. Se deschide cu această sumă acest tunel?

Domnul P. Ene: Vă rog binevoiți a lua raportul şi a citi aliniatul 6, unde iată ce zice: Costul acestor lucrări, după estimațiunea ce s-a făcut de direcțiunea Căilor ferate, este aproximativ de 400.000 lei. Prin urmare, eu nu pot să vă spun într-un mod pozitiv cât are să coste, pentru că în timpul executării poate să se dea peste dificultăți, cari pot să facă să se întreacă prevederile; de asemenea se poate întâmpla ca în timpul executării să nu se dea peste dificultățile presupuse, şi atunci suma ce se va întrebuința va fi cu mult mai mică decât aceea ce se cere prin proiectul de față.

Atunci de ce v-ați făcut raportor?

Domnul P. Ene: Eu nu fac estimațiuni; ele sunt făcute de oameni competinți, cărora trebuie să li se dea crezământul; căci nu au nici un interes de a mări sau a micşora suma în cestiune.

Onor. domnule raportor, de mai mulți ani am onoarea de a vă vedea totdauna raportor la tot ce priveşte căile ferate, şi acesta este un omagiu care se aduce ştiinței domniei-voastre de către diferitele grupuri

din Cameră. Aţi fost raportor şi la bugete şi la toate lucrările relative la căile ferate, şi, prin urmare, sunt în drept să vă întreb cel puţin atât: Aveţi convingţiunea cum că cu aceşti 400.000 franci veţi face să fructifice acele trei, patru milioane cari s-au cheltuit până acum? Dacă veţi zice da, eu voi vota.

Domnul P. Ene: Domnule Kogălniceanu, după studiile făcute de direcţiunea Căilor ferate, se afirmă că această lucrare nu va costa mai mult decât 400.000 franci; dar cifra nu se poate da decât numai aproximativ. Eu însă, după cât ştiu, cred că această sumă va ajunge; dar nu pot să afirm într-un mod categoric că această sumă va fi suficientă. Domnia-voastră ştiţi că această construcţiune poate da loc la diferite accidente; aceasta este o lucrare foarte grea, este o lucrare de mişcare de pământ; prin urmare, se poate întâmpla ca această sumă să ajungă, dar se poate întâmpla şi să nu ajungă; dar eu cred că va ajunge.

Sunt satisfăcut de ceea ce spuneţi.

Acum, mă adresez la domnul ministru.

Domnul ministru ştie că acest tunel a fost făcut în scop de a veni în ajutorul Galaţilor; acest tunel a căpătat, de la deosebite Camere şi guverne, toţi banii câţi s-au cerut, şi, cu toate acestea tunelul stă de atâţia ani în nelucrare. Eu doresc din toată inima ca acest tunel să se vadă odată pus în lucrare.

De aceea mă adresez la domnul ministru, nu ca la un om special, ci ca la un ministru care trebuie să aibă raporturi de la inferiorii săi, oameni competinţi, şi-l întreb dacă crede d-sa că cu aceşti bani se va putea realiza scopul, adică de a scurta calea; căci cu această ocaziune voi ca discuţiunea să dea ceva practic pentru Galaţi. Dacă domnia-sa nu are convingţiunea cum că cu aceşti 400.000 franci se va putea deschide circulaţiunea, sau crede, cum zice raportorul, că poate să survină întâmplări neprevăzute, să mai crească pământuri etc. Îmi permit să rog pe domnul ministru a binevoi să caute în dosarul drumului de fer, şi va vedea că încă din anul dintâi al concesiunii Strusberg[2], Galaţii au reclamat pentru îmbunătăţiri, şi s-a promis atunci de către concesionari că vor face aşa ca comerţul din Galaţi să nu se resimtă de alte linii mai lungi decât aceea a Brăilei; că amândouă porturile vor fi considerate şi tratate ca unul şi acelaşi punct în relaţiunile lor cu Iaşii şi Bucureştii. Dar promisiunea lui Strusberg nu s-a realizat. Cred că astăzi nu veţi mai fi aşa vajnici pentru Galaţi; cred că veţi ţine socoteală de plângerea gălăţenilor, ca tariful să fie acelaşi pentru Brăila ca şi pentru Galaţi.

V-aş ruga dar foarte mult, domnule ministru, să vă ocupaţi de această cestiune şi să daţi Galaţilor aceleaşi avantagii ca şi Brăilei, în privinţa comunicaţiunei cu interiorul ţărei şi cu navigaţiunea pe Dunăre.

Pe marginea unor precizări ale lui Alex. Marghiloman, ministrul Lucrărilor Publice.[3]

Domnilor, să-mi permiteţi, cu ocaziunea aceasta, să tratez tot ce priveşte căile de comunicaţiune fiindcă, dacă dăm aceşti 400.000 lei, îi dăm ca să facem ceva practic şi folositor pentru Galaţi. Am spus de la început că voi vota acest credit, care domnul ministru s-a însărcinat să ne dovedească că este suficient; eu nu o cred, şi voi fi fericit ca peste câţiva ani să se dovedească că m-am înşelat.

În privinţa celor ce zice domnul ministru, că se favorizează Galaţii, eu, care merg de multe ori acolo şi sunt în relaţiuni mai cu seamă cu mari importatori, ştiu de la dânşii că altădată Galaţii şi Brăila aveau fiecare caracterul său osebit; unul, Galaţii, ca port de importaţiune, şi cellalt, Brăila, ca port de exportaţiune.

Dar astăzi, din cauza diferenţei tarifului, Galaţii au pierdut calitatea sa de port de importaţiune; căci importaţiune se face şi la Brăila, pentru că marfa care se descarcă la Brăila, cu destinaţiune pentru Bucureşti sau Ploieşti, plăteşte pe calea ferată mai puţin decât aceea care să descarcă la Galaţi.

Eu aş voi, şi să dea Dumnezeu să se facă aşa cum se promisese de la început, ca s-avem aceleaşi avantagii pe uscat cum le avem pe mare sau pe fluviu, de a fi considerate ambele porturi ca unul şi acelaşi.

Tot cu această ocaziune, fiindcă toţi ne arătăm cu solicitudine pentru Galaţi, eu exprim dorinţa, cu toate că sunt Stan Pătitul şi am văzut de multe ori că sunt proiecte cari în public se sprijină, dar între patru ochi se combat, aş dori, zic, să se realizeze proiectul acela care promite o linie ferată între Bârlad şi Galaţi, dar eu, care sunt mai bătrân decât domniile-voastre, nu ştiu cât trebuie să crez în această făgăduială.

Mai este încă ceva, domnilor. Noi, de la un timp încoace, am căutat, în faţa rezbelului vamal pe care ni-l face Austria[4] să adoptăm ceea ce de toate ţările se preconizase şi care avea atâta precădere mai nainte, politica de apă, adică ca mărfurile noastre, atât pentru import cât şi pentru export, să le îndreptăm pe apă.

Cu ocaziunea rezbelului vamal, despre care unele jurnale străine spun că ne-a ruinat, dar eu nu zic aşa, afară poate din partea Moldovei de sus care

este silită să vină până la Galați, cu ocaziunea acestui rezbel, noi ne-am ocupat de cestiunea tarifului care se numește germano-austriaco-român.

Tariful acela este păgubitor și drumurilor noastre de fer și navigațiunei, și porturilor noastre, și voi să vă dau un mic exemplu: Astăzi vine mult fer de la fabrica din Katovitz. Acel fer se bucură de tratamentul tarifului germano-austriaco-român.

Prețurile tarifului sunt așa de scăzute, încât bat cu desăvârșire posibilitatea de a aduce pe apă; și toată lumea știe că marfa care vine pe apă trebuie să coste mai puțin. După tariful nostru internațional și apoi după tariful vamal, un vagon încărcat cu fer, dacă vine pe calea ferată cea lungă germano-austriaco-română și ajunge la Roman, vine mai jos cu 27 de franci decât dacă aceeași cantitate de fer ar veni pe apă prin Galați, și din Galați ar veni la Roman. Pentru ce? Pentru că unde se plătește un franc și 90 de bani pentru suta de kilograme pe linia drumului de fer cea mare, pe linia de la Galați la Bacău, considerată ca linie de interes local, prețul se suie la 3 franci și 10 bani; astfel că ferul venit prin Galați costă pe comerciant 27 de franci mai mult decât cel care vine pe linia cea mare. Acest lucru îl înțelegeam atunci când drumul de fer Iași-Roman-Itcani era în mâna unei companii străine, care avea interes să câștige cât mai mult, dar astăzi, când toate liniile sunt în mâna Statului român, nu înțeleg pentru ce s-ar aduce ferul prin Itcani la Roman, când de la Itcani până la Roman nu sunt decât 104 kilometre, și nu s-ar aduce prin Galați, de unde până la Roman sunt peste 200 kilometre, căci nu avem interes ca să aducem mărfurile noastre pe linii străine, ci pe liniile noastre românești, și mai bine este ca marfa aceea să meargă pe o linie de 200 de kilometre românești, decât pe o sută.

Iată pentru ce rog pe domnul ministru să se ocupe de cestiunea tarifului germano-austriaco-român, ca să introducă o modificare, și dacă nu se poate face modificare acolo, atunci să facă pe cealaltă, ca să reducă prețul de la Galați la Roman.

Domnii mei, cu atât mai mult este necesitate de a se lua această măsură cu cât tariful germano-austriaco-român s-a făcut pe bază de reciprocitate și, luați seama, domniile-voastre, că noi nu trimitem nimic în Austria și în Germania; căci vitele noastre nu se duc acolo, chiar tranzitul este oprit; prin urmare, noi nu avem reciprocitate, așa că noi nu beneficiem nimic de acea mare înlesnire pe care o facem străinilor, și numai ei profită de această mare reducere, care abia poate acoperi numai cheltuielile. Cel întâi oraș care ar profita de această prefacere de tarif ar fi Galații și trebuie să facem aceasta pentru Galați; căci este prea dureros

pentru un oraş aşa de mare să piară din zi în zi. Aci nu fac popularitate, domnilor, nu fac declaraţiuni, nu am nimic de reclamat pentru mine de la Galaţi, nu fac nici cestiune de candidatură, fiindcă am mâncat o papară o dată de la gălăţeni...

O voce: Cer cuvântul în cestiune personală.

Eu nu fac cestiune personală cu domniile-voastre cei de la Galaţi, care ziceţi că domniile-voastre sunteţi Galaţii. Eu zic că Galaţii are mare necesitate de bunăvoinţă a Camerei şi a guvernului, pentru că e destul că se duce Iaşii, de ce să se ducă şi Galaţii? Ceea ce propun eu nu strică nici Brăilei, şi doresc ca Galaţii şi Brăila să fie un singur port şi să aibă numai beneficii, iar niciodată pagubă.

Cum vedeţi, ceea ce cer eu în privinţa tarifelor, foloseşte tot atâta Brăilei cât şi Galaţilor.[5]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 5, p. 44, col. 3 – p. 45, col. 2; p. 46, col. 1 – p. 47, col. 1.

NOTE

[1] Al. Lahovari, ministru ad-interim la Lucrările Publice, depusese un proiect de lege cerând 400.000 de franci pentru lucrările de punere în funcţiune a variantei tunelului Barboşi-Galaţi. Acestea urmau a fi făcute de Căile ferate în regie. Suma s-ar fi acoperit printr-o emisiune de rentă amortizabilă sau un împrumut.

[2] Pentru concesiunea Strusberg, cu referire la lucrările de la Barboşi, vezi K. *Opere* IV, Oratorie II, partea a II-a, p. 570 şi urm; p. 580 şi urm; partea a III-a, p. 116 şi urm.

[3] Al. Marghiloman recunoscuse decăderea Galaţilor; ea se datora „configuraţiunii impeticate" a portului său căci cheul era, parţial, proprietate privată, încât orice lucrare de amenajare propusă de stat se lovea de opoziţia proprietarilor. Apoi magaziile sale erau răspândite pe întreaga suprafaţă şi nu se putuseră construi linii de garaj. Totuşi guvernul a preconizat următoarele: A desfiinţat taxa de cheiaj şi acostare la Galaţi, care până acum îndemna căpitanii să se ducă la Brăila unde aceste operaţiuni erau gratuite. A fluidizat circulaţia în port prin pavarea străzilor de acces. Linia de cale ferată a fost adusă până la cheu. Tunelul, pentru a cărui refacere se solicita creditul în discuţie, avusese o eroare iniţială de concepţie, intrările fiindu-i „mereu nomolite de prăvălirile de teren". Fusese proiectat într-o galerie *à ciel ouvert*, cu pereţi aproape perpendiculari, care se prăbuşeau periodic. Acum trebuia consolidat taluzul, după degajarea pământului îngrămădit pe linii. Punerea în funcţiune a tunelului însemna scurtarea cu 7 km. a accesului spre Galaţi şi K. întrerupe pe Marghiloman cerând „să faceţi pentru amândouă porturile egale tarifele".

[4] Pentru războiul vamal cu Austro-Ungaria şi tariful general care l-a generat în mare parte, vezi K., *Opere* V, Oratorie III, partea a II-a, p. 59, 63, 153; partea a III-a, p. 84, 334 şi urm.

[5] Proiectul a fost aprobat de Cameră cu 74 voturi pentru şi 6 împotrivă.

Intervenţii pe marginea proiectului de lege privind cumulul în funcţiunile publice[*]

Sunt foarte recunoscător că majoritatea nu a întrerupt pe domnul Chrisenghi[1], care, deşi a luat cuvântul în cestiune de regulament, ne-a vorbit de atâtea alte lucruri şi ne-a spus şi griefurile domniei-sale, a făcut critice de tot felul, şi la urmă a venit şi ne-a spus că face o declaraţiune, aceea că se asociază cu propunerea preşedintelui Camerei.

Apoi, domnilor, când preşedintele nostru vine şi arată o neregularitate ce s-a făcut şi ne spune ce trebuie să se facă conform regulamentului, mi se pare că această cestiune este supusă discuţiunei; dar un deputat să zică că este propunerea sa, şi să ne ceară ca să ne asociem la ea, mi se pare că nu e la locul ei... (*Zgomot, întreruperi.*)

Uzez şi eu de facultatea ce am ca deputat, dar nu voi abuza ca domnia-sa. Ce este acest proiect de lege? Iniţiativa acestui proiect de lege aparţine onor. domn Alexandru Lahovari. Când domnia-sa a înfăţişat acel proiect, şi amici şi adversari l-au aplaudat, şi unul din motivele popularităţei mari ce şi-a făcut opoziţiunea din timpul acela se datoreşte acelei lucrări şi propuneri a domniei-sale. Prin urmare, sunt încredinţat că domnul Lahovari, ca ministru – nu cunosc opiniunea întregului minister – va uza de toată influenţa sa pentru ca odată ţara aceasta să aibă un proiect de lege contra cumulului.

O voce: Nu eşti în regulament.

Dacă aş fi auzit această întrerupere făcându-se domnului Chrisenghi, luam şi eu lecţiune, dar când s-a tolerat domnului Chrisenghi să spună câte a spus, daţi voie şi unui bătrân să vorbească.

Ziceam că proiectul domnului Lahovari a fost primit din toate părţile cu aplauze; şi când a venit în discuţiune, toţi, şi membrii guvernului şi guvernamentalii ziceau: Să votăm legea, şi se grăbeau cari de mai cari să voteze şi să o facă mai aspră, şi atât de aspră încât să nu se mai poată realiza aplicarea ei.

Scopul acelor cari au propus legea asupra cumulului a fost ca să înzestreze ţara cu o lege frumoasă.

Votându-se legea aci, ea a mers la Senat. Ei! Acolo oamenii sunt mai reci. Ei au zis: Este prea-prea, şi au făcut oarecare mici modificări.

---

[*] Şedinţa din 30 noiembrie 1889.

Când a venit din nou la Cameră, au început cei cari au atacat proiectul să zică: Să nu-l primim. Să zicem că proiectul e rău, că nu face decât să reglementeze cumulul, iar nu să-l stârpească... (*Murmure.*)

Da, domnilor, să-l reglementeze, aşa au zis acei domni, ca şi domnul Chrisenghi, şi acum şi dumnealor vor vota cu mare indignaţiune contra amendamentelor introduse de onor. Senat. Atunci eu m-am apropiat de unul din aceşti domni şi i-am zis: Mulţumiţi-vă şi cu mai puţin şi nu mai faceţi zâzanie; căci altfel au să rămâie aceleaşi favoruri şi avantagie pentru unii, iar pentru alţii nici unul, şi ţara are să fie iarăşi fără o lege contra cumulului.

De patru ani necontenit cerem o lege contra cumulului şi când în fine s-a făcut una, fie chiar şi incomplectă, nu trebuie să o respingem pentru că nu ar fi destul de bună. Să votăm acest proiect căci nimeni nu ne opreşte ca atunci când se va vedea că el păcătuieşte prin oarecari greşeli, să venim pe urmă să propunem modificări.

Onor. domn Chrisenghi, tot ca cestiune de regulament, a zis că proiectul opreşte pe funcţionarii Statului să ia moşii în arendă... (*Întreruperi.*)

În adevăr, arendaş şi funcţionar al Statului s-ar putea zice că nu este cumul, dar poate că este incompatibilitate, şi poate că acest articol are menirea de a stârpi un rău.

Dar oricum ar fi, ce ne opreşte ca apoi, când deputaţii şi senatorii vor voi să se facă întreprinzători şi să ia în întreprindere taxele cutare şi cutare, să vină majoritatea şi să modifice legea în acest sens?

Eu nu mă opun ca acest proiect de lege, care a venit de la Senat, să se trimeaţă la comitetul delegaţilor, cum s-a făcut şi altădată, cu toate că domnul preşedinte actual zice: Eu am un text precis în regulament care decide contrariu, şi eu aplic acest text; prin urmare, proiectul se va trimite mai întâi în studiul secţiunilor.

Dar eu apelez la domnul A. Lahovari, ca să vină alăturea cu noi şi prin influenţa domniei-sale să facă să se voteze acest proiect de lege, care este mult mai blând decât aşa cum era întâi înfăţişat, şi care este un proiect stârpitor de cumul.[2]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 5, p. 56, col. 3 – p. 57, col. 2.

NOTE

[1] Legea prevedea o singură funcţie retribuită la stat. Se exceptau cele elective, de la aşezămintele de binefacere şi de credit şi din consiliile de administraţie. Miniştrii nu

puteau figura în consiliile de administrație. Specialiștii (tehnicieni, profesori, artiști) puteau cumula, dar în aceeași localitate. La serviciile pentru care se organiza concurs, cumularzii puteau candida doar dacă nu apărea alt specialist. Funcționarii publici nu puteau arenda moșii ale statului. Se exceptau de la lege: preoții profesori; cei cu misiuni tehnice/științifice temporare; personalul laboratoarelor și clinicilor universitare; conservatorii de muzee, biblioteci, arhive; membrii diferitelor jurii, pensionarii (cărora însă, în cazul cumulului, li se înjumătățea pensia). Gr. Chrisenghi spusese, între altele, că oricine poate deveni cumulard dacă își devansează colegii la concurs. Apoi socotise că interdicția pentru slujbașii statului de a participa la arendări crea o discriminare. Ceruse trimiterea proiectului în secții pentru refacere.

[2] N. Nicorescu ceruse discutarea de urgență a proiectului, altminteri se amâna legea „la calendele grecești". V. reluarea discuției în ședința din 5 decembrie 1889.

În favoarea proiectului de lege pentru ridicarea catedralei și a palatului episcopal în piața Ștefan cel Mare din Galați[*]

Domnilor, eu am obiceiul totdauna de a mă lua după opiniunile acelea cari le cunosc sincere la persoanele care susțin o teorie.

În ce se atinge de religiune, în ce se atinge de catedrală, de biserice, de acatiste, de psalmi și de stâlpi, eu întotdauna mă voi uni cu domnul Pacu. Domnia-sa e un om cu credință, ferm, a dovedit-o când, într-o zi, o ședință întreagă ne-a ținut o citire de stâlpi, și de aceea sunt cu totul de opiniunea domniei-sale și combat pe onor. domn Ressu, care în alte timpuri, în timpul inquizițiunei, cuvintele domniei-sale de astăzi ar fi făcut obiectul unui autodafé.[1]

Domnul Ressu e cam eretic în cele sfinte, fie de sus, fie de jos, și de aceea eu în această cestiune merg mai de grabă cu cei ortodoxi decât cu ereticii, mai ales că domnia-sa se îmbracă și cu un caracter de ultra-ortodox când se teme că prelații și servitorii catedralei au să fie corupți de preumblările madamelor cari trec pe strada Domnească, și de muzica ce cântă în grădina publică. Domnul Ressu se teme că seminariștii vor fi corupți de marșurile, menuetele și contradanțele muzicei militare. Să dea Dumnezeu, cum ca clerul nostru, și cel prezinte, și cel viitor, să nu aibă altă tentațiune la corupțiune decât muzica militară! (*Aplauze, ilaritate.*)

Domnilor, eu nu sunt gălățean, dar de la 1834 cunosc Galații și știu că nu este loc mai potrivit și mai frumos pentru o catedrală, pentru un

[*] Ședința din 1 decembrie 1889.

episcopat, pentru un seminar decât locul acesta, şi nu cunosc o altă zidire care ar putea înlocui mai bine pe aceasta care să propune să se facă, acolo este locul ei; noi voim să punem catedrala şi seminarul acolo unde este locul cel mai frumos, cel mai curat şi mai igienic şi unde este un loc mai curat mai igienic decât aci?...

O voce: Şi gălăţenii unde se vor mai plimba?

Gălăţenii se vor plimba pe piaţa lui Ştefan cel Mare, se vor plimba la bulevard şi în grădina publică.

Domnul C. Ressu: Ca la 1830.

Mi se pare că eşti mai tombatera* decât mine; aceste sunt argumente, nu din timpul Regulamentului, ci din timpul fanarioţilor. Vorbiţi de 1830? Dar aduceţi-vă aminte că Galaţii de astăzi s-a creat de Mihail Sturdza şi se întinde tocmai pe acolo, pe piaţa cea frumoasă; nu merge jos la port.

Domnul C. Ressu: Cer cuvântul.

Puteţi să cereţi cât vreţi cuvântul; dumneavoastră nu sunteţi gălăţean. Uitaţi-vă la catedralele din Basarabia, binevoiţi a ne spune catedrala din Ismail unde este făcută? Asemenea catedrala din Bolgrad unde este făcută? Nu sunt ele făcute pe pieţele publice alături cu bulevardul, şi nu sunt încungiurate cu grădini publice? Tocmai dumneata să vii să dai lecţiune de pietate pravoslavnicei Rusii! Apoi seminarul din Huşi unde este făcut? În faţa unei grădini. Ismailul, Cahulul şi Bolgradul au catedralele şi seminariele în mijlocul pieţelor publice. Ce animozitate aveţi dumneavoastră? Poate că aveţi ceva cu episcopul actual? Voiţi poate să se pună seminarul ceva mai devale?... (*Ilaritate.*) Cred că nu voiţi aceasta. Bucuraţi-vă, domnule Ressu, că ţara a votat 200.000 franci pentru clădirea episcopiei, bucuraţi-vă că ţara a binevoit a da Galaţilor această compensaţiune şi aduceţi-vă aminte că în acest Parlament până şi Călăraşii au avut apărători cari voiau ca episcopia din Ismail să se strămute la Călăraşi, şi a trebuit multe sforţări pentru ca catedrala să se dea Galaţilor...

Domnul I.P. Bordea: Cer cuvântul. (*Ilaritate.*)

Domnul Ressu vrea să pună catedrala cu 100 de metri mai departe de locul acesta.

---

* Din vremea tatei (neo gr.), prin extensie, bătrân (n. ed.).

Da, cu 100 de metri mai înainte sau mai înapoi, aceasta nu va să zică nimic. Acolo este locul cel mai nimerit, acolo este o piață mare și frumoasă, și eu mai bine cred pe domnul Pacu, care este în materia sa, și este un om pios, decât pe domnul Ressu; domnul Ressu este tare în ale republicei, în ale liberei cugetări, și acolo domnia-sa poate zice să plece sau să se plece; dar aci domnia-sa ar face bine să se plece și să voteze proiectul de lege. (*Aplauze, ilaritate.*)[2]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 6, p. 67, col. 1-3.

NOTE

[1] Proiectul în discuție, prezentat de raportorul M. Pacu, prevedea cedarea, fără plată, a unui teren de 33184 m^2, aflat pe str. Domnească de către comuna Galați ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice pentru construirea unui palat episcopal cu dependințe, a unui seminar și a unei catedrale. C. Ressu, primarul Galaților, observase că acela era un loc „de preumblare" a gălățenilor și pentru igiena lor i se părea nepotrivită amplasarea complexului religios. Apoi era o necuviință să clădești un seminar în preajma promenadei. În fine, cum altarul trebuia așezat spre Răsărit, biserica ar fi fost construită cu spatele la stradă, ceea ce era inestetic. Ideia cu amplasarea „100 de metri mai la deal" aparținuse episcopului precedent, Melchisedec.

[2] Pus la vot, proiectul n-a întrunit majoritatea regulamentară – 46 de voturi, fiind votat cu 45 de voci pentru și 18 împotrivă, încât a trebuit repetat în ședința următoare, din 2 decembrie, când a trecut cu 93 de voturi pentru și 24 împotrivă.

*Asupra proiectului de lege pentru un credit extraordinar de 1.213.940 de lei necesar plății anuităților la un împrumut de 50 de milioane de lei contractat în august 1889**

Eu n-am decât o întrebare de făcut domnului ministru de Finanțe: Pe cât știu, legea care autorizează pe guvern a face emisiuni de rentă pentru construcțiunea podului pe Dunăre și portului de la Constanța[1] zice că emisiunea să se facă treptat cu lucrările. Aci văd că s-a și făcut împrumutul, s-au și luat banii. Întreb dar pe domnul ministru, ce se face cu acești bani, produc ei ceva? Sau stau în ladă până ce se va face licitațiunea și se va pregăti întreprinzătorul să înceapă lucrarea?

* Ședința din 2 decembrie 1889.

În replică cu Lascăr Catargiu.[2]

Domnul Catargi a avut toată dreptatea să zică că tratăm de împrumuturi de zecimi de milioane, fără ca raportul să fie imprimat.

Domnia-sa ştie foarte bine câtă stimă păstrez pentru caracterul domniei-sale; dar să-mi permită a-i spune că au mai fost şi alte dăţi când am votat raporturi ca acestea, fără ca ele să fie imprimate.

Domnul L. Catargi: Am cerut eu vreodată milioane fără raporturi imprimate?

Eu, domnilor, votez proiectul de lege, dar cu un minus; nu votez cuponul pentru 11 milioane, fiindcă acele 11 milioane, pe care domnul ministru de Finanţe ne spune că bancherii au binevoit să ni le păstreze cu 4½% pe când noi plătim mai mult decât 5 % şi vedeţi bine că ne aduc o pagubă.

De ce dar să plătim noi dobândă la nişte bani de cari nu avem trebuinţă imediat; şi cu atât mai mult că m-a speriat domnul ministru de Finanţe, când a zis că de acum înainte nu are să vie să mai ceară un împrumut, ci are să facă virimentul acesta de a păpa aceste 11 milioane... (*Ilaritate, întreruperi.*) Alţi miniştri nu papă, dar miniştrii de Finanţe, fără osebire, papă; cu atât mai mult că până să se înceapă acea lucrare la care este destinată această sumă de 11 milioane, are să spele multă apă de mare stâncele din portul Constanţa actual.

Eu nu sunt bun financiar; nu înţeleg lucrurile acestea; şi nu sunt bun financiar nici chiar pentru finanţele mele... (*ilaritate*); dar fac o întrebare: Nu s-ar putea să facem o tranzacţiune cu domnii bancheri ca să ia înapoi această cifră, sau să ne-o dea mai târziu, decât să stea în lada visteriei neîntrebuinţată şi asupra căreia mulţi îşi vor fixa privirile... (*Nu se mai aude.*)

Acum, cât pentru aceea că ar trebui să vină domnul Vernescu, eu aş primi bucuros să am lămuriri de la domnia-sa; dar nu sunt de opiniunea domnului L. Catargi ca să-i dăm telegramă la Senat să vină la Cameră; asemenea lucru se face numai cu miniştrii, şi domnul Vernescu, nefiind ministru, nu putem să-l chemăm astfel. Şi apoi, o indiscreţiune: Ce caută domnia-sa la Senat? (*Ilaritate.*)[3]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 7, p. 71, col. 1; p. 72, col. 3; p. 73, col. 1.

NOTE

[1] Cele 50 de milioane fuseseră împrumutate de la Dresdner Bank şi Deutsche Bank din Berlin pentru îmbunătăţirea portului Constanţa, achiziţionarea de vagoane de

cale ferată şi completarea fortificaţiilor. Se lansase în acest sens o rentă amortizabilă de 4% pe 44 de ani, cu primul cupon scadent la 1 ianuarie 1890. Plata anuităţilor nu era prevăzută în buget încât ministrul de Finanţe M. Ghermani solicitase acest credit extraordinar. Cele 50 de milioane trebuia de fapt să acopere şi arieratele către Compania de cale ferată Lemberg-Cernăuţi-Iaşi, terminarea unor linii de cale ferată locale, diferite datorii ale unor ministere ş.a. În fapt, pentru Constanţa rămâneau numai 11 milioane.

[2] L. Catargi ceruse, afară de tipărirea raportului, şi prezenţa în dezbateri a lui Gh. Vernescu, ministrul de Finanţe în timpul căruia se contractase împrumutul.

[3] Proiectul a fost primit de Adunare cu 85 de voturi pentru şi 3 împotrivă.

Filipică împotriva deputatului C. Ressu[*]

Înţelegeţi, domnilor, foarte bine, că eu nu mă pot pune la nivelul unde a pus discuţiunea onor. meu insultător.[1] Aceasta nu mi-o permite nici poziţiunea, nici vârsta mea, ruină, dar ruină a unei generaţiuni care a făcut ceva în această ţară, şi care, mai ales, din toate puterile ei a combătut grecismul; şi când zic grecismul, nu înţeleg pe nobilii greci ai Eladei, ci pe lepădăturile grecilor. Nu mă plâng decât de un singur lucru: Nu mă plâng de domnul Ressu; domnul Ressu a fost la nivelul civilizaţiunei sale, inteligenţei sale şi originei sale; dar mă plâng de biurou, şi mă plâng de preşedintele nostru, care, cu toată stima ce am pentru domnia-sa, îmi va permite să-i spun că nu a apărat demnitatea Camerei insultată mai mult decât persoana mea...

> *Domnul preşedinte G.Gr. Cantacuzino:* Mă iertaţi, domnule Kogălniceanu; de două ori am spus domnului Ressu să fie cuviincios (*aplauze*); dar domnia-sa nu m-a ascultat...
> *O voce:* Va să zică a rămas necuviincios. (*Aplauze.*)

Vă mulţumesc, domnule preşedinte, şi vă sunt recunoscător.

Să vorbesc dar de ruină. Ca ruină, îmi aduc aminte şi ştiu ce s-a făcut până acuma; ştiu ce reguli s-au păzit în cestiunile personale.

Ei bine, până astăzi n-am văzut ca un deputat prezinte să vină, într-o cestiune personală, să ceară cuvântul, nu imediat în aceeaşi şedinţă, nu cel mai târziu a doua zi, ci tocmai după patru zile; pentru ca timp de patru zile să umble după căutarea motivelor şi să aleagă insultele ce are să prodige la adresa unui alt deputat.

---

[*] Şedinţa din 4 decembrie 1889.

Ştiam că după ce termină oratorul, se cere cuvântul de către acela care se crede atins, şi dacă nu imediat, cel mult a doua zi vine şi răspunde.

Ei bine, acest onorabil deputat, zis al Galaţilor, a fost aci când eu am vorbit în cestiunea alegerii domniei-sale în comisiunea de răspuns la Mesagiul Tronului. N-a răspuns nimic. A doua zi s-a dus la Galaţi, a şezut acolo vreo două zile, şi tocmai astăzi s-a deşteptat că trebuie să-mi răspundă în cestiune personală.

Unde vom merge, domnule preşedinte, cu sistemul acesta? Cuvine-se acuma să fac şi eu ca domnul Ressu, să mă duc la Galaţi, să mă apuc să sap în toate gunoaiele şi să vin peste câteva zile cu mai multe petice murdare să le arunc aici în Cameră pe capul onor. preopinent?

Întrucât se atinge de toate graţiozităţile ce mi-a aruncat aici, satisfacţiunea mea cea mai bună este că ele nu au găsit în Cameră cea mai mică aprobaţiune. (*Aplauze.*)

Domnilor, cunosc pe acest domn, îl cunosc *ab ovo,* de la început; o persoană foarte neînsemnată, dar care-şi dobândise oarecare renume, renume pe care astăzi nu şi l-a păstrat.

Ştiam că este cu totul o persoană fără însemnătate. Venise însă o epocă când vechile legături dintre dinastie şi ţară erau cam turburate, altădată voi spune de cine erau turburate.

Un farsor, un şăgalnic, a socotit de cuviinţă să parodieze într-o cafenea cuvintele lui Gambetta: *se soumettre ou se démettre*, zicând pe româneşte: Să se plece sau să plece, şi domnul Ressu atunci a luat aceste două cuvinte şi a zis ca Regele să se plece, sau să plece. Apoi când domnul Ressu se adresează aceluia care e culmea dorinţelor noastre, a generaţiunei vechi, şi apoi a celei noi, şi îi zice: Du-te, înţelegeţi foarte bine că această frază nu se poate întrebuinţa decât în zeflemea. N-am atacat niciodată în mod serios pe domnul Ressu; n-am spus că tot domnia-sa pe urmă se face masalagiu* şi primeşte pe Rege în strigăte entuziaste, că tot domnia-sa se duce apoi şi roagă pe onor. Cameră să fie ales în comisiunea de răspuns la Mesagiul Tronului, pentru ca să adore ceea ce a defăimat; căci nu voiesc să întrebuinţez alte expresiuni. Ei, cum voiţi să-l tratez eu, când domnia-sa s-a plecat până şi pentru a fi decorat? Şi eu sunt gălăţean; de la vârsta de 10 ani am fost în Galaţi. Dumnealui a găsit de cuviinţă să facă biografia mea. Îl las s-o facă; în ţara aceasta sunt o mulţime de oameni cari mă cunosc şi mai ales acea generaţiune la ale cărei fapte am avut şi eu o mică părticică.

---

* Purtător de masală, un fel de torţă (n. ed.).

Sfârşesc, domnilor, cu un singur cuvânt: La alegerile din urmă, făcute sub ministerul liberal, onor. domn Ressu a fost contestat cu dovezi pipăite, zdravene, aduse în contra naţionalităţii domniei-sale. Cu aceeaşi ocaziune s-au făcut şi câteva strâmbătăţi, căci s-a contestat ca nelegale şi alte alegeri, ca aceea a domnilor Mavrocordat şi Filipescu. De şi domniilelor, de altă opiniune politică ca mine, am zis domnului Brătianu că de ce caută să îşi facă duşmani, contestând pe domnul Filipescu şi alţii, fiindcă alegerea lor e în conformitate cu legea; şi ca cestiune politică, majoritatea să treacă asupra celor contestaţi, între cari era şi domnul Ressu, care la jumătate Camera se adresase ca să mă roage pe mine, punând înainte că are femeie, copii şi ar fi prăpădit, şi eu am refuzat; dar când m-am pus pe terenul principiilor, ca toţi să fie verificaţi, înţelegeţi foarte bine că era o măsură de răzbunare nobilă din partea mea pentru a-l valida.

Acum, domnule Ressu, am să vă dau un sfat bun şi părintesc: Împământenirile în această ţară nu se dau decât prin factorii legislativi întregi, prin Cameră, Senat şi Rege; a se strecura cineva în această Cameră ori printr-o iertare parlamentară, cum s-a făcut atunci, ori pentru că n-a voit nimeni să vă conteste, acesta nu va să zică că aţi dobândit împământenirea. Vă dau dar un sfat: Grăbeşte-te, cât timp este roata norocului în favoarea dumitale, grăbeşte-te şi cere de la Cameră o împământenire ca să fii recunoscut român printr-o lege votată de Cameră şi de Senat, şi întărită de Rege, căci altminteri, la viitoarele alegeri, schimbându-se roata de sus în jos, poţi să fii trimis acolo unde te-ai născut. (*Aplauze.*)

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 8, p. 84, col. 2 – p. 85, col. 1.

NOTE

[1] C. Ressu luase cuvântul în chestiune personală, cu referire la K. şi deşi preşedintele de şedinţă, Gh.Gr. Cantacuzino, îi atrăsese atenţia că preopinentul lipseşte, acesta insistase să vorbească; asta „ca să facă puţină zeflemea cu ilustrul bărbat de stat". În „halul" în care ajunsese, acesta „nu mai putea face decât obiectul unei cronice umoristice". Între timp a intrat K. şi C. Ressu s-a dezlănţuit: K. e „o ruină" ce stârneşte „o adâncă melancolie şi compătimire"... „s-a ferit să dea cu piciorul într-un bătrân". Nu el era cel care îi făcuse atmosferă proastă la Galaţi. K. era „un fel de Millo" care acolo „cerşetorea" voturi „escortat de poliţişti." Ieşenii îl aleseseră deputat „ca să aibă cine spune poveşti şi să facă comicării în Cameră". Îl bătea gândul să ceară proclamarea lui K. drept „cel din urmă tombateră." Invectivele lui Ressu fuseseră întrerupte mereu de protestele indignate ale lui G. Panu.

*Discurs la proiectul de lege pentru construirea căii ferate Bârlad – Galați**

Eu sunt de aceeași opiniune ca domnul Catargi[1] și voi vorbi dacă nu este cineva care să combată pe domnul Catargi.

Domnii mei, avem drumuri de fer în țară de la anul 1868; linia principală atunci s-a făcut sub regimul Constituțiunei de la 1866. Am făcut linia de la Ițcani la Vârciorova, care linie, în loc să pornească de la Mihăileni, a pornit, cum zic, de la Ițcani, punând pe dușmanii noștri în pozițiune de a sfărâma cu cea mai mare înlesnire comunicațiunea cu țara. Aceasta s-a făcut nu după avizul comitetului de apărare, care nu exista pe atunci. A venit pe urmă linia unirei între Iași, București și Galați. Cât n-au cerut gălățenii ca linia să treacă prin Galați și să fie considerată ca linie comercială! Nu s-a primit. Și iarăși n-a fost comitetul apărărei, care să se fi opus, căci nu exista. A trebuit să vină rezbelul și a trebuit să se vadă că un prost monitor turc poate să sfarame podul de la Bărboși, spre a se face dreptate gălățenilor.

Mai târziu a venit linia Predeal. Austria nu a cedat a ne da legătura liniei Vârciorova dacă noi nu-i vom da Predealul, Predealul care aduce pe inamic la București în 6 ore.

Noi am fost nevoiți să cedăm, și nici atunci nu a fost comitetul de apărare.

Deodată se ivește un așa numit comitet al apărărei, neînființat prin nici o lege, o ființă anonimă, care trăiește de câțiva ani. În numele acestui comitet ați văzut cum domnul general Manu a venit și ne-a cerut milioane pentru fortificațiuni, deși oamenii recunoscuți competinți în ale armatei ne-au probat că aceste fortificațiuni nu sunt de nici un folos.Atunci, un domn militar capabil a venit și ce n-a scris, ce n-a spus contra principelui Bibescu! Ei! Astăzi domnul I. Lahovari, vorbind în numele apărărei, se adresează domnului Bibescu și-l întreabă dacă nu e așa? Aceasta este cea mai deplină satisfacere care se putea da principelui Bibescu, competenței sale în materie de apărare a țărei.

Vin acum, domnilor, la istoria comitetului de apărare; ia să vorbesc ceva bătrânește, ca moldovean, și sunt recunoscător domnului Ionescu, care zicea că provincia aceea e părăsită. Da, e foarte părăsită, și numai provinciei aceleia nu i se cuvenea să i se aducă ca argumente cuvintele de apărare și comitet de apărare; căci Moldova s-a unit tocmai ca să fie apărată, iar nu să

---

* Ședința din 4 decembrie 1889.

fie lăsată fără nici o apărare. Eu mulțumesc lui Dumnezeu că s-a făcut un comitet de apărare mai târziu; căci dacă s-ar fi făcut mai înainte, nu am fi avut astăzi nici drumul de fer la Iţcani, nici la Ungheni şi nici chiar la Ocna; ar fi trebuit să rămânem ca Serbia, care avea pădurea Şumadia ca apărare, pădure care în adevăr i-a servit ca apărare, şi ar fi trebuit să rugăm pe domnul ministru ca să ia câteva sute de mii de ghindă şi să o întrebuinţeze ca sămânţă pentru păduri, cari să apere Moldova.

Apoi, domnilor, când a venit domnul Catargi cu portul-franc, nu se şoptea la urechile fiecărui deputat ca să nu se voteze, căci are să se facă linia Bârlad-Galaţi? Ei, acum ni se vine cu comitetul de apărare, care e fără răspundere, care nu ştiu cum e compus; numai prin gazete vedem că s-a întrunit comitetul de apărare. Dar din cine e compus acest comitet de apărare? Cine-l prezidează? Ce răspundere are? Eu nu mă opun la cele zise de domnul Lahovari; dar mi se pare curios ca, odată cu venirea cestiunei liniei Bârlad-Galaţi, să ni se vorbească de comitetul de apărare, de măsuri strategice. Apoi linia Iaşi-Vaslui e mult mai apropiată de fruntarie decât linia Galaţi-Bârlad. De la Galaţi până la Prut sunt trei rânduri de dealuri şi păduri seculare, şi în toate ţările din lume ce vedem noi? Sunt linii d-a lungul fruntariilor; se fac şi fortificaţiuni, se hotărăsc locurile unde se pot face poduri etc. E bine oare ca să împiedicăm ţara de a avea mijloacele, liniile de comunicare cele mai indispensabile comerţului, agriculturei şi chiar apărărei ei, sub cuvânt că un membru al comitetului de apărare a spus unuia din noi că nu trebuie să facem asemenea linii? Ce? De la Crasna până la Huşi e aşa de departe încât să nu poată veni inamicul în mai puţin de o zi?... (*Zgomot.*) Da, domnilor, în o jumătate de zi poate veni o armată întreagă; şi până să ne vină ajutorul, noi suntem sacrificaţi. Cu linia aceea s-a cheltuit o sumă mare de bani, pentru că este construită pe nişte pământuri mişcătoare, pe unde nu se poate transporta nimic, şi, cu toate acestea, comercianţii sunt siliţi să plătească tot atâţia bani ca şi când ar merge cine ştie ce distanţă întinsă.

De aceea zic să nu veniţi înainte cu vorbele de măsuri strategice şi de comitet de apărare în contra liniilor cari se fac d-a lungul fruntariilor; căci atunci Moldova întreagă este sacrificată. Pe nicăieri nu se pot face linii de drum de fer, fără să se zică că se compromite apărarea ţărei; dar aceste linii nu împedică pe ministrul de Rezbel de a face fortificaţiuni şi a lua toate precauţiunile spre a asigura apărarea ţărei, lucru la care tocmai existenţa acestor linii l-ar ajuta mai mult. Din Predeal şi până la Braşov sunt păstrate fortificaţiunile vechi şi, la trebuinţă, sunt sigur că în 24 de ore vor fi puse în stare de apărare. Dincoace nu avem nimic, şi în Moldova mai puţin şi decât nimic. Sub cuvânt de apărare a ţărei şi de a opri pe ruşi

să vină, s-a interzis Moldovei dreptul de a avea şi ea căi de comunicaţiune. Apoi atunci, cum s-a ruinat laşii, are să se ruine şi Galaţii.

Iată ce ne face pe noi bătrânii să vă zicem: Destul cu sacrificiile făcute de moldoveni! Începeţi a le da şi oarecare compensaţiune a acestor sacrificii. Vedeţi mai totdauna câţi moldoveni sunt în minister. Domnul Lascăr Catargi a socotit de cuviinţă, şi nu-i fac complimentele mele pentru aceasta, ca domnia-sa singur să fie moldovean în ministerul său. Dar cel puţin era un preşedinte al Consiliului care cunoştea ţara Moldovei, şi domnia-sa putea să spună ministrului de la Interne, ca şi celui de la Lucrările Publice, precum şi celui de la şcoli, cari sunt interesele Moldovei, şi a nu îngădui să se lase partea aceea a ţărei cu totul în uitare. Am văzut mai deunăzi pe deputaţii olteni că stăruiau să se pună un preşedinte oltean şi au reuşit de a pus pe domnul Sava Şomănescu. Rău dar fac moldovenii de nu pun şi ei condiţiuni când dau votul lor.

Domnul general Manu nu cunoaşte Moldova, nu ştie ce este acolo; domnia-sa, chiar ca ministru de Rezbel, nu prea ştie mult; dar încă ca ministru de Interne, ce ştie domnia-sa despre administraţiunea Moldovei? Ce ştie despre ale Moldovei domnul ministru de Lucrări Publice, persoană foarte simpatică şi foarte inteligentă, dar îmi va permite domnia-sa să-l rog a nu mai pune înainte comitetul de apărare, care este o farsă...

> *Domnul I. Lahovari:* Rog pe biurou să pună în *Monitor* că se numeşte farsă instituţiunea comitetului de apărare.

Da, să se tipărească cu litere mari, oricât de mari, cuvântul pe care l-am zis, ca să se ştie că eu, care sunt român şi nu sunt de origine grecească, mi-am atras imputarea domnului Lahovari că am insultat ţara mea. Apoi, dacă eu îmi insult ţara, nu m-ar trimite ea aici ca să ascult indignaţiunea patriotismului domnului Lahovari. Eu mă uit la istoria trecutului şi văd că toate căile noastre de comunicaţie s-au făcut fără să se fi consultat acest interesant comitet, care nu exista.

Ceea ce dorim noi, moldovenii, este ca în cestiunile de interese curat materiale ale ţărei să ne unim cu toţii, şi liberali şi conservatori, să sprijinim interesele ţărei noastre, ca să nu mai vedem sărăcia bătând la uşile Moldovei. Când a venit cestiunea portului franc, s-a strigat că este cestiune de portofoliu, când s-au cerut drumuri de fer, s-au respins sub cuvânt că suntem aproape de graniţă. Ce a mai rămas? Nimic! Până şi regimentele, când s-au dus în foc, nu s-a lăsat ca în Bucureşti să se vadă hainele negre ale văduvelor şi copiilor. Ia întrebaţi regimentele din Moldova, de la Vaslui, de la Iaşi, cu câţi oameni în viaţă s-au mai întors? Jumătate populaţiunea se vedea îmbrăcată în negru, şi noi n-am zis nimic.

Pentru numele lui Dumnezeu, nu refuzaţi tot ce cere această parte a ţării sub cuvântul de apărare!

Noi respectăm unirea, noi am cerut-o şi o apărăm; dar cerem ca ce ni s-a promis să ni se dea şi să nu se mai vie cu asemenea pretexte pentru a se vătăma interesele materiale ale bietei Moldove.

Protestează faţă de cererea de amânare a discutării proiectului formulată de ministrul de Finanţe M. Ghermani.

Domnilor, încă o dată declar că eu la asemenea propuneri nu mă opun; dar ca bătrân trebuie să văd ceva mai departe, şi constat că astăzi cinci proiecte au venit înaintea noastră la discuţiune şi pentru toate aceste proiecte s-a cerut amânarea de la banca ministerială. Mai constat că astăzi sunt 19 zile de la deschiderea Camerei, şi n-am avut nici un proiect de oarecare importanţă în discuţiune; ba constat, mai mult, că s-a cerut şi s-a dat la începutul sesiunei vacanţă cu încuviinţarea guvernului. Prin urmare, fiindcă adineaori domnul ministru de Lucrări Publice[2] a zis că nu voieşte ca această Cameră să fie compromisă, tot astfel voiesc şi eu să se constate că, dacă Camera aceasta nu lucrează, nu este vina ei.[3]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 8, p. 88, col. 2 – p. 89, col. 3.

NOTE

[1] L. Catargi spusese că România şi-a început construcţia de căi ferate fără să se gândească la joncţiunea cu liniile externe. Aceasta sub pretextul apărării ţării (adică al evitării invadării teritoriului). Or, până atunci, ea nu-şi putea transporta grânele încât acestea putrezeau în magazii. Ceruse votarea de urgenţă a liniei Bârlad-Galaţi pentru că şi aşa Moldova era mereu dezavantajată.

[2] Al. Marghiloman.

[3] Votarea proiectului s-a amânat până după discutarea răspunsului la Mesajul Tronului.

*Cere lămuriri în legătură cu darea în judecată a cabinetului I.C. Brătianu**

Îmi permit a face o respectuoasă întrebare, nu guvernului, ci onor. comisiuni de informaţiuni pentru darea în judecată a domnului Ioan Brătianu.

* Şedinţa din 4 decembrie 1889.

Crede comisiunea de informațiuni că a sosit momentul să-şi depună raportul? N-a avut destulă prelungire de termen pentru importantele sale lucrări?

Trebuie să ştiți, domnilor, că o dreptate care întârzie, nu mai e dreptate. După cât ştiu, la 15 noiembre, chiar în prima zi, comisiunea trebuia să-şi depuie raportul.

Legea cere o grabnică lucrare, nu cere strângere de dovezi, ci informațiuni, şi de aceea se şi prevede că după zece zile să se depună lucrarea. Ei bine, comisiunea a cerut prelungiri de termen; putea să ceară cinci zile încă, zece zile, a cerut însă 10 luni şi i s-au dat 10 luni de amânare, şi totuşi nici până acum nu văd depus raportul. De când s-a deschis Camera, necontenit întreb pe onor. membri ai comisiunei de informațiuni când au de gând să înfățişeze Camerei raportul şi mi se răspundea: Venim mâine, venim joi, venim sâmbătă. Am aşteptat necontenit dar nu a venit nici până astăzi.

Ridic vocea mea în favoarea unui principiu de înaltă dreptate şi echitate pentru menținerea prestigiului Camerei, şi întreb: Când comisiunea are a aduce înaintea Camerei raportul său? Am tăcut până acum, dar de aci înainte în toate zilele voi face aceeaşi întrebare, şi sunt sigur că majoritatea acestei Camere se va uni cu mine şi va susține întrebarea mea.

După ce I. Iancovescu, unul din membrii „comisiunii de informațiuni", explicase că întârzierea se datorează lipsei de copişti suficienți care să transcrie raportul:

Înțelegeți foarte bine, domnilor, că eu nu pot intra în amănunțimile pe cari domnul Iancovescu ni le spune. Eu, în conformitate cu legea responsabilității ministeriale, nu voi să ştiu nimic de anexe şi paraanexe; anexele şi paraanexele sunt de atributul comisiunei de acuzațiune. Dacă domniile-voastre ziceți că aveți 800 de acte de copiat şi 800 de cercetat, apoi comisiunea de acuzațiune câte mii de dosare trebuie să caute? Rolul domniilor-voastre era să luați informațiuni şi nimic mai mult.

Domnilor, eu voi face o comparațiune foarte ordinară, dar care este în viața omenească: Aflu eu că oamenii însărcinați de mine să dirigeze ori o fabrică, ori o moşie, ori un biurou al meu, nu au o purtare corectă; eu îndată iau un om de încredere şi-i zic: Du-te de cercetează ce s-a făcut. După ce a cercetat, vine şi-mi zice: Iată ce am descoperit; şi apoi trimit oameni cari să acuze.

Dar domniile-voastre ce faceți? După ce cercetați un an, veniți acum şi vă prefaceți în comisiune de acuzațiune şi instrucțiune; nu

înțelegeți că, în materie politică, cu cât aceste acte se întârziază, cu atât efectul dispare? Eu am observat că toată vara mulți membri din comisiune s-au plimbat prin străinătate, pe la Botoșani, cum este domnul Enacovici, și nu ați făcut nimic. Spuneți ce-ați făcut? Ce informațiuni ați luat? Și Camera va hotărî.

Apoi, nu așa cum faceți domniile-voastre se decapitează un partid, nu așa se decapitează șeful unui partid.

Eu mi-aduc aminte că, împreună cu răposatul Manolache Costache Epureanu, ne-am retras din guvern, pentru că nu s-a susținut ca cercetarea să se facă grabnic în contra ministerului domnului Catargi, și pe urmă știți ce a rezultat din acea întârziere, că domnul Catargi venea și cerea darea în judecată, și noi nu puteam, pentru că situațiunea se complicase, până când ne-am folosit de împrejurarea independenței și am scăpat cu fața curată.

Eu, domnilor, care sunt adversarul politic al domnului Ion Brătianu, voiesc să văd cu o oră mai înainte dacă este vinovat sau nu.

Nu puteți domniile-voastre să țineți în suspensiune indefinit această cestiune.

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 8, p. 91, col. 1-3.

Din nou asupra proiectului legii cumulului[*]

Am văzut că toți cei cari au vorbit au avut cuvântul în cestiune de regulament, și așa fiind, îmi pare rău că onor. domn Carp, care a cerut și domnia-sa cuvântul tot în cestiune de regulament, a călcat regulamentul, fiindcă mi-a luat rândul de a vorbi, mie, care eram înscris înaintea domniei-sale; căci și eu tot în regulament aveam să vorbesc, deoarece toată această cestiune nu este decât o cestiune de regulament, anume dacă trebuie să se pună proiectul la ordinea zilei astăzi. De aceea mă plâng la domnul Carp de domnul Carp, care mi-a luat rândul.

Domnilor, de ce e vorba? E vorba să votăm o lege din inițiativă parlamentară, și mai ales din inițiativă parlamentară conservatoare.

Pentru întâia dată, în timpul ministerului Ion Brătianu, a venit o propunere din inițiativă parlamentară, a onor. domn A. Lahovari. Domnia-sa

[*] Ședința din 5 decembrie 1889.

este acela care a făcut o propunere foarte detaliată asupra cumulului, propunere care a fost foarte aplaudată de toată lumea; şi proiectul venit în Cameră în urma acelei propuneri a fost votat mai în unanimitate. Proiectul a mers la Senat, unde i s-au făcut oarecari modificări.

Îmi pare bine că onor. domn Poenaru-Bordea este aici, fiindcă dumnealui este care îmi zicea: Haide să votăm proiectul amendat de Senat, fiindcă văd pe unii din cumularzi că fac prea multă rezistenţă.

Iată ce zicea domnul Poenaru-Bordea, ca raportor al comitetului delegaţilor: „În fine, comitetul în majoritate, deşi ar fi dorit să admită chiar proiectul Senatului, ca un pas înainte pe calea ideei înscrisă în art. 132 din Constituţiune, însă s-a oprit la ideea sa, în faţa unui răspuns din partea guvernului că nu se poate pronunţa nici pentru proiectul Senatului astfel cum este votat.

Pentru aceste motive, comitetul delegaţilor, în majoritate, crezând că proiectul votat de Senat nu răspunde principiilor proclamate de Constituţiune, l-a respins şi exprimă dorinţa de a se primi din nou şi de urgenţă luarea în discuţiune a proiectului de lege votat de Cameră."

În adevăr, domnilor, de câte ori a venit acest nenorocit proiect din iniţiativă parlamentară, fie al domnului Lahovari, fie al domnului Nacu, fie acesta, după ce s-a modificat de Senat, când s-a întors în Cameră nu s-a mai votat, sub cuvânt că e rău. Tot asemenea şi cu acest de acum proiect de lege, Camera l-a votat; a mers la Senat; Senatul a introdus modificări; ministrul Domeniilor a combătut acele modificări şi astăzi, când vine în discuţiunea Camerei, ni se zice ceea ce se zicea şi sub domnul Brătianu: Să nu-l votăm; să lăsăm guvernul să vină mai târziu cu un proiect bun. Iată ce zicea un domn deputat în Camera trecută: „Sunt de părere a se respinge proiectul de lege votat de Senat şi a se ruga guvernul să prezinte un proiect de lege care să stăvilească cumulul în marginile posibilităţei."

Acest domn deputat era domnul Nitulescu. Acum, domnilor, şi cu acest proiect am auzit zicându-se acelaşi lucru, că adică să-l respingem şi să lăsăm guvernul să vină cu altul.

Ei bine, acest proiect este rău; dar nu e rău de tot, căci ar fi rău de tot dacă ar învoi cumulul mai mult decât e astăzi. Părerea mea e să-l votăm, şi guvernul e liber a nu-l supune sancţiunei Regelui, sub cuvânt că e rău; însă atunci să aducă imediat un alt proiect de lege; căci noi voim să avem odată o lege contra cumulului; şi dacă n-ar fi decât aceasta, tot e destul ca să împlinim o dorinţă, care e scrisă în Constituţiunea de la 1866.

Domnilor, sunt 20 de zile de când s-a deschis Camera; nu puteţi zice că noi am făcut obstrucţionism; căci necontenit am cerut să votăm

legi; însă de câte ori ni s-a prezintat vreo lege mai importantă, banca ministerială a cerut amânarea. Acum vin vacanțele; ne vom întoarce în mijlocul alegătorilor; lăsați-ne să le ducem cel puțin această lege reclamată de atâta timp de toate partidele, de țara întreagă.

Noi vom primi cu bucurie orice proiect de lege care ar veni în urmă să modifice pe acesta.

Ce trebuință este ca neapărat domnul prim-ministru să asiste la discuțiunea acestui proiect? Domnia-sa poate să vină sau nu; pe banca ministerială sunt acum trei miniștri: este domnul Păucescu, domnul Lahovari, domnul Marghiloman, oratori de stimat și stimați. Domniile-lor nu voiesc să ia parte la discuțiunea acestui proiect și cer să vină domnul prim-ministru. Atunci să meargă dumnealor la Senat, ca să vină domnul prim-ministru aci. Nu înțeleg de ce atâta greutate. Pentru Camera de astăzi, care stigmatizează procedura Camerei trecute, este de demnitatea ei să voteze cât mai curând acest proiect. Domniile-voastre, cari judecați procedura Camerei trecute și o găsiți rea, faceți oare mai bine refuzând țării o lege care este menită a lovi un abuz care a devenit un adevărat scandal? Refuzând astăzi acest proiect, judecata pe care o va da mâine țara are să privească pe majoritatea Camerei; căci minoritatea, și a Camerei de astăzi, ca și a Camerei trecute, cere urgența asupra acestui proiect, care este menit a stăvili cumulul pe cât se poate. Dacă nu vă place această lege, cine vă oprește a o modifica mâine, sau a propune acum îndată un alt proiect de lege, pe care-l vom vota de urgență? Prin urmare, unde este conflictul? Nicăieri!...

Rog dar pe onor. minister să binevoiască a ne lăsa să votăm acest proiect de lege; și dacă nu se va sancționa, nu vom face cestiune ministerială, nu vom da vot de blam, ci vom aștepta în liniște ca guvernul să vină cu un alt proiect. Noi însă ținem ca acest proiect de lege să se voteze, ca să vadă țara întreagă că o dată a fost majoritatea Camerei capabilă a stârpi un rău, pe care Constituțiunea l-a stigmatizat de acum 23 de ani.

Așadar, în conformitate cu regulamentul, fiindcă acest proiect s-a votat de Cameră, s-a votat de Senat și, întorcându-se la Cameră, s-a cerut urgența asupra lui, și fiindcă s-a primit urgența, rog pe domnii miniștri să binevoiască a ne lăsa să-l votăm, și după aceea dumnealor vor face ce vor voi cu dânsul.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 9, p. 97, col. 2 – p. 98, col. 2.

NOTE

[1] Vezi și supra, p. 20.

Din nou asupra dării în judecată a cabinetului I.C. Brătianu[*]

Stranie argumentare face onor. domn Apostoleanu[1]; stranie cerere, după ce a trecut atâta timp. Apoi bine, onor. domnule preşedinte al comisiunei de informaţiuni, domnia-voastră de la început n-aţi ştiut că vă trebuiau copişti? Acum, după ce a trecut o lună peste cele zece luni acordate, abia acum veniţi a cere să vi se dea copişti? Cum? Iar începeţi prelungirile? Aş fi dorit pentru un moment să vă văd pe domnia-voastră în poziţiunea în care aţi pus un partid întreg. Dreptate faceţi domnia-voastră? Domnia-voastră, om îmbătrânit în lupte şi vechi avocat? Ce aţi făcut până acum? V-aţi plimbat, unii pe la Paris, alţii pe la Botoşani, şi acum vă trebuie copişti! Aduceţi hârtiile încoace, le copiem noi bătrânii; eu, om bătrân, mă fac copist. Cui vindeţi castraveţi? De ce veniţi cu asemenea pretexte?

După o intervenţie a lui G. Panu.[2]

- Domnilor deputaţi, eu nu pot să repet ceea ce a zis onor. predecesor; eu am numai să rezum; dar mai înainte de toate sunt dator a mă ridica din toată puterea contra unor cuvinte ale domnului Apostoleanu, preşedintele comisiunei de informaţiuni; domnia-sa zice că legea responsabilităţei ministeriale este făcută, în sensul cum că ministerul care a succedat ministerului ce este a se da în judecată ar fi avut toate actele gata. Această interpretare nu ştiu cum s-o numesc; dar este cel puţin iudaică.

Apoi, onorabile domnule Apostoleanu, dacă ar fi fost aşa, acel minister, care ar fi avut dovezi gata, precise, în contra domnului Brătianu, nu avea nevoie să mai aştepta iniţiativa Camerei; căci miniştrii ştiţi că fac parte din puterea executivă şi ei au dreptul să ceară Regelui darea în judecată a unui ministru sau a unui întreg minister. În privinţa dării în judecată sunt doi factori, unul este capul Statului, Regele, şi altul reprezentaţiunea naţională. În privinţa greşelelor către Rege, Regele are dreptul să dea în judecată; iar în ce se atinge de abuzuri, de călcări de lege, reprezentaţiunea naţională are dreptul să numească o comisiune de informaţiuni, care, cum a zis foarte bine domnul Panu, este datoare să se informeze şi să vină cu explicaţiuni să zică: Ne-am informat, iată materiile asupra cărora se poate pronunţa Camera. Ei, domnilor din comisiune, daţi-mi voie să vă spun că v-aţi bătut joc de noi în toată puterea cuvântului; aţi cerut prelungirea cu zece zile şi vi s-a dat prelungire de zece luni, şi după ce a expirat şi acest termen, nu aţi mai venit să cereţi încă

[*] Şedinţa din 8 decembrie 1889.

o prelungire, ci ați venit astăzi să cereți copiști, scuzându-vă că faceți politică pe apucate, că mai aveți și alte ocupațiuni, că trebuie să vă căutați și de sănătate, că n-ați avut destul timp etc. Apoi cine v-a rugat să primiți această însărcinare? Domniile-voastre ați venit cu pasiune și ați primit bucuroși, căci deja unul dintre domniile-voastre, când ați cerut prelungirea, domnul Enacovici, care voiește a-și răzbuna pe domnul Brătianu pentru o arestare, a venit și ne-a citit fel de fel de acte; va să zică, ați pus pasiune, și acum vă faceți oameni blagorodnici, oameni mititei și blânzi, și spuneți: N-am avut timp. Ei bine, nu merge așa; domniile-voastre ați primit această însărcinare și ați lucrat cu zel, ați lucrat foarte mult. Ziceți că ați avut nevoi în familiile domniilor-voastre; dar eu am văzut că unii au făcut lumină electrică în Botoșani, alții vor să ridice acolo turnul Eifel...

Domnul Th. Calimach: Ce are a face?

Nu mă adresez la domnia-voastră; mă adresez la domnul Enacovici.

Domnul A. Enacovici: Ce ai cu lumina electrică din Botoșani?

Domnul ministru Manu a făcut lumină; am citit astăzi raportul pentru dizolvarea consiliului și m-am speriat; vă place aceasta?

O voce: Dar nu e în cestiune.

Așadar, domnilor, fiindcă se cere un nou termen, noi facem o propunere ca comisiunea de informațiuni să depună raportul în termen de trei zile.[3]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 10, p. 118, col. 3; p. 119, col. 2-3.

NOTE

[1] Discuția o stârnise G. Panu întrebând „unde stau lucrările comisiunii pentru darea în judecată a domnului I.C. Brătianu". G. Apostoleanu, președintele comisiei de informare, spusese că tocmai se pregătea să ceară Camerei „un mic ajutor" ca să poată angaja copiști suplimentari pentru transcrierea raportului final; sau, același corp „să mijlocească" la Imprimeria statului pentru tipărirea textului. Vezi și supra, p. 32.

[2] G. Panu spusese că această comisie de informare își depășise atribuțiile; ea fusese însărcinată cu adunarea probelor. Redactarea actului de acuzare urma s-o facă o comisie de ancheta desemnată anume de Cameră. În plus, mandatul ei expirase deoarece fusese împuternicită să lucreze până la începutul sesiunii parlamentare – adică cu trei săptămâni în urmă.

[3] Camera a hotărât tipărirea raportului și punerea lui la dispoziția deputaților în trei-patru zile.

*Despre gestul arhiereului Calistrat Orleanu, agent electoral**

Eu, care sunt liberal disident ca şi domnul Dobrescu[1] vă mărturisesc că astăzi m-am mirat, şi mă întreb: Cine vorbeşte? Un liberal ori un reacţionar cu işlic şi şal? (*Ilaritate, aplauze.*) Ei bine, domnilor, în toată viaţa noastră noi ne-am muncit să ridicăm libertatea credinţei şi a cugetării, libertatea alegerilor, libertatea mişcării la toţi românii, şi astăzi ce văd? Domniile-voastre vă adresaţi la braţul secular, vorbind în stilul duhovnicesc, pentru ca să reprime actele cetăţeneşti ale unui arhiereu, ale unui monah! Din capul locului declar că eu am foarte puţină simpatie pentru acest personagiu, foarte puţină; dar a fost un timp când noi liberalii îl ridicam ca un drapel pe acest om; el în Sinod rostise o opiniune separată, făcuse minoritate şi mitropolitul răposat a mijlocit excluderea lui din Sinod, pentru lipsă de respect şi insubordare către biserică; noi, cari eram afară, nu înţelegeam lucrul aşa, pentru că, dacă avem un Sinod compus de 15 sau 16 prelaţi, socotesc că acestor prelaţi trebuie să li se dea ceea ce se dă oricărui cetăţean, dreptul de a zice da sau ba; dar iată că mitropolitul zicea: Unde sunt eu este şi turma; unde este păstorul este şi turma, şi, prin urmare, te dau afară de aci, şi ceilalţi au zis: Amin! Şi l-au exclus.

Atunci, el socotindu-se în drept de a face apel la autoritatea civilă, s-a adresat la Curtea de casaţiune. Noi, liberalii bătrâni, ne-am opus la acea excludere şi ziceam că şi tribunalele bisericeşti sunt supuse ultimului tribunal civil. Ne-am interesat la cazul acestui arhiereu, unii au pledat pentru dânsul, alţii au pus multe stăruinţe în favoarea lui; dar n-am putut reuşi, fiindcă influenţa mitropolitului primat era mai mare. Noi întotdeauna am zis că preotul, călugărul, are şi el drepturi ca oricare altul, este şi el cetăţean, poate să facă tot ce va voi.

Acum domniile-voastre ziceţi că nu poate...

Voci: A fost contra domniei-sale. (*Ilaritate.*)

Dar în urmă liberalii au fost indignaţi văzând pe acel monah, care părea a reprezinta aşa de sus principiul libertăţei cugetului făcând metanie puterii, intrând în Sinod, şi permiteţi-mi a spune cuvântul, lingând unde a scuipat.

Dar acesta nu este un cuvânt ca eu astăzi să nu mai susţin acel principiu pe care l-am susţinut toată viaţa mea, şi nu cred că domnul Dobrescu avea dreptate când zicea că administraţiunea trebuia să pună pe acel arhiereu la locul lui.

---

* Şedinţa din 9 decembrie 1889.

Domnul Dobrescu s-a întemeiat pe un regulament al Sinodului care autorizează pe poliție, care-i pune îndatorirea ca pe monahi nu să-i ducă la poliție, ci să-i ducă la monastire.

Apoi, domnilor, toți domniile-voastre şi eu toată viața mea am lucrat ca să ridicăm poliției dreptul de a fi brațul secular al autorității bisericeşti. Altceva este să zică mitropolitul unui călugăr: Fă metanii, te opresc de a mai sluji etc. şi altceva este să-l dea pe mâna poliției, care nu trebuie să fie executoare a regulamentelor călugăreşti. De la 1858 nu a mai fost în țara românească nici o autoritate care să facă ceea ce se făcea mai înainte, adică să ia pe un călugăr sau pe o călugăriță de oriunde-i găsea şi să-i ducă la monastire, unde să fie păziți cu gendarmi. La Huşi s-a întâmplat acum că un călugăr a lepădat comanacul şi s-a însurat. Ştiți ce-a făcut episcopul? A făcut o declarațiune prin care se zicea că cutare nu mai face parte din cler, dar nu s-a adresat la poliție, la brațul secular, ca să-l aducă să-i pună la braţe un copil de fer.

Astăzi, domnilor, văd idei reacționare cari ar trebui să vă îngrijească pe toți, mai cu seamă când reacțiunea ştiți că bate la uşă. De aceea eu rog pe domnul Dobrescu ca astăzi dacă se poate să-şi astâmpere nemulțumirile sale, poate drepte în contra faptelor acestui personagiu. Mi se pare că domnul Dobrescu s-a cam înşelat în aprecierile sale asupra dreptului ce are monahul, şi cred că v-ați grăbit, căci o asemenea cestiune trebuia mai întâi discutată între noi, liberalii, şi apoi să o fi adus domnia-sa aici.[2].

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 11, p. 129, col. 2 – p. 130, col. 1.

NOTE

[1] Calistrat Orleanu făcuse propagandă electorală la Ploieşti în favoarea candidaților guvernamentali; în acest sens trimisese în dreapta şi în stânga plicuri cu lista acestora şi cartea lui de vizită.

[2] C.C. Dobrescu a vrut să replice spuselor lui K., argumentând că totuşi a înțeles bine liberalismul dar I. Negruți ceruse închiderea discuției, primită de Adunare.

Intervenție privind abuzurile administrative din Dobrogea[*]

Anul trecut onor. domn L. Catargi, în calitate de prim-ministru, a făcut o preumblare ministerială în Dobrogea, în urma căreia domnia-sa, cons-

[*] Şedința din 11 ianuarie 1890.

tatând relele de cari suferă acea provincie, a numit o comisiune compusă de mai mulţi reprezentanţi ai diferitelor ministere, care să se rostească asupra remediilor în contra abuzurilor sub cari geme acea nenorocită provincie.

[Î]mi permit a întreba pe domnul prim-ministru actual dacă domnia-sa a avut timp să studieze acel raport al comisiunei în cestiune, şi ce poate să ne spună domnia-sa în privinţa acestei lucrări, sau ce gândeşte domnia-sa să facă pentru a pune capăt neajunsurilor care dezolează acea parte a ţărei.[1]

După explicaţiile primului ministru, gl. George Manu.[2]

Mulţumesc domnului prim-ministru de explicările ce mi-a dat; dar îmi permit numai o observaţiune asupra opiniunei emise de reprezentantul ministerului de Rezbel ca să se supună şi populaţiunea din Dobrogea la recrutare.

Negreşit că aceasta este una din îmbunătăţirile după cari aspiră dobrogenii; dar voi aştepta proiectele guvernului, şi în specie al domnului ministru de Rezbel, ca să mă pronunţ, şi atunci voi avea onoarea să discut cu domnul ministru şi voi face şi o interpelare.

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 21, p. 205, col. 2-3; p. 206, col. 1.

NOTE

[1] La începutul şedinţei, preşedintele Camerei, Gh.Gh. Cantacuzino, a anunţat că raportul comisiei de informare privind inculparea cabinetului I.C. Brătianu fusese depus şi era la dispoziţia deputaţilor. K. a spus: „Vă rog, domnule preşedinte, să mă înscriţi şi pe mine pentru acea dezbatere, şi totdeodată cer cuvântul acum pentru a anunţa o interpelare domnului preşedinte al Consiliului". S-a adresat apoi acestuia, gl. George Manu.

[2] După ce primul ministru l-a asigurat că va aduce în Senat, în câteva zile, un proiect de lege privind „organizarea administrativă în toată ţara, în care proiect se coprinde şi partea privitoare la Dobrogea". Totodată a informat că „am avut fericirea să luăm o deciziune definitivă în privinţa legăturei Dobrogei cu România prin un pod peste Dunăre".

Discurs în problema cumulului[*]

Domnii mei, ar trebui să fie cineva foarte decăzut în inteligenţă pentru ca să insiste să votaţi acest proiect de lege[1], ca reprezentând binele absolut, ca reprezentând o lege absolută.

[*] Şedinţa din 11 ianuarie 1890.

Nu, nimeni nu zice aceasta; toți vedem că este o lege plină de defecte, precum sunt mai toate legile cari vin să taie din copaciul abuzurilor.

Domnilor, eram tânăr, foarte tânăr, nici nu intrasem în viața politică, când cestiunea cumulului era la ordinea zilei. Era pe la 1832, adică aproape acum 60 de ani, când această cestiune începuse a se agita în țară.

Ei bine, cum se întâmplă că această lege a fost pururea combătută și a căzut, așa încât cumulul a înflorit și a prosperat totdeauna?

Aceasta nu mi-o explic altfel decât că întotdeauna au venit oameni cari au zis că nu se mulțumesc numai cu bine și astfel, umblând după mai bine, au făcut să se piarză binele. Tot astfel și-acum, domniile voastre cei cari combateți acest proiect de lege aveți un ideal de a face și mai bine decât ceea ce se face astăzi; dar cine vă împiedică ca mai târziu să veniți a realiza idealul domniilor voastre? Cine împiedică pe minister ca, o dată ce legea va fi votată și pusă în aplicare, să constate cari sunt neajunsurile ei și să ne ceară să le îndreptăm?

Sunt dar multe mijloace pentru a ajunge la realizarea idealului domniilor-voastre. Până atunci însă nu este bine să lăsăm a se compromite țara legală în fața opiniunei publice, care știe că de atâtea ori a venit la ordinea zilei acest proiect și totdeauna s-a înlăturat, fie sub un pretext, fie sub altul.

Nu veniți dar aici cu argumente de advocat, și până într-atâta de advocat, încât ne-ați tratat ca magistrați și ați vorbit înaintea noastră ca înaintea unei curți judecătorești. Eu cred că domnul Chrisenghi va avea mai multă recunoștință de la alegătorii domniei sale și mai mult se va putea făli și onora cu votarea acestui proiect de lege decât cu votarea palatului administrativ de la Călărași.[2]

Am ajuns în fine să avem acest proiect în contra cumulului; este bine să-l votăm, deși poate că nu este perfect, fiindcă nu putem pretinde ca toate lucrările noastre să iasă deodată perfecte ca Minerva din capul lui Jupiter. Dar încetul cu încetul să îndreptăm ceea ce vedem că este rău, astăzi să tăiem o parte din abuz, mâine alta și poimâine iar alta, așa ca să ajungem odată să avem o lege contra cumulului și s-o aplicăm pe cât permit împregiurările și oamenii pe cari-i avem. Dar, pentru Dumnezeu, domnilor, faceți odată începutul, votați această lege, rea cum este, și o vom face mâine mai bună. Nu faceți ca Adunările trecute cari, când li se înfățișa o lege pentru stăvilirea cumulului, aplaudau cu entuziasm și pe urmă o făceau și o votau așa încât nu mai era aplicabilă.

Încă o dată dar, vă rog să votați această lege, deocamdată așa cum este ea și țara va fi mulțumită. Să nu vă luați după domnul Chrisenghi. Domnia-sa

are mult talent, nu-i contestez aceasta, dar este încă tânăr şi de aceea nu ştie, n-a văzut răul pe care noi bătrânii l-am văzut că-l produce cumulul.

Domnilor, toţi declarăm că suntem contra cumulului; toţi fără deosebire. Chiar aceia cari combat legea vin, în cea mai mare parte, şi ne impută nouă cari voim să o votăm, că noi stabilim cumulul, iar pe de altă parte vin şi ne impută că-l oprim la mai multe serii de cumularzi. Ei bine, acest sentiment general că nu voim cumulul trebuie să ne facă să discutăm ca să iasă ceva, ori legea aceasta care e un început, ori o altă lege, după propunerea domnului Arion, ca să se numească o comisiune care să se ocupe de o altă lege mai serioasă...[3] (*Nu se aude.*)

De aceea vă rog, în interesul prestigiului Camerei, care a pierdut atâtea şedinţe pentru cestiuni mai mici, şi mai toţi recunoaştem că cestiunea cumulului interesează ţara întreagă, că cumulul a dat loc la scandaluri mari, şi că cu toţii trebuie să căutăm să-l precurmăm, deosebirea fiind numai că unii se mulţumesc cu ceva, pe când alţii cer idealuri, cari ştiţi că în materie de legiferare e imposibil de realizat; de aceea zic, mai permiteţi să vorbească doi, trei, unii pentru, alţii contra, ca să vedem ce e de făcut cu acest proiect de lege, căci altfel e a arunca numai pulbere în ochi.

Sunteţi cu totul nedrepţi, chiar injurători contra acelora cari voiesc să oprească cumulul. Lăsaţi dar încă discuţiunea deschisă, şi fiţi siguri că ziua întâia a redeschiderii sesiunei, dacă va ajunge la rezultatul de a lovi cumulul, va fi binevăzută de ţară, când ea a văzut atâtea şedinţe pierdute degeaba, atâtea vacanţii neîntemeiat luate.

Vă rog dar, domnilor, să nu închideţi discuţiunea, şi rog pe acei cari combat acest proiect de lege să binevoiască a se asocia cu mine ca să voteze pentru continuarea discuţiunei.

Numai doi inşi au vorbit pentru acest proiect, şi alte două talente mari, unul mai mult natural şi altul studiat, au venit ca să-l combată, într-un chip însă injurios pentru acei cari susţin acest proiect de lege, cu intenţiuni tot atât de pure cel puţin ca şi ale acelor care îl combat.[4]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 21, p. 299, col. 3 – p. 300, col. 2; nr. 22, p. 306, col. 1-2.

NOTE

[1] Vezi supra, p. 22 şi 34.

[2] Gr. Crisenghi declarase că legea, în forma întoarsă de la Senat, „izbeşte în mod implacabil şi nedrept" pe unii funcţionari încât ceruse Camerei să modifice formulările celuilalt for. Aceeaşi practică se observase la revizuirea Constituţiei şi la legea presei.

[3] C.C. Arion era potrivnic ideii de a vota legea, fie şi deficitară. Începuse apoi a analiza diferite articole şi arătase că nu era socotit cumulard funcţionarul public care ar fi lucrat la „stabilimente" ce nu depindeau de stat. Or, acestea „sunt care plătesc mai gras pe funcţionarii lor. Creditele funciare, Banca Naţională nu sunt dependinte de stat." K. a replicat: „Eroare mare". În încheiere, C.C. Arion ceruse o comisie care să facă un nou proiect de lege, nu „spoiala" ce se înfăţişase Camerei.

[4] Adunarea a votat închiderea discuţiei (cu 50 de voturi pentru, 32 contra) şi apoi luarea în consideraţie a proiectului de lege (cu 56 de voturi pentru şi 36 împotrivă). În cele din urmă a primit proiectul amendat de Senat cu 53 de voturi contra 17.

Scurtă intervenţie privind proiectul legii licenţelor pentru băuturile spirtoase[*]

Domnilor, am constatat cu bucurie cum că domnii licenţiaţi în drept de a vinde ţuică şi spirt au foarte mulţi partizani.

Eu nu pot să fiu contra; dar trebuie să mă plâng că domnul Nicorescu, fără să ştie poate mi-a luat motivele mele de argumentare, sau eu i le-am luat pe ale domniei-sale.[1]

Când domnul ministru vine şi zice[2]: Daţi-mi opt zile şi cred că ne vom învoi, nu vedeţi domniile-voastre că aceasta va să zică că cestiunea pe jumătate este câştigată? Domniile-voastre ştiţi că duşmanului trebuie să-i dăm un pod chiar de aur ca să treacă; de aceea zic că trebuie să admitem cererea domnului ministru, şi să-i acordăm un pod de opt zile, căci cred că va fi bine; însă numai un lucru aş voi să se hotărască acum, adică: Deoarece discuţiunea dării în judecată a ministerului Brătianu[3] ar putea să ţină mai mult de opt zile, şi fiindcă exerciţiul dreptului acelor licenţiaţi de a vinde spirtoase este foarte interesant şi nu ar trebui să rămână indefinit în suspensiune cestiunea aceasta, de aceea aş preferi să se hotărască mai bine aşa: Ca după terminarea discuţiunei în privinţa dării în judecată a ministerului Brătianu, să se ia imediat în discuţiune această cestiune.[4]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 23, p. 322, col. 3 – p. 323, col. 1.

NOTE

[1] N. Nicorescu era raportor la proiect şi fusese de acord cu amânarea discuţiei dar numai până după prezentarea raportului comisiei de informare în legătură cu inculparea cabinetului I.C. Brătianu.

[*] Şedinţa din 15 ianuarie 1890.

[2] Ministrul de Finanțe, M. Ghermani, explicase Adunării că a convocat mai multe ședințe la sediul său dar după ore de discuții nu se ajunsese la un consens. Acum ceruse un răgaz de opt zile sperând să poată armoniza punctele de vedere.

[3] Vezi infra, p. 49.

[4] Adunarea a votat luarea în dezbatere a proiectului după înfățișarea raportului comisiei de informare.

Dezvoltă o propunere privind verificarea diplomelor de inginer ale lui G. Vlădescu spre a putea fi validat deputat[*]

Aș putea să intru mai mult în dezvoltări[1]; dar pentru momentul de față voiesc numai să precizăm această discuțiune, pentru că avem la ordinea zilei o altă cestiune de o mare importanță.

Domnilor, cea dintâi școală de ingineri în România s-a format în Iași la 1860 și aici la 1863, pe lângă Școala de poduri și șosele, sub direcțiunea repausatului Aninoșanu, la care a contribuit apoi și Panait Donici, care trăiește și astăzi; am auzit pe onor. domn I. Lahovari[2] susținând că onor. domn Vlădescu este inginer ieșit din școala de silvicultură fundată de repausatul Alexandru Golescu Arăpilă la 1860. Ei, domnilor, eu susțin că pentru ca cineva să fie inginer, trebuie să aibă un titlu de inginer dat de o școală care poate forma ingineri. Ei bine, eu susțin și sunt acte formale care constată că școala de mică forestierie creată de Golescu nici nu s-a gândit vreodată a forma ingineri și nici nu a putut da acest titlu cuiva.

Acea școală avea menirea de a arăta băieților chipul de a planta și de a conserva arborii. Și eu am trimis din acei copii de la școala lui Aninoșanu, pe câțiva la școala din Nancy, și acolo ei au trebuit să ia de la început clasele gimnaziale.

Astfel fiind, eu cred că e bine să se admită propunerea[3] care zice ca să se cerceteze dacă are titlul de inginer, dat de o școală în drept de a forma ingineri. Până atunci însă nu trebuie ca noi aici în Cameră să dăm oamenilor titluri pe care numai școalele speciale le pot da, să facem pe cutare inginer, pe cutare arhitect, să zicem: *dignus est intrare nostro docto corpore.*

Cu chipul acesta, ministrul va putea să ne trimită în Cameră 33 de silvicultori, 33 de ingineri de la monopolul sării sau tutunurilor, și mai

[*] Ședința din 20 ianuarie 1890.

ştiu eu câţi alţii. Nu a fost aceasta ideea Constituantei. Erau înainte, când s-a făcut legea electorală de sub regimul Convenţiunei de la Paris, erau multe specialităţi de funcţionari publici cari puteau intra în Cameră, tocmai pentru a se da Camerei posibilitatea de a avea cât mai multe specialităţi, cari pe atunci erau foarte rare în ţara noastră, şi de aceea Constituţiunea din acele timpuri le permitea intrarea în Cameră, mai mult ca o încuragiare de a se mai înmulţi specialităţile în ţară; dar nu cred că astăzi, pentru consideraţiunea pusă de domnul Lahovari, că cu restricţiuni am ajunge să avem Camera compusă numai din proprietari şi advocaţi, ar fi bine să primim pe toţi agenţii silvici. De unde a luat-o domnia-sa că în ţara aceasta nu sunt decât advocaţi şi proprietari? Unde lasă domnia-sa pe comercianţi şi industriaşi, cari reprezintă cea mai mare bogăţie a ţărei?

Ei bine, când aud o asemenea argumentare de la un om care ştie a pleda aşa de bine ca domnul Lahovari, atunci mai că-mi vine şi mie ideea să propun la sesiunea viitoare a se face şi la noi ceea ce este în Serbia, unde nici un advocat nu poate să pătrundă în Cameră, fiindcă advocaţii au talentul de a face din alb negru şi din negru alb.

De aceea, domnilor, vă rog, fiţi buni ca înainte de toate să numiţi o comisiune care să cerceteze dacă domnul Vlădescu are titlul de inginer, şi constatându-se că-l are, vom vedea ce vom face. Deşi se susţine că silvicultorii nu sunt agenţi administrativi, însă ei sunt; deoarece-i vedem încheind procese-verbale pentru constatarea delictelor silvice, ei sunt nişte auxiliari ai poliţiei judecătoreşti, şi mai ales în Dobrogea ce autoritate mare au ei, când ştiţi bine că aproape tot pământul este moşie a Statului!

Orice s-ar zice, aceşti silvicultori sunt agenţii ministerului Domeniilor. Pentru numele lui Dumnezeu, domniile-voastre, cei tineri, nu lăsaţi să se introducă nimeni aci în contra legei. Destulă influenţă are guvernul; destul ţara este guvernamentală şi fără ingineri şi fără silvicultori! (*Aplauze.*)

Nu vorbesc pentru mine, căci eu poate mâine să dispar, ci pentru domniile-voastre. Şi domniile-voastre, mai cu seamă conservatorii, gândesc că trebuie să conservaţi mai mult bunele moravuri şi să vă îngrijiţi mai mult de paza legilor; căci când vor veni liberalii, şi precum ştiţi că liberalii sunt îndrăzneţi, atunci nu aveţi să vă plângeţi dacă ei vă vor întrece în asemenea apucături. Domniile-voastre nu mai sunteţi conservatori, deveniţi eminamente revoluţionari, dacă primiţi teoria domnului I. Lahovari.[4]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 28, p. 519, col. 2 – p. 520, col. 1.

NOTE

[1] Se discuta raportul comisiei de verificare a alegerii deputatului G. Vlădescu la colegiul I Muscel. Majoritatea ceruse invalidarea; motivația era că numitul, inspector silvic la ministerul Domeniilor, prin urmare funcționar al statului, nu demisionase în momentul depunerii candidaturii, cum prevedea art. 27 din legea electorală. Minoritatea comisiei argumentase că G.V., ca inginer, intra în categoria excepțiilor (medici, ingineri, avocați, arhitecți ai statului), în conformitate cu art. 29 al aceleiași legi. Un grup de deputați, între care K., depusese următoarea propunere: „Cerem ca o comisiune numită înadins de Adunare să verifice diplomele domnului Vlădescu, așa ca să se poată judeca dacă i s-a conferit, de școalele de aplicațiune unde a învățat, titlul de inginer". Președintele Camerei, Gh.Gr. Cantacuzino, i-a cerut lui K. s-o dezvolte.

[2] I. Lahovari declarase că legea nu trebuie „interpretată iudaic... fără subtilități, fără distincțiuni de persoane, ci în sens larg, din punctul de vedere al intențiunilor, al spiritului și al motivațiilor ce au determinat pe legiuitor când a edictat o dispoziție electorală".

[3] Propunerea, dezvoltată de K., fusese subscrisă și de G. Lecca, M. Tzoni, I. Oroveanu și G. D. Palladi.

[4] Adunarea a respins propunerea cu 77 de voturi contra 55 și l-a validat pe G. Vlădescu cu 75 de voturi contra 52. Vezi și intervenția următoare.*

*Într-o chestiune personală. În replică cu C.C. Arion**

Domnii mei, iau martoră toată Adunarea, și conservatori și liberali, dacă în discursul meu[1] am făcut altceva decât a vorbi asupra unei cestiuni de fapt, asupra cestiunei dacă onor. domn Vlădescu, colegul nostru actual, a putut să fie inginer, ieșind dintr-o școală care nu avea nici calitatea, nici capacitatea de a crea ingineri. Și pe urmă am făcut apel la conservatori mai ales, zicând că ei trebuie să ție mai mult la conservarea Constituțiunei, și am zis că dacă s-ar lărgi cercul funcționarilor cari pot intra în Cameră, să nu ne mirăm când vom vedea că vin aci 30 de funcționari sub nume de ingineri silvici, alți 30 sub nume de ingineri de tutun, și alți 30 ingineri de sare.

Onor. domn Arion[2] a luat cuvântul și, lăsând cestiunea aceasta la o parte, s-a pus pe tărâmul politic și ne-a bănuit pe noi ceștialți că nu ne uităm la Constituțiune, nu ne uităm la Constituantă, care a respins pe silvicultori de la mandatul de deputat, ci că voim să aducem în Cameră pe domnul E. Stătescu.

* Ședința din 20 ianuarie 1890.

Ei bine, nu era domnia-sa generos să vină cu asemenea argumente, când domnul Stătescu e unul din miniştii a cărui dare în judecată este la ordinea zilei. Şi nu numai generos nu era din partea domniei-sale, dar nici cavaleresc. Onor. domn Arion trebuia să-şi aducă aminte când domnia-sa, întors din străinătate, a avut onoarea să iasă în colegiul al II[-lea] din Capitală, ale cărui sufragie sunt alţii cari au făcut mult pentru Capitală, care au propus ca Capitala ţării româneşti să fie Bucureştii, şi acela sunt eu, şi niciodată nu m-am încercat să solicit sufragiele Capitalei. Onor. domn Arion a ieşit deputat în colegiul al II-lea, mulţumită acelui minister în care onor. domn Stătescu făcea parte.

Onor. domn Arion zice că domnia-sa este consecinte, că nu este din aceia care odată ziceau că nu vor nici oasele lor să fie alături cu oasele domnului I. Brătianu. Această cestiune ar da loc la multe discuţiuni, şi o voi ridica la timp, când voi vorbi în cestiunea dării în judecată; acum mă mărginesc numai la domnia-voastră. Ei, domnule Arion, pentru ce ai zis aceasta? Pentru ce m-ai tras în joc şi m-ai lovit? Dar nu mă mir de aceasta. Dacă domnia-voastră, care aţi venit în această Cameră sub patronagiul, sub activitatea, sub influenţa directă a domnului Brătianu, şi-l atacaţi, de ce să mă mir, dacă mă atacaţi pe mine? Eu n-am făcut pentru domnia-voastră ceea ce a făcut domnul Brătianu. Însă m-aţi pus în poziţiune să arăt că şi către mine n-aţi avut destulă delicateţă.

La talentul dumneavoastră am contribuit şi eu ca să se arate în Parlamentul român; eraţi mic funcţionar la Regia tutunurilor, când era societate străină, şi atunci tatăl dumneavoastră a venit şi m-a rugat să vă dau un congediu de mai mulţi ani ca să mergeţi în străinătate să vă completaţi studiile. Am făcut aceasta, şi socoteam că dumneavoastră trebuia să aveţi puţină delicateţă pentru mine, şi mai multă pentru domnul I. Brătianu. N-aţi făcut-o. Vă voi spune o anecdotă, şi dumneavoastră sunteţi prea inteligenţi ca să n-o înţelegeţi.

Totdauna oamenii cari îşi schimbă convicţiunile sunt mai fanatici în combaterea vechilor lor credinţe, decât acei cari merg cu vechea lor religiune. În Moldova era un inginer, Petrache Asaki, acela era inginer (*râsete*), îl cunoaşte domnul Catargi; el a luat un pui de jidan, l-a botezat şi i-a dat numele de Viclemescu, de la cetatea Vicleimului.

Ei bine, acela a fost cel mai teribil duşman al israeliţilor, şi izbutise să ajungă cenzor al scrierilor bisericeşti. Am avut şi eu nenorocirea să devin ministru, şi a trebuit, ca să scap de dânsul, să-l dau afară, pentru că întotdauna venea cu cărţile ovreieşti şi-mi arăta cum ele înjură pe Maica Domnului. Am zis.[3]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 28, p. 521, col. 1-2.

[1] Vezi intervenţia precedentă.

[2] C.C. Arion spusese că K. le ceruse să nu se lase „năpădiţi" de silvicultori. Or, pericolul era „imaginar" iar instituirea unei comisii de verificare a titlului de inginer al lui G. Vlădescu „inutilă". Oponenţii acestuia voiau de fapt să-l proclame deputat pe concurentul său, Eugen Stătescu. O voce chiar strigase: „De frica domnului Stătescu îl validaţi!" Şi N. Blaremberg adăugase grosier: „De scârba domnului Stătescu!" C.C. Arion observase că înfăţişarea diplomei de inginer nu rezolva problema. Mai adăugase apoi că nici şcoala de la Nancy nu elibera asemenea acte, la care K. s-a mirat: „Cine a spus asta?" Arion continuase cu exemplul Facultăţii de Drept din Paris care nu dădea titluri de avocat (şi vorbea în cunoştinţă de cauză, el fiind doctor în Drept al acelei instituţii şi avocat la Bucureşti). De fapt silvicultorii erau priviţi cu suspiciune pentru că îi puteau înrâuri pe alegători „dresând procese verbale de contravenţie forestieră". Dacă se aplica această teorie trebuia scos din Cameră şi ing. Ene, director al lucrărilor noi în acelaşi minister.

[3] C.C. Arion a protestat declarând că nu Eugen Stătescu îl adusese în Cameră „M-a adus necesitatea în care erau colectiviştii să se adreseze la tinerime". Făcuse disidenţă cu Take Ionescu şi Nicolae Fleva. În fond chestiunea personală invocată de K. se reducea la faptul că el fusese ales la colegiul II Bucureşti în locul acestuia. „Leul căzut!" Personal votase împotriva dării în judecată a guvernului I.C. Brătianu, căci „a fost o clasă de oameni cu minte puternică şi cu inima caldă ca domnul Kogălniceanu, ca domnul Ion Brătianu, ca domnul Dimitrie Brătianu, ca domnul Lascăr Catargiu cărora noi tinerii care ne ridicăm azi pe baza operei făcute de dânşii nu le putem pune în dubiu patriotismul nici unuia dintrînşii". După intervenţia lui Arion K. a cerut: „Domnule preşedinte, vă rog să mijlociţi la ministerul Domeniilor ca să-mi comunice decretul şi organizarea şcolii de silvicultură fondată în 1860 de repausatul Alexandru Golescu".

Discurs în procesul guvernului Brătianu[*]

Domnilor, înainte de toate am a vă adresa o rugăciune de regulament şi de dreptate. Nu ştiu care va fi soarta acestei discuţiuni; în tot cazul însă, vă rog ca ultimul cuvânt în această cestiune să fie al apărării, nu al acuzării; nu invoc aceasta pentru mine, căci cred că după mine vor mai vorbi şi alţii; dar este recunoscut de toată lumea principiul acesta de dreptate, că cel din urmă cuvânt trebuie să fie al apărării (*Aplauze.*)

Domnii mei, sunt bolnav şi numai o voinţă de fer m-a ţinut în picioare ca să pot veni să zic şi eu cuvântul meu în această cestiune mare şi importantă. De aceea, aş ruga pe onor. domni deputaţi să fie aşa de buni ca să mă asculte în linişte, cu atât mai mult că eu nu cred că voi vorbi

[*] Şedinţa din 31 ianuarie 1890.

mult; şi dacă m-am suit la tribună, este după rugămintea stenografilor, ca să le facilitez chipul de a reproduce cuvintele mele. Rog însă pe domnii deputaţi să binevoiască a-şi lua locurile domniilor lor, căci dacă vor sta unii în mijlocul sălii, atunci ceilalţi încep conversaţiunea, fiindcă nu pot auzi ceea ce voi spune.

Domnilor deputaţi, înainte de a se începe citirea raportului comisiunei noastre de informaţiuni asupra dării în judecată a ministerului Ioan Brătianu[1], unul din colegii noştri din cei mai tineri şi mai simpatici, onor. domn Negoescu[2], a chemat luarea aminte a domnului ministru de Externe asupra unei comedii, asupra unei piese care s-a reprezentat la Viena pe un mic teatru, piesa numită *Nunta din Văleni*, care reprezenta, sub culorile cele mai rele, caracterul, moravurile, viţiurile etc., ale neamului românesc. Domnia-sa, ca noi toţi, a fost indignat că această naţiune care în un timp aşa de scurt, mai puţin de o jumătate de secol, s-a ridicat atât de sus, ca această naţiune să fie arătată în faţa străinilor ca un cuib de răutăţi şi de viţii din cele mai degrădăoare.

Asistăm acum, domnilor, de 14 zile la o melodramă, la o dramă care se dă, nu pe un mic şi neînsemnat teatru din Viena, ci în templul unde s-au dezbătut şi s-au săvârşit actele cele mai mari ale naţiunei noastre, acte cari, din două mici provincii vasale, ne-au ridicat aşa de sus şi au făcut la gurile Dunărei o naţiune, un Stat de care astăzi ţin seamă naţiuni şi guverne străine din cele mai puternice.

În această dramă, moravurile noastre se arată în faţa Europei nu prin oameni mici şi neînsemnaţi din clasele cele mai de jos, ca în *Nunta de la Văleni*, ci se dă ca tip al acestor moravuri, ca tip al corupţiunei care ne minează, însăşi clasa dirigentă, însuşi acela care a cârmuit această ţară în timp de 12 ani, însuşi primul ministru, un om care, în timp de 40 ani, a lucrat pentru ţara aceasta, după mărturisirea chiar a unui act invocat de domnul Blaremberg în acuzarea lui Ion Brătianu, şi din care s-a lăsat la o parte cuvintele acestea, când era vorba de nişte şuierături din Piaţa teatrului.

„Acest act este cu atât mai dureros, cu cât junii nu s-au trezit nici în faţa unui bărbat cu părul alb şi care, în timp de 40 ani, n-a cruţat nici viaţa, nici averea lui pentru naţionalitate, pentru dreptate şi libertate."

Acest om, care 40 ani nu a cruţat nici viaţa, nici averea pentru naţionalitate, libertate şi dreptate, se arată astăzi înaintea ţărei şi a străinătăţei, nu ca un om politic care a greşit, ci ca un delapidator ordinar al banilor publici, ca un borfaş ordinar, ca un om corupt şi corumpător, care a luat ruşfeturi, omul sub al cărui minister s-a făcut rezbelul, independenţa, regatul, omul acesta este un borfaş, un escroc: tovarăşii lui, colegii

lui, cari au subscris împreună cu dânsul aceste acte mari, sunt reprezentaţi ca demni de a înfunda Văcăreştii şi Ocna!

Între aceşti miniştri găsim un general[3] care a condus armata română peste Dunăre, şi care, după propunerea de dare în judecată, nici nu putea fi pus în acuzare, căci propunerea zicea să se dea în judecată cele după urmă două ministere; cu toate acestea, s-a luat şi acest general şi s-a arătat în faţa Europei că comandantul armatei române care, după 200 de ani de umilire, a condus pentru prima oară peste Dunăre armata română în acele câmpii unde de la Mircea Vodă încoace nu mai fâlfâise drapelul românesc, s-a arătat acel general că a participat la cele mai scandaloase concusiuni şi că a primit ruşfet.

S-a luat apoi un ministru pe care noi moldovenii mai cu deosebire suntem datori să-l respectăm, pentru că reprezintă o serie de părinţi care toţi au fost mari cetăţeni, Alexandru Sturdza Miclăuşanu[4].

Domnul N. Blaremberg: Teoria democratică!

S-a luat acel om care a sacrificat sute de mii de franci din averea sa proprie ca să adune toate actele privitoare la istoria şi la renaşterea ţărei noastre, care a înzestrat Academia noastră cu colecţiuni din cele mai preţioase şi care în toate zilele contribuie cu averea lui pentru înzestrarea Academiei. Acest om, care este sufletul şi inima Academiei Române, s-a prezentat înaintea străinilor că a luat prin abuz o carte de liber parcurs, care nu valora decât 200 sau 250 lei...

Domnul N. Blaremberg: Degradat în străinătate, exaltat în România. Acesta este spre fala noastră!

Eu v-am ascultat patru zile în cea mai absolută tăcere, şi numai ieri, în a cincea zi, v-am întrerupt. Ascultaţi-mă şi dumneavoastră fără a mă întrerupe cel puţin în ziua întâia.

Domnul N. Blaremberg: Iertaţi-mă, dar vă dau ocaziune ca să răspundeţi la argumentele mele.

Că în urma unei simple scrisori particulare a dat ordin Băncei Naţionale a răspunde, în socoteala ministerului de Culte, o sumă de 25.000 lei, călcându-se astfel legea contabilităţii.

Ei bine, onorabili membri ai comisiunii, domniile-voastre ştiţi foarte bine ce s-a făcut cu acei 25.000 lei. Nu pot să spun mai mult, pentru că aş dezveli lucruri cari nu trebuiesc aduse la această tribună.

Dar cel puțin atâta pot spune, că ar fi fost mai fericită această țară și românismul ar fi fost mai ridicat, dacă toți miniștrii ar fi cheltuit pe fiecare an câte 25.000 lei în scopul pentru care a cheltuit domnul Dimitrie Sturdza acești bani. Și ce a mai făcut onorata comisiune? A adus pe scena acestei drame a dării în judecată a foștilor miniștri și pe un om care a ocupat, în modul cel mai neinteresat, un înalt post de încredere, pe un om care și-a făcut o reputațiune de dezinteresare, care nu a fost niciodată ministru și care nu are câtuși de puțin ce căuta în această cestiune. Raportul comisiunei însă l-arată ca risipitor de bani publici, zice că a luat din lada visteriei 600.000 franci pe care i-a cheltuit la Berlin în petreceri, în baluri și zeflemele. Domnul I. Calenderu[5], care a fost însărcinat cu o misiune importantă la Berlin și a stat acolo doi ani și jumătate, dar care în același timp compta la Curtea de casație ca judecător, și a renunțat la leafa lui de 37.000 lei, pe cari i-a lăsat să se verse la Casa pensiunilor, nevoind să ia bani pentru o funcțiune pe care nu o îndeplinea. Domnia-sa este designat ca un om care a abuzat de banii țării!

Nu este numai atât; se mai ia un alt general[6] care nu a fost niciodată în minister. Onor. domn Blaremberg știe că eu nu pot să am simpatie pentru acel general; căci, precum ați văzut că domnul Rosetti, după ce a fost cu mine în minister, tot nu putea să uite pe 2 Mai, tot așa eu nu pot să uit pe 11 Februarie, prin urmare și pe acel general.

Dar care era necesitatea să arătăm Europei că un general, care poartă pe pieptul său medalia virtuței militare, Legiunea de onoare, că omul acela a furat pe Stat, dându-i doi saci de grâu amestecat cu pietriș și cu pământ!

După aceea, s-a mai luat un alt caz și s-a zis că Consiliul de miniștri nu a confirmat licitațiunea unei moșii, pentru ca să scape pe socrul unui ministru care oferise un preț prea mare, când, din contra, se știe că moșia valora mai mult decât prețul ieșit la acea licitațiune, și dacă nu s-a confirmat este fiindcă se spera să iasă mai mult la o nouă licitațiune. Fac apel la domnul Ion Marghiloman să spună dacă nu ar da pe acea moșie 100.000 de lei mai mult decât a ieșit la licitațiunea care nu s-a confirmat...[7]

I. Marghiloman a precizat că la licitația neconfirmată participase socrul lui An. Stolojan. El oferise un plus de 50.000 lei. Acum, dacă ar fi fost să se vândă, oferea 100.000 lei în plus.

Și acum, domnilor, pe lângă serios, dramele au și partea lor comică, și mai ales în fiecare dramă trebuie să fie și câte o femeie. În Germania era un mare criminalist care zicea că, în cazurile cele grave, trebuie întotdeauna să se pună întrebarea: Wo ist die Frau? Unde *este femeia*? Căci

neapărat trebuie să fie şi o femeie la mijloc. Ei bine, iată că în această dramă, în această reprezentaţiune este şi o femeie.[8]

Se ia corespondenţa galantă cu o madamă a unui om care nu a fost nici ministru, nici vreo altă funcţiune publică nu a avut, şi se aruncă ca învinovăţire asupra lui, învinovăţire însă care pe urmă se suie până la miniştri; când el nu făcea alt prin acele scrisori decât a comunica stăpânei inimei sale ce visuri, ce iluziuni, ce dorinţe avea el de a putea realiza oarecari beneficii prin cumpărarea unor acţiuni, şi acea corespondenţă un *chenapan** o ia şi o vinde.

Domnul C. Popovici: Domnule Kogălnicene, nu am luat bine seama la ce aţi zis domnia-voastră acum. În afacerea lui Costinescu vorbiţi?

Ce te priveşte pe dumneata?

Domnul G. Popovici: Sunt deputat ca şi dumneata şi mă priveşte. Voi să vă dau explicaţiuni în privinţa aceasta.

Mai târziu; acum cuvântul îl am eu.

Domnul C. Popovici: Acele scrisori au fost adresate lui Kaufman din Berlin şi unui alt domn de la Londra, pe care nu pot să-l numesc... (*Zgomot.*) *Domnul preşedinte*: Nu puteţi întrerupe pe domnul Kogălniceanu; vă rog să faceţi linişte.

Vă rog să-mi lăsaţi cuvântul.

Voci: Cere cuvântul în cestiune personală, domnule Popovici. (*Ilaritate.*) *Domnul C. Popovici*: Cer cuvântul în cestiune personală. (*Mare ilaritate, aplauze.*) Domnul Kogălniceanu a fost mesit, a fost intermediator. (*Zgomot.*)

Vedeţi, domnilor, câte peripeţii are această piesă, această melodramă? Prin urmare, am avut dreptate când vă spuneam de la început că de 14 zile noi asistăm la o reprezentaţiune care e mai tristă pentru mulţi din noi decât *Nunta din Văleni*. Şi acei cari s-au arătat atât de nemulţumiţi de chipul cum se caracteriza societatea română pe scena unui teatru din Viena, tot asemenea trebuie să fie şi mai nemulţumiţi de chipul cum noi înşine înfăţişăm înaintea ţărei şi a străinătăţei pe oamenii de stat, cari 12 ani au fost la guvern şi cari toată viaţa au luptat pentru înflorirea ţărei acesteia.

Dar, domnilor, nu este întâia dată astăzi că asistăm la un astfel de spectacol.

---

* Şnapan (fr.).

Sunt 14 ani, de când noi, bătrânii, căci domniile-voastre tinerii nu eraţi încă atunci aci, am asistat la o altă reprezentaţiune tot aşa de pasionată, tot aşa de înverşunată, tot silindu-se de a degrada caracterul oamenilor noştri de stat, caracterul claselor diriginte. Am avut şi atunci comisiune de informaţiuni şi a fost şi în acea comisiune un om care a scris mai mult încă decât se scrie în raportul comisiunei de astăzi, şi care ne face să zicem că nimic nu este nou sub soare; raportul domnului Misail[9] [î]şi poate da mâna cu raportul actualei comisiuni.

Domnul N. Blaremberg: Cer cuvântul în cestiune personală.

Am nenorocirea ca, chiar atunci când nu citez nici un nume, să se facă cestiune personală.

Domnul N. Blaremberg: Ai zis raportul comisiunei actuale...

Am zis raportul comisiunei. Dar raportul comisiei nu este Evanghelie, ca să nu poată fi criticat; şi apoi sunt oameni cari critic şi Evanghelia. Trebuie oare să primesc ca dogmă Evanghelia comisiunei?

Iată, domnilor, am aci raportul comisiunei de acum 14 ani; aci am două volume, şi mai era un al treilea care s-a pierdut. Aci este acuzarea domnului Lascar Catargi. Vă voi citi îndată şi vă voi dovedi că aceleaşi puncte de acuzaţiune ce se aduc astăzi contra ministerului I. Brătianu se aduceau şi ministerului Lascăr Catargi.

Domnul Sturdza este învinovăţit că a strămutat pe domnul Pacu. Rău a făcut, nedreptate a făcut, însă domnul Pacu trebuia să fie foarte recunoscător domnului Sturdza, pentru că strămutarea domniei-sale l-a făcut nemuritor. Domnul Maiorescu a făcut tot aşa; domnia-sa a făcut 40 de nemuritori, ca la Academia franceză.

Dar ca să nu vă obosesc cu enumerarea anume a fiecărui caz ce se impută guvernului Brătianu, şi care se imputa şi ministerului Catargi, vă voi citi lista acuzărilor din raportul domnului Missail, ca să vedeţi numeroasele puncte asupra cărora veţi găsi perfectă identitate între acuzările de atunci şi cele de acum:

Ministerul de Interne

Depoziţiuni relative la alegerile generale din 1875.

a) Depoziţiuni ale magistraţilor demisionaţi
b) Depoziţiuni ale osebiţilor martori privaţi
c) Depoziţiuni de ale funcţionarilor poliţieneşti

d) Depoziţiuni de ale diferiţilor comandanţi militari

Circulări relative la măsurile luate de guvern în vederea alegerilor

Documente relative la corespondenţa telegrafică secretă ce a scăpat de ardere

Măsurile luate spre a împedica întrunirile publice

Acte relative la alegerile comunale

Concentrări în timpul alegerilor

Sumele de bani neprevăzute în bugetele diferitelor judeţe şi comune din ţară şi pe care ele au fost silite de fostul guvern a le cheltui

Conflictul urmat cu ocaziunea alegerilor comunale din Alexandria.

Risipă de bani publici

Imprimare de ziare particulare în Imprimeria Statului şi cu spesele sale.

Anchetele parlamentare făcute de Senat la districtele Râmnicu-Sărat, Buzău, Olt, Putna, Muscel şi Roman, în privinţa alegerilor din 1876.

Ministerul Justiţiei

Violarea art. 29 din Constituţiune

Sustragerea din judecată a funcţionarilor publici urmăriţi pentru abuzuri.

Amestec în cursul justiţiei.

Ministerul de Rezbel

Închirierea fără licitaţiune a şlepurilor flotilei.

Cumpărarea de materiale pentru Stabilimentul de artilerie şi flotilă fără licitaţiune.

Cestiunea spălatului lingeriei spitalelor militare concedate domnului Léon Lemaître.

Sumele încuviinţate pentru armată şi cheltuite în altă destinaţiune.

Arsenalul de la Târgovişte.

„Monitorul oastei".

Cazarmele.

Documente relative la violarea legei pentru poziţiunea ofiţerilor.

Impozite nevotate de Corpurile legiuitoare impuse comunelor din ţară.

Conflictul cu bivolarii de la Giurgiu.

Bugetul armatei de la 1871 până la 1876. Sumele afectate armelor speciale. Artileria şi flotila.

Ministerul de Culte şi Instrucţiune publică

Acte relative la numiri, permutări şi destituiri d-a dreptul de fostul ministru de Culte şi Instrucţiune publică, T. Maiorescu, contra avizului Consiliului permanent de instrucţiune.

Subvenţiuni, risipă şi deturnări de bani publici.

Călcarea diferitelor legi şi regulamente de administraţiune publică.

Ministerul de Finanţe

Acte relative la împrumutul domenial şi la vânzarea a 15.000.000 obligaţiuni domeniale.

Violarea legilor şi regulamentelor vamale şi a băuturilor spirtoase.

Violarea legei comptabilităţei generale a Statului. Hârtia filigrantă şi timbre.

Falsificarea situaţiunei financiare.

Acte relative la arendarea prin bună învoială a moşiilor Statului.

Ministerul Lucrărilor Publice

Acte relative la recepţiunea provizorie şi definitivă a căilor ferate.

Ancheta de la Ploieşti-Predeal pentru calea ferată.

Regimul presei sub ministerul dat în judecată.

Acte relative la ştergeri şi înscrieri în listele electorale.

Banii adunaţi pentru ziare.

Delapidări de bani publici.

Sumele cheltuite sub pretextul siguranţei publice.

Cum vedeţi, domnilor, raportul actual şi învinovăţirile cari se fac astăzi nu sunt pentru prima oară în ţara noastră. Noi suntem un popor latin şi ca popor latin, ne aprindem foarte uşor şi aprinderea uşoară dă pas la toate violenţele.

Ei! După patrusprezece ani s-au uitat acestea, şi cu drept cuvânt; şi nimeni astăzi nu este care să nu dea dreptatea ce li se cuvine domnului Catargi şi miniştrilor săi; nimeni nu le poate imputa ceva. Dar când, din nenorocire, lucrarea comisiunei ar fi aprobată, atunci se vor găsi oameni cari să facă comparaţiuni. Dar cred că nu vom ajunge aci.

Ieri s-a arătat că sunt neconsecvent, că eu, după ce am acuzat şi atacat pe Ion Brătianu, astăzi vin să-l apăr. Aşa este, l-am acuzat, l-am atacat; dar niciodată n-am votat darea în judecată a nici unui ministru. Sunt 33 de ani de când am intrat în viaţa parlamentară, la 1857; cum am

avut Domnul nostru, au început dările în judecată: în 1860 a fost dat judecății Manolache Costache[10], Costaforu, Boerescu...

Domnul N. Blaremberg: Ei au mers la Curtea de casațiune de s-au apărat și au fost achitați.

S-au apărat și Curtea a respins acuzarea. Pentru ce? Pentru că ea se făcuse cu ușurință.

În Moldova a fost iarăși o propunere pentru darea în judecată a lui Manolache Costache. Și pentru ce? Nu ne făcusem atunci educațiunea politică, nu vorbeam de violarea legii comptabilității etc.: dar s-a dat în judecată pentru că a privit Convențiunea de la Paris ca Constituțiune a noastră, ca lege a legilor, și s-a crezut în drept să aplice un principiu din Convențiune, să supună pe cetățeni deopotrivă la toate dările, la contribuțiuni și la darea de sânge... Și eu m-am opus la acea acuzare și l-am scăpat, înlocuind darea în judecată prin o propunere de blam.

A venit, după aceea, propunerea de dare în judecată a domnului Catargi. Eram foarte bolnav, nu ieșeam din casă, și cestiunea s-a tratat și s-a hotărât fără mine.

Nu s-au mulțumit atunci numai cu darea în judecată; au făcut mai mult: Au hotărât ca instrucțiunea să se facă de Cameră; ca propunătorii să fie și acuzatori și să meargă să susțină acuzarea la Casațiune! Atunci, la mine acasă, a fost o scenă mare, unde cât pe-aci noi, miniștrii, eram să dăm o reprezentațiune de păruială. Domnul Iepureanu, supărat, s-a dus acasă și și-a dat demisiunea, spunând că a rămas copil orfan. Am demisionat și eu, fără să încalec pe Pegasul nemulțumirilor; am demisionat și m-am dus în străinătate. Efectele acelei dări în judecată s-au văzut mai pe urmă. S-au făcut perchiziții, dragonade; casa domnului Roznovanu a fost călcată și multe necuviințe s-au văzut. Domnul Ion Brătianu era și el de opinia noastră, dar atunci era asociațiunea cea mare cu Rosetti; și domnul Rosetti, pe care-l dați de model, recunosc că are un mare merit înaintea opiniunei publice, că era un om de fer al libertății presei, era atunci președinte al Camerei, era șeful adevărat al majorității. Și opiniunea domnului Rosetti a prevalat, deși domnul I. Brătianu nu vedea lucrurile așa; dar mai târziu a început să vadă că conservatorii, deși erau greșiți, nu trebuiau însă să fie omorâți.

Mai în urmă, însă, când pasiunile se mai domoliseră, când simțeam că Curtea de casațiune nu avea să-și însușească opiniunea noastră, nu am avut altceva mai bine de făcut, pentru ca să-l scăpăm, decât să ne folosim de cea dintâi ocaziune, de o mare nenorocire, de pierderea Basarabiei, și

domnul Brătianu singur s-a adresat la Cameră, mărturisindu-şi păcatul că n-a avut destul curagiu de a se opune dării în judecată, şi a cerut atunci retragerea acelei propuneri de acuzare. Cu dânsul au fost de aceeaşi părere mai toţi acei cari votaseră această dare în judecată.

Eu dar, care am fost contra dării în judecată şi a lui Manolache Costache, din care cauză am şi căzut din minister; eu, care am fost contra dării în judecată şi a domnului Lascar Catargi, cum voiţi domniile-voastre ca astăzi să cer darea în judecată a domnului I. Brătianu, cu care în timp de 40 de ani am lucrat împreună?

Cum voiţi să-l dau în judecată, eu care, în atâtea împregiurări mari şi grele, îmi găsesc numele alături cu al său?

Onor. domn Blaremberg, în această privinţă, a făcut deja o mărturisire ce credea că cade în sarcina mea, dar care tocmai explică situaţiunea şi conduita mea de astăzi. Domnia-sa a zis: Domnul Kogălniceanu merge la domnul Brătianu şi domnul Brătianu merge la domnul Kogălniceanu. Aşa este; dar noi aparţinem aceleiaşi generaţiuni vechi, despre care onor. preşedinte a binevoit să spună câteva cuvinte măgulitoare în privinţa faptelor ce ea le-a săvârşit în această ţară; şi, dar, cum voiţi ca eu, acum, la bătrâneţe, să omor moraliceşte pe acei veterani ai luptelor noastre, pe cari mâine moartea are să-i ucidă trupeşte? Cum să dau eu în judecată pe Dimitrie Sturdza, pe care l-am avut ca secretar în Divanul ad-hoc, şi care ne îmbărbăta mai cu entuziasm decât oricine, la o luptă în care două puteri mari erau în contra noastră, cari voiau să înăbuşe dorinţa seculară a Moldovei? Cum voiţi ca pe acest om să-l dau în judecată? Cu atât mai mult aceasta, domnilor, cu cât, când mă uit în această Cameră, văd că nu mai suntem decât trei, domnii: Dimitrie Brătianu, Catargi şi eu, iar în Senat nu mai sunt decât domnii: Ion Brătianu, Kreţulescu, Florescu, şi, în afară de Corpurile legiuitoare, Mitică Ghica, amărât şi dezgustat, Ion Ghica şi Vasile Alecsandri. Nici zece dar; şi să mi se ceară să susţin acest raport, care nu arată nimic, care nu vrea să recunoască nici actele mari, ca Războiul pentru independenţă?

Ei bine, domnilor, acest război a dovedit că armata română a fost vrednică de strămoşii ei şi nenorocire este că numai puţini, foarte puţini, cunosc rezistenţa pompierilor de la 1848, care se poate compara cu aceea a eroilor de la Termopile. Dar războiul de la 1877 a fost necesar ca să dovedească virtutea oştenilor noştri, despre cari ungurii, vă aduceţi aminte ce ziceau înainte de rezbel: Că un singur regiment de honvezi e destul pentru a arunca întreaga noastră armată în Dunăre. Ei bine, le mai dă mâna să zică şi astăzi tot astfel?

Domnul Ion Leca: Nici atunci nu credeau ungurii ceea ce ziceau.

Dar o ziceau:..

Mai este apoi şi independenţa, care s-a făcut fără voinţa chiar a aliatului nostru, pe care am făcut-o noi, în deplina conştiinţă a datoriei noastre, a dreptăţei noastre, a iniţiativei noastre. Nu zic că independenţa nu s-ar fi putut face şi fără ca noi să fi participat la rezbel, şi aci mă cred dator să exprim recunoştinţa mea domnului I. Lahovari, pentru întrebarea ce punea domnului Blaremberg, dacă domnia-sa ar fi preferat o asemenea independenţă celei ce am ştiut a ne da noi înşine, în urma sângelui ce am vărsat pe câmpiile Bulgariei? Noi nu voiam ca independenţa să ne fie dată ca o compensaţiune pentru paguba ce am avut sau ca schimb pentru sângele vărsat; am voit ca independenţa să o facem noi, şi atât vă pot spune că, fără nici o înţelegere, am proclamat-o, şi a fost rău văzută; şi dovadă de aceasta este că nu a fost recunoscută de Rusia decât după ce a fost recunoscută de celelalte puteri.

Regalitatea? Sunt şi eu de opiniunea domnului Blaremberg, deşi nu am putut-o spune atunci, fiindcă nu eram aici, mă aflam în străinătate. Şi eu zic că ar fi fost bine să se păstreze titlul de Domn, şi eu am fost de opiniune să se zică Rege şi Domn, pentru că împăraţii şi regii au şi ei arhontologia lor şi în acea arhontologie pune întâi pe împăraţi, apoi pe regi, pe urmă pe marii duci, pe duci etc. Şi la o întrunire de împăraţi şi regi, Regele nostru, dacă n-ar fi fost proclamat rege, ar fi trebuit să cedeze pasul regelui Serbiei. Când va fi republică în Europa, atunci da, nu mai ţinem seama de aceste lucruri; dar când în Europa avem monarhii, trebuie să facem şi noi ca celelalte ţări.

V-am arătat, domnilor, că sunt consecvent cu mine când vin să apăr ministerul domnului Brătianu. Da, am combătut pe domnul Brătianu şi l-am combătut fără milă, fără cruţare, dar nu l-am combătut pentru personalităţi. Eu m-am deosebit de domnia-sa într-o mare cestiune, şi aceasta o ştie domnul Blaremberg. Domnul Brătianu a avut un mare defect în proporţiune cu marile sale calităţi; domnia-sa socotea că nu are trebuinţă de alte forţe. Am fost ministru de Interne cu domnia-sa când s-a hotărît cestiunea evreilor[11], am fost trei luni de zile şi în acest timp n-am dat loc la nici o nemulţumire, la nici o interpelare.

Poate că-şi aduce aminte onor. domn Blaremberg un lucru mic, foarte mic; dar când eram chemat să-mi fac datoria, nu mă uitam la şoapte. Aduc aminte onor. domn Blaremberg aliniarea casei domniei-sale, când a fost oprit de a continua lucrarea înainte, deşi avea permisiunea Primăriei.

Domnul N. Blaremberg: [Î]mi dați voie să vă răspund? Domnul Pandrav, care atunci era atotputernic, dedese ordin la Primărie ca să fiu oprit de a mai continua lucrarea, zicând că are să mi se revendice locul.

Închipuiți-vă, domniile-voastre, o cestiune de aliniare trimisă la ministerul de Interne! În fața acestei șicane care mi se făcea, am fost silit să trec prin aceste furce caudine, de a mă duce la minister, fiindcă aveam contract cu zidarii și începusem lucrarea, și astfel m-am dus la ministerul de Interne. Îmi pare rău de acest exemplu, fiindcă nu are nimic a face în cestiune.

Socoteam că veți ține socoteală că măcar în această cestiune mică și neînsemnată ați găsit în mine omul care nu v-a făcut împotrivire.

Domnul N. Blaremberg: Pentru domnia-voastră vă declar că în ziua aceea, chiar cu ostentațiune, ați pus apostila ca să continuie cu lucrarea înainte, și recunosc că domnia-voastră v-ați opus la o infamie.

Pentru casa dumneavoastră vi se dedese aliniarea de la Primărie și începuserăți a zidi; dar erau stăruințe din partea unor deputați ca lucrarea să se oprească de a merge înainte și să se strice chiar ceea ce se făcuse.

Domnul N. Blaremberg: Vă mulțumesc pentru declarațiunea aceasta, care este prețioasă pentru țară. Erau deputați cari mă opreau pe mine de a-mi termina casa! Vedeți sistemul.

În ziua când ați venit la minister, atunci am aflat cestiunea și v-am dat dreptate.

De multe ori am făcut așa; dar în Cameră, și atunci ca și acum, erau mici parlamente; fiecare județ constituia câte un mic parlament, și acestea paralizau cu desăvârșire acțiunea administrativă în județe și chiar acțiunea miniștrilor.

Eu am avut nenorocirea să combat și nu cam mă plecam nici atunci. domnul Brătianu a zis că ministerul de Interne nu cruța pe deputați, nu se ocupa de a păstra majoritatea, și în ziua când eu citeam mesagiul la Senat pentru închiderea sesiunii, la Cameră, în loc să se facă tot așa, s-au ridicat domnii Fleva și Costinescu și au făcut propunerea ca ministerul de Interne să se dea președintelui Consiliului, care știe mai bine a menagia și a păstra majoritatea.

Atunci eu eram la Senat și am primit o depeșe în care mi se spunea că eram mazilit deja. Și, în adevăr, când am venit aci, am văzut că domnul I. Brătianu tocmai mă apăra. Dar cum mă apăra? Zicea că la ministerul de Interne fiecare poate să facă greșeli și că chiar domnia-sa ar putea face.

Am voit să văd acea propunere, dar ea nu mai exista, totul dispăruse, am căutat în arhivă şi n-am găsit nimic. Domnul Fleva a spus în urmă că se căieşte de ceea ce a făcut. Pentru ce? Pentru că a văzut că nu eram vinovat.

În urma acelei propuneri, cel dintâi lucru ce am avut de făcut, ducându-mă la minister, a fost să-mi dau demisiunea şi am dat-o. După aceea, o persoană înaltă a intervenit, zicându-mi că măcar să primesc a reprezenta România în Francia[12], unde, pentru întâia oară, se trimitea un reprezentant al României independente.

Dezgustat, m-am dus acolo; însă acolo o altă soartă rea, o altă nenorocire mă urmărea, cestiunea Dunării.[13] Această cestiune era necunoscută, nu o cunoştea nimeni pe atunci, dar nimeni. Mi s-a întâmplat mie, care am lucrat în această cestiune încă chiar din vremea lui Grigore Ghica, să pun mâna pe o corespondenţă prin care se vedea că guvernul austriac reclama să ia parte la Dunărea de Jos şi cerea preşedinţa. Cunoşteam dar cestiunea şi mi-a venit la Paris întrebare de la ministrul de Externe, care era domnul B. Boerescu, şi cu care de mult, dar de mult, de la încheierea convenţiunii comerciale cu Austria, nu mai eram în bune relaţiuni, şi de când făcuse o propunere pierdută din posunarul domnului Gr. Balş, pentru nişte apanagii, în fine eram rău cu el, şi mi-a venit de la dânsul această întrebare: Care era opiniunea mea în cestiunea Dunării? Eu, drept răspuns, am făcut un memoriu întreg şi am arătat cum vedeam eu cestiunea aceea atunci. După aceea am şi plecat din Paris, cu hotărâre să-mi dau demisiunea. În acel răstimp, domnul I. Brătianu îşi dedese demisiunea de la guvern şi-i succedase domnul Dimitrie Brătianu.[14] Domnul Dimitrie Brătianu vedea cestiunea Dunării ca şi mine şi nu mi-a primit demisiunea. Peste câteva zile însă, a revenit la guvern iarăşi domnul I. Brătianu, şi atunci iar mi-am dat demisiunea, şi am dat-o cu toată stăruinţa; căci la invitarea ce-mi făcea titularul de atunci la ministerul de Externe, domnul Stătescu, am răspuns că, chiar dacă aş primi să-mi retrag demisiunea, tot sunt hotărît să vin în ţară de toamnă ca să combat. Atunci mi-a zis: Dacă este să vii în ţară de toamnă şi să combaţi, mai bine este să începi de acum, şi mi-a primit demisiunea. Cu aceasta mi-a făcut un bine; căci mi-a dat înainte câteva luni şi atunci ţăranii din Mehedinţi, cărora în toată viaţa mea le voi recunoaşte caracterul independent, reprezentând virtutea română, m-au ales deputat[15] şi am venit în Cameră, unde negreşit cea dintâi datorie ce am crezut că am de împlinit a fost ca să pun pe tapet cestiunea Dunării.

N-am să citesc ce am zis atunci; dar sunt în „Monitor" cuvintele mele. A început o luptă înverşunată între Brătianu şi mine, şi a venit şi

revizuirea Constituțiunei.[16] Atunci, fiindcă nu puteam face singur campania, trebuia să mă asociez cu un grup; și socotesc că am plătit cu curagiu.

Dar când am văzut că toți acei cu cari am luptat strigau printr-un manifest că, retrăgându-se din Cameră, nu înțeleg a se retrage și din luptă până la răsturnarea ministerului, când am văzut că aceste vorbe au rămas vorbe, m-am retras și am preferit să scot pălăria și să zic la revedere, decât să mi-o facă generalul Manu cum a făcut-o domnului Dimitrie Brătianu.

Domnul Ioan Brătianu, în anii din urmă, a făcut greșeli; și dacă se retrăgea câțiva ani mai înainte, era să fie respectat până și de dușmani. Pentru că am combătut pe domnul Brătianu, pentru că atunci când domnia-sa m-a insultat la Craiova, și eu în 16 ore am venit de la Dorohoi la Craiova și m-am răzbunat, este acesta un cuvânt ca acum, când nu mai am să-l răstorn, eu care sunt chemat să fiu om cu sânge rece, care sunt dator să mă pronunț în conștiință, ca jurat, în această cestiune, trebuie oare să nu am în minte decât certele mele din trecut cu domnul I. Brătianu, decât griefurile mele personale contra lui?

Așa fiind, cum voiți domniile-voastre să vin eu să dau în judecată pe fostul prim-ministru care a guvernat țara 12 ani, și încă să-l dau în judecată ca borfaș ordinar, ca conrupător, ca luător de mită!... Este drept aceasta? Nu. Și apoi eu, ca deputat, renunțat-am la vederile mele politice? Nu trebuie să mă uit în favoarea cui dau acest vot? Nu trebuie să văd că dăm un exemplu care descurajează pe orice om de a mai fi mândru în țara aceasta? Căci una din crimele cele mai mari ale acestui minister este, cum a zis domnul Carp, că a făcut această lege de responsabilitate ministerială[17]; iar legea comptabilității, pe care domniile-voastre vă sprijiniți, este făcută numai pentru a ocroti, prin formalități, toate malversațiunile; fiindcă de multe ori și alți miniștri au dat-o de o parte și au făcut lucrări în regie. Nu avem decât să vedem prețurile cu cari s-au făcut drumurile noastre de fer în regie, Buzău-Mărășești, Bârlad-Vaslui, unde cheltuiala n-a fost decât 100.000 lei de kilometru, față de 300.000 ce s-au plătit străinilor.

Și nu mă faceți inconsecinte, și nu-mi atribuiți că un interes oarecare mă îndeamnă pe mine să vin astăzi să apăr pe Ion Brătianu și pe miniștrii săi; căci numai un sentiment de dreptate, un sentiment de bun simț, un sentiment de prevedere politică este care mă aduce aici la tribună.

Vin acum la câteva fapte cari se impută de comisiunea de informațiuni guvernului domnului I. Brătianu.

Despre concesiunea monopolului pulberei nu voi vorbi, pentru că acolo văd pe domnul Blaremberg că a fost judecător; prin urmare, eu nu mă pot ține decât de sentința dată de domnul Blaremberg.

Domnul N. Blaremberg: Vă rog mai cu seamă să vedeți dacă acea sentință nu se potrivește cu concluziúnile raportului; m-ați îndatora foarte mult să examinați oricât de minuțios cestiunea, pentru că dumneavoastră v-aș răspunde, pe când celorlalți nu le-am făcut această onoare.

Domnul Buiucliu a studiat, ca om de știință și cu talentul său toate aceste cestiuni, și începuse a le trata pe fiecare îndeosebi; însă a avut delicateța către Cameră și lipsa către datoria sa de a se întrerupe, de a se opri la mijloc, voind a cruța timpul Camerei.

Onor. domn raportor n-a făcut așa: domnia-sa, după ce a citit raportul trei zile, l-a comentat apoi cinci zile. Înțelegeți dar că acum Camera e obosită; și dacă regulamentul mi-ar permite, nu-mi permit eu ca să mai reînnoiesc toate cestiunile; ar fi a mai ține discuțiunea încă 10 zile, pe lângă cele 14 cât a ținut până acum. Dar vă spun numai atât: E adevărat sau nu că propunerea de dare în judecată zice ca să se cerceteze faptele ministerului numai în cele două din urmă formațiuni*?

Vă fac dar întrebarea: Cum de v-ați ocupat și de domnul general Cernat și l-ați dat în judecată?

Și vă mai întreb: Cum nu e dat în judecată și domnul Chițu?[18] Domnul Chițu e om onest în toată puterea cuvântului, dar și domnia-sa figurează pe 20 jurnale ale Consiliului de miniștri, alături cu domnul Cernat; de ce pe domnul Cernat îl dați în judecată și pe Chițu nu? Pentru ce, când se dau în judecată domnii Nacu, Sturzda, Aurelian, nu se dă și domnul Chițu?

Dar mi se va răspunde că domnul Chițu este un om onorabil în toată puterea cuvântului. Apoi tocmai pentru aceasta, pentru că l-ați scos ca onorabil, iscălitura lui nu vine în ajutorul și apărarea și acelora cari au iscălit cu el împreună? Și cine poate să spună că tocmai pentru aceasta, pentru că era onorabil, când l-au văzut subscris pe dânsul au subscris apoi și colegii lui? Eu am fost alături cu domnul Chițu, am lucrat împreună cu dânsul și sunt multe cestiuni unde am subscris după încrederea ce aveam în domnul Chițu. De ce dar nu se dă în judecată și domnul Chițu? De ce nu se dă generalul Fălcoianu[19]? De ce nu se dă domnul Ferichide[20]? Apoi de unde a avut dreptul comisiunea de informațiuni ca pe unii să-l învinovățească și pe alții să-i grațieze? Eu știu că dreptul de grațiere este numai al Regelui.

Pe ce v-ați întemeiat domniile-voastre spre a cruța pe unii și a lovi pe alții? Pe aceea că ochii unora vă plac mai mult decât ai celorlalți? Lucrul acesta nu e oare de natură a ne face pe noi să ne mirăm de modul

* În original: *transformațiuni* (n. ed.).

domniilor-voastre de a procede şi să nu prea punem temei pe toate afirmaţiunile domniilor-voastre.

Merg mai departe. Se zice că s-au dat furnituri şi concesiuni pe cale particulară. Cui s-au dat? S-au dat domnului Mandrea[21]. Cine este domnul Mandrea? Un industriaş român, care a cheltuit întreagă averea lui şi a familiei lui, pentru ca să facă o industrie de care ne glorificăm, şi care face ca astăzi, când am avea un rezbel, să avem cu ce se încălţa soldaţii noştri, nu ca altădată, când erau încălţaţi cu cizme cu talpa de carton.

Aţi vorbit şi de domnul Alcaz[22]? Cine este domnul Alcaz? Este unul dintre oamenii cei mai oneşti şi cei mai respectabili; este un om de un devotament, de un stoicism şi de o puritate de viaţă fără exemplu; omul acela nu doarme trei nopţi consecutive în patul lui, omul acela nu mănâncă la o săptămână o mâncare caldă. Omul acela a făcut două fabrici în ţară. Eu trebuie să vorbesc cu admiraţiune de dânsul, căci eu datoresc sărăcia mea înfiinţărei unei fabricei; el, deşi a văzut soarta mea, nu s-a desperat şi a făcut în ţară ceea ce nu a putut face Băleanu, cu averea lui cea mare, şi eu cu energia tinereţelor mele; şi acum îl învinovăţim că a făcut un contract plin de înşelăciuni, pe cari le-a plătit cu 15.000 lei daţi domnului I. Brătianu ca bacşiş naţional! I se impută că a făcut ceva modificări în contract? Eu cred că aci onor. comisiune a făcut o greşeală, însă nu cu intenţiune rea, pentru că nu cunoaşte totul...

Domnul Al. Holban: domnule Kogălniceanu, în privinţa domnului Alcaz n-aţi vorbit totdauna aşa. Eu mi-aduc aminte de întrunirea de la Botoşani, unde spuneaţi că domnul Alcaz câştigă 2 milioane... (*Întreruperi.*) Atunci când vorbeaţi şi de cartea neagră, unde aţi afirmat că e trecută familia domnului Brătianu, aceasta în casă la domnul Bobeica, în Botoşani, la o întrunire; pe urmă aţi dezminţit toate prin scrisoare. Dar, în fine, nu vorbeaţi tot aşa despre domnul Alcaz; ne ziceaţi atunci că modificările cari s-au făcut în contract i-au procurat avantagii de milioane. Eu şi astăzi cred, cum credeam şi atunci, că domnul Alcaz este om onest şi muncitor. Dar cu dumneavoastră cum rămâne faţă cu cele afirmate altădată? Ar fi bine să vă conformaţi discursurilor dumneavoastră de la Botoşani şi de la Iaşi, şi astăzi. Cât despre istoria ce aţi făcut în privinţa ieşirii dumneavoastră din minister, ne spuneţi azi că aţi ieşit din guvern pentru că n-aţi voit să daţi în judecată pe domnul Lascar Catargi. Ca fapt istoric, lucrurile sunt altmintrelea: *Aţi eşit din minister pentru că aţi făcut acea faimoasă circulară către reprezentanţii noştri din afară, de care a rămas uimit preşedintele Consiliului, repausatul Manolache Costache.* În acea circulară ziceaţi puterilor străine că nu mai sunteţi în stare să ţineţi în frâul disciplinei armata, faţă cu ororile ce s-au petrecut peste Dunăre, şi că chiar poporul era în fierbere; să se ştie aceasta, că nu se face istoria numai în interesul cauzelor de moment ce aveţi de apărat. Zic aceasta pentru că voiesc să întrerup privilegiul cronicelor de cari abuzaţi.

Domnul Holban şi cu mine...

Domnul Al. Holban: Da, ştiu; este un vechi proces între noi de la 1860; de la 1860 m-am izbit de primul abuz al dumneavoastră la intrarea mea în Moldova...

Domnul Holban poate să ia o zi şi să vină să arate...

Domnul preşedinte: Domnule Holban, cereţi cuvântul în cestiune personală, dar nu întrerupeţi.
Domnul Al. Holban: N-am cestiune personală cu domnul Kogălniceanu, ci numai voiesc să restabilesc adevărul istoric.

Dacă n-aveţi cuvântul în cestiune personală, nu mă puteţi întrerupe. Aţi spus un ce neexact; n-am făcut nici o circulară...

Domnul Al. Holban: Atunci, domnule preşedinte, fiindcă m-am şters de pe lista vorbitorilor, vă rog să mă înscriţi din nou, şi vă repet că n-aţi ieşit din minister pentru că aţi refuzat să daţi în judecată pe domnul Lascar Catargi, ci aţi ieşit pentru altceva... pentru *faimoasa circulară.*

Nu este exact.

Domnul Al. Holban: Să spună domnul Vernescu şi domnul Ionescu pe onoare, dacă ce spun eu nu este strictul adevăr.
Domnul G. Vernescu: Eu voi vorbi la rândul meu.

Ia uitaţi-vă la el ce figură are... Aci pare că nu este permis să zicem un cuvânt pentru îmblânzirea patimelor... Regret că avem aci publicul şi că tribunele sunt ocupate de femei, căci altmintrelea v-aş arăta cum trebuie să vi se răspundă şi care este adevărul.

Domnul Al. Holban: Spuneţi tot, căci eu voi să mă răfuiesc în public, eu n-am nimic de ascuns faţă cu tribunele şi cu publicul care ne ascultă.

Zic, domnilor, ca să revin la cestiune, că toate cunoştinţele putea să le aibă onorabila comisiune, dar una nu: Nu a fabricat postav; eu am avut acea soartă. La postav, atât lărgimea cât şi lungimea, atârnă de piuă, când se bate; dacă nu se precizează bine, poate să rămână mai îngust sau mai lung. Domnul Alcaz nu a cerut decât un beneficiu, ca aceea ce-i lipseşte în lărgime să dea ca compensaţiune în lungime.

Se mai zice că contractul s-a făcut înainte de a se fi votat legea de Cameră. Dar nu ştiţi domniile-voastre că negocierile se fac înainte şi apoi se supune cestiunea Camerei? Contractul însă s-a făcut după ce Camera a votat o anume lege.

Eu socoteam că domnul Cozadini are să vină să mă ajute când apăr drepturile unui om onorabil ca domnul Alcaz...

Domnul Gr. Cozadini: Apoi situaţiunea mea nu o înţelegeţi dumneavoastră.

Cu toate acestea, când sunt aşa de maltratat...

Domnul Gr. Cozadini: Eu nu întrerup niciodată; dar nu pot să fac lecţiuni biroului. Este destul că eu arăt indignare, însă prin tăcere, pentru toate întreruperile.

Vă mulţumesc.

Vin acum la vânzarea de grâu a generalului Pilat.[23]

Am mai spus încă o dată că eu pentru generalul Pilat nu pot să am acelaşi sentiment pe care l-aş avea pentru alţi militari.

Domnul Pilat şi-a pus numele său în acel act pe care domnul Nicolae Ionescu l-a calificat de conspiraţiune, dar conspiraţiune fericită, care nu a degenerat în revoluţiune; şi-a pus numele său la revoluţiunea din 11 Februarie; şi când dar văd câte un domn de atunci, câte un tovarăş, câte un coleg, câte un coreligionar, că vine şi loveşte într-un alt coreligionar, înţelegeţi, domnilor, că dacă aş asculta numai inima mea, poate că aş zice: Bine-i face! Dar este vorba de un general român, pe care toată lumea-l ştie că face o agricultură mare în Dorohoi şi în Botoşani, şi domniile-voastre veniţi să-l stigmatizaţi ca pe borfaşul cel mai ordinar, că a dat doi saci de grâu, amestecat cu pământ şi pietre!

Ia să vedem ce este această cestiune.

Oricare din domniile-voastre este agricultor şi transportă grâu prin ţărani, ştie că se întâmplă pe drum, ori să se rupă un sac şi să curgă jos grâul, ori la popas un bou noaptea să rupă cu gura un sac; şi atunci ţăranul, ca să se acopere de răspundere, adună grâul de jos cu pământ, cu nisip, cu pietriş şi umple sacul la loc.

Aceşti doi saci făceau parte din 16.000 de saci şi ei nici nu s-au plătit.

Am aci tabloul publicat şi de comisiune, unde se zice:

„La transporturile prevăzute în procesul-verbal no. 122 din 11 noiembre 1886, compus din 49 vagoane, s-au găsit doi saci cu grâu amestecat în ei cu pământ şi pietriş. Aceşti doi saci, cu greutatea de 187 kilograme, i s-au scăzut din socoteală şi nu s-au plătit."

Ei, pentru ce dar să faceţi pe acest om, care poartă epoletele ţărei, să-l faceţi numaidecât borfaş, escroc, pentru doi saci cu grâu, cari nici nu i s-au plătit?

Se zice însă că i s-au dat un preţ mai mare decât se cuvenea.

Am aci, domnilor, lista preţurilor, luată de la minister, şi iată ce găsesc:

Oborul Bucureşti, grâu de greutate 58 ½ libre, s-a plătit vagonul cu 2040 lei.

Oborul Ploieşti, greutatea grâului 55 libre, preţul vagonului 1775 lei.

Domnul D. Dumitrescu, grâu de 58 libre, a vândut cu 1993 lei vagonul.

Tot domnul Dumitrescu, grâu de 57 libre, auziţi, domnilor, de 57 libre, cu 1982 lei vagonul.

Domnul B. Vartelotas, grâu de 58 libre, cu 2024 lei vagonul.

Iată, domnilor, cu ce preţuri se vindea atunci grâul de o calitate inferioară; şi vă miraţi că un grâu de 62 libre era scump cu 1900 lei vagonul? Căci pentru cel care nu a avut această greutate i s-a făcut un scăzământ însemnat la preţ.

S-a mai zis că a făcut contract ca să dea grâul de 62 libre greutate şi a dat de 59. Apoi lasă că din 120 de vagoane a dat 80 cu greutatea aceea; dar mai este altă cestiune: El n-a vândut numai cu greutatea în libre, dar a vândut cu vagonul, ca un vagon să aibă 10.000 de kilograme, şi este ştiut că grâul, când este mai uşure, intră mai mult într-un vagon, şi când este mai greu intră mai puţin.

El a vândut cu greutatea de 10.000 kilograme vagonul, şi, prin urmare, a fost corect.

Şi mai este ceva în apărarea lui. El, după contract, trebuia să dea grâul în luna septembre şi octombre; şi fiindcă în acea epocă se face transportul tutulor grânelor, nu mai era lor în magazii şi i s-a zis să mai stea din transport, astfel că a trebuit să facă restul transportului în luna lui noiembre şi decembre, când se ştie de toţi agricultorii că atunci grâul, din cauza umezelei, este umflat şi intră mai puţin la cântărirea pe libre.

S-a pus cazul că generalul Pilat a făcut rău, a greşit de a luat întreprinderea grâului. Dar, domnilor, trebuie să ducem noi răspunderea ministerului de Rezbel până acolo încât să-l dăm în judecată pentru că s-a găsit în doi saci pământ şi pietriş, cari saci nici nu s-au plătit? Să ducem răspunderea ministerului de Rezbel până acolo că o porţiune oarecare de grâu n-a avut greutatea de 62 de libre? Apoi domnul Blaremberg zicea ieri că nu poate să facă răspunzător pe principele Dimitrie Ghica de tot ce s-a petrecut la Eforia spitalelor; greşeala lui este numai că a avut încredere în Simion Mihălescu. Aşa este; dar atunci, pentru ce nu aveţi aceeaşi măsură pentru toţi? Pentru ce faceţi pe domnul Ion Brătianu răspunzător de cea mai mică greşeală? Dar nu vedeţi că atunci când nu găsiţi acestui om nimic, dar nimic bun, nici în cestiuni generale, nici în cestiuni politice, nici în cestiuni de administraţiune, când nu-l găsiţi niciodată corect

şi-l faceţi că este complice în abuzuri, şi în toate cestiunile rele-l arătaţi ca motorul principal, nu vedeţi că maltrataţi înaintea străinilor însăşi naţiunea noastră? Căci, cum voiţi domniile-voastre ca străinii să poată avea o opiniune bună pentru o ţară care, cât de guvernamentală ar fi, a putut să rabde 12 ani la putere pe un minister care patrona pe orice borfaş?

Apoi, dumneata, domnule Blaremberg, iartă-mă să o spun, eşti în capul unei administraţiuni de binefacere numai de câteva luni, de un an, mi se pare. Crezi dumneata că dintele calomniei nu s-a atins de dumneata? Ei! Eu dacă rog pe Dumnezeu de ceva, este ca să vii şi dumneata pe acea bancă ministerială şi vei vedea că acolo nu sunt numai trandafiri, ci sunt şi spini cari trec printre trandafiri şi împung foarte rău. Este însă o învăţătură de tras. Noi ne-am deprins de a vedea în totdauna numai rău, şi de a pune pe toţi la nivelul oamenilor celor mai de rând. Apoi oare cu dări în judecată avem să progresăm? A fost dat în judecată domnul Manolake Costache Iepureanu, şi el a murit în regretele ţării întregi! Domnul Lascar Catargi a fost dat în judecată.

Ei bine, cine mai cutează să-i impute că domnia-sa, care putea să dispună liber de poştă, de drum de fer, a beneficiat de câteva depeşe pentru ca să comunice, fără plată, intendentului său de la Golăşei, oarecari ordine? Eu vă rog, fiţi aşa de buni şi nu mergeţi necontenit a vedea numai rău şi iar rău.

Aţi criticat şi aţi făcut răspunzător pe ministru şi pe ministerul Brătianu pentru Şcoala de poduri şi şosele.[24] Apoi aceasta este una din cele mai frumoase clădiri ale noastre şi omul care a clădit-o şi a fost în capul acelei Şcoli a fost aşa de bun, că însuşi ministerul care a succedat domnului Brătianu, care a alungat pe funcţionarii domnului Brătianu, pe omul acela l-a luat de la Şcoala de poduri şi şosele şi l-a pus în capul administraţiunei drumurilor de fer.

Eu cred incapabil pe acel om de a face tripotagii, oriunde s-ar afla, şi este de datoria noastră să respectăm asemenea oameni.

Comisiunea de informaţiuni nu a cruţat nici măcar pe cei morţi, nu a cruţat nici pe Câmpineanu care a murit sărac, sărac în toată puterea cuvântului, care era pasionat pentru binele ţării, care era incapabil de a fura banul public.

Eram în luptă cu el, dar nu pot să-i tăgăduiesc calităţile, caracterul său. Ei bine, i se impută o afirmare a domnului Pană Pencovici, că a cerut să ia Statul 7 milioane de la Casa de depuneri.

Da, era la activul Căilor ferate bani; şi Statul, având multe lucrări de făcut, s-a hotărât să ia 7 milioane de la Casa de depuneri, ca să le verse

la ministerul de Finanțe pentru a îndestula trebuințele urgente ce erau atunci. Se poate zice că a greșit cu comptabilitatea, dar unde este malversațiunea, furtișagul? De ce, dacă nu este nimic din acestea, l-ați mai pus și pe dânsul înainte? Tot pentru a arăta că în această țară nu mai este un om care să nu fie depus la Văcărești. Eu cred că o națiune nu se ridică când clasele ei dirigente sunt astfel puse la index ca decăzute în cea mai de jos degradare, și un asemenea popor nu ar mai merita să fie privit ca poporul cel mai civilizat din Orient; căci, dacă nu putem să ne moralizăm pe noi, cum voim să moralizăm pe alții?

S-a vorbit de exploatarea pădurii de la Gura Motrului[25]; s-a zis că nu s-a exploatat bine, că s-a tăiat pădurea și nu s-a prins nimic pe dânsa etc.

Mai întâi că nu s-a tăiat nici o pădure, s-a făcut un simplu *élaguage**, și pentru acesta s-au tăiat ceva copaci, ceva tufăriș.

Se acuză inginerii, silvicultorii, că au măsurat rău, că au profitat din această măsurătoare rea, că au fost mituiți etc.

Chiar așa dacă ar fi, chiar dacă am admite că măsurătoarea n-a fost exactă, trebuie să ținem cont de timpurile de atunci, când administrațiunea era slabă, oamenii incapabili, neavând destulă experiență și destule studii în specialitatea lor. Și oare toți miniștrii să fie responsabili pentru toți funcționarii, de la mic până la mare, de la cel dintâi până la cel din urmă? Apoi, cu sistemul acesta vom ruina pe toată lumea, pe toți miniștrii, cum au rămas deja șapte oameni ruinați, cum de exemplu Alexandru Golescu, doctorul Marcovici și alții, din exploatarea unei păduri în care și-au pierdut toată averea.

Să venim acum la vânzarea moșiilor. Să supozăm** că domnul I. Brătianu a fost liberal în vânzarea moșiilor. Ei! Dar și aci este o eroare; și care este eroarea? Este că nu s-a cunoscut legea.

Legea, domnilor, hotărăște două prețuri. Când moșia se vinde în loturi mari, se ia de temei cifra venitului înmulțită cu 15; iar când se vinde la țărani, în loturi mici, se ia prețul arendei înmulțit cu 20.

Se pare cam stranie această estimațiune; se pare că țăranului s-ar vinde mai scump decât cumpărătorului în total. Dar nu este așa. Când pământurile se vând în loturi mari și se vând de veci se face licitațiune; pe când dacă se vând la țărani, atunci pe dată ce se prezintă un țăran și zice: Dau de 20 de ori prețul cu care se închiriază la noi pogonul de pământ, nimeni nu e în drept să dea mai mult. Prin urmare, nu este exact când se zice că s-au vândut moșii pe nimic, pe hatâruri, la amicii politici ai guvernului,

* Din fr. *élaguer*, a curăți pomii de ramuri nefolositoare (n. ed.).

** Să presupunem, din fr. *suposer* (n. ed.).

fiindcă eu văd că din acele moşii sunt adjudecate mai multe asupra adversarilor politici cari le-au cumpărat la acele licitaţiuni, văd pe domnul Marghiloman, pe domnul Vernescu, pe domnul Ilie Nicolescu, pe domnul Garoflid, pe domnul George Cantacuzino, onorabilul nostru preşedinte, şi chiar pe domnul Blaremberg îl găsesc că a cumpărat o moşie de la Stat...

Domnul N. Blaremberg: Şi am cedat-o ţăranilor, cu 2000 de franci mai jos. Vă pot aduce aci mulţumirile lor. Dumneavoastră sunteţi nenorocit în apropierile cari le faceţi. Aci este un reprezentant al ţăranilor şi un demn reprezentant, să spună el ce zic ţăranii de mine.

Dar ce am zis care să vă supere?

Domnul N. Blaremberg: Aţi voit a mă pune pe aceeaşi linie cu domnul Protopopescu care, făcând pe samsarul, câştigă 60. 000 franci de la ţărani. Am cerut cuvântul în cestiune personală.

Nu înţeleg de ce vă supăraţi. Eu v-am pus alături cu domnul Ilie Nicolescu, cu domnul Garoflid, cu domnul George Cantacuzino, cu domnul Vernescu şi alţii. Am voit să arăt că miniştrii aceştia n-au vândut numai la prietini; din contra, prietinii sunt cari au cumpărat mai puţin; fiecare cari au avut bani au cumpărat, şi-mi pare rău că n-am avut bani să cumpăr şi eu. Prin urmare, în ce v-am lovit?

Domnilor, în 33 de ani de când avem regim parlamentar, dacă este vreun drept constituţional de care ne-am folosit mai mult e dreptul de a da în judecată puterea executivă. Dacă vom lua pe toţi miniştrii din alte ţări, de la începutul secolului, şi-i vom număra, nu vom găsi atâtea ministere date în judecată ca la noi; am întrecut pe toţi şi am mers aşa de departe încât numai un stat ne-a întrecut, un stat nou, Bulgaria. Bulgarii au răsturnat o mulţime de ministere, ei ne-au imitat şi ne-au şi întrecut. Unul din cele dintâi ministere de acolo, după ce a fost dat judecăţii, se pretinde că a mâncat o bastonadă şi o falangă la tălpi.

Atât numai n-am făcut; la toate celelalte suntem egali. În 24 de ani de când domneşte Regele nostru, 19 ani Regele a cârmuit cu miniştri daţi în judecată sau propuşi de a fi daţi în judecată.

Ei bine, permiteţi-mi să vă fac o întrebare, ca o filosofie a fabulei.

Dacă s-ar găsi, şi se poate găsi, căci Regele nostru, făcând parte din o familie domnitoare, adeseori se află în bună societate de regi şi împăraţi, dacă s-ar găsi unul să-i zică: Cum! În 24 de ani de domnie aţi ocârmuit 19 ani cu oameni daţi în judecată ca borfaşi ordinari? Ce ar putea răspunde Regele? Regele, deşi foarte moderat şi rezervat în cuvinte, dar

ar trebui să zică: am ales pe cei mai buni, pe cei mai buni din conservatori, pe cei mai buni din liberali. Aşa cred că ar răspunde dacă ar fi întrebat. S-ar putea însă întâmpla ca un altul să-i zică, drept răspuns: Aşa sunt toţi. Aceasta e filosofia fabulei.

Ei bine, puteţi primi domniile-voastre aceasta? Ei! Onorabili domni din comisiunea de informaţiuni, o ţară nu capătă importanţă numai prin înălţimea munţilor săi, numai prin frumuseţea văilor sale, numai prin limpezimea apelor sale; toate aceste daruri mari ale naturei trebuie să fie vivificate prin om. Oamenii dau importanţa unei ţări.

Apoi, când oamenii cei mai de frunte dintr-o ţară, fie ei conservatori, fie liberali, în mod succesiv, din 15 în 15 ani, sunt daţi în judecată, Manolache Costache la 1860, Lascar Catargi la 1875, Ion Brătianu în 1890, când asemenea oameni se dau în judecată şi se execută în mod aşa de teribil, ce trebuie să zică lumea?

Oricât s-ar zice, domnilor, că nu ne pasă, ei bine, nu e aşa. Suntem în Europa şi trebuie să ţinem seama de opiniunea publică şi mai cu seamă de opiniunea publică a guvernelor şi naţiunilor străine, cari sunt în capul lumei, al puterei şi al civilizaţiunei. Ce are să se zică de noi? Că suntem o naţiune de borfaşi, o naţiune de escroci.

Ei bine, naţiunea română nu merită o astfel de reputaţiune şi eu protestez. Ion Brătianu a putut să facă greşeli; dar Brătianu e onest în toată puterea cuvântului, şi domnul Blaremberg ştie foarte bine că cei din generaţiunea noastră au trăit şi au murit săraci: Câmpineanu bătrânul, Costache Negri, Panu au murit săraci. Costache Rosetti a murit sărac, ca şi Goleştii; şi dacă aceştia au păstrat o bucată de pământ, aceasta o datoresc lui Vodă Cuza, care a zis: Cât voi fi Domn, nu voi permite ca familia Goleştilor să n-aibă în ţara aceasta un palmac de pământ; şi a oprit, printr-un act, de a se vinde moşia lor.

Nicolae Sturdza de asemenea a murit sărac. Şi socotiţi domniile-voastre că a mai rămas vreunul din noi care are să moară bogat? Cei cari au avut moşii de la părinţi le au astăzi ipotecate şi au să moară săraci. Şi Ion Brătianu, şi Lascăr Catargi, şi Dimitrie Brătianu, şi Nicolae Ionescu şi eu, câţi am mai rămas din acea generaţiune, numai bogăţii nu vom lăsa copiilor noştri.

O voce: Dar domnul Vernescu?

Domnul Vernescu a devenit bogat prin munca sa, a fost econom, a moştenit, aceasta e treaba domniei-sale. Nimeni nu-i poate imputa că a abuzat vreodată de banii publici. Dacă dar bogatului nu putem să-i imputăm, cum putem săracului să-i imputăm?

De ce să venim noi, cu pasiunile noastre, să ucidem pe adversarii în contra cărora astăzi suntem triumfători? Şi apoi în puşcărie sau în ocnă stă penalitatea meritată, sau nemeritată?

Dar câte s-au zis, câte s-au publicat nu este pedeapsa cea mai mare pentru nişte oameni pe cari un singur cuvânt ofensator [î]i loveşte de ajuns, pentru nişte oameni cari ţin să lase un nume copiilor lor? Să luăm noi oameni ca Sturdza, ca Ion Brătianu, să-i trimitem în judecată, să-i acoperim de infamie? Dar acea infamie nu va fi argument şi în contra moralităţei acestei ţări?

Eu, domnilor, am trecut prin multe în viaţa mea, şi Dumnezeu mi-a dat mare răbdare. Crucea de la 2 Mai[26] o port şi acum, şi cel care s-a silit a-mi face cât mai grea acea cruce a fost domnul Blaremberg. Dar, domnule Blaremberg, oricât de mare vei fi, oricât de erou vei fi, cu o floricică nu se face primăvară. Oricât de mare să fiţi, nu puteţi dumneavoastră să denunţaţi Europei că toţi în această ţară sunt oameni de nimic, afară de dumneavoastră. Nu trebuia să ne daţi acest trist spectacol. Puţini din cei bătrâni au mai rămas, şi unul câte unul au să dispară toţi pe curând. Vedeţi, principele Bibescu, deşi tânăr, cum a căzut bolnav, şi dacă un tânăr se poate stinge, dar noi bătrânii!...

Vă conjur, domnilor deputaţi tineri, nu luaţi de la noi pasiunile şi urele; luaţi de la noi curagiul nostru, actele bune ale noastre, nu luaţi pasiunile noastre, ca să ucideţi ţara, când ne veţi arăta înaintea Europei că suntem o naţiune de borfaşi, o naţiune de tâlhari.[27] (*Aplauze prelungite.*)

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 40, p. 700, col. 2 – p. 707, col. 2.

NOTE

[1] Darea în judecată a lui I.C. Brătianu şi a unora din membrii guvernelor pe care le-a prezidat între 1876 şi 1888 a constituit un act de vendetă politică. Asemeni inculpării cabinetului Lascăr Catargi, în 1876, prin tergiversări, recriminări de o parte şi de alta între liberali şi conservatori, criticile s-au diluat până când acţiunea a devenit caducă. De această dată Camera a constituit o „Comisiune de informaţiuni", condusă de N. Blaremberg, pentru a strânge dovezile incriminatorii. Dar acesta, pătimaş şi dispus a socoti probe chiar hârtii banale, a făcut un adevărat rechizitoriu, depăşind competenţa comisiei al cărei mandat era doar adunarea probelor. După prezentarea în faţa Camerei, acestea urmau a fi încredinţate unei comisii de anchetă. Primise zece zile spre a-şi culege materialul şi în fapt a avut nevoie de un an de zile, căci Adunarea a votat înfiinţarea Comisiei la 9 februarie 1889 şi raportul ei a început a fi citi la 17 ianuarie 1890 (vezi-l în „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, p. 327-512). În 1889 darea în judecată întrunise în Cameră 100 de voturi pentru, 41 împotrivă şi şase abţineri. Raportul avertiza că „nu trebuie căutat

inventarul complet al tuturor nelegiuirilor comise", că era vorba doar „de exemple luate după întâmplare, la grămadă". Acestea fuseseră concentrate în şapte capete de acuzare, astfel: 1) viramente abuzive de fonduri şi violarea legii contabilităţii (ex.: gl. Al. Angelescu, ministru de Război între 21 febr. 1886 şi 5 nov. 1887, primise mită de la comisionarul Broadwell spre a da Casei Armstrong comanda crucişătorului „Elisabeta"; se comandaseră arme la fabrica Kaemmerer Witen fără licitaţie; la fel, comanda de plumb şi cositor făcută lui Ch. Rolland din Marsilia şi cumpărarea materialului pentru Imprimeria Statului de către N.T. Orăşanu „cu simpla apostilă ministerială a lui I.C. Brătianu"; 2) Împiedicarea întrunirilor publice cu forţa armată; primul ministru ceruse chiar poliţiei: „Daţi în carne vie!"; 3) La 15 martie 1888, „din ordin guvernamental", se percheziţionase Camera, „sanctuarul reprezentaţiunii naţionale", fiind arestaţi mai mulţi deputaţi, „sub pretextul de crime vădite" (N. Fleva, C. Costoforu, Take Ionescu, Al. Catargi, M. Papamihailopol, Caton Lecca, N. Filipescu – acesta „trăsese un foc spre oraş... nu spre uşa Camerei"). În încăierare fusese ucis uşierul N. Popovici; 4) Acte de violenţă împotriva ziarelor din opoziţie şi devastarea sediilor „cu bande de răifăcători plătiţi din fondurile publice"; 5) „Au întins curse, au urzit cu rea credinţă în contra cetăţenilor curajoşi acuzaţiuni calomnioase, născocind complicităţi şi comploturi închipuite"; 6) I.C. Brătianu luase „ruşfeturi" sporindu-şi averea printr-o „recompensă civică" de un milion de lei, obligând funcţionarii, furnizorii, întreprinzătorii să se înscrie cu sume însemnate; 7) Se făcuseră malversaţiuni la răscumpărarea căilor ferate. Pentru toate aceste fapte fuseseră inculpaţi: I.C. Brătianu, D.A. Sturdza, Radu Mihail, Eug. Stătescu, A. Nacu, P.S. Aurelian, D. Giani, An. Stolojan, gl. Al. Cernat.

Mai calmă, minoritatea comisiei (C. Olănescu şi I. Iancovescu) declarase că nu intra în atribuţiile ei „a se pronunţa asupra culpabilităţii celor cari au aplicat legile". Comisia trebuia să cerceteze doar „superficial" lucrurile şi nu putea „lucra judecătoreşte".

Discuţiile care au urmat au fost la fel de înfierbântate, pe potriva raportului. Take Ionescu a declarat de la început că darea în judecată a guvernului Lascăr Catargi, în 1876, „a pus o sămânţă nenorocită". Şi acum tentativa de a-i scoate pe liberali din arena politică însemna întărirea guvernului actual, ceea ce ar fi creiat un dezechilibru politic. Realist, G. Panu era convins că puţini vor citi nesfârşitul raport. Cei care au făcut-o, dintre potrivnici, i-au relevat contradicţiile. Aşa, de pildă, în depozitele Băncii Naţionale erau mai multe milioane când cursul rublei a fost fixat la 4 lei. Când acest curs a început să scadă, în depozite mai rămăseseră doar câteva mii de lei. Or, operaţia avusese loc în 1878 iar Banca Naţională a luat fiinţă în 1880! Apoi, cu referire la pădurea de la Gura Motrului (v. în continuare, n. 25) P. Carp ştia de 2000 de ha transformate în arătură şi de zece ani nu zisese nimeni nimic Autorităţile – liberali sau conservatori – îi scoseseră doar – ca să-i pună apoi la loc – pe pădurari. Atât!

Trebuie observat că în ansamblul dezbaterilor purtate pe această temă, pe de o parte argumentarea pro şi contra a dezvăluit acte de corupţie la tot pasul, iar pe de altă parte vocea lui K. n-a mai avut forţa de altădată, mărginindu-se la o abordare concesivă, o încercare de potolire a detractorilor lui I.C. Brătianu şi a echipei sale prin amintirea unor favoruri de care odinioară aceştia beneficiaseră de la liberali.

[2] Discuţia n-a fost consemnată în dezbaterile Adunării, dar la 19 februarie 1890 acesta a făcut o interpelare ministrului de Externe, încercată încă în decembrie 1889. Toată lumea i-a sărit atunci în cap că „atinge libertatea reprezentaţiunilor teatrale". Autorul era ziarist, frate cu un funcţionar de la cancelaria Palatului regal. „L'Indépendance Roumaine" afirmase că legaţia română de la Viena asistase *in corpore* la spectacol.

Subiectul? Boierul Notara se căsătorește cu țiganca Sanda. Aceasta îl iubește pe Ionel Fortunat, boier și el, proaspăt întors de la studii din Germania. Află că tatăl său, fost ministru, e ruinat și decide să se căsătorească cu o fată cu bani. Țiganca mai avea un amor vechi, procurorul Ciucu, „ghebos și hidos". Acesta îi destăinuie că soțul i-a ucis mama în bătaie. Sanda vrea să se omoare dar între timp i se întoarce bărbatul acasă care bea poțiunea otrăvită pe care aceasta și-o pregătise. Procurorul vrea să profite de Sanda, amenințând-o cu denunțul că și-ar fi ucis soțul. Ea rezistă și e adusă în fața Curții cu jurați unde e apărată de Ionel Fortunat și achitată. Între timp se iscă o răscoală și un glonte rătăcit o ucide pe Sanda.

Dacă subiectul „nu face două parale", cum observase Negoescu, ziarele vieneze comentaseră „infama" societate românească unde „patimile cele mai ordinare se obrăznicesc și domină...", iar „corupțiunea și lăcomia de bani se plimbă mână în mână pe stradă" („Deutsche Volksblatt"). „Neue Freie Presse" văzuse în piesă un tablou de „semi Asia". „Deutsche Zeitung" socotea personajele „murdare, grețoase, revoltătoare". „Fremdenblatt" vedea în piesă „văpseaua culturală a sălbăticiei românești", într-o țară de „boieri țigăniți". „Sălbatica Românie" caracterizează și „Extrablatt". După toate aceste critici desființătoare, „L'Indépendance Roumaine" scrisese că piesa lui Marcu Brociner fusese un triumf la Viena.

Negoescu a amintit că și la Pesta s-a întâmplat un lucru asemănător în 1885. Guvernul român refuzase să participe la expoziția organizată în capitala Ungariei și atunci „unii au cules câteva linguri de lemn, pieptene ursărești, un ciur, o copaie, pistil de prune, un costum surugiesc-țigănesc și altele de acest fel și le-au așezat într-un colț al expoziției scriind deasupra *România*".

În același timp, la Stuttgart apăruse un volum de nuvele al lui Carol Geist cu subiecte din viața românilor trăitori în monarhia austro-ungară. Descrierile erau la fel de infame, „icoane ale vieții desfrânate și mișelești a românilor". (Cf. nuvelele *Soția popii* și *Saveta*).

[3] Gl. Al. Cernat (1828-1893).

[4] D.A. Sturdza (1833-1914). Secretar al Divanului ad-hoc din Moldova. Ministru în mai multe rânduri (1866-1908); prim-ministru (1895-1896, 1897-1899; 1901-1904, 1907-1908). Președinte al PNL (1892-1908) Secretar al Academiei Române, a salvat arhiva principelui Cuza în momentul detronării acestuia (11 febr. 1866). A publicat, între altele, *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, 11 vol. (1889-1909). A donat numeroase documente Academiei și i-a administrat patrimoniul de carte și manuscrise în mod exemplar. I se reproșa că în calitate de ministru al Instrucțiunii Publice ridicase bani de la Banca Națională „fără a avea credit disponibil": 16.000 lei pentru întocmirea statisticilor școlare și mobilarea apartamentului mitropolitului primat; alți 50.000 îi dăduse lui Eug. Carada. Cumpărase localul școlii Carol I cu 160.000 lei „fără expertiză". Construise liceele Sf. Sava și Matei Basarab fără licitație, favorizând un grup de arhitecți germani. În fine, dăduse în arendă moșia Turnu unui evreu și statul pierduse 581.000 lei.

[5] În raport figurau 650.000 lei luați de I. Calinderu, administratorul Domeniilor Coroanei, care stătuse doi ani la Berlin pentru răscumpărarea căilor ferate. Deputatul Chrisenghi, la discuții, spusese că e o minciună și banii serviseră numai drept cheltuieli „de cancelarie".

[6] În 1887 gl. Pilat (membru în conjurația care l-a răsturnat pe principele Cuza) oferise statului 120 de vagoane de grâu, predate la Botoșani pentru București, transportul fiind pe spesele sale. La prețul curent vagonul era de 1 300 lei; i se oferise 1 900.

[7] E vorba de vânzarea moșiei Frățilești (Ianca) din jud. Ialomița, în 1875, de 4078 pogoane, când Iulian Vrăbiescu, socrul ministerului An. Stolojan din cabinetul I.C. Brătianu,

oferise 150.000 lei. În 1876 a mărit suma la 182.000 lei, în 1877 a mai dat 100.000 lei iar în 1885 – 700.000. N-a vrut însă să o ia şi a cerut garanţia de 18.000 lei înapoi socotind că ofertase prea mult. În discuţii s-a dat altă variantă: Stolojan fusese dezmoştenit de socru tocmai pentru că acesta refuzase, alături de ceilalţi miniştri, să confirme cumpărarea moşiei. Cel care îl apărase atunci fusese raportorul de azi, N. Blaremberg..

[8] Zvonul nu s-a materializat printr-o luare de cuvânt în Cameră.

[9] G. Missail fusese raportorul pentru darea în judecată a guvernului Lascăr Catargiu, în 1876; vezi K. *Opere* IV, *Oratorie* II, partea a IV-a, p. 228 şi urm.

[10] Vezi K., *Opere* IV, *Oratorie* II, partea I-a, p. 362 şi urm.

[11] K. a intrat în cabinetul I.C. Brătianu la 3 aprilie 1877 şi de la 17 nov. 1878 a asigurat interimatul Internelor. A demisionat la 25 nov. 1878. A reintrat la 12 iul. 1879 (Interne), girând, de la 26 iul. şi preşedinţia Consiliului. A părăsit guvernul I.C. Brătianu la 17 aprilie 1880.

[12] La 28 aprilie 1880 primeşte acceptul guvernului francez în calitate de ministru al României la Paris. Misiunea lui a încetat la 1 iulie 1881.

[13] Pentru chestiunea Dunării vezi K., *Opere* IV, partea a IV-a şi notele ns. subsecvente, passim.

[14] Guvernul Dim. Brătianu a funcţionat între 10 aprilie şi 8 iunie 1881.

[15] K. a fost ales deputat la colegiul IV Mehedinţi în 1881.

[16] Pentru revizuirea Constituţiei, v. K., *Opere* V, *Oratorie* III, partea a II-a, p. 402.

[17] Pentru legea responsabilităţii ministeriale vezi K., *Opere* IV, *Oratorie* II, partea a IV-a, p. 236 şi urm.

[18] Gh. Chiţu fusese ministrul Cultelor şi Instrucţiunii Publice de la 24 iul. 1876 până la 31 oct. 1878.

[19] Gl. Ştefan Fălcoianu a fost ministru de Război în guvernul I.C. Brătianu între 23 iun. 1884 şi 13 ian. 1886.

[20] Mihai Pherekyde a fost ministru de Justiţie în acelaşi guvern între 9 iunie 1881 şi 1 martie 1888.

[21] Leon Mandrea primise, împreună cu Eug. Alcaz, concesiunea aprovizionării cu postav a armatei pentru suma de 800 000 lei. Contractul prevedea ca dacă concesionarii ridicau preţul, ministrul de Război să fie autorizat „a plăti diferenţa din fondurile ministerului".

[22] Eug. Alcaz, senator, livrase armatei postav de calitate şi dimensiuni necorespunzătoare şi ignorase obligaţiile din caietul de sarcini al contractului.

[23] V.n.6.

[24] Construcţia Şcolii de Poduri şi Şosele costase 17 milioane de lei, iar licitaţia se făcuse „pro forma". Se lucrase în regie de Ministerul Lucrărilor Publice pentru că nu apăruseră alţi ofertanţi. A realizat-o ing. Gh. Duca şi era „una din cele mai bine construite". Guvernul I.C. Brătianu respinsese rigorile legii contabilităţii. „Acestea sunt nişte nimicuri, de care nu se încurcă decât oamenii mici." Gh. Duca era acum directorul Şcolii şi statul îi mai încredinţase lucrări pentru care primise 800.000 lei.

[25] În pădurea de la Gura Motrului (Mehedinţi) erau specii de gârniţă, gorun şi fag, în grosime de 0,40 m., înălţime de 8-15 m. şi cu vârsta între 200 şi 300 de ani. După o exploatare în regie din partea Ministerului Domeniilor dispăruseră misterios 24.457 arbori.

[26] Pentru lovitura de stat de la 2 mai 1864 v.K., *Opere* IV, Oratorie II, partea a I-a, p. 45 şi urm.

[27] Adunarea a respins punerea sub acuzare a fostului premier I.C. Brătianu cu 86 de voturi pentru, 67 împotrivă şi 4 abţineri.

Pe marginea alegerii pentru colegiul III Putna[*]

Rog pe minister să binevoiască, cel dintâi, a mă ajuta ca să vorbesc. Aci vedeţi ce se întâmplă.

Cine este preşedintele comisiunei de verificare? Este un colectivist? Nu; este domnul Lascar Catargi, şi onorabilul domn Apostoleanu vine şi atacă toate cele afirmate de leaderul partidului conservator!

De ce nu ne daţi voie şi nouă să venim a ne pune sub protecţiunea domnului Lascar Catargi, ca să arătăm cele ce s-au petrecut la Focşani?[1]

Eu m-am dus la Focşani, rugat de tot grupul liberal şi de domnul Dimitrie Brătianu; eram bolnav, a doua zi eram şi mai bolnav. Mi s-a zis să mă duc acolo ca să văd aurora alegerilor libere inaugurate de domnul general Manu. Ei bine, este ceva oribil ceea ce s-a petrecut la colegiul al treilea din Focşani; pentru mine este ceva monstruos ca să văd pe domnul Ilie Nicolescu ales la colegiul al treilea din Focşani.

Domnul Lazăr Niculescu: Cer cuvântul în cestiune personală.

Vă rog să o faceţi şi cu aceasta mă veţi îndatora mult, dar socot că nici nu trebuia să luaţi cuvântul în această cestiune.

Voiţi să faceţi o dinastie? Nu vă mulţumiţi cu colegiul al doilea de Putna? Ei bine, acolo unde voi vedea că voiţi a stabili o dinastie, eu vă voi combate. Nu voi să avem astfel de dinastii. (*Aplauze.*)

Vă rog, domnilor, şi vă conjur să binevoiţi a-mi permite să vorbesc, căci sunt cu totul dezinteresat; m-am dus să văd ceva, cu atât mai mult vă rog să-mi permiteţi să vorbesc, cu cât am văzut, cu ochii mei bătrâni, bande de bătăuşi cari, cu ocaziunea validării alegerei de la Giurgiu, s-au calificat de instituţiune naţională, şi domniile-voastre, conservatorii, sunteţi datori, în interesul conservării domniile-voastre, să ucideţi asemenea apucături; căci dacă veţi lua teoriele domnului Apostoleanu[2], precum în manualul de retorică se dă model de elocvenţă, tot aşa se dă şi aci un model de cum se vor face alegerile viitoare.

Am văzut bătăuşi armaţi cu bâte, şi din bâtele adunate de procuror am luat şi eu una (*arată o bâtă*) pe care vă o prezint. (*Aplauze, ilaritate.*) Acesta e simbolul, *in hoc signo vinces*!

Dar mai am încă ceva (*arată o funie de cânepă*), vedeţi? (*Mare ilaritate, aplauze.*)

---

[*] Şedinţa din 5 februarie 1890.

Domnul C. Dobrescu-Prahova: Şi eu am să vă arăt ceva. (*Depune pe bancă un balton sfâşiat.*) Acestea sunt trofeiele victoriei domniilor-voastre. (*Mare zgomot.*)
O voce: Care s-au putut improviza aici... (*Mare zgomot.*)

Domnilor, noi nu vă cerem să credeţi nici raportul, nici cele ce vă spunem noi, cari am fost la faţa locului, ci vă rugăm să constataţi prin o anchetă dacă în adevăr aceste arme ce v-am adus aici au fost puse în lucrare, şi de către cine.

G. Palladi a cerut închiderea discuţiei „pentru demnitatea Camerei" şi instituirea unei anchete. Gl.G. Manu, preşedintele Consiliului de miniştri, a declarat că „ţara trebuie a se bucura de libertatea alegerilor".

Domnii mei, îmi pare bine de declaraţiunea guvernului şi pentru că eu cred în sinceritatea acestei declaraţiuni a guvernului, aş dori ca şi guvernul să binevoiască a da oarecare crezământ la cele ce voi avea onoare să-i spun în privinţa acestei alegeri.

Dacă eu m-am dus la Putna, nu m-am dus ca să provoc dezordine, ci m-am dus numai ca să văd cu ochii mei cele ce aveau să se petreacă acolo, pentru ca alegerile parţiale să-mi servească de oglindă pentru alegerile viitoare generale; m-am dus dar ca să mă uit în acea oglindă şi, vă asigur, că nu m-am dus ca să fac opoziţiune la candidatura domnului Ilie Niculescu.

Este adevărat că am fost în gazdă la domnul Săveanu; dar, dacă am tras la dumnealui, în loc de a mă duce la domnul Robescu, cauza este că, înainte de a pleca de aici, m-am întâlnit cu domnul Palladi şi spuindu-i că voi să plec la Focşani, l-am rugat să telegrafieze la Focşani la cineva ca să mi se pregătească o cameră, pentru că sunt bolnav. Dar, când am ajuns acolo, m-am întâlnit cu domnul Fleva şi l-am întrebat unde să mă duc la gazdă. Domnia-sa mi-a zis să mă duc la domnul Săveanu şi m-am dus la dumnealui; cu toate acestea, când m-am întâlnit cu domnul Robescu i-am spus că-mi pare rău că am tras la domnul Săveanu şi că, dacă ar fi venit domnul Robescu când am sosit şi m-ar fi chemat la dumnealui, eu aş fi preferit să mă duc la domnia-sa.

Aşa este, domnule Robescu, că ţi-am spus că mai bine veneam la dumneata?

Domnul C.F. Robescu: Aşa este.

Am tras la domnul Săveanu, pentru că amicii mei m-au trimis la dumnealui. (*Zgomot.*)

După aceea, m-am dus să văd cele ce se petreceau, dar nu m-am dus nici în piață, nici pe strade, ci, după ce m-am sculat din pat, m-am dus la bărbier, și acolo m-am văzut în față cu un domn care mi-a mărturisit că nu este nici alegător, nici delegat, și care necontenit mă tot întreba de ce sprijin candidatura domnului Fleva? Eu nu i-am răspuns, cu toate că cei cari mai erau acolo-i ziceau să mă lase în pace.

Când am plecat de la bărbier ca să mă duc la întrunire, am văzut o ceată de vreo 40 bătăuși, din cari cei mai mulți erau sergenți de oraș îmbrăcați în straie civile și având căciulele de miel întoarse pe dos. Aceasta este atât de adevărat că mai toți erau sergenți, încât, când a fost chemat procurorul, trebuindu-i un sergent, n-a fost cu putință să găsească nici unul pe strade, și a fost nevoit să se ducă tocmai la poliție ca să ia pe sergentul care era de serviciu acolo; toți sergenții erau travestiți, numai acela de la poliție s-a găsit în uniformă.

Domnul L. Niculescu: Cum i-ați cunoscut dumneavoastră, onor. domnule Kogălniceanu? Ori vi i-au arătat alții?

V-am spus că procurorul a fost nevoit să se ducă tocmai la Primărie, ca să găsească un sergent uniformat, căci toți ceilalți erau travestiți în civili.

Ei bine, domnilor, onor. domn Apostoleanu, pe care l-ați văzut ce atitudine a avut până acum, astăzi a întors foaia și vine să laude tot, dar tot; pentru ce? Pentru că la Focșani este, din nenorocire, o luptă cum este în toate părțile, este lupta, cine să aibă pe prefect. Am văzut pe onor. domn L. Catargi ținând cinci luni prefectura de la Botoșani vacantă pentru că deputații se luptau între ei pentru prefect; era domnul Enacovici care voia pe unul și domnul Bobeica care voia pe altul. Așa a fost și la Putna. În adevăr, jurnalele publicase cum că pentru domnul Nicolaide erau o parte din miniștri cari cereau retragerea lui; și se știe că onor. domn Nicolaide a venit aici atunci când a fost două alegeri de delegați ca să-și reguleze poziținea sa, pentru că unii din miniștri voiau pe domnul Nicolaide și alții nu-l voiau. Asemenea și domnii deputați, o parte voiesc menținerea lui ca prefect și altă parte nu-l voiesc. Domnul Apostoleanu vine acum de apără pe domnul Nicolaide și și-a luat misiunea grea de a-l apăra chiar când șeful domniei-sale, domnul L. Catargi, a găsit că această alegere de la Focșani a fost rea și că trebuie a se trimite o comisiune de anchetă parlamentară acolo.

Ce zice domnul Apostoleanu? Zice că domnul Fleva nu putea să fie ales acolo fiindcă era o persoană rău văzută în Focșani, pentru că domnul

Fleva s-a rostit odată în favoarea strămutării Curții de apel de la Focșani la Galați. Dar colegiul al 2-lea alegea, domnule Apostolene? Nu! Alegea colegiul al 3-lea, și țăranului de la Vrancea și de la Adjud prea puțin îi pasă dacă este în Focșani sau în Galați Curtea de apel. Nu merge el cu procesele lui până acolo; lui îi pasă de zapciu, îi pasă de primar și-i pasă mult ca să aibă un deputat în Cameră care să-i apere interesele.

Apoi, onor. domn Apostoleanu, om serios, om care merge spre bătrânețe, să susțină că țăranii din Putna puteau să aleagă deputat pe domnul Ilie Nicolescu, despre care tot domnia-sa spunea că nici nu s-au gândit țăranii să-l aleagă delegat!

Căci nu este secret pentru nimeni că chiar în sferele înalte guvernamentale se discuta în privința a doi candidați, domnul Ilie Nicolescu și domnul Nicu Cerchez, și vă faceți, domnule Apostoleanu, că nu știți aceasta? (*Ilaritate.*)

Cum crezi dumneata, că țăranii alegători din colegiul al 3-lea de Focșani au voit să aleagă un om care, când s-a prezentat proiectul de lege pentru tocmelile agricole, cel dintâi a fost care a ridicat drapelul în contra acelui proiect, propuind un altul mai puțin blând decât cel în vigoare, și pentru aceasta a înființat chiar un jurnal?

Cum socotiți că țăranii voiau să-l aleagă, când pentru întâia oară-l vedeau între ei?

Este adevărat că dumnealui este un om simandicos, om bogat, dar n-are relațiuni cu țăranii.

Proiectul domniei-sale de tocmeli agricole se află în arhiva ministerului de Interne și am și eu un exemplar. Acest proiect l-a făcut impopular între țărani.

Cum credeți că țăranii din Putna puteau ca să trimită ca reprezentant al lor aci pe domnul Ilie Nicolescu, care, la o moșie a sa, a mers până acolo de a luat dijmă după fasole și dovleci?

Onorabilul domn Apostoleanu știe foarte bine că eu am recunoștință pentru focșeneni, fiindcă acolo am fost ales deputat pentru prima oară; lor le datorez începutul carierei mele parlamentare; de aceea am fost totdauna în comunitate de idei cu dânșii și, ca om de onoare, nu voi susținea că domnul Ilie Nicolescu, afară de a fi sprijinit de administrațiune, putea să fie ales de colegiul III din Focșani.

O voce: Dacă nu era sprijinit de fratele domniei-sale, nu se alegea.

Eu cred că modestia domnului Lazăr Niculescu nu îi va permite să susțină că domnia-sa putea să reabiliteze pe fratele domniei-sale în opiniunea țăranilor.

Mai întâi că în tot județul acela este răspândit un sentiment foarte natural, de a nu voi să dea reprezentațiunea județului în mâna oricui, și ar fi fost o mare îndrăzneală din partea domnului Lazăr Niculescu să vie să recomande pe fratele său pentru a fi ales la colegiul III.

Țăranii au o bună memorie, ei nu au uitat că domnul Fleva a fost acela care a apărat 600 de țărani închiși în urma răscoalei din anul trecut; prin urmare, mai lesne, mai degrabă știau cine e domnul Fleva, și știau foarte bine că domnul Niculescu e proprietar mare, un proprietar de aceia pentru care țăranii, cum zicea Barbu Catargi, sunt un capital.

Înțelegeam ca domnul Niculescu să-și pună candidatura în colegiul I, dar nu în al III-lea, unde această candidatură a fost o imprudență.

Ați vorbit, domnule Apostoleanu, de subprefecți. Ei bine, aceștia sunt funcționari subalterni, ei ascultă de ordine; el strigă astăzi trăiască Manu! Când ieri strigau trăiască Brătianu! Și tot așa pot striga trăiască Niculescu! N-ați spus însă că delegații din două plăși au fost încazarmați până a doua zi și cu traiste cu proviziuni și cu trâmbițe înainte au mers la Focșani, conduși de un subofițer, mergând drept la vot; nu au fost puși în contact cu nimeni. Una din aceste aglomerațiuni era condusă de polițaiul Panciu... (*Nu se aude.*)

Este netăgăduit, domnilor, că acolo a fost amestec din partea autorităților, orice s-ar spune. Dar noi ne-am dus să facem acolo tărbăceală? Ce vă cerem noi? Să rânduiți o anchetă, compusă negreșit din oameni în care să aveți cea mai deplină încredere. Nu veți alege dar nici pe domnul Lecca, nici pe domnul Palladi, nici pe domnul N. Ionescu, nici pe mine, pe care ne-ați putea bănui. Veți alege alții. (*Zgomot.*)

Domnilor, eu am făcut o lovitură de stat, căci așa era atunci situațiunea; am fost pedepsit, dar la 1868, când s-au întâmplat bătăi în București, s-a numit o anchetă specială care să apere pe cei bătuți.

Să vă spun acum ceva în privința aceasta: în țara românească un ministru numai atunci va lăsa după dânsul un nume mare, când va face ca alegerile să fie un adevăr.

Cu legile generalului Manu, aparținând [sic!] sau sporind primarii, nu se rezolvă problemele sociale, căci nu stă salutul* țării în modificarea legilor, ci în aplicarea lor. Vină însă domnul ministru să facă din alegeri un adevăr și atunci va avea un nume mare.

Iertați-mă să vă spun câteva cuvinte, domnilor conservatori: domniile-voastre, domnilor conservatori, sunteți datori, mai mult decât oricine, să moralizați colegiul al III[-lea], căci greșeala cea mare a ministerului

---

* Bună-starea (lat. *salus – utis*) (n. ed.).

Brătianu a fost tocmai de a nu fi făcut aceasta. Şi vai de domniile-voastre şi de fiii domniilor-voastre, când şi domniile-voastre veţi permite ca în colegiul al III-lea să domnească tot această sfântă cruce nouă (*arătă o bâtă*) şi banul.

Aţi zis cum că toţi bătăuşii au fost ai lui Săveanu. Dar nu ştiţi domniile-voastre că bătăuşul este un om care, pentru 5 lei, se duce să bată astăzi pe unul şi mâine pe altul? Ei bine, domnul Nicolaide a avut talentul să ia bătăuşii de mai-nainte şi să-i facă ai săi.

Domnul N. Nicorescu: Aşa se face la toate judeţele.

Am mai zis altădată că bătăuşii au ajuns o instituţiune naţională. [Î]i găseşti la Ploeşti ca şi la Craiova, la Focşani ca şi la Bârlad.

Ei bine, nu este oare demn, nu e frumos, nu e normal din partea unui guvern conservator, care a dat în judecată pe Ion Brătianu, să repudieze acest sistem şi să fie fără milă pentru această instituţiune naţională, care compromite ţara? Noi nu vă cerem, domnilor, altceva decât să numiţi o anchetă parlamentară care să descopere pe vinovaţi şi să facă să se stârpească din această ţară această instituţiune devenită naţională. Vai de noi, dar nu atât de noi, căci suntem bătrâni, cât mai mult vai de copiii domniilor-voastre când bâta şi banul vor fi mobilul sub care se vor face alegerile colegiului III. De aceea, vă conjur să numiţi o anchetă ca să cercetaţi, să vedeţi şi să vă convingeţi că eu m-am dus acolo în localitate fără nici o patimă, ci pentru a vedea ceea ce va vedea şi ancheta domniilor-voastre, atât şi nimic mai mult. Da, domnilor, am văzut cu ochii mei bătăuşii luându-şi posturile întocmai după cum fac gendarmii poliţiei în zilele de alergare la ipodrom; tot asemenea am văzut pe bătăuşii din Focşani luându-şi posturile şi pregătindu-se de bătaie şi, la un moment dat, scoţând 40 de acestea (*arată o bâtă*). Alegerea dar a domnului Niculescu, numai curată, numai legală nu poate fi. În colegiul al III-lea domnia-sa este un element străin cu desăvârşire, şi nu-l reprezintă în toată dreptatea şi legalitatea acel colegiu.[3]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 40, p. 730, col. 2-3; p. 731, col. 3 – p. 733, col. 3.

NOTE

[1] Raportorul comisiei de validare, I. Micescu, spusese că în unanimitate comisia de validare a alegerii de la colegiul III Putna (unde au candidat Ilie Niculescu-Dorobanţu – care a luat 304 voturi şi Nic. Fleva, cu 179) a socotit că trebuia casată şi deschisă o

anchetă parlamentară. Înşirase apoi o mulţime de fapte petrecute la alegerea delegaţilor, înainte şi în ziua alegerii.

[2] G. Apostoleanu a declarat că bandele de la Focşani se constituiseră în vremea lui Brătianu; guvernul actual n-a intervenit de fel, iar dacă au funcţionat bande, acestea nu erau ale administraţiei.

[3] Adunarea a respins ancheta parlamentară (cu 52 voturi pentru şi 36 împotrivă) şi l-a proclamat deputat al colegiului III Putna pe Ilie Niculescu-Dorobanţu.

Susţine o propunere de scutire a pădurilor aparţinând răzeşilor din Şarul Dornei pe timp de un an de la exploatarea prevăzută de Codul silvic[*]

Domnilor, onor. domn Nicolae Ionescu a imputat Adunării că nu are destulă educaţiune parlamentară şi că noi venim să pierdem timpul Adunării cu nişte propuneri, în privinţa cărora am face mult mai bine să ne înţelegem mai întâi direct cu guvernul.

Dar noi am făcut tocmai ceea ce ne-a povăţuit domnul Ionescu să facem, ne-am adresat la guvern, şi tocmai pentru ca să nu pierdem timpul Adunării, am venit cu acest proiect de lege.

Noi am fi uzat de dreptul despre care ne-a vorbit domnul Nicolae Ionescu, am fi adresat guvernului o interpelare, dar cu o interpelare, în adevăr, nu am fi făcut altceva decât datoria către alegătorii noştri, fără ca în realitate să le aducem un serviciu folositor, deoarece domnul ministru, prin răspunsul ce ar fi dat la acea interpelare, nu ar fi putut să suspende executarea unei legi care este în vigoare.

De aceea, în loc să venim cu interpelare, am venit cu această propunere, prin care noi cerem să se suspende aplicarea unor dispoziţiuni din legea silvică numai pe un an, pentru ca până atunci să se poată face arangiamentele indispensabile la pădurile acestor locuitori.

Vă rugăm dar, domnilor, să vă asociaţi cu noi şi să facem ca ţăranii din Dorna, cari nu au aici o altă ocupaţiune decât aceea de a vinde lemne, să-şi poată exploata pădurile lor.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 43, p. 781, col. 3.

NOTE

[1] Adunarea a votat luarea de urgenţă în discuţie a propunerii.

[*] Şedinţa din 10 februarie 1890.

*Susţine proiectul de lege care instituia o pensie lt.col. Nichita Ignat**

Domnii mei, socotesc că dacă am asculta propunerea domnului Cozadini n-am lovi un om, ci am lovi o clasă. În armata noastră avem mai mulţi ofiţeri români; obişnuit, în toate armatele anii de serviciu făcuţi de un militar în altă armată se ţin în seamă.

Eu propun să se recomande această petiţiune ministrului de Rezbel, ca să facă pentru acest ofiţer ceea ce s-a făcut şi pentru alţii de aceeaşi categorie; dacă s-a dat la alţii pensiune comptându-li-se şi anii serviţi în altă armată, să i se dea şi acestuia. Socotesc că în această cestiune datoria ministrului este să se rostească mai întâi, pentru că nu e vorba numai de unul sau doi militari, ci sunt zecimi cari în vremea rezbelului s-au luptat expuindu-şi viaţa pentru apărarea drepturilor ţărei, şi toţi aceştia trebuie să fie răsplătiţi. Noi, în vremea rezbelului, am dat cetăţenia română chiar şi la ebreii cari au servit în armată, cari au luat parte în luptă. Nu putem face astăzi excepţiune cu acest militar, pe care vă declar că eu unul nu-l cunosc, nu ştiu cine este.

Propun dar să se recomande cererea aceasta pur şi simplu ministrului de Rezbel.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 43, p. 787, col. 3.

NOTE

[1] Gr. Cozadini ridicase obiecţia că nu se pot da pensii decât ofiţerilor care au slujit în armata română. Adunarea n-a primit sugestia lui K., nici votul de urgenţă cerut de Gr. Argetoianu. În schimb a acceptat ca proiectul să fie trimis în secţiuni spre studiere.

*Combate protestul unor comercianţi din Călăraşi faţă de votul Adunării care respinsese proiectul de modificare a legii licenţelor***

Domnilor, eu nu cunosc coprinderea depeşei; dar din cuvintele rostite de domnul Nicorescu, amicul meu, rezultă cum că această petiţiune ar

* Şedinţa din 10 februarie 1890.
** Şedinţa din 12 februarie 1890.

fi o protestare din partea unor comercianţi contra votului dat de Cameră.[1] După mine, eu cred că unui asemenea protest nu se poate da nici o urmare. Eu nu recunosc nici unei categorii de cetăţeni, şi, prin urmare, nici debitanţilor de spirtoase, dreptul ce-şi iau aceşti cetăţeni din Călăraşi, şi cred că ne-am pune pe un tărâm periculos când am permite orişicui să vină să protesteze contra voturilor date de noi.

Aceasta este părerea mea. De altmintrelea, în cât priveşte cestiunea legei licenţelor, am auzit şi eu pe domnul ministru de Finanţe spunând că legea actuală este împovărătoare şi că trebuie să fie modificată. Sunt şi eu de părerea domnului ministru; dar m-am abţinut de a lua cuvântul pentru a susţine sau a combate proiectul ce s-a prezintat din iniţiativă parlamentară, fiindcă nu mă pricep în această materie.

Sunt însă de părere că nu trebuie să dăm nici o urmare protestului acestuia contra votului Camerei şi protestez şi eu contra acestei protestaţiuni.

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 44, p. 791, col. 2-3.

NOTE

[1] N. Nicorescu amintise că ministrul de Finanţe Menelas Ghermani se angajase să vină cu un nou proiect de lege privind spirtoasele încât conţinutul telegramei ar fi fost potrivit să-i fie trimis spre documentare.

Pledoarie privind incompatibilitatea calităţilor de deputat şi comisar al guvernului pe lângă Banca Naţională deţinute de Th. Nica[*]

Eu nu eram în Cameră când s-a ridicat cestiunea aceasta; dar intrând în Cameră, eu, care cunosc caracterul domnului Nica, vă mărturisesc, n-am crezut că dumnealui are să dea loc la o cestiune de interpretare asupra cuvântului de comisar al guvernului. Cum, domnilor, comisar al guvernului, când deputatul nu poate fi şi nici nu este decât un fel de comisar al ţării!...

[*] Şedinţa din 13 februarie 1890.

Am auzit pe domnul Carp susținând că funcționarii la bancă sunt numiți de acționari; ei bine, nu este așa. Pe cenzori [î]i numesc acționarii, iar pe comisarul guvernului [î]l numește guvernul. Acest funcționar este delegatul guvernului pe lângă acea instituțiune financiară. Mai departe, chiar prefecții de județe, ce sunt ei dacă nu niște adevărați comisari ai guvernului? (*Zgomot.*)

Așadar, domnilor, eu vă rog să discutăm într-un mod serios; nu este în joc cestiunea domnului Nica, cestiunea este mai importantă: Statul are o mulțime de funcționari pe cari-i are legați prin salarii, cari intră cu totul în prevederile textului Constituțiunei, și să nu ne pomenim că cu acest sistem ajungem a-i poseda pe toți în sânul Parlamentului. A fost cestiunea domnului Blaremberg și mulți erau cari ziceau că nu se cuvine să fie și deputat și efor; atunci s-a sculat unul dintre noi și a protestat. Apoi a venit domnul Blaremberg și a atacat pe domnul Săulescu, și majoritatea a zis să se pună la vot și astfel s-a creat un precedent. Dar oricum, domnilor, este o mare deosebire între un efor la spital și un comisar al guvernului la bancă. O funcțiune salariată nu este ca acele funcțiuni timporare, cum ar fi o persoană însărcinată a reprezenta guvernul în cutare sau cutare congres; acele funcțiuni nu sunt în cauză. În cauză este o funcțiune salariată stabilă. Ce va să zică funcțiune salariată, post stabil? Este aceea unde funcționarul este însuși ochiul guvernului, cum este comisarul de la bancă și de la Creditele Rural și Urban.

Când la 1866 s-a dat țărei întâia Constituțiune votată de reprezentanții ei, atunci a căutat legiuitorul să facă pe deputați cât se poate de independenți, și s-au pus acele imcompatibilități cu funcțiunile pe care constituantul de atunci le avea în vedere; însă de atunci s-au creat o mulțime de funcțiuni cari nu sunt prevăzute în lege, și astfel s-a văzut că fiecare guvern a venit cu câte un funcționar deputat, sub cuvânt că cazul nu era prevăzut în Constituțiune. Apoi cum era să prevadă constituantul de atunci funcțiunea de comisar al guvernului la Banca Națională, când această instituțiune s-a înființat cu 15 ani mai în urmă?

Să mă ierte domnul Vlădescu[1] dacă vorbesc de domnia-sa. Apoi domnul Vlădescu este un om care și-a făcut studiile ca silvicultor, și alegerea domniei-sale a fost combătută fiindcă se zicea că în postul ce ocupa ca silvicultor era un agent direct al guvernului; dar acest argument s-a înlăturat pe cuvântul că silvicultorii sunt și ingineri și că inginerii au dreptul de a fi aleși. Eu am combătut alegerea domnului Ion Ghica ca senator, când era director al teatrelor, și am zis că domnia-sa nu trebuie să fie senator, pentru că administrațiunea teatrelor formează o parte a

belelor-arte şi într-o ţară civilizată belele-arte reprezintă o ramură importantă a administraţiunei, şi în Francia formează chiar un minister.

Ei bine, acum vedem ceva mai mult: De la inspectori silvicultori, de la directori de teatre, iată-ne astăzi ajunşi şi la comisarul guvernului pe lângă Banca Naţională.

Apoi, domnilor, noi avem astăzi 30 de comisari cam tot de felul acesta, fiindcă în fiecare judeţ este câte unul pe lângă Creditele agricole, şi la alegerile viitoare am putea să-i vedem pe toţi aduşi în Cameră. Atunci vor fi 30 de inspectori silvicultori botezaţi cu numele de ingineri, ca să nu fie imcompatibilitate electorală; 30 de comisari salariaţi de Creditele agricole, iar nu de Stat, cum se zice acum de comisarul de la Bancă; doi comisari pe lângă Creditele Rural şi Urban etc. etc. Dar atunci unde am ajunge cu acest sistem? Apoi nu vă e destul, domnilor, că colegiile noastre electorale în mare parte sunt copleşite de funcţionari? Nu vă e destul că avem colegii în cari majoritatea voturilor este a funcţionarilor? Acum voiţi şi în Cameră să fie tot aşa?

Domnilor, ţara aceasta a făcut revoluţiuni de vară şi de zi, de iarnă şi de noapte, dar aşa a voit ea; şi din toate aceste revoluţiuni şi lupte rezultatul este că s-au făcut progrese mari, cari poate că astăzi sunt jenante, fiindcă strâng prea mult drepturile puterii executive.

Dar atunci cine voieşte să nu mai fim cum suntem astăzi, să o spună franc, să aibă curagiul a cere o nouă reviziune a Constituţiunei, sau chiar a-şi pune cuţitul la gât, făcând o lovire de Stat pe faţă.

În adevăr, sunt precedente, dar precedentele sunt şi contra şi pentru; când domnul Fleva a fost numit advocat la drumurile de fer, domnia-sa s-a retras din Cameră; domnul P. Grădişteanu, asemenea; când domnul Dimitrie Cornea era comisarul guvernului la amândouă Creditele, şi la cel Urban şi la cel Rural, şi s-a ales senator, Senatul nici n-a voit să-i mai verifice titlurile şi l-a şters îndată.

Şi apoi, oricum ar fi precedentele, acele precedente trebuie să fie numaidecât Evanghelie? Precedentul cel mai legitim este interesul cel mare al ţărei, ca deputatul să fie independent. Guvernul, oricare va fi, poate să-şi facă majoritatea. Domnul general Manu, când a venit la guvern, a zis: Avem o mică majoritate, dar sperăm să putem merge înainte; astăzi are o majoritate mai mare şi poate să o facă şi mai mare cu chipul acesta; poate chiar şi eu să pot cădea în aceste curse... (*Mare ilaritate.*)

Atunci, unde mergem cu acest sistem? (*Zgomot mare, întreruperi.*)

Eu, domnilor, la anul viitor, dacă voi mai trăi, am să vă rog să alegem nişte cestori mai bătrâni, mai liniştiţi, de exemplu cum este domnul

Ghițescu, pe care-l vedeți cum șeade de liniștit și ascultă; dar domnul Bobeica și domnul Nicorescu vedeți-i ce tumult fac; destul suntem noi turbulenți, să nu mai fie și chiar cestorii... (*Ilaritate.*)

Domnilor, nu am nici un interes în această cestiune; regret foarte mult că domnul Nica a primit o asemenea funcțiune fiindcă prin aceasta va pierde mult din prestigiul ce domnia-sa avea în țară, pentru că este o funcțiune care în tot momentul îl ține legat de guvern și nu mai poate fi deputatul acel[a] independent ce alegătorii colegiului al doilea de Ilfov au voit să aibă în persoana domniei-sale.

O voce: S-a schimbat boierul.

Ei bine, când se va schimba boierul cel mare, adică ministerul, credeți că va mai putea rămânea domnul Nica aci? Chiar a doua zi [î]și va da demisiunea, sau din Cameră, sau de la Bancă, și, prin urmare, va dovedi că este incompatibilitate între funcțiunea de comisar al guvernului și mandatul de deputat; căci va zice: Nu mai poate merge lucrul ca până acum; eu, ca comisar al guvernului, trebuie să fiu cu credință către el, trebuie să-l sprijin, nu pot face ce voiesc.

Domnul Bobeica a zis că domnia-sa este cu toate guvernele; această declarațiune o face în independența sa.

Domnul Bobeica: Cer cuvântul în cestiune personală.

Nu mai cere cuvântul, căci eu nu voiesc să te blesez*.

Când ai zis că ești cu toate guvernele, sunt convins că ai zis aceasta în toată independența; ai zis că ai să fii cu toate guvernele când ți-ar conveni, când acel guvern va fi pe calea legală; pe când dacă ar ieși din legalitate, sunt sigur că nu ai să-l sprijini.

Negreșit, această declarațiune este făcută, o repet, în toată independența.

Domnul Nica însă nu poate vorbi așa. Domnia-sa este legat cu guvernul, este, ca să zic așa, *rivé***, nituit cu guvernul.

Să binevoiască dar, chiar în interesul domniei-sale, să se retragă singur, iar nu să zică: Cum va voi Camera, cum va hotărî Camera să facă, căci domnia-sa știe bine că guvernul îl va sprijini și amicii guvernului vor respinge părerea minorității. Dar dacă este o durere mare pentru mine, este de a vedea această părere combătută de onor. domn Voinov, fiul meu inte-

* Să te jicnesc, să te rănesc (din fr. *blesser*) (n. ed.).
** *River*, a nitui (fr.) (n. ed.).

lectual, pe care totdauna m-am silit să-l țin alături cu mine, și care cred că și acum are să fie alături cu mine, căci trecutul său îmi dovedește aceasta.

Când se discuta mai deunăzi cestiunea numirii domnului Blaremberg ca efor la spitalele civile, o întrerupere a domnului Voinov, care arăta de ce părere era domnia-sa atunci, a făcut pe domnul Blaramberg să vină aci lângă domnul Voinov spre a-i zice niște cuvinte pe cari sunt sigur că domnia-sa în urmă le-a regretat.

De aceea sunt autorizat a crede că domnul Voinov va vota astăzi alături cu noi, cari nu avem nici un amestec, nici un interes în această afacere; prea puțin ne pasă nouă dacă în această funcțiune este domnul Nica sau oricare altă persoană; dar ce ne interesează foarte mult este ca această Adunare să nu ajungă, cu astfel de precedente și astfel de interpretări, să fie compusă numai din comisari ai guvernului pe lângă Banca Națională, pe lângă Creditul Urban și Rural; din silvicultori, din veterinari, din membri ai consiliilor de administrațiune de la diferite stabilimente publice etc. etc.; și atunci vă întreb, ce fel de control va mai avea țara asupra actelor guvernului?

Am auzit pe domnul Carp vorbind de Constituțiune; dar mă ierte domnul Carp a-i spune că, cu tot talentul domniei-sale, nu a știut să-și potrivească cuvintele cu titlul de constituțional pe care și-l dă. Când cineva e constituțional, caută să păzească Constituțiunea și să o apere în contra celei mai mici atingeri ce ar voi unii să-i dea, iar nu să-i siluiască înțelesul astfel cum să nu mai rămână nimic din garanțiile de independență ce ea a voit să asigure reprezentațiunei naționale.

Eu, câte zile voi mai avea să trăiesc, voi regreta greșeala ce am făcut, împreună cu domnul Vernescu, de a ieși din Constituantă; căci dacă am fi rămas acolo, am fi contribuit poate a se face mai mult și mai bine decât ceea ce s-a făcut. Eu unul nu m-aș fi mărginit numai la cele patru, cinci puncturi ce s-au modificat, și aș fi cerut și alte reforme mai importante.

Dacă domniile-voastre voiți astăzi alte reforme, aide să le facem, aide să cerem o nouă revizuire; dar până atunci să păzim Constituțiunea care este acum în vigoare, să nu facem ca această Constituțiune să devină o literă moartă. Noi, bătrânii, am făcut și acte de violență, ne-am pus în afară de lege, dar am avut ocaziune să facem acte mari; domniile-voastre nu aveți astăzi asemenea ocaziuni. Domniile-voastre nu puteți face astăzi nimic mai bine decât să aplicați legea, să faceți ca legea să fie lege. (*Aplauze.*)[2]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 45, p. 814, col. 3 – p. 816, col. 1.

NOTE

[1] Vezi supra, p. 45.

[2] Adunarea a votat (cu 56 voturi pentru, 49 împotrivă şi o abţinere) propunerea formulată de C. Ressu prin care, potrivit Constituţiei (art. 42), cele două funcţii erau incompatibile. Th. Nica a optat pentru deputăţie.

Stăruie pentru operativitatea lucrărilor Adunării[*]

Domnule preşedinte, socotesc că în ceea ce voi avea onoarea de a vorbi, voi avea sentimentul guvernului şi al majorităţei.

Domnilor, se atinge de acuzarea care s-a făcut minorităţei, cum că face pe majoritate să-şi piardă timpul; se atinge iarăşi de îndemnul ce guvernul a făcut majorităţii de a lucra. Apoi, astăzi voi să zic şi eu ceva în favoarea acestui îndemn.

Sub nume de cestiune personală, a revenit pe tapet cestiunea domnului doctor Atanasescu, şi domnia-sa a vorbit în lung şi larg; pe urmă a venit domnul C.C. Dobrescu, în dreptul său de a răspunde, şi a vorbit în lung şi în larg; dar din toate acestea mi-aduc aminte de un cuvânt al bătrânului principe Metternich. Când m-am dus odată la el, fiind trimis să mă plâng la Curtea Austriei în contra încălcărilor drepturilor ţărei de Mihalache Sturdza, împreună cu consulul rusesc, m-a ascultat cu multă răbdare două ore, şi la fine mi-a zis în nemţeşte: *Was ist der lange Rede Kürze sinn?* Care este scurtul înţeles al lungei vorbiri?

Aşa fac şi eu întrebarea acum: Care este scopul acestei readuceri în discuţiune a unei cestiuni deja vidate? Scurtul înţeles este acesta, că am pierdut două ore, timp în care am fi putut face ceva în secţiuni.

Declaraţiunea onor. domn Atanasescu, care a zis că este medic, mă face să-mi iau permisiunea a-i zice că domnia-sa, ca medic, trebuie înainte de toate să fie medicul onoarei sale. Este o piesă care zice aşa şi domnia-sa ar trebui să înţeleagă că, în urma tocmai a acestei conversaţiuni, are o boală pe care numai domnia-sa trebuie să o vindece.

Şi să-mi permită să-i spun, cu toată stima ce am pentru domnia-sa, că trebuie să meargă din nou înaintea alegătorilor domniei-sale, căci într-un mod onorabil nu mai poate să stea între noi.

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 45, p. 818, col. 3.

[*] Şedinţa din 13 februarie 1890.

*După opțiunea dr. Sache Ștefănescu de a rămâne deputat și în același timp asistent de chirurgie, dar fără leafă**

Când s-a pus ieri la vot această propunere, eu am declarat că mă abțin[1], pentru că nu mi s-a dat dreptul ca să vorbesc. Eu dinainte m-am rostit, cu ocaziunea cestiunei domnului Nica, că nu se poate asemăna poziținea domnului Nica cu aceea a domnilor Blaremberg și Severeanu, și de aceea m-am abținut.

Acea propunere trebuie să meargă în secțiuni, căci așa ați hotărât.

Cât pentru mine, nu cred că ea poate avea vreun rezultat, și că rezultatul este cu totul negativ, căci nu se poate aplica domnilor Blaremberg și Severeanu.[2]

După ce dr. S. Ștefănescu a optat pentru deputăție și funcție neretribuită.

Domnilor, mai deunăzi domnul ministru, împreună cu partidul guvernamental, a hotărît cum ca să facă toate chipurile ca minoritatea să nu facă obstrucționism, să împiedice lucrările Camerei. Ei bine, înțeleg ca minoritatea să facă aceasta; dar ca un membru al majorității să vină să fure timpul Camerei cu cestiuni cari sunt deja regulate, aceasta n-o înțeleg.

Domnul Ștefănescu ieri a venit și a declarat că optează pentru mandatul de deputat, și astăzi vine să ne spună că renunță la leafă. Pentru ce aceasta? Cine renunță la tot, renunță și la parte. ȘI apoi, ce va să zică aceasta? Nu este nici cestiune personală, nu este nimic. Dacă vom merge pe această cale, domnule președinte, în toate zilele avem să vedem asemenea lucruri.

Înțeleg ca noi, cei din minoritate, să combatem guvernul și să ținem Camera în loc; dar nu înțeleg pe cei din majoritate, să ne ia tot timpul numai cu cestiuni personale și cu altele cari nu au nici raport cu interesul general.

Ce importă țărei dacă domnul doctor Ștefănescu are să lucreze cu leafă sau fără leafă? Domnia-sa a optat odată, lucrul este tranșat.

Vă rog dar pe dumneavoastră, domnule președinte, ca să împiedicați asemenea certe și cestiuni personale; fiindcă astfel, întreaga Cameră [î]și pierde timpul în zadar.

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 46, p. 841, col. 3.

---

* Ședința din 16 februarie 1890.

NOTE

[1] Vezi şi regestul precedent.

[2] N. Blaremberg era administrator la Eforia spitalelor (prin urmare, reprezentant al guvernului) dar şi efor, ca descendent din Ghiculeşti. Dr. C. Severeanu era efor la aceeaşi instituţie. Pentru amândoi D. A. Laurian ceruse să fie asimilaţi dr. Sache Ştefănescu, adică să opteze pentru deputăţie ori funcţia de efori. Adunarea a respins propunerea cu 75 bile pentru şi 51 contra (cu 3 abţineri).

Face o interpelare în legătură cu testamentul lui E. Zappa în favoarea Academiei Române[*]

Eu foarte rar fac interpelări; dar e vorba de o cestiune importantă, pe care o voi relata foarte pe scurt.

Interpelez pe domnul ministru de Justiţie, şi în lipsă pe preşedintele Consiliului, asupra următoarei împregiurări:

În depeşile din străinătate, publicate în ziare, sunt acum câteva zile, am văzut că în Adunarea deputaţilor din Atena un reprezintant a făcut interpelare guvernului Majestăţii Sale Regelui Greciei: Ce măsuri a luat pentru a apăra drepturile Greciei într-un proces ce se judecă dinaintea instanţelor din Bucureşti, pentru sfărâmarea testamentului Zappa.

Ministrul Greciei a răspuns că a trimis unul din jurisconsulţii cei mai eminenţi, ca să apere aceste interese sacre a Greciei.

Ca preşedinte al Academiei Române, care are şi ea un legat din averea repausatului Zappa, am voit să studiez şi eu testamentul acela care este atacat.

Din examinarea testamentului am văzut – fie că el va fi sfărâmat, fie că va fi menţinut – dar am văzut că el ridică cestiunile cele mai importante în privinţa Statului român şi a dreptului său de a tolera sau de a nu recunoaşte donaţiunile de fonduri, proprietăţi imobiliare, pe la deosebitele aşezăminte din statele străine.

De aceea fac întrebarea dacă domnul ministru de Justiţie a văzut această depeşă şi dacă s-a interesat a studia cestiunea?

Interpelarea o fac pentru ca domnia-sa să ia cunoştinţă de acel testament, publicat şi depus la tribunalul de Ilfov. Şi fiindcă la 22 februarie

[*] Şedinţa din 16 februarie 1890.

se judecă acest proces, să binevoiască domnul ministru, până atunci, să ne zică cuvântul său.

Domnul Gr. Triandafil: Eu aş putea să dau domnului Kogălniceanu deslu-şiri în această cestiune, care nu prea este aşa importantă. Cunosc afacerea, căci sunt avocat al moştenitorilor.

Voi explicaţiuni de la ministru.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 46, p. 842, col. 3 –p. 843, col. 1.

NOTE

[1] Evanghelie Zappa rămâne un personaj dintre cele mai interesante din istoria grecilor şi a românilor. Născut în Epir la 1800, ajunge în Ţara Românească în 1831, după un parcurs învăluit în mister (acângiu în armata lui Ali paşa de Ianina, aghiotant al revoluţionarului grec Marco Botzaris, administrator al satelor vlahilor – *Vlahohoria*, eterist). S-a stabilit la Broşteni (Ialomiţa) şi a făcut acolo avere. A primit indigenatul în 1844. În 1847 a publicat o carte bilingvă, în româneşte şi greceşte, cu sfaturi privind cultura pământului (*Trântorul sau albina*). Prieten cu principii Gh. Bibescu şi Al. I. Cuza. Donator generos către instituţii de cultură româneşti, în special pentru editarea de dicţionare, gramatici, traduceri din texte clasice, E.Z. a subvenţionat cu mii de galbeni în dreapta şi în stânga. A fost unul din iniţiatorii Academiei Române, pe care a înzestrat-o substanţial. Întâiul premiat al fondului Zappa al Academiei a fost T. Cipariu (1869). Totuşi, în acelaşi an, 13.000 de galbeni din această donaţie rămăseseră necheltuiţi. Prodigalitatea acestui grecо-român a născut legende ce continuă şi azi să facă aură în jurul numelui său. De reţinut însă, ca fapt notabil, e stăruinţa lui de a reînvia Jocurile Olimpice din Antichitate, inspirându-se în acest sens din *Olimpicele* lui Pindar din Teba. Le-ar fi vrut organizate la Atena, unde a şi lăsat un fond uriaş (din care s-a ridicat Zappeionul, sediul Jocurilor Olimpice din 2004 şi parcul înconjurător). Prin testamentul făcut în 1860 a lăsat bani Academiei Române, administraţi cu concursul vărului şi executorului său testamentar, Constantin Zappa. A murit în 1865, cu minţile rătăcite. Testamentul a fost atacat de autorităţile greceşti, ceea ce a generat un proces soldat, temporar, cu ruperea relaţiilor diplomatice între cele două state care i-au fost patrii mult iubite lui E.Z.

Consideraţii pe marginea cererii de împământenire a lui Ion Racolţea din comuna Sihlele, Rm. Sărat[*]

Îmi permit a ruga pe onorabila Adunare să vadă dacă e posibil a ne îndeplini cu scrupulozitate dreptul ce avem de a da împământenirea, de a crea români, procedând în acest mod cu votarea indigenatelor? Acest

[*] Şedinţa din 17 februarie 1890.

mare drept [î]l exercităm noi în conştiinţă, când toţi stăm în picioare şi facem dialoguri, pe când se dă citire lucrării comisiunei, şi apoi când se pune la vot recunoaşterea, votăm după mijlocirea unuia şi altuia?

Domnilor, eu, cel mai bătrân dintre domniile-voastre [î]mi permit a vă zice: Nu vă îngrijiţi domniile-voastre că are să vină vremea când vom trage consecinţele cele rele ale relei întrebuinţări a dreptului de a face români? Nu vedeţi domniile-voastre că introducem în mijlocul nostru, cu uşurinţă, elemente cari mai târziu se vor scula să ne gonească pe noi din ţara noastră?

Istoria ne arată aceasta.

Trebuie, domnilor, să ne hotărâm odată.

Dacă este să votăm astfel, dând conştiinţa la o parte, apoi atunci aideţi să facem cum a făcut în Moldova generalul Potemkin, care, având dreptul de la Împărăteasa Ecaterina a Rusiei să facă boieri, când s-a văzut năpădit de asemenea cereri, ca să scape de solicitatori, a zis: *Vsea boiar*! Să zicem dar şi noi: *Vsea români!*

Domnilor, mai deunăzi am votat două-trei recunoaşteri a unor domni, sub cuvânt că sunt români din Banat, când toată lumea ştie că în Banat nu este aproape picior de român.* Să dăm cetăţenia la români, iar nu străinilor.

Rog pe domnul raportor să nu creadă că voiesc a face aluziune la domnia-sa; dar nu înţeleg să se confecţioneze rapoarte cari n-au cel mai mic bun simţ; căci ce ni se spune? Că petiţionarul a plătit dările către Stat. Dar care locuitor din ţara românească nu este dator să plătească dările? (*Întreruperi.*)

Cum putem noi să dăm votul vostru în cunoştinţă de lucru asupra unei persoane, când nu ni se arată prin raport cu ce meserie se ocupă petiţionarul? Făcut-a el ceva pentru ţară? Introdus-a în ţară vreo industrie? Adus-a vreo invenţiune? Este el un om de capacitate? Trebuie să fim puşi în cunoştinţă de toate acestea; căci, după cum ştiţi şi domniile-voastre, mulţi vin la noi în ţară, dându-se drept români macedoneni, când în realitate sunt străini, şi aceasta ca să se poată face cârciumari şi mai târziu să devină arendaşi sau proprietari, şi într-o zi ei poate să vină să ne dea pe noi, românii, afară de aci.

De aceea, domnule preşedinte, vă rog să nu puneţi la vot acest proiect de lege, până ce nu se va da din nou citire raportului, ca să avem şi noi cunoştinţă de coprinderea lui.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 47, p. 856, col. 2.

---

* În nr. 59 al „Dezbaterilor..." din 13 martie 1890 a apărut următoarea rectificare: „Să se citească:... *când toată lumea ştie că în Banat nu sunt numai români, ci şi alte naţionalităţi şi mai cu seamă foarte mulţi sârbi*".

NOTE

[1] Enervarea lui K. era provocată mai degrabă de hărmălaia din Adunare decât de felul cum fusese redactat raportul. Şi accentele xenofobe au, desigur, aceeaşi sursă. Raportor la proiectul de lege era D.R. Rosetti. I. Racolţea (n. în 1846)venise în România în 1869 şi urmase Şcoala de agricultură de la Herăstrău, după care a devenit, pe rând, administrator al moşiilor lui Lazăr Nicolescu (din Rm. Sărat), T. Bagdat (Brăila) şi C. Grădişteanu (Rm. Sărat). Cererea de naturalizare o făcuse în 1880, solicitând dispensă de stagiu. Comisia de indigenate opinase favorabil în unanimitate.

Observaţiile lui K. au avut efect pentru că raportorul a mai citit o dată proiectul de lege iar V. Grădişteanu a dat informaţii suplimentare despre postulant. Între altele, că e greco-catolic; or, ca să răspundă îndoielilor lui K., aceasta era o dovadă peremptorie despre naţionalitatea lui Racolţea, în Transilvania românii fiind singurii de această religie. „Domnul Kogălniceanu, care e foarte la curent cu cele ce se petrec în toată lumea românească, afară de aceasta...", a adăugat el ironic. Racolţea fusese premiant I la Şcoala de agricultură, unde a funcţionat, o vreme, ca subdirector. Adunarea l-a primit în rândul cetăţenilor români cu 63 de voturi pentru şi 11 împotrivă.

În favoarea recunoaşterii cetăţeniei române lui Ion Munteanu din Transilvania[*]

Eu voi vota această recunoaştere, însă sunt dator a ruga pe guvern să ia seama la acest lucru: Noi votăm în toate zilele cetăţeni români, unii în vârstă de 22, 24 şi 26 ani, sau şi mai mari, şi nu ştiu dacă guvernul se ocupă a-i regula pe aceşti români în cadrele armatei de linie sau teritorială, căci, neocupându-se de ei, anii trec, şi aceşti români nu fac armată la noi.

Zic aceasta mai cu seamă pentru românii din Dobrogea; toţi acolo sunt români, când este vorba de a cumpăra pământuri, dar nu şi pentru a face armată.[1]

Socotesc că am făcut bine a atrage luarea aminte a guvernului asupra acestui punct, cu atât mai mult că guvernul se leagănă în convi[n]cţiunea că comisiunile de recensământ sunt foarte severe. Negreşit, aşa sun ordinile date de sus; dar aş merge prea departe dacă aş cita fapte. Voi cita însă un singur fapt: Una din populaţiunile cele mai mari din Dobrogea este populaţiunea greacă. Grecii vedem că ocupă funcţiunile cele mai mari de acolo, dându-se de români; dar afirm că nu cunosc în regimentele

[*] Şedinţa din 17 februarie 1890.

de dorobanți din Dobrogea să se găsească zece greci, pe cât timp sunt sute de germani, bulgari și alte naționalități.[2]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 47, p. 857, col. 1-2.

NOTE

[1] Al. Marghiloman, ministrul Lucrărilor Publice, a răspuns că guvernul, în speță ministerul de Război, ține o evidență riguroasă a celor care „dobândesc recunoașterea de români" și ei „vor fi înscriși în controalele armatei".

[2] Ion Munteanu era născut în comuna Mardiș, „în ținutul Transilvaniei", la 23 febr. 1862 și la 9 nov. 1881, prin concurs, obținuse dreptul de practică în calitate de asistent farmacist la București. Gr. Argetoianu a precizat că toți farmaciștii, automat, erau înscriși „în rândurile armatei", dar nu puteau depăși gradul de sergent dacă nu erau cetățeni români. Adunarea l-a primit cu 59 de voturi pentru și cinci împotrivă.

Cere Adunării să voteze alternativ „împământeniri și recunoașteri de cetățeni români"[*]

Domnule președinte, eu știu că în mai multe rânduri Camera a hotărât ca votarea pentru împământeniri și recunoașteri de cetățeni români să se facă alternativ, adică să se voteze mai întâi o recunoaștere și apoi o împământenire.

Domnilor, sunt oameni cari de câte zece ani așteaptă împământenirea și nu le mai vine rândul de a li se vota; sunt alții cari au făcut bine pentru această țară mai mult decât unii români, și așteptând să li se dea împământenirea, au murit și au fost îngropați în pământul românesc, și numai așa au căpătat împământenirea română.

Aș ruga dar pe Cameră să încuviințeze a se vota și împământeniri; dacă nu o recunoaștere și o împământenire, fie atunci două sau trei recunoașteri și apoi o împământenire. (*Aplauze.*)[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 47, p. 857, col. 3 – p. 858, col. 1.

NOȚE

[1] Intervenția are loc la discutarea cererii lui Iosif Rentzki, român ortodox din Bucovina, de a i se recunoaște calitatea de cetățean român. Era funcționar la Căile ferate

[*] Ședința din 17 februarie 1890.

române din 1869, proprietar în oraşul Roman şi căsătorit acolo. A fost acceptat de Adunare cu 66 de voturi pentru şi opt împotrivă. După consumarea votului, K. şi-a convertit cererea într-o propunere scrisă, semnată şi de M. Tzoni, M. Săulescu, C. Cesianu, M. Marghiloman, A. Hinna şi D.R. Rosetti, primită de Adunare.

Pentru împământenirea cu dispensă de stagiu a lui Constantin G. Andriopulo din Iaşi[*]

Domnilor deputaţi, părintele petiţionarului este din Basarabia şi a fost recunoscut ca român în anul 1882. Fiul său, adică petiţionarul, a crescut în urbea Iaşi, a făcut frumoase studii, este doctor în drept de la facultatea din Paris, proprietar mare în Fălciu, şi de toţi cunoscut că are sentimente româneşti; prin urmare, merită a i se recunoaşte calitatea de cetăţean român.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 47, p. 858, col. 3.

NOTE

[1] Se discuta cererea de împământenire a lui Constantin G. Andriopulo din Iaşi. Era născut la 5 ian. 1867 la Moreni (Basarabia), de religie ortodoxă. În momentul solicitării, urma facultatea de Drept la Paris. În 1887 trăsese la sorţi pentru a intra în armată dar fusese amânat spre a-şi face doctoratul. Deţinea proprietăţi în judeţul Fălciu în suprafaţă de 5000 de fălci. A fost împământenit cu 59 voturi pentru şi trei contra.

Împotriva recunoaşterii calităţii de cetăţean român a lui C.G. Arhondi[**]

Domnilor mei, eu sunt proprietar în Moldova şi în Basarabia, în apropiere de localitatea de unde se zice că este acest domn. Cea dintâi comună din Basarabia este Colinicu. Acolo nu sunt locuitori români, ci bulgari şi câţiva greci cârciumari.

[*] Şedinţa din 17 februarie 1890.
[**] Şedinţa din 17 februarie 1890.

De unde dar dumnealui este român? Că s-a botezat în religiunea ortodoxă? Dar noi nu avem în vedere, când votăm împământenirea cuiva, numai religiunea, probă că noi împământenim şi catolici şi luterani şi uniţi, şi protestanţi şi chiar ebrei. Ce are dar a face aceasta cu religiunea?

Că este proprietar de imobile în Brăila? Dar ce însemnează aceasta, când oricine poate cumpăra imobile urbane?

Se zice că petiţionarul s-a căsătorit cu o pământeană. Dar chiar şi aceasta se contestă! Acest domn nu ne înfăţişează nici una din condiţiunile cerute de lege ca să poată fi împământenit; prin urmare, nu are decât să se supună la stagiul de 10 ani.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 47, p. 859, col. 2.

NOTE

[1] C.G. Arhondi, „comerciant" şi „proprietar de imobile" la Brăila, ceruse recunoaşterea calităţii de cetăţean român întemeindu-se pe următoarele: Era născut la Ianikioi (Cahul, Basarabia) la 19 septembrie 1838 din părinţi români ortodocşi. Se căsătorise la Brăila cu o pământeancă. Se stabilise în România la 1856. Comisia de indigenate avizase cererea favorabil. Dar la dosar figura şi petiţia lui D. Chiriacescu, dezvăluind că postulantul era grec din Grecia; vorbea prost româneşte, era căsătorit cu fiica grecului Nicolaide, nu era „comerciant" ci „misit în port" şi nu avea nici un fel de proprietate în Brăila. Adunarea l-a respins cu 52 bile negre şi 10 albe.

Pentru împământenirea cu dispensă de stagiu a lui Arpad Haynal din Botoşani[*]

Domnilor, poate să vă surprindă că iau cuvântul pentru a susţine acest proiect de lege. Mă aşteptam ca domnul Burghelea să vorbească asupra acestei cestiuni, fiindcă domnia-sa este din Botoşani şi cunoaşte mai bine decât mine pe acest domn, care cere împământenirea.

Domnilor, părintele petiţionarului a fost de naţionalitate ungur; însă unul din acei unguri cari era şi ungur şi român, şi aş dori ca mulţi să fie ca el: ungurul Haynal a fost acela care a făcut o grădină pomologică; el a fost acela care a ajutat din averea lui pe emigraţi la 1848. Eu nu cunosc

[*] Şedinţa din 17 februarie 1890.

petiționarul; dar pentru memoria tatălui lui, vă rog să votați cu toții pentru lucrarea comisiunei, să nu fie nici o bilă neagră.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaților" 1889/1890, nr. 47, p. 859, col. 3 – p. 860, col. 1.

NOTE

[1] Comisia de indigenate avusese cererea în față la 16 dec. 1888. Din ea reieșea că postulantul se născuse la Botoșani la 10/22 aprilie 1853 și era catolic. Tatăl său, Heinrich Haynal, fusese înscris în listele electorale. În 1874 a recrutat, fiind repartizat la Reg. 16 Dorobanți. Din 1884 era căsătorit cu românca Natalia Botez. Era doctor în medicină, chirurgie și obstetrică de la Universitatea din Pesta, cu drept de liberă practică în România (cf. „Monitorul oficial" din 25 oct. 1879). Din 1880 și până în 1884 funcționase ca medic militar, când a trecut în rezervă. Adunarea i-a acceptat cererea cu 61 voturi pentru și trei contra.

*În legătură cu vinderea moșiei statului Piscu (jud. Dolj) în loturi către țărani**

Mai întâi fac întrebare dacă raportul comisiunei noastre de petițiuni este tipărit, căci până acum așa se făcea?

Domnul președinte: Da, este tipărit și distribuit domnilor deputați.

Eu nu l-am primit.

A doua întrebare este aceasta: Dacă fraza din raportul comisiunei, că ordinea publică ar putea fi amenințată, este o expresiune a țăranilor sau a onorabilului domn raportor?

Domnul P. Cernătescu: Domnule Kogălniceanu, arendașul moșiei Statului, Piscu, este un om atât de rău văzut și și-a făcut un nume atât de dezgustător și înfiorător pentru țărani, încât dacă v-aș citi petițiunile lor date în mai multe rânduri, însuși domniile-voastre v-ați îngriji foarte mult. Nu este dar nimic exagerat prin raport; el conține exact plângerile locuitorilor.

Văd că se zice aci cum că arendașul este o „hidră veninoasă". Nu mă recriez**, căci din nenorocire sunt mulți asemenea arendași. Dar ceea ce mă îngrijește pe mine, sunt cuvintele acestea din raport:

---

* Ședința din 17 februarie 1890.

** Nu mă împotrivesc (din fr. *récrier*) (n. ed.).

„Asemenea stare de lucruri, domnilor deputaţi, dă bănuială că de la calificative de asemenea natură locuitorii păşesc la fapte oribile, cari ar periclita chiar ordinea publică".

Eu n-aş voi ca asemenea fraze să se coprindă într-un raport, afară numai dacă persoana care ar pune nişte atât de grave cuvinte într-un raport şi-ar lua îndatorirea ca, atunci când ţăranii sunt împuşcaţi şi puşi în puşcărie cu lunile, să lucreze şi să facă ca ei să fie apăraţi înaintea justiţiei.

O asemenea frază dar eu cred că nu trebuie a figura într-un raport şi a se citi în Parlamentul român.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 47, p. 860, col. 2-3.

NOTE

[1] P. Cernătescu s-a justificat: „Eu, ca raportor, sunt dator a da o expresiune exactă reclamaţiunilor primite, mai cu seamă când ştiu că sunt foarte drepte, fiindcă cunosc localitatea despre care se vorbeşte în acest raport". Adunarea a convenit, conform raportului, să atragă atenţia ministrului Domeniilor asupra petiţiei.

Discurs în favoarea oraşului Iaşi. Cu prilejul unor despăgubiri ceute pentru atelierele companiei de cale ferată Lemberg-Cernăuţi din Paşcani[*]

Domnilor, ca fost membru al comitetului de supraveghiare al liniei Lemberg-Cernăuţi-Iaşi, eu totdauna m-am abţinut de a lua parte la proiectele de legi cari s-au înfăţişat spre punerea în stăpânire a Statului asupra acestei linii.

Proiectul aceste de lege[1] este o consecinţă a convenţiunei încheiate şi negreşit că eu nu-l voi combate, dar nici nu-l voi sprijini. Cu această ocaziune însă voiesc să atrag atenţiunea domnului ministru de Lucrări Publice asupra unui fapt.

Era foarte natural ca să se ia de către Stat această cale ferată din mâna acţionarilor străini, deşi se administrează de pământeni, pentru ca să facă parte din reţeaua întreagă a drumurilor de fer române; însă socotesc

[*] Şedinţa din 22 februarie 1890.

că în această cestiune nu se cuvine ca tot oraşul Iaşi să plătească tributul său prin suferinţi şi sărăcie.

După ce s-au luat drumurile de fer de către Stat, era natural ca serviciul să se centralizeze. După ce s-a luat direcţiunea de la Iaşi şi s-a adus la Bucureşti, sute de oameni au rămas fără ocupaţiune şi 150 de case au fost condamnate la ruină.

Acum se cere un nou sacrificiu; nu am nimic de zis, dar când se poate face o compensaţiune, socotesc că guvernul şi Camera va binevoi să dea acea compensaţiune. Linia drumului de fer care se duce de la Jijia la Iaşi şi linia care se construieşte de la Iaşi la Focşani prin Vaslui face ca oraşul Iaşi să devină un punct central al mai multor linii şi negreşit că acolo trebuie să fie atelierele cele mari.

Atelierele companiei Lemberg-Cernăuţi au fost la Paşcani, pentru că Paşcanii era punctul central al liniei care se numea Iaşi, Roman, Suceava, Vereşti, Botoşani; dar acum nu ar trebui ca tot Paşcanii să fie centru; căci linia care merge de la Dorohoi pe Jijia la Iaşi, aceea de la Iaşi prin Vaslui la Focşani, cât şi aceea de la Ungheni, toate aceste linii reclamă ca atelierul de la Paşcani să se mute la Iaşi.

De aceea aş ruga pe domnul ministru de Lucrări Publice să studieze această cestiune şi se va convinge că cererea mea este dreaptă pentru oraşul Iaşi.

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 49, p. 880, col. 1-2.

NOTE

[1] Prin convenţia din 10 ian. 1889 cu compania de cale ferată Lemberg-Cernăuţi statul român trebuia să cumpere nişte case din Paşcani în valoare de 130.000 lei pentru sediul direcţiei Căilor ferate. Acum ministerul Lucrărilor Publice cerea Adunării un credit extraordinar de achitare a acestei obligaţii. Al. Marghiloman, ministrul de resort, observase că intervenţia lui K. n-avea legătură directă cu proiectul dar îl putea asigura că, în urma unei discuţii particulare între ei doi, direcţia căilor ferate acceptase transferul atelierelor sale de la Paşcani la Iaşi. K. a exclamat mulţumi: „În numele ieşenilor şi al colegilor mei exprim recunoştinţa mea domnului ministru de Lucrări Publice pentru bunele intenţiuni ce are în privinţa oraşului Iaşi". Creditul a fost votat cu 66 de bile albe şi şase negre.

La 19 decembrie acelaşi an, K. a revenit: „Îmi pare că văd aici pe domnul ministru actual al Domeniilor [Al. Marghiloman], care anul trecut era la Lucrările Publice, fiindcă atunci domnia-sa promisese că va transfera atelierul de la Paşcani la Iaşi.

Domnilor, această transferare nu numai că este în interesul drumului de fer, dar ar fi o dreaptă compensaţiune pentru oraşul Iaşi, căruia prin desfiinţarea direcţiunei Lemberg-Cernăuţi i s-au luat 180 de familii.

Întemeiat pe promisiunea domnului ministru din anul trecut, sper că şi domnul ministru actual se va asocia la aceasta." Interimatul Lucrărilor Publice era asigurat de T. Maiorescu. („Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 30, p. 294, col. 2).

Discurs asupra bugetului Eforiei spitalelor civile din Bucureşti[*]

Acest credit[1] îl voi vota; dar mai înainte am două observaţiuni de făcut: Cererea unui credit suplimentar sau extraordinar se întemeiază pururea pe o experienţă făcută, adică sau că suma prevăzută prin un capitol din bugetul anual n-a fost îndestulătoare, sau că o cheltuială extraordinară s-a înfăţişat neprevăzută, fiind în acelaşi buget. Îmi permit dar a întreba pe domnul raportor pentru a-mi lămuri dacă este corect ca, într-o cerere de credit ce se face mai la sfârşitul anului bugetar, să ni se ceară 10.000 lei într-un mod vag, adică pentru cheltuieli neprevăzute.

A doua observaţiune mi se insuflă prin următorul considerant pe care-l găsesc în lucrarea domnului raportor: „Având în vedere că din cauza neregularităţilor cu cari au fost arendate moşiile Eforiei, actualii efori au fost nevoiţi a intenta procese de reziliarea contractului la cei mai mulţi din arendaşi, ceea ce a ocazionat cheltuieli extraordinare". Acest considerant acuză de neregularităţi modul cum s-au dat în arendă de către foştii efori moşiile spitaliceşti. Oricine va înţelege că numai întemeindu-se pe un simplu considerant, şi dar în mod incidental, Camera nu poate a se pronunţa şi a condamna arendările făcute. Aceasta este treaba tribunalelor dinaintea cărora vedem că eforii actuali au înaintat procese de reziliare. Mult ce ar putea face Camera, ar fi ca, cu ocasiunea discuţiunei budgetului întreg al Eforiei, să ceară lămuriri asupra situaţiunei generale şi asupra administraţiunei averilor spitalelor; până atunci însă nu ar fi corect ca, cu ocaziunea unei cereri de credit, să venim să osândim cu uşurinţă o administraţiune care a avut în capul ei oameni de toată onorabilitatea, după mărturisirea a însuşi unuia din eforii actuali, onor. domn Nicolae Blaremberg.

În adevăr, vă aduceţi aminte, domnii mei, că cu ocaziunea cercetărei raportului comisiunei de informaţiuni asupra dărei în judecată a ministerului Brătianu, domnul Blaremberg s-a exprimat cu multă afecţiune în privinţa fostului efor, principele Dimitrie Ghica. Eu atunci l-am întrerupt zicându-i: Şi bine l-ai plătit! Domnul Blaremberg mi-a răspuns zicându-mi vechiul său cuvânt, că este amicul principiilor, iar nu al

[*] Şedinţa din 22 februarie 1890.

principilor, şi a urmat apoi a arăta toată considerațiunea ce o are pentru onorabilitatea şi meritele ilustrului său predecesor. La rândul meu, profesez şi eu aceleaşi sentimente de stimă şi considerațiune pentru acea persoană care a administrat mai mult de douăzeci ani Casa spitalelor din Bucureşti, şi mult a făcut pentru propăşirea lor şi sănătatea publică. Iată pentru ce eu nu pot a-mi însuşi considerantul mai sus citat, ca prejudecând o lungă administrațiune în mod uşor şi nefavorabil.[2]

Domnii mei, cestiunea administrațiunei spitalelor preocupă de mai mult timp atât pe oamenii politici, cât şi organele opiniunei publice. Şi eu, negreşit, nu sunt indiferent la o cestiune atât de importantă şi de care este alipită salubritatea publică. Cu toții dorim să îndreptăm această administrațiune prin cercetarea lipsurilor şi neajunsurilor, când ni se vor prezinta într-un mod îndestulător.

De aceea, eu nu mă pot uni cu propunerea ce onorabilul meu amic, domnul Severeanu, îmi face, de a mă adresa la fiul meu, advocat al Eforiei, şi de a-i cere informațiuni în privința neregularităților comise de foştii efori şi a sporirilor de cheltuieli ce se reclamă prin acele neregularități.

Eu, cu tot respectul [î]i răspund că atunci când fiul meu s-a hotărît a intra în rândul unui partid căruia eu îi sunt adversar, între fiul meu şi între mine, în ceea ce se atinge de afaceri politice, s-a deschis, cum aş zice...

O voce: Un abis.

Aşa este; de aceea eu niciodată nu vorbesc cu fiul meu politică, şi încă mai puțin îl întreb de ceea ce se petrece la Eforie. Fiul meu dar nu poate întru nimic să prefacă convicțiunile. Eu continuu a susține că este cu totul neortodox considerantul ce tinde a caracteriza în mod incidental neregularitățile Eforiei trecute, şi încă mai neortodox de a cere prin credit suplimentar cheltuieli neprevăzute.

Dacă este să intru în mod necorect în cercetarea incidentală a stării temeliilor noului spital de la Colțea, şi eu aş putea zice că în adevăr am văzut o parte din aceste fundamente ca rău făcute; dar aceasta nu este îndestul pentru a se justifica suma de trei mii de lei ce se reclamă a se da unui arhitect pentru cercetarea acestor temelii; căci atunci dacă ar fi a se cerceta toate numeroasele clădiri ce s-au ridicat de foştii efori, atunci ar fi a se cheltui sute de mii de franci.

Urmez dar a susține că o parte din creditul cerut nu-mi pare bine justificat...

Domnul L. Catargi: Statul a dat acest exemplu.

Eu voiesc ca nici Statul, nici stabilimentele de binefacere...

Domnul L. Catargi: De ce ai votat deunăzi?

N-am votat nici un franc, domnule Catargi.[3]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 49, p. 981, p. 881, col. 3 – p. 882, col. 2.

NOTE

[1] Ministerul de Interne ceruse o redistribuire de fonduri în valoare de 72.000 lei la bugetul în curs al Eforiei.

[2] Dr.C. Severeanu explicase că Eforia a fost silită să poarte mai multe procese cu arendașii moșiilor ei. Multe fuseseră câștigate de fiul lui K., și acum aceste moșii erau arendate cu preț îndoit sau întreit. Mai apoi a amănunțit cheltuielile cuprinse în cei 10.000 lei invocați de K.: „Sondarea" lucrărilor deficitare la spitalul Colțea, salariul pe trei luni a cinci medici auxiliari (3.000 lei), idem pentru bucătarul de la Mărcuța (100 lei), plata personalului extraordinar de la spitalul Colentina și de la cel de copii, determinată de apariția unei epidemii (600 lei), salariul unui extern la spitalul Filantropia (90 lei) etc.

[3] Proiectul a fost primit cu 71 voturi pentru, unul împotrivă și 13 abțineri.

Pe marginea unei interpelări a lui P. Cernătescu[*]

Domnule președinte, dumneavoastră sunteți puși în pozițiune, mai bine ca oricare altul, să arătați domnului interpelator, întâi că această cestiune nu privește pe domnul ministru al Domeniilor, ci pe ministrul de Interne, și al doilea, dumneavoastră știți că acum patru zile au fost convocați delegații diferitelor secțiuni ca să se întrunească pentru a discuta și dacă nu s-au întrunit până acum cauza e că au fost și alte lucrări în secțiuni și în comitetul delegaților. Sperăm însă că în săptămâna viitoare vom putea comunica onor. domn Cernătescu și întregei Camere proiectul de lege în privința tocmelilor agricole, care e de competința ministerului de Interne.

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 50, p. 927, col. 3.

NOTE

[1] P. Cernătescu a renunțat la interpelare.

[*] Ședința din 23 februarie 1890

*Asupra rigorii împământenirii românilor macedoneni**

Domnilor, dacă este o cestiune unde trebuie multă ordine şi disciplină, este în cestiunea împământenirilor, fiindcă aceste cestiuni sunt, înainte de toate, cestiuni personale.

Dacă este să mergem după simpatii şi după influenţele unora şi altora, atunci intrăm iarăşi în haosul cel mare, şi vom discuta ore întregi pentru fiecare împământenire; căci fiecare din noi, nemaiavând în vedere ordinea stabilită, va cere să se dea precădere protegiatului său.

Veniţi şi spuneţi că Ocăşeanu şi Săcăşeanu[1] se găsesc în categoria domnului Ciurcu. Ce? Fiindcă dumnealor au fost expuşi la o măsură nelegală trebuie să le dăm preferinţă? Să schimbăm pentru dumnealor ordinea stabilită? Dar domnii Ocăşeanu şi Săcăşeanu astăzi, reintraţi în ţară, nu sunt decât ceea ce au fost înainte, au meritele şi poate defectele lor. De ce dar am schimba ordinea zilei?

Domnilor, propunerea aceasta nu este decât o perdere de vreme, şi mă mir că ea pleacă tocmai de la aceia cari se pretind din majoritate şi cari zic că sprijină guvernul; îl sprijină adică fără a lăsa să se poată vota ceva. (*Întreruperi.*)

Eu multe interpelări ale colegilor mei nu le aprob; pentru că, pentru o cestiune unde n-ar trebui decât câteva minute, ni se iau mai multe ceasuri.

Nu sunt, domnilor, de părere să schimbăm ordinea înscrierilor pentru domnii Săcăşeanu şi Ocăşeanu. Dumnealor au fost doi amploiaţi, cari şi-au permis să facă o proclamaţiune osândită de toţi românii din Transilvania. ŞI aci este locul să zic la toţi câţi vin aci din Transilvania să fie mai circumspecţi pentru ţara unde au găsit adăpost. Proclamaţiunea acestor domni a făcut să se verse şiroaie de sânge în Transilvania; până şi preoţii de la altar au fost luaţi şi târâţi la închisoare...

La cererea lui Iancu Lazăr.[2]

Domnilor, în interesul ţărei trebuie să iau cuvântul şi cu durere să protestez contra uşurinţei cu care se procedează când este vorba de recunoaşterea românilor din Macedonia.

Iată argumentele raportului:

Că petiţionarul este născut în comuna Galisnica din Macedonia, din părinţi români şi botezat în religiunea ortodoxă.

---

* Şedinţa din 24 februarie 1890.

Apoi în Macedonia sunt toți ortodoxi; dar ortodoxii din Macedonia unii sunt în adevăr români, alții greci, cari persecută pe români, și alții bulgari. Ei bine, nu văd aci un certificat legalizat de consulul nostru din Macedonia, prin care să se constate că petiționarul este român.

Al doilea argument, că petiționarul este însurat cu o pământeancă. Și ce însemnează aceasta? I-a plăcut acea pământeancă și a luat-o de soție; dar prin aceasta nu a căpătat vreun drept de împământenire, cum era în vremea veche.

Al treilea, se zice cum că acest domn a plătit regulat toate dările. Apoi dacă nu plătea regulat dările, venea perceptorul și-l executa ca să le plătească. (*Ilaritate.*)

Eu mă recriez și protestez contra acestei fraze pe care o găsesc mai în toate raporturile, că petiționarul a plătit dările; aceasta putea să treacă pe la 1858, când străinii nu plăteau dări, căci atunci era o prezumpțiune că acel ce plătește dările voiește să se facă pământean; dar azi plătesc toți străinii, fără deosebire; prin urmare, ce rezultă din plata birului? Nimic!

Mai departe se zice că reclamantul se ocupă cu agricultura. Apoi care cârciumar din comunele rurale nu lucrează și câte două-trei pogoane? Câți greci vin din Macedonia, mai toți se ocupă cu meseria cârciumăritului, atât în România, cât și în Bulgaria și Serbia.

Eu pentru astădată declar că voi vota contra, și rog pe domnul raportor să stăruiască și pe lângă ceilalți membri ai comisiunei ca să nu se mai pună în raporturile de împământenire și recunoașteri argumente de acestea: Că s-a însurat cu o româncă, că plătește regulat dările și că are o reputațiune bună. Această bună reputațiune se dovedește foarte lesne printr-un certificat emanat de la doi, trei concetățeni la o petrecere, la cârciumă chiar. Afară de aceasta, când se spune că petiționarul face comerț, să se arate lămurit ce anume comerț exersează; căci dacă face comerț de băuturi spirtoase, acesta nu este un titlu pentru obținerea calității de cetățean român, pe cât timp cârciumăritul mai mult strică, face concurență românilor. Conchid, domnilor, rugându-vă să nu votați împământenirile așa ușor. Comisiunea trebuia să ne arate industria sau comerțul ce exersează petiționarul; și când se zice că este agricultor, să se spună dacă face o întinsă agricultură; căci de cârciumari nu avem nevoie, pentru că aceștia nu fac altceva decât conrup naționalitatea noastră.[3]

Replică lui M. Caracostea.[4]

Nu mă mir că onor. domn Caracostea se aprinde mai totdauna când vede că de pe aceste bănci se ridică contestațiuni în privința cererilor de recunoaștere a românilor din Macedonia.

Domnia-sa însă să binevoiască a crede că eu nu am făcut nici o imputare comisiunei de indigenat, ci am zis că rog pe onor. comisiune de indigenat să nu se spună numai că reclamantul plăteşte dările, că este căsătorit cu pământeană, că are conduită bună, că este comerciant şi că se ocupă cu agricultura, fără ca totodată să ne arate dacă în adevăr este român.

Rog dar pe domnul Caracostea în parte să binevoiască a-mi permite şi mie ca şi eu în ţara mea, din părinţi şi din strămoşi români, să mă interesez de aceste cereri de recunoaşterea naţionalităţei de român, şi să caut să apăr această ţară ca să nu fie invadată de fel de fel de naţionalităţi.

Să-mi permită domnul Caracostea să-i spun că nu cunosc până astăzi în ţara aceasta să fie un comerciant de băuturi spirtoase în comunele rurale care să nu facă şi o mică agricultură, să nu are 2-3 pogoane de pământ. Străinii cari se stabilesc la ţară încep mai întâi prin a deschide o mică cârciumă; apoi se fac arendaşi, şi pe urmă-i vedem deveniţi proprietari.

O voce: Acesta e comerciant de braşovenie.
Domnul D. Alexandrescu: De *braşoave*! (*Ilaritate.*)

Vă rog dar, să fim scrupuloşi cu acordarea împământenirilor, mai cu seamă când ni se prezintă cereri din partea acelora cari spun că sunt români din Macedonia, aducându-ne acte neadevărate, dacă nu doriţi ca, după ce i-am văzut deveniţi proprietari, mâine, poimâine să-i vedem stând şi pe aceste bănci.

Asupra împământenirii lui Theodor Themeli din Macedonia.[5]

Domnilor deputaţi, ceea ce trebuie să dea onor. Camere o convingere, când este vorba de împământeniri şi recunoaşteri, sunt actele, cari nu trebuiesc păstrate ca un secret numai pentru onor. comisiune de indigenat.

Citesc aci: Comisiunea, bazată pe următoarele acte: Că este născut în Macedonia şi este stabilit în ţară de mic copil. Se poate! Că n-a fost supus nici unei protecţiuni străine; că se bucură de o bună reputaţiune. Pe ce se întemeiază aceasta? Pe vreun act? Atunci să se arate actul care trebuie să fie dat de primăria oraşului; dacă va avea asemenea act trebuie să credem că aşa este; dar a se zice numai că aceasta se dovedeşte din acte, nu este destul, deoarece nu ni se spune cari sunt acele acte. Ni se mai spune că a cumpărat o casă în Bucureşti. Dar o a patra parte a proprietăţilor din Bucureşti este în mâna străinilor. Aceasta dovedeşte că ei au bani, dar nu că au dreptul de a deveni români. Împământenirea, în toate ţările, este o onoare şi pentru acel care o cere şi pentru cel care o dă; şi

dacă este vorba să primim între noi pe străini, apoi atunci trebuie să primim oameni cu capitaluri, de ştiinţă, industriaşi, pe aceia cari au făcut o invenţiune folositoare sau acte filantropice. Acestea sunt titluri cari se pot invoca în favoarea împământenirei. Dar nu pentru că reclamantul are o casă şi că este arendaş. Apoi cine nu ştie că la noi se găsesc arendaşi de aceia cari au ocazionat desperarea ţăranului, încât l-a adus la revoltă. Eu unul dar nu voi vota recunoaşterea calităţii de român decât numai pentru aceia cari pot dovedi că sunt folositori pentru ţară. A! Aş înţelege dacă ar fi azi în România, cum a fost mai înainte, marea şi mica împământenire, şi cum este şi azi în Francia, să se dea foarte uşor mica împământenire; dar marea împământenire, aceea care atrage după sine atâtea mari drepturi, nu trebuie acordată uşor. Cu împământenirea cea mică putem fi cât de ieftini, dar cu cea mare foarte scumpi. Ei bine, Convenţiunea de la Paris, făcută de străini, încă avea o bază, avea o rezervă pentru păstrarea curată a naţionalităţei române, căci prescria că Domnul nu poate fi ales decât numai de aceia cari sunt români şi fii de români, şi că şeful armatei trebuie să fie român. Mi-aduc aminte că atunci când am făcut legea organizărei Sinodului, însuşi domnul preşedinte al nostru ne-a spus că Mitropolitul-primat trebuie să fie român, din părinţi români, iar nu împământenit român.

Domnilor, trebuie să avem şi noi un chivot, să avem legi cari să ne păstreze naţionalitatea, căci altfel nu se poate (*întreruperi*); se zice că acest domn Themeli este proprietar. Ei bine, să-şi stăpânească sănătos proprietatea dumnealui; că este arendaş; ei bine, fie arendaş cât va pofti; nimeni nu se opune la aceasta. Fie orice va voi, numai să fie om de omenie.

Iată, domnilor, ceea ce aveam de zis în privinţa aceasta, şi declar că voi vota contra acestei recunoaşteri.[6]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor" 1889/1890, nr. 51, p. 940, col. 2-3; p. 941, col. 1-3; p. 943, col. 1-2.

NOTE

[1] Adunarea a respins intervertirea ordinei de zi pentru a da prioritate discutării împământenirii celor doi.

[2] I. Lazăr se născuse în 1843 la Galisnica (Macedonia). Acum trăia la Comani (Olt); în 1883 se căsătorise cu o pământeancă şi profesa agricultura.

[3] Scrutinul a fost nul, neîntrunind majoritatea cerută.

[4] M. Caracostea a amintit că postulantul ceruse, în 1886, împământenirea la Senat şi fusese acceptat. Numai la Cameră i se ceruseră acte suplimentare (dovezi cu martori); le-a adus şi comisia de indigenate le-a socotit îndestulătoare dar Adunarea nu l-a votat pentru că între timp a fost dizolvată. I. Lazăr era negustor de braşovenie şi coloniale.

[5] Th. Themeli era născut la Dorda (Bitolia) în 1850 şi de 12 ani funcţiona ca arendaş al moşiei Icoana (Olt). Avea case în Bucureşti (Str. Poetului nr. 12). Era căsătorit cu Alexandrina Ciocanelli şi figura printre alegătorii colegiului I Bucureşti.

[6] Adunarea l-a respins cu 55 voturi împotrivă şi opt pentru.

*Asupra recunoaşterii calităţii de cetăţean român transilvăneanului Nicolae Zenovici**

Negreşit că nu voi vota contra domnului Zenovici; fiindcă văd din certificatul ce prezintă că este născut în Transilvania. Dar nu ni se spune cine e şi ce meserie are acest domn. Ni se zice numai aşa: Că de 17 ani de când e stabilit în ţară se bucură de o conduită bună, că a plătit dările către stat, că a prezentat act de emigraţiune etc.

Eu aş vrea să ştiu ce face? Ce meserie are? Cu ce se ocupă dumnealui?[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 51, p. 944, col. 2.

NOTE

[1] N. Zenovici era născut la Bran, satul Peştera, jud. Făgăraş (sic!) la 23 aprilie 1848. Se stabilise în România în 1886, în comuna Vultureşti (Olt). M. Caracostea, care citise raportul de indigenat întocmit de C. Stăncescu, a precizat, după observaţiile lui K., că postulantul era hangiu şi arendaş la un domn Vulturescu. Scrutinul a fost nul.

*Pe marginea unei discuţii asupra bugetului ministerului de Război***

Domnii mei, n-am să spun decât un singur cuvânt. Cât pentru mine, deplorez discuţiunea care a urmat, fără a-mi permite să condamn pe cineva, şi încă mai puţin pe domnul Panu.[1]

Nu iau cuvântul pentru a vorbi asupra....

---

* Şedinţa din 24 februarie 1890.

** Şedinţa din 26 februarie 1890.

Domnul G. Panu: Dacă luați cuvântul îl cer și eu...

Rog pe domnul Panu să creadă că m-am ocupat foarte puțin...

Domnul G. Panu: Ba foarte mult.

Am ascultat cu multă luare-aminte și declarațiunile guvernului și ceea ce s-a zis în Cameră, dar m-am ocupat foarte puțin și de ceea ce s-a scris și de ceea ce s-a zis în jurnale, și nu am luat cuvântul decât pentru ca să apăr un drept al grupului din care fac parte; căci cred că are și el dreptul de a zice cuvântul lui într-o cestiune care privește interesul cel mai mare al apărării țării.

Eu, cât pentru mine, arăt că cuvintele cari s-au zis, cum că armată nu avem, m-au durut foarte mult, fiindcă noi am crezut că avem o armată, și de aceea-mi păstrez dreptul ca, atunci când va veni budgetul ministerului de Rezbel, să cer o ședință secretă, unde vom avea să zicem și noi cuvântul nostru despre defectul armatei și despre cauzele pentru cari armata noastră are încă defecte.

„Dezbaterile Adunării Deputaților, 1889/1890, nr. 52, p. 951, col. 3 – p. 952, col. 1.

NOTE

[1] G. Panu, deputat și ziarist, dezvăluise mari lipsuri în ce privește organizarea armatei, cu referire specială la înzestrarea ei. Gl. Vlădescu, ministrul de Război, protestase, nu atât împotriva constatărilor cât a lipsei de discreție cu care fuseseră făcute. P. Carp a cerut ca asemenea dezvăluiri să fie făcute într-o comisie a Camerei nu în plen. Discuția s-a închis.

Intervenție într-o chestiune de regulament[*]

Cer cuvântul în cestiune de regulament.

Domnul președinte: Aveți cuvântul.

Domnule președinte, negreșit că astăzi Camera n-a avut ocaziunea să fie ostenită de lungi dezbateri, și, prin urmare, din partea Camerei n-a putut veni o cerere de suspendarea ședinței; dar înțeleg ca președintele

[*] Ședința din 26 februarie 1890.

nostru, care nu s-a despărțit de fotoliul său, să ceară suspendarea pentru 5 minute; văd însă că în loc de 5 minute s-au făcut 45 de minute.

Noi nu suntem așa de naivi ca să nu prevedem pentru ce s-a suspendat ședința; guvernul s-a retras într-o sală ca să aibă o conversațiune cu un grup din Cameră. Toată dreptatea are să facă aceasta oricând, afară de orele de la 1 până la 5, și nu putem fi noi osândiți să răbdăm această ofensă, căci este o ofensă care ni se face. Destul se face opoziținei observațiunea că ar face obstrucționism, că face pe majoritate a-și perde timpul; și cu toate acestea asistăm la spectacolul acesta ciudat că interpelările, că pierderile de timp vin din partea membrilor majorității.

Prin urmare, noi minoritatea, cari am stat aci 45 de minute, contra regulamentului și contra bunei cuviințe care trebuie să se păstreze din partea unora către alții, noi minoritatea suntem în drept a ne plânge de ofensa ce ni s-a făcut.

Domnul președinte: Domnule Kogălnicene, permiteți-mi să vă răspund că am suspendat ședința după cererea câtorva deputați; nici nu știam de ce este vorba, și credeam că suspensiunea nu va ține mai mult de cinci sau zece minute. Cu toate acestea s-au făcut 40 de minute, dar aci nu este nici un fel de ofensă din partea nimănui; nimeni n-a avut în gând să ofenseze un singur membru în această Cameră prin retragerea câtorva deputați în altă sală, ca să țină o consultațiune.

Pentru mine suspendarea ședinței pentru un ceas este un fel de ofensă.

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 52, p. 952, col. 1-2.

Se împotrivește închiderii discuțiilor la proiectul de lege privind alocarea a două milioane de lei pentru construirea căii ferate Pitești-Curtea de Argeș[*]

Eu vă rog să fiți așa de buni a nu închide discuțiunea; căci dacă o veți închide, veți sili o parte a acestei Adunări să nu mai voteze deloc cereri pentru construcțiune de căi ferate.

[*] Ședința din 7 martie 1890.

Cine se opune, domnilor, la votarea drumului de fer Piteşti–Curtea-de-Argeş?[1] Nimeni. Se ridică însă cestiunea: De ce alte linii mai importante nu se construiesc?

Domnul C.C. Dobrescu-Prahova: Cum e Târgovişte-Lăculeţe.
Domnul Al. Marghiloman, ministru al Lucrărilor Publice: Se face şi aceasta.

Nu atac întru nimic prin aceasta ministerul, şi mai ales pe dumneavoastră; vorbesc de o situaţiune creată în mare parte de predecesorii dumneavoastră. Dar să vă citez un fapt.

Sunt acum vreo opt ani, a venit ministerul şi a înfăţişat un proiect de lege pentru construirea unui sistem de căi ferate, atât în judeţele de peste Milcov, cât şi în cele de dincoace de Milcov...Vedeţi că nu întrebuinţez cuvântul de Moldova, ca să nu se mai vorbească de idei de separatism... s-a cerut căi ferate înguste, ceea ce a dat loc la o ceartă mare între preşedintele Consiliului şi între ministrul Lucrărilor Publice, care zicea că liniile ferate înguste sunt de prisos în ţara noastră şi că nu vor ajunge la scopul pentru care se crează. S-a sculat atunci domnul Brătianu, şi, deşi era în contra liniilor înguste o mare majoritate, 82 de deputaţi, domnul Brătianu a sprijinit liniile înguste, şi eu atunci am zis: Mă tem foarte mult că dacă se va vota sistema de cale largă, vor fi vreo câţiva cari vor avea preferinţă, vreo câteva localităţi favorizate; iar cele slabe, cele fără apărători, vor fi sacrificate. Şi de aceea am zis, în contra convingerei mele, în contra chiar a părerei ministrului competent, cu toţi inginerii împreună, că voi vota liniile strimte.

Ce s-a făcut însă? S-a făcut că liniile strimte s-au transformat în linii largi, afară de Piatra-Bacău şi Crasna-Huşi. În acea lege se arăta anume în ce rând să se facă aceste linii şi în ce an să fie gata: Vasluiu, ca linie mare, era pusă în anul al doilea. Au trecut de atunci zece ani şi până acum linia Vaslui nu este gata, linie importantă care scurtează comunicaţiunea ţărei de sus cu capitala Bucureşti cu 4 ore. Asemenea s-a votat linia Huşi. Anul trecut, şi chiar în budgetul căilor ferate de anul acesta, se zicea că linia Dobrina-Huşi va fi gata la 1 martie, şi acum suntem la 7 martie.

Domnul preşedinte: Vă rog să vorbiţi contra închiderii discuţiunei.

Domnule preşedinte, eu cer să nu se închidă discuţiunea, pentru că, dacă ar fi vorba numai de linia Curtea-de-Argeş-Piteşti, eu o votez; dar voi ca cu ocaziunea acestui proiect de lege să discutăm situaţiunea întreagă. Ce se face cu celelalte linii, Galaţi-Bârlad etc.? Ia să vorbim şi de ele, să vedem unde ne aflăm. domnul preşedinte mi-a făcut onoarea să

mă întrerupă, când vorbeam despre linia Huşi, şi ziceam că linia nu este gata, după cum aţi spus, la 1 martie, şi că din cauza unor pârâiaşe nu se va termina decât în octombrie. Foarte bine, dar noi am votat budgetul cu venitul acestei linii de la 1 martie. (*Întreruperi.*)

Ziceţi că Piteşti nu are nici o legătură de drum de fer. Apoi nu are linia cea mare a Vârciorovei, linia Câmpulung cari trec pe la Piteşti? Ia să facem socoteala să vedem şi celelalte judeţe ce au...

Domnul I. Rădulescu[2]: Argeşul nu este decât într-un singur punct atins, la Piteşti, pe linia principală, încolo n-are nimic.

Stăruieşte dumneata să ni se dea la Huşi atâta cât aveţi dumneavoastră la Piteşti, şi ţi se va ridica pe malul Prutului un monument în picioare cât eşti dumneata de mare. (*Ilaritate.*) Aţi zis că Argeşul n-are nimic; dar celelalte judeţe au ceva? Şi să vedem fiecare ce are. Nu va să zică că, dacă o linie trece prin stânga şi nu trece prin dreapta Argeşului, nu aveţi linii. Întrebarea este: Ajunge la capitală? Duce la Severin, la porturile Dunărei? Are Argeşul? Noi nu avem nimic. Ei bine, să facem îndată dreptate pretutindeni.

Linia de la Vaslui este votată de aproape zece ani şi până acum nimic nu s-a făcut. Apoi, ce va să zică aceasta? Ce? Mergem după hatâr? Ca să mergi la Vaslui, trebuie să treci prin Ploieşti, prin Mărăşeşti, apoi pe la Tecuci, pe la Bârlad...

Domnul ministru al Lucrărilor Publice, Al. Marghiloman: Anul acesta se termină şi acea linie.

Apoi tot dumneavoastră aţi afirmat că linia de la Huşi va fi terminată la 1 martie, şi văd că nu s-a terminat.

Dar istoria Ocnelor! Ei, domnilor, luaţi seama că în Moldova nu mai sunt averi particulare: sărăcia bate la toate uşile, şi la bogat şi la sărac.

Apoi, ce este Argeşul? Are cereale, are păduri, are monumente. Bine, dar şi în Moldova sunt cereale, sunt păduri, sunt monumente.

Domnul preşedinte: Vă rog, mărginiţi-vă a vorbi contra închiderii discuţiunei.

Eu socotesc că cu această ocaziune trebuie să discutăm cestiunea cea mare a acestor interese economice. Dacă nu voiţi, mă supun şi tac; dar vă dau *rendez-vous* mâine la budgete.[3].

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 56, p. 1056, col. 1-3.

NOTE

[1] Acoperirea creditului se făcea printr-o emisiune de rentă amortizabilă de 5%.
[2] I.I. Rădulescu era raportorul proiectului.
[3] Proiectul a fost primit cu 56 voturi pentru şi 22 împotrivă.

Îşi arată scepticismul în legătură cu votarea unui credit privind studii de fezabilitate pentru construcţii de căi ferate[*]

Înţelegeţi domnilor, că eu voi vota acest proiect de lege[1]; dar negreşit că nu votăm nimic alt şi domniile-voastre ca şi mine, decât numai nişte studii. Momentul cel mare va fi atunci, cum a zis domnul Tzone, când va veni ministrul să ne spună ce studii a făcut.

Vedem că chiar aici pe tabelul care ni s-a citit, nu se coprind toate liniile, deoarece sunt linii deja votate şi lăsate de o parte.

Eu, deşi nu sunt nici deputatul Huşilor, nici proprietar în Huşi, aş fi dorit ca deputaţii din Huşi să-şi ridice virginala voce, căci până astăzi n-am avut onoare să-i aud decât prin elocuentul domniilor sale mutism.

Eu voi vota împreună cu domniile-voastre această lege foarte platonică, căci trebuie să o votăm, dar acelor cari cred că prin aceasta au dobândit ceva, le voi răspunde că se înşeală. Eu votez, dar, când va fi să se pună în lucrare ceea ce votăm acum, să nu mai repetim greşelile ce s-au făcut până astăzi, şi nu mai departe decât chiar adineaori cu linia Curţei-de-Argeş.[2]

Cum se face, domnilor, că proiecte cari erau cele din urmă, devin cele dintâi, şi cele dintâia rămân la urmă? Socoteam că are să se îndrepteze lucrul. Sunt atâtea proiecte prezintate de guvern cari au rămas de o parte, în faţa acestor proiecte pornite din iniţiativa parlamentară şi particulară... (*Zgomot.*)[3]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor" 1889/1890, nr. 56, p. 1059, col. 1.

NOTE

[1] Proiectul prevedea un credit de 800.000 lei pentru aceste studii. Raportorul M. Tzoni observase însă, pe bună dreptate, că această chestiune „urma să vină întreagă în

[*] Şedinţa din 7 martie 1890.

fața Parlamentului" când ministrul Lucrărilor Publice va fi venit cu studiile respective pentru începerea construcțiilor.

[2] Vezi intervenția precedentă.

[3] Proiectul a fost primit cu 63 de voturi pentru și trei împotrivă.

Discurs în favoarea ridicării economice a Dobrogei.[*]

Domnii mei, răposatul Papiu Ilarian, când era pe banca ministerială alături cu mine, a zis cuvintele acestea, nu mai țin minte în ce cestiune: Mi-e lene să mai vorbesc. El a voit să zică că în zadar ar mai vorbi; dar s-a înțeles altfel, cum că a arătat puțin respect către Cameră, zicând că-i este lene să mai vorbească. Aceasta este o expresiune care la noi este rău primită; dar nu trebuie să ne mirăm de asemenea provincialisme. Odată, când eram ministru, domnul Rosetti, care era și literat, mi-a adresat o interpelare pentru că am zis cuvântul moldovenesc *nătâng*, care în Moldova însemnează îndărătnic și aici idiot.

Vă rog dar să nu luați în rău când voi repeți cuvântul lui Papiu Ilarian, și voi zice că mi-e lene să mai vorbesc de Dobrogea, fiindcă am vorbit de atâtea ori și nu am fost ascultat.

Domnilor deputați, o țară nouă, care dă Statului venitul pe care-l vedeți figurând în budget[1] ca venit din Dobrogea, socotesc că merită să i se țină în seamă durerile ei, cu atât mai mult cu cât în urma promisiunilor date de deosebite guverne au emigrat o mulțime de români în Dobrogea. Și pe când în asemenea cestiuni, în alte țări vin guvernele să contribuiască cu tot felul de înlesniri și încuragiări, la noi stă nepăsător. Eu aș ruga pe domnul ministru al Domeniilor[2] să se gândească în această privință, pentru că, afară de câteva cazarme și câteva școli, cari și acelea sunt făcute cu concursul locuitorilor, nimic alt nu s-a făcut. Numai domnul Catargi s-a dus în Dobrogea și domnia-sa a constatat, prin referat către Consiliul de miniștri, starea mizerabilă, în toată puterea cuvântului, ce a găsit în Dobrogea; și Consiliul de miniștri, văzând aceasta, a hotărât ca fiecare ministru să orânduiască un funcționar care să studieze deosebitele ramuri ale administrațiunei publice, și, după raportul ce va obține de la aceste comisiuni, să numească altă comisiune compusă din oameni cari să nu fie ai guvernului și cari să avizeze asupra mijloacelor de îndreptare. Domnul

[*] Ședința din 12 martie 1890.

Catargi a ieşit din minister. Domnul Păucescu a rămas, şi domnia-sa a deschis acea comisiune care a arătat cea mai mare bunăvoinţă, de care nu mă îndoiesc, şi a făcut lucrarea; dar acea lucrare a fost un exerciţiu de retorică; toţi au căutat să se pregătească pentru ziua fericită când Dobrogea va fi să dobândească drepturi, adică când discuţiunea va fi deschisă în Parlament.

Eu eram în Dobrogea şi ziceam că muntele va naşte un şoarece. În adevăr că după 40 de zile de lucru, pentru cari s-au dat diurne destul de frumoase, a venit o lucrare din care, cu riscul de a displace domnului Palladi, trebuie să mărturisesc că singurul raport făcut mai cu inimă şi mai cu pricepere este acela al delegatului domnului ministru al Domeniilor, raportul domnului Petrescu; toate celelalte sunt nimicuri, căci nu spun decât că agricultura este rea, că abuzurile sunt colosale, că ţăranii se exploatează de agenţii domeniali, de subprefecţi, de primari etc.

Domnul prim-ministru actual[3], la o interpelare ce i-am făcut acum două luni, zicea: Avem să aducem un proiect de lege şi să facem multe îmbunătăţiri în Dobrogea.[4]

Mare bucurie a fost, după aceste cuvinte, pentru locuitorii de acolo, mai cu seamă că fusese acolo şi Regele, şi ziceau: Avem să fim trataţi şi noi ca oameni, ca români. Dar toate aceste speranţe au rămas cum le vedeţi.

Toate celelalte raporturi ale delegaţilor nu spun nimic. Pentru ce? Pentru că intenţiunea cea mai bună se pierde, fiindcă spiritul birocratic domneşte la noi ca şi în Francia.

Eu, când eram ministru în străinătate[5], umblam să obţin dobândirea unui tratat de comerţ între Francia şi România.

Sunt zece ani de atunci. Nu am putut obţine nimic; şi ştiţi de ce? Pentru că acolo biurocraţia este în floarea ei.

Era ministru Barthélémy de Saint-Hilaire. Eu îmi dădusem demisiunea şi ţinea locul meu domnul Odobescu; dar Gambetta nu voia să-l primească. El zicea: Avem încă interese neresolvite în ţara românească, avem o mică despăgubire pentru Lemaître, avem o alta pentru Godillot[6] şi mai avem încă o afacere, nu mai ţin minte care; să nu primim pe Odobescu până nu ni se va da toată îndestularea. Numai Kogălniceanu ar putea face ca să dobândim toate aceste despăgubiri, dar să nu ştie biurocraţia.

În fine, eu făgăduind că, ca deputat, voi stărui de a face să se dea acea despăgubire, numai aşa Gambetta a consimţit să primească pe domnul Odobescu.

A doua zi, directorii şi subdirectorii ce gândiţi că au făcut? Au făcut o scenă urâtă. Şi ce a răspuns Gambetta? *C'est ce diable de Kogalniceanu, qui m'a entraîné.*

Biurocrații, cari sunt o putere, ei fac și acolo ce vor.

În cestiunea Dobrogei m-am rugat să se facă ceva, căci altfel fuge toată lumea de acolo. Și domnul ministru mi-a răspuns că va veni cu un proiect de lege, și a și venit cu un bun proiect, dar cancelaria l-a luat să-l prefacă, ca să-l pună în acord cu legea vânzărei bunurilor Statului, și acolo are să rămână.

Rog pe domnul ministru să mă ierte dacă fac această declarațiune, căci are să treacă sesiunea fără să se facă nimic pentru Dobrogea, și oamenii, văzând aceasta, vor pierde răbdarea, vor emigra și poate că vor face și acte de sălbătecie..

Rog pe domnul ministru să binevoiască a veni cu un proiect de lege pentru Dobrogea.

Noi avem pescării, și se plătește pentru pescuire până la 80 lei, fără nici o lege. Astăzi ni se aduce pește tocmai de la Anadol, căci pescăria noastră nu ne produce. De la Constanța, până să-ți trimită cineva câteva oca de pește, trebuie să treacă câte 10 zile, și ca să ți-l trimită mai curând, trebuie ca acela să fie mare năzdrăvan, sau ca singur să fi pescuit.

În privința pădurilor, a spus domnul Cozadini ce este; v-a arătat blestemățiile ce se fac. Sunt mii și mii de hectare de pădure, și locuitorii nu pot cumpăra, dau bacșiș pădurarilor ca să ia lemne.

Dar apoi socotelile perceptorilor cum sunt ele? Se pretind chitanțe de 8 ani. Să țină turcul chitanțe de 8 ani!

Pentru numele lui Dumnezeu! Vedeți și de acea nenorocită parte a țărei!! Ea are un pământ binecuvântat de Dumnezeu, are locuri întinse de pășune. Populațiunea ei ține la vite. Județul Constanța este cel dintâi din toată România care are numărul cel mai mare de vite, și vite mari, cari figurează în statistică într-un număr considerabil. Sunt cai pentru armată. Noi în tot anul cumpărăm cai din străinătate, pe când avem în Dobrogea cai de sânge curat arăbesc.

S-a cercetat vreodată hergheliile din Dobrogea? S-a interesat cineva a vedea cu ce se întreține aceste herghelii? Nimeni. Avem acolo populațiune onestă; s-a gândit cineva la înființarea unui seminar care n-ar costa mai mult de 20 mii lei? Știți domniile-voastre ce se întâmplă? Vin softale* din Constantinopole, cer de pomană și întărâtă pe locuitori în contra noastră. Nimeni nu supără pe aceste softale, nimeni nu le împiedică intrarea în țară. Eu știu că pe timpul vechilor boieri, când n-aveam regat independent, și încă fără voia chiriarhului, nu putea nimeni să intre

* Profesori de religie islamică (n. ed.).

în țară şi să predice vreo religiune oarecare. Astăzi, sub regimul liberal, este o călcare de lege, când ne atingem de aceste softale.

Ee, domnilor, v-aş ruga să vă uniți cu mine să facem ceva pentru Dobrogea.

Avem acolo gurele Dunărei, cel mai mare interes al Europei în Orient; să rugăm pe domnul ministru să vină cu un proiect, să dăm ceva mângâietor populațiunei oneste şi muncitoare din Dobrogea.

Recunosc, domnule ministru, că ați făcut mult pentru Dobrogea, dar n-ați făcut încă destul.

În toată Dobrogea nu există o lege în privința impozitului fonciar. Astăzi proprietatea e aşa de decăzută în Dobrogea, încât hectarul se vinde aproape pe nimic.

Un perceptor păcătos, care nu avea mai nimic, s-a hotărît să cumpere una din cele mai frumoase moşii, un paradis cu case cu două caturi, cu cişmele de marmoră, cu plantațiunile cela mai frumoase, cu grădini roditoare, în plasa cea mai fertilă a Ostrovului; a pus execuțiune pe țăranii turci să plătească, cerându-le ce au şi ce n-au; pe de altă parte, a spus că el are un frate care poate cumpăra acea moşie, şi a cumpărat-o.

Am denunțat cazul prefectului.

Să ne hotărâm o dată să facem din provincia aceea o grădină a României. Veniți, domnule ministru, cu două, trei proiecte de legi. Nu căutați că nu sunt deputați din Dobrogea, din contră, socot că trebuie să vă pară bine că nu vedeți şi pe aceia, ca pe deputații din România, suind şi scoborând scările ministerului de Domenii sau de Finanțe. Vă deplâng în privința aceasta şi pe dumneavoastră, şi pe secretarul dumneavoastră, şi pe directori, şi chiar pe şefii de diviziune. Dacă dar Dobrogea n-are deputații ei, nu trebuie însă ca s-o părăsim cu totul. Ați prezidat comisiunea, sunteți angajat de onoare, căci ați fost alături cu domnul Lascar Catargi când a venit acolo comisiunea; sunteți angajați de datorie către partea țărei de dincolo de Dunăre; dați-ne ceva pentru sfintele sărbători.[7]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 59, p. 1129, col. 1 – p. 1130, col. 1.

NOTE

[1] La ordinea zilei era discutarea bugetului. G. Dem. Teodorescu intervenise în legătură cu vânzarea pământurilor în Dobrogea, evaluate în anul precedent la 300.000 lei.

[2] Ministru al Domeniilor era Gr. Păucescu.

[3] Prim ministru era gl. G. Manu.

[4] Vezi supra, p. 40.

[5] Ministru al țării la Paris, în 1880-1881.

[6] Afacerile Lemaître și Godillot, în K., *Opere* IV, *Oratorie* II, partea I-a, p. 72 și urm.; p. 314 și urm.; p. 337 și urm.; p. 601 și urm.

[7] Ministrul Domeniilor s-a justificat arătând ce făcuse Petrescu, evocat de K. („eu am vorbit de cum l-am văzut lucrând în Dobrogea"). G. Palladi, optimist, spusese că bugetul în discuție era „cel dintâi al erei noi" și recomandase apoi veninos: „Nu trageți dar concluziuni așa de mari, domnule ministru, din cuvintele domnului Kogălniceanu".

*E contra suspendării interpelărilor până la votarea bugetelor**

Domnilor, vă mărturisesc că în lunga mea viață parlamentară n-am auzit încă o asemenea teorie, susținută de un laureat al școalelor franceze, cum că în timpul discutărei budgetelor, care poate să țină de multe ori două, trei luni, toate celelalte drepturi ale Parlamentului să fie suspendate.

V-am ascultat, domnule Lahovari, și v-am admirat de multe ori când ați luat cuvântul, dar astăzi nu vă înțeleg...

Aruncați privirea pe „Monitorul francez", și veți vedea cum se urmează în țara aceea de unde dumneavoastră ați luat lumină; dacă acolo, în timpul când se discută budgetele, se pot face sau nu interpelări. (*Zgomot.*)

Domniile-voastre, cari v-ați plâns atât de mult de colectiviști, veniți acum cu teoria că în timpul discuțiunei budgetelor nu se pot dezvolta interpelările. Dar unde am ajunge cu această teorie?[1] (*Zgomot mare, nu se mai aude.*)

„Dezbaterile Adunării Deputaților" 1889/1890, nr. 59, p. 1137, col. 1-2.

NOTE

[1] Agasat de frecventele întreruperi care întârziau discutarea bugetului, Al. Lahovari spusese: „Orice interpelare care duce la absurd și la imposibilitate pentru Cameră de a-și îndeplini misiunea sa nu poate fi admisă, fiindcă este o regulă că bunul simț și buna credință trebuie să predomine în toate discuțiunile noastre". Deputații se înfierbântaseră, protestând contra restrângerii dreptului la interpelare, fie și temporar. Apoi discuția degenerase asupra prerogativelor majorității și cele ale minorității. Vezi regestul următor în acest sens.

* Ședința din 13 martie 1890.

Discurs asupra bugetului ministerului de Externe[*]

Domnilor, eu rog pe domnul Teodorescu şi pe domnul Burghelea să retragă amendamentul.[1]

Postul de comisar în Comisiunea europeană la Gurile Dunărei, după părerea mea, este un post poate mai important decât posturile noastre diplomatice pe lângă puterile cele mai mari.

Ştiţi, domnilor, că chiar rezbelul de la 1854 în parte s-a stârnit şi din cauza posesiunei Gurilor Dunărei. Dunărea este, nu numai pentru noi românii, o cestiune de viaţă şi de moarte, dar este şi o cestiune mare europeană.

Nu mă voi pune acum să fac istorie şi să arăt că pentru stăpânirea Dunărei au fost rezbele încă din timpurile cele mai vechi; dar faptul este că Europa ne-a dat nouă o misiune, ca noi să păzim Gurile Dunărei ca post politic; şi dacă România reprezintă un interes mare european, îl reprezintă pentru că este posesoare a Gurilor Dunărei.

Aşadar noi avem un rol important acolo. Reprezentantul nostru are aceleaşi atribuţiuni şi aceeaşi demnitate ca şi ceilalţi delegaţi din Comisiune; dar pe lângă acestea, reprezintă şi drepturile puterei teritoriale, căci Gurile Dunărei ne aparţin, şi cred că domnul Burghelea şi domnul Teodorescu n-au studiat cestiunea ca să vadă câtă inteligenţă, câtă fermitate şi câtă suită în cunoaşterea celor petrecute trebuie să aibă delegatul nostru în acea Comisiune, care este compusă din reprezentanţii diferitelor puteri ale căror interese tind ca să absoarbă Gurile Dunărei; aşa încât acea Comisiune se instituie într-un corp suveran, unde se luptă pururea între dânsele puterile riverane.

Comisiunea dunăreană s-a înfiinţat după Tractatul de la Berlin[2], şi vă pot încredinţa că dosare întregi s-au făcut, numai şi numai ca să se obţină şi să se păstreze comunei Sulina dreptul de a-şi impune accize şi a supune pe deosebiţii locuitori la acele accize, şi nu s-a putut dobândi tot; s-au făcut concesiuni.

Nu mai vorbesc de conficltele cari se nasc în toate zilele între căpitănia de port românească şi căpitănia Comisiunei dunărene.

Dar afară de aceasta, vin cestiuni mari cari atrag ţara întreagă a le apăra.

Când în Comisiunea dunăreană noi am avut comisari ştiitori de drepturile şi interesele ţărei, cel puţin nu s-au făcut românii solidari cu

[*] Şedinţa din 15 martie 1890.

greşelele sau cu obijduirile cari adeseori majoritatea Comisiunei a voit să le pună în sarcina noastră. Câte lupte s-au făcut pentru a se refuza Austriei preşedinţia şi dreptul de-a impune legile sale asupra Dunărei de jos!

A fost un moment când s-a mai zis şi de alţii: Dar pentru ce să cheltuim atâţia bani? Să fie prefectul d-acolo şi comisar, în cele două luni de zile, la Comisiunea dunăreană, precum mai înainte prefectul era comisar la comisiunea pentru navigaţiunea Prutului. Cât cerul de la pământ este deosebire între importanţa prefectului sau comisarului din comisiunea Prutului şi între importanţa, atribuţiunile, capacitatea şi experienţa ce se cere comisarului din Comisiunea dunăreană.

Eu, cât pentru mine, dacă aş fi pus în alternativa de a vota o suspensiune oarecare, aş preferi să suprim chiar legaţiunea noastră de la Constantinopol, unde astăzi mai nu avem nimic de făcut, şi cu toate acestea păstrăm acolo un ministru; aş suprima la Bruxelles şi chiar pe cel din Italia...

O voce: Şi de la Atena.

Pe cel de la Atena nu.

Dar niciodată n-aş consimţi ca pentru o economie de câteva mii de lei să suprimăm postul de comisar de la Comisiunea dunăreană, şi să punem în poziţiune pe ministru ca să nu aibă acolo un bărbat de o capacitate cum trebuie în afaceri atât de importante.

Domnilor, dacă este un loc unde trebuie să avem un rol de putere, ca Stat care face parte din concertul european, este Comisiunea Dunărei.

Se zice: Cum? Două luni de zile lucrează, nu mai mult! Două luni lucrează domnilor, dar lucrează!

Dar să vă întreb eu pe domniile-voastre, câte zile lucrează ministrul de la Constantinopole? Şi chiar aiurea câte zile lucrează? Nu voi să zic nume; dar chiar cei de pe lângă puterile cele mari n-au de lucru, mai ales că toate acele puteri au miniştrii lor aci, oameni de valoare mare, şi găsesc mai bine ca cestiunile însemnate să fie tratate prin ei. Dar am ajuns boieri mari şi voim să avem reprezentanţi în afară; prea bine, fie, dar pe lângă aceasta avem şi Comisiunea dunăreană, unde trebuie să avem un om capabil care să caute a apăra interesele ţărei ca putere rivèrană la cazuri date.

Domnul Burghelea poate nu ştie, dar eu cunosc toate aceste greutăţi de când am fost ministru, şi de aceea rog să nu faceţi nici o schimbare în budget; căci uşor ar fi să ziceţi ca să puneţi pe domnul Deşliu ca să fie reprezentantul României în Comisiunea dunăreană; dar domnul Deşliu

poate nici ocupațiunile sale de prefect nu-i permit aceasta, și afară de aceasta noi avem trebuință acolo de un înalt funcționar, și nu mă sfiesc de a spune că mă mir cum persoana pe care o avem astăzi membru în Comisiunea dunăreană a primit acea însărcinare, când a ocupat posturi mari, a luat parte la evenimentele cele mai importante cari s-au petrecut în țara aceasta, încât poate că numai împregiurări de avere, sau mai bine dorința de a servi țara, l-au făcut ca să primească această însărcinare.

Când domniile-voastre veți hotărî ca acel comisar să aibă numai 8.000 lei, va zice că nu poate, și chiar dacă ar primi el nu trebuie să-l lăsăm noi.

Eu, domnilor, vă declar că în cestiunea aceasta nu sunt nici guvernamental, nici opozant, ci aș crede că tot ce avem mai bun și mai capabil să punem acolo unde sunt interese mari ale României, și dacă sunt undeva interese mari în joc, sunt la Dunăre.[3]

După respingerea unui amendament depus de G. Dem. Teodorescu.[4]

Domnilor, voiesc să spun câteva cuvinte asupra acestei cestiuni a consulatelor noastre în străinătate.[5]

La Constantinopole, noi, după Tratatul de la Berlin, suntem puși în aceeași poziție ca toate puterile europene, și, prin urmare, avem aceleași drepturi pe cari le au celelalte puteri în virtutea capitulațiunilor, prin care s-a recunoscut tutulor puterilor aceleași drepturi, adică: Consulatul nostru are atribuțiuni judecătorești, este chiar tribunal corecțional; merge chiar mai departe.

Când, bunioară, un supus al nostru era în proces cu un supus al altei puteri, atunci îl judeca consulul, dacă pârâtul era supus român. Și, dar, după ce țara la Berlin a dobândit independența, ne-am grăbit să înființăm și noi postul de consul la Constantinopole. Însă cu cât drepturile consulilor noștri s-au sporit la Constantinopole, cu atât au scăzut ale ministrului nostru.

Fiindcă astăzi nu mai suntem vecini cu Turcia decât prin porturile noastre de la Marea Neagră, intereselor Turciei au succedat interesele Bulgariei.

Cred dar că în cursul economiilor ce am avea să facem, ar trebui să ne aruncăm ochii și la aceste consulate, și mai ales la consulatul din Constantinopole. Întâiul secretar al legațiunei noastre ar putea foarte bine să fie consul, și am scădea pe consulul, pe cavașii, în fine toată cancelaria consulatului. Dar aceasta are să formeze obiectul unei legi; îmi permit acum să atrag numai atențiunea ministrului nostru de Externe asupra economiilor ce se pot face. Căci, vă mărturisesc că ministrul nostru din

Constantinopole – ale căruia merite le apreciez – căci a fost secretarul meu la ministerul de Externe, dar postul său acolo este o retragere onorabilă pe care ţara o plăteşte foarte scump. Pentru mine, miniştrii din Belgrad şi Serbia reprezintă mai mult interes decât ministrul din Constantinopole.

Dar să venim la consulate.

Domnilor, dacă este o ţară care a suferit de regimul consular este România – vechea Moldova şi vechea Muntenie.

Noi, cei mai bătrâni, să ne aducem aminte de dureroasa acea epocă când vedeam că la toate tribunalele, de exemplu la Iaşi, era un căprar austriac cu sabie, care se punea şi sta alături cu preşedintele tribunalului, şi chiar alături cu preşedintele Curţei Înalte, al Divanului domnesc. Şi a trebuit ca să vină Grigore Ghica Vodă[6] să ia miniştri tineri cu cari să lucreze pentru a pune oarecum capăt acestei triste stări de lucruri.

Cine nu-şi aduce aminte de acei consuli cari mergeau până şi în camera de chibzuire a judecătorilor, unde discutau şi-şi dădeau avizul.

După ce v-am vorbit de consuli, ce să vă mai vorbesc de staroşti, cari erau peste toată ţara? În fiecare judeţ era câte unul; Udrinsky şi alţii. Încetul cu încetul, lupta generaţiunei noastre cea bătrână a fost ca să putem curma această stare de lucruri. Acum nu mai sunt staroşti, dar sunt viceconsuli.

Ei bine, când noi nu voim să dăm jos acest copaci înalt, care la fiecare creangă are câte un consulat, nu ar trebui oare, măcar acum după 12 ani de la proclamarea independenţei noastre, să reclamăm a fi şi noi consideraţi ca putere suverană, şi să zicem: *do ut des*, adică reciprocitate? Cum, domnilor, sunt consuli austrieci la Vârciorova, la Fălticeni, la Paşcani, la Dorohoi, pretutindeni, şi noi cari avem interese atât de mari la Braşov, Sibiu, Cernăuţi, Suceava, Chişinău, Ismail, Reni, noi acolo să nu avem un consul? Ba s-a întâmplat ceva curios. Am avut un consul la Ismail, unde avem multe interese. Ei bine, consulatul de la Ismail s-a desfiinţat pentru economie. Aveam două consulate, la Rusciuk şi la Ismail; cel de la Ismail s-a dus, şi ne-a rămas consulatul de la Rusciuk.

Interesele noastre de la Rusciuk sunt mai mari decât cele de la Cernăuţi, Braşov? Eu, pe cât ştiu, a fost un moment când guvernul austriac era să ne recunoască acest drept. A fost un conflict la Iţcani unde împiegaţii noştri au fost puşi sub fiare şi duşi între baionete până la Suceava. Guvernul austriac a declarat că erau vinovaţi funcţionarii săi şi i-a depărtat pe toţi, ceea ce a făcut că conflictul s-a înlăturat.

Sunt acum patru ani când am vorbit în această cestiune şi fără voinţa guvernului am căpătat de la Cameră înfiinţare de consulate; însă în bucuria noastră pasionată n-am căutat să dobândim această victorie întreagă, înscriind şi fondurile necesare în budget.

Eu cred că guvernul austriac va înțelege că trebuie să trateze cu noi pe picior egal, şi nu poate să mențină aci la noi acel regim, regim al stărostiei, fără să ni se dea şi nouă dreptul de a avea consuli, conform dreptului ginților. Afară de aceasta avem şi alt drept, dreptul recunoscut şi de Rusia, şi de Austria, avem execuatorul. De câte ori se face vacant un post de vice-consul, să nu dăm execuatorul; şi când vom face aceasta într-un şir de ani, vom scăpa de aceşti consuli; nu vom dobândi ceea ce cerem, dar nu vom da în țară la noi ceea ce nouă nu ni se dă de statele vecine.

Iată pentru ce eu vă rog să dați banii domnului ministru pentru înființare de consulate în Braşov, Sibiu, Orşova, şi pentru Moldova în Suceava şi Cernăuți, iar despre Rusia în Ismail, căci nu cutez a cere aceasta şi pentru Chişinău, care nu este aproape de frontieră şi unde nici alte puteri nu au consuli. Dar la Cernăuți nu ni se poate refuza, pentru că şi Rusia are consul acolo, şi suntem în drept să avem şi noi. La Ismail nu se va opune Rusia, pentru că am avut, dar l-am desființat pentru economie.

Să votăm pentru aceste consulate aceeaşi cifră pe care o dăm la Rusciuk, şi să lăsăm domnului ministru sarcina de a face să fie recunoscute; noi să dăm bani, şi aceşti bani nu vor fi o sarcină pentru tezaur, fiindcă toți comercianții cari au afaceri în oraşele de-a lungul fruntariei-relor de bună-voie vor primi să plătească chiar o dare specială şi vor binecuvânta această nouă sarcină.

Vă rog pe toți, fără deosebire de partid, să primiți propunerea mea, căci este o cestiune națională şi se atinge de suveranitatea noastră; mergem la biserică să celebrăm independența noastră, şi în mijlocul nostru suferim de o stare de lucruri pe care părinții noştri o blesteamau; refuzăm de a fi reprezintați la Braşov, Sibiu şi Cernăuți, pe când suntem reprezintați la Tunis şi la Monaco.

Domnul Al. Lahovari, ministru de Externe: Domnilor, domnul Kogălniceanu propune vreo cinci sau şase consulate noi.
Mai întâi, voi face observațiune domnului Kogălniceanu că domnia-sa este sub impresiunea ideilor ceva cam vechi, când aceste consulate aveau un rol...

În toate cestiunile țărei mele sunt mai nou decât dumneata; sunt din şcoala nouă şi mă țin în curentul progresului.

Replică lui Al. Lahovari, ministru de Externe.[7]

Eu vă conjur, domnilor, să nu închideți discuțiunea, fiindcă cestiunea este mai importantă decât o arată domnul Lahovari.

Am tăcut în toată discuțiunea acestui budget; dar acum domnul Lahovari-mi deschide ochii.

Eu însă nu v-am spus că vechea stare de lucruri în privința consulatelor și stărostiilor străine s-a desființat prin luptele bătrânilor? Că astăzi nu mai merge ca starostele să șeadă alături cu președintele Curței de casațiune, ori cu președintele tribunalului de Ilfov. Dar tot sunt consuli, și ei sunt ofițeri civili, apără în tot momentul pe toți cetățenii lor cari relevă de dânșii. Tot așa dar și cetățenii noștri au dreptul a cere ca persoana lor, ca averea lor, ca comerțul lor, să fie apărate în orașele de lângă fruntarii.

Dacă lucrul este atât de ușor, dacă cestiunea este așa mică, atunci cum Austria și Rusia țin numaidecât să mențină această numire de funcționari, cari înainte când erau starosti nu aveau leafă, ci trăiau din ceea ce puteau să sfănțuiască?

Guvernele acestor două țări au făcut sacrificii mari, au dat lefi mari și au înființat în toate părțile consulatele lor.

Dacă Austria face așa, nu vedeți că cestiunea este mai importantă decât o arată domnul Lahovari?

Am văzut cu ochii mei, când domnul I. Brătianu, mergând la Congresul de la Berlin și trecând pe la Vârciorova, fiindcă nu-l cunoștea că era primul ministru, era să-l pună între baionete spre a-l conduce până la Orșova.

Domniile-voastre câți ați trecut fruntariile nu știți câte supărări și câte neajunsuri aveți? Când sosiți la Brașov și vedeți drapelul nostru fâlfâind, nu simțiți o bucurie, când știți că la orice nevoie aveți unde să recurgeți pentru vreun ajutor?

Întrebați pe evreii de la Rusciuk, să vă spună dacă nu este pentru dânșii drapelul nostru o politică reală și eficace?

Cum voiți altfel să afirmăm puterea noastră către supușii noștri, dacă nu vom avea reprezentanții noștri în toate acele locuri?

Lege? Dar lege este! Aveți lipsă de bani? Dar ce vă faceți să vă îndoiți că noi nu vă vom da? Cereți și suntem gata a vă acorda.

Se zice că suntem în rezbel vamal cu Austro-Ungaria. Dar oare aceasta face ca să nu avem nici un interes acolo? Avem interese pentru vânzarea vitelor noastre; avem interes să facem a nu ni se mai pune acolo atâtea pedice. Toate aceste afaceri sunt date în atribuțiunea acestor reprezentanți.

Eu, domnule ministru, care am luptat alături cu dumneavoastră totdauna în cestiunile naționale, iertați-mă a protesta astăzi în contra modului dumneavoastră de vedere.

Nu cerem ca acești consuli să aibă un rol politic, ci pur comercial, să protejeze comerțul nostru, cum face și Austria.

Dacă este să facem economii, atunci suprimați postul de la Constantinopole, care numai rol comercial nu are. Cunosc pe reprezentantul

nostru de la Constantinopole; este un om demn de toată lauda; să spună dumnealui dacă joacă vreun rol politic. Are interese comerciale, face două, trei raporturi pe an; dar raporturile cari ne vor veni de la consulii noştri din Braşov, din Cernăuţi etc., vor fi mult mai importante, pentru că acolo sunt mai multe interese comerciale române.

Domniile-voastre aţi văzut că în cestiunea budgetului nu am luat cuvântul. Am şi eu poate ideile mele; dar când domnul ministru afirmă politica sa în felul acesta, pe tărâmul comercial şi economic, atunci se deşteaptă în mine, omul vechi, un sentiment de neîncredere, şi declar că voi vota în contra bugetului domniei-sale.[8]

Depune un amendament.[9]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor" 1889/1890, nr. 60, p. 1163, col. 2 – p. 1166, col. 1; p. 1167, col. 3.

NOTE

[1] Înaintea discursului lui K., avusese loc o dispută între Al. Lahovari, ministrul de Externe, şi Gh. Vernescu. Acesta din urmă constatase că ministrul n-a sporit lefurile angajaţilor săi, în schimb le adăugase diurne, ceea ce constituia o mărire indirectă a retribuţiei: „puteţi să spuneţi altfel la barba majorităţii?" K. a intervenit: „Majoritatea nu are barbă".

G. Burghele depusese următorul amendament: „Cer să se înscrie în buget, la cap. IV, suma care era în anul trecut", cu referire la leafa comisarului român în Comisia Europeană a Dunării, sporită acum de la 700 la 1200 lei pe lună. G. Dem. Teodorescu pledase în acelaşi sens, adăugând că sumele „variau" după persoane. G. Burghele şi-a retras amendamentul după susţinerile făcute de K., iar cel al lui G. Dem Teodorescu a fost respins.

[2] Pentru istoricul Comisiei Europene a Dunării, vezi D.A. Sturdza, *Les travaux de la commission européene des bouches du Danube de 1859 à 1911. Actes et documents*, Viena, 1913.

[3] L. Catargi a dat explicaţii suplimentare: Leafa comisarului fusese de 700 lei câtă vreme funcţia o îndeplinea prefectul şi nu avea şi grija navigaţiei la gura Prutului. Acum situaţia era alta, comisarul asigurând ambele îndatoriri.

[4] G. Dem. Teodorescu propusese suprimarea celor 6 000 lei cheltuieli de reprezentare ale ministrului de la Atena.

[5] Textul bugetului ministerului de Externe nu s-a publicat în „Dezbaterile Adunării".

[6] Grigore Al. Ghica, domn al Moldovei între 1849 şi 1856.

[7] Prevenitor, Al. Lahovari precizase că nu-l socotea pe K. a avea „idei vechi" ci a fi „sub impresiunea suvenirilor" din vremea când consulii erau atotputernici; adăugase apoi că înfiinţarea de noi consulate, cerută de K., trebuia făcută printr-o lege anume, ele urmând a avea „un caracter exclusiv comercial".

[8] Bugetul Ministerului de Externe a fost votat de Adunare cu 80 de bile albe şi 32 negre.

[9] K. a depus următorul amendament: „Propunem a se înfiinţa câte un consulat la Braşov, Suceava, Cernăuţi, Ismail şi Sibiu, cu aceleaşi cheltuieli ca şi la consulatul

general din Salonic, în sumă de lei 19.940 pentru fiecare consulat". Alături de el au subscris: C.T. Grigorescu, C.C. Dobrescu, G. Burghelea, G. Softa, M.N. Pacu, Christu, S. Negoescu. Amendamentul a fost respins.

Discurs asupra bugetului ministerului de Interne[*]

Domnilor, în cestiunile locale nu sunt nici pentru, nici contra propunerilor de felul aceleia ce face onor. domn Triandafil[1], dar sunt în drept de a crede că atunci când un conservator vine să se rostească în contra unui prefect conservator, noi liberalii cel puţin trebuie să zicem că aşa este. Onor. domn Triandafil a spus că nu trebuie să ne uităm la persoană, ci să avem în vedere cheltuielile prefectului de la Prahova. Dacă ar fi ca eu să mă uit la persoană, vă asigur că persoana-mi este foarte simpatică şi are un nume care se trage dintr-o floare foarte odoriferantă. (*Ilaritate.*)

Dar eu întreb: Ce are Ploieştii pe lângă Botoşani; şi când vă vorbesc de Botoşani, socotesc că voi fi sprijinit de reprezentanţii de la Botoşani, de domnul ministru de Externe şi de domnul Bobeica, şi se vor uni şi dumnealor cu mine să cerem a face pentru Botoşani ceea ce se face pentru Ploieşti.

Ne-a spus domnul Triandafil că prefectul de la Prahova are cheltuieli de transport mai multe decât ceilalţi.

Mi se pare că comisiunea a încuviinţat această cheltuială; dar să vedem dacă transportul prefectului de Prahova este mai greu ca al celorlalţi prefecţi.

În judeţele unde drumurile de fer sunt răspândite, aceste transporturi sunt mai lesnicioase, mai ales că prefecţii au cărţi de liber parcurs. Dar ia să vedem prefectul de Botoşani, care nu are decât 50 kilometri drum de fer până la Leorda; prefectul de Putna şi alţii, cari n-au deloc drumuri de fer, aceia fac transporturile mai cu greu şi mai mult costisitor.

Dar se zice ca să se dea prefectului de Prahova fiindcă se duce la Sinaia. De câte ori merge la Sinaia? Să punem că merge o dată pe lună, fiindcă dacă ar merge mai des, atunci însuşi M.S. Regele poate că ar vedea cu neplăcere că prefectul, în loc să se ducă în reviziunea judeţului, face act de prezenţă la poarta castelului.

Aşadar, pentru ce să dăm mai mult acestui prefect decât altora?

---

[*] Şedinţa din 19 martie 1890.

Mai văd altceva mai curios; văd polițaiul din Ploiești cu 450 de lei, pe când cel de la Botoșani, cel de la Bârlad au numai câte 200; văd unii copiști cu câte 60 de lei și alții cu câte 150. Aceasta cred că este o anomalie, care a scăpat din vederea domnului ministru de Interne[2], căci domnia-sa, cu spiritul său militar, ar fi făcut o egalitate în solde...

Prin urmare, rog pe comisiune să șteargă aceste diferite adaose, cari încarc bugetul degeaba.

Am mai văzut și altceva; am văzut acolea prefectul de Vâlcea. N-am onoare să-l cunosc...

> *Domnul Al. Lahovari, ministru de Externe*: Este un om foarte cinstit, mult mai cinstit decât acuzatorii și calomniatorii lui.
> *Domnul G. Vernescu*: În Cameră nu sunt nici acuzatori, nici calomniatori.

Acuzator nu am cunoscut în această Cameră decât pe un conservator, unul din cei mai teribili...

> *Domnul Al. Lahovari, ministru de Externe:* Calitatea de conservator nu suprimă pasiunile personale.

Domnule Lahovari, întreruperile ce îmi faci dumneata mă fac să mă îndoiesc de ceea ce susții.

> *Domnul Al. Lahovari, ministru de Externe*: Nu putem să lăsăm ca să se insulte oamenii onești; nici dumneata nu făceai altfel când erai ministru...

Rău faci.

> *Domnul ministru de Externe*: Ba nu fac rău. Și dumneata, când erai ministru, nu lăsai să se înjure funcționarii cinstiți.

Domnule președinte, binevoiți, vă rog, a mă apăra în contra vivacității domnului ministru de Externe. Aș înțelege aceasta de la domnul ministru de Interne, cu care chiar îmi permit a-i spune dinainte că am să mă cert; dar ce are a face domnul ministru de Externe cu prefectul de Vâlcea? Aceasta nu mi-o pot explica decât poate numai pentru că domnia-sa este ales acolo, și pentru că domnia-sa a făcut o călătorie triumfală în acel județ, având pe prefectul înaintea sau înapoia trăsurii.

> *Domnul ministru de Externe*: Când erai ministru de Interne nu vorbeai așa. Să fim mai moderați și să nu se mai maltrateze așa oamenii cinstiți.

N-am zis nici un cuvânt supărător pentru partizanii Domniei-tale.

Domnule preşedinte, binevoiţi a mă apăra, căci altmintrelea sunt în stare a mă apăra singur. Eu sunt în stare să ţin gură domnului ministru de Externe.

Domnul C. Lecca: Are dreptate domnul ministru de Externe să fie cam nervos.

Eu nu cunosc pe domnul Herescu; dar când văd pe domnul Pleşoianu, un om foarte onest, cu care însă nu mă găsesc întru nimic de acord, căci când îi vorbesc ceva de Iaşi pare că i-aşi pune piper la nas (*ilaritate*), căci numaidecât răspunde: Dar duceţi-vă dracului cu ieşenii şi cu evreii voştri, ceea ce însemnează că este atât de local pentru judeţul domniei-sale, încât nu vede nimic mai departe; ei bine, când am văzut că domnia-sa ia cuvântul în această cestiune locală, mi-am zis: S-a trecut cu şaga; dacă cu dumnealui e aşa, ce trebuie să fie, prin urmare, cu liberalii? Am văzut şi pe domnul ministru de Interne cum i-a răspuns, şi vă mărturisesc curat că m-am mirat foarte mult.

Apoi când vine domnul Pleşoianu şi scoate o scrisoare a prefectului, pe care mi-a arătat-o şi mie, şi care – afară numai dacă nu este plastografă – este condamnabilă de sus până jos, căci am văzut că printr-însa-i cerea bani pentru alegeri...

Domnul ministru de Externe: Nu este aşa.

Eu zic că este aşa.

Domnul ministru de Externe: Eu zic nu, şi Camera va judeca.

Majoritatea va judeca? Dar în scrisoare se spune curat: Trimite bani, căci partea dumitale este atâta; s-au făcut cheltuieli la cârciumari, la otelieri...

Domnul ministru de Externe: Întreabă pe domnul Urseanu, care cunoaşte cestiunea.

Domnule preşedinte, este regulament ori nu?

Domnul preşedinte: Vă rog, domnilor, să nu mai întrerupeţi; căci dacă întrerupeţi, nu mai terminăm niciodată; lăsaţi să continue oratorul şi veţi răspunde la rândul domniilor-voastre.

Înţeleg pe domnul Manu, dar nu înţeleg pe domnul ministru de Externe să mă întrerupă cu supărare. Ce? Am atins cu ceva relaţiunile diplomatice? M-am atins de agenţii dumneavoastră întru ceva? Pentru ce vă mâniaţi când vorbesc în privinţa prefectului de Vâlcea, care atârnă de ministerul de Interne? Cum aţi fost cu inima rece la atâtea şi atâtea cestiuni cari nu mă priveau, pentru ce nu sunteţi acum, şi pentru ce vă

aprindeți așa? Eu nu am fost în Vâlcea, nu cunosc pe domnul Herescu, și să mă ferească Dumnezeu să atac onoarea domniei-sale; dar am văzut scrisoarea domniei-sale, mi-a arătat-o domnul Pleșoianu, și ministru ce face? În loc să cerceteze cazul și să vadă dacă acel prefect a fost casier în alegeri, și dacă constata că s-au luat bani la alegeri, a doua zi trebuia să-l poftească să se ducă, domnul ministru, în loc de a face așa, vine și zice: Domnule Pleșoianu, rău faci dumneata că ataci pe acel prefect, care poate să-ți ceară satisfacțiune. Apoi domnului Pleșoianu, care este un om de 70 de ani, să-i ceară satisfacțiune? Dacă este așa, de ce v-ați scandalizat fiind în opoziție, când domnul I. Brătianu a zis că nu are nevoie de armată, că sunt destui cetățeni cari văd ca domnia-sa și că-l vor apăra? Domniile-voastre atunci ați zis că întărâtă poporul și că-l îndeamnă la răzbunări și ucideri. Va să zică, un deputat nu poate vorbi, nu poate să se atingă de faptele unui prefect, ca să nu fie chemat la satisfacțiune. Eu contra prefectului nu am alt mijloc decât cu ocaziunea budgetului să zic: Prefectului de Vâlcea nu-i dau un ban; faceți cum veți ști; dar eu prefectului de Vâlcea nu-i dau un ban. Domnul Manu știe foarte bine că prefectul a făcut ceea ce nu trebuia să facă; dar domnia-sa, în loc să cheme pe prefect să-i spună: Te dau afară, pentru că ai îndemnat poliția la uneltiri și răzvrătiri, cum se constată din scrisoarea prin care ceri parale, îl califică de bun prefect. Apoi ce fel de administrator este acela?

Eu am fost luat înainte; eu nu aveam de gând să vorbesc astăzi. Voiam să am o conversațiune respectuoasă cu domnul președinte al Consiliului, și era să-i zic: Ia să vorbim noi acum bătrânii, adică eu bătrânul cu dumnealui care este mai tânăr, noi suntem bătrâni; eu voiam să zic domnului președinte al Consiliului: Ce fel de guvern este acesta? Unde avem să mergem pe calea aceasta? Credeți că țara are să rabde până în sfârșit ca să aibă prefecți cari să ceară bani pentru alegeri? Omul acela nu merită să fie prefect... (*Zgomot.*)

Nu mă mai întrerupeți cu atâta larmă, căci eu vorbesc mai mult în cestiune de lege, și când văd pe domnul Triandafil că vine și apără niște cheltuieli cari nu au alt scop decât a da câteva reprezintațiuni la Sinaia, eu nu pot să aprob niște asemenea cheltuieli, și rog pe domnul prim-ministru să nu le susțină și să se hotărască a avea aceeași măsură și aceeași dreptate pentru toți prefecții, și a egaliza posturile de comisari, polițai și celelalte. Iar cât pentru prefectul de Vâlcea și cel de Putna, îl rog și îl conjur, în interesul chiar al autorității domniei-sale morale, să scape județele acestea de o administrațiune care este atât de compromisă.[3]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, no. 62, p. 1223, col. 3 – p. 1224, col. 3.

NOTE

[1] Gr. Triandafil ceruse menținerea sumei pentru cheltuieli de reprezentare acordate prefectului de Prahova, Garoflid, deoarece era vorba de un județ însemnat. Ploieștii aveau 30 000 de locuitori, Sinaia era reședința familiei regale ș.a. C. Dobrescu – Prahova citise în Adunare un articol din foaia conservatoare „România" în care erau denunțate abuzurile prefectului.

[2] Gl. George Manu, care era și prim-ministru.

[3] Amendamentele depuse de C. Dobrescu-Prahova, Gr. Triandafil și N. Nicorescu prin care cereau diferite reduceri de apuntamente în județe au fost toate respinse.

Asupra organizării serviciului sanitar[*]

Domnilor, n-am să intru în amănunțimile cestiunei, cum a tratat-o domnul Dobrescu.[1]

Vă mărturisesc că aceasta e mai presus de puterile mele, și mi-ar trebui studii speciale ca să o pot face. Dar mi-aduc aminte de o cestiune pe care am tratat-o anul trecut, și despre care guvernul mi-a promis că se va ocupa. E vorba de pelagră. Pelagra e una din boalele cari bântuie mai mult populațiunile rurale. Anul trecut, după un raport al medicilor, rezultă că erau 10.000 pelagroși; alții susțineau că acest număr e îndoit. Domnul Rosetti, când era ministru de Interne, a însărcinat pe un doctor capabil și conștiincios, dr. Neagoe, să facă o excursiune în Europa și să cerceteze stabilimentele create pentru această boală. El a făcut o călătorie de vreo 6 luni, și a înfățișat o scriere, care sunt sigur că e de valoare, fiindcă o văd tradusă în nemțește și italienește, și chiar multe autorități au recomandat-o guvernului italian ca să servească de călăuză; anul trecut, după propunerea mai multor deputați, s-a dat guvernului o sumă de 500.000 franci ca să se creeze spitale anume pentru pelagră.

E adevărat că unii din medici s-au pronunțat contra; aci e știință, eu sunt profan, dar faptul e că văd pe Austria, unde numărul populațiunei e așa de mare, și unde nu sunt decât 860 de pelagroși, și încă s-a înființat un stabiliment anume. În Italia există o sistemă întreagă; acolo s-a constatat că se vindecă mai cu ușurință pelagra când se pun bolnavii în stabilimente anume, și li se dă o ocupațiune, mai ales agricultura. Ei bine, toate aceste cestiuni erau de studiat. Eu nu văd nimic până astăzi. Cred că spitalele ordinare nu pot fi folositoare pentru pelagră. Trebuie spitale deosebite, și vindecarea depinde în mare parte de hrană, aer și ocupa-

[*] Ședința din 20 martie 1890

țiune. De aceea fac întrebare domnului ministru de Interne dacă crede că a venit momentul să ne ocupăm serios de vindecarea acestui rău, care a început a decima populațiunile noastre rurale.

Fiecare din noi avem în gură numele populațiunii rurale, binele ei, dar ne mărginim a face fraze aci, a veni fiecare cu rețete, dar în fapt nu e nimic. Eu nu vin cu rețete, dar fac următoarea observațiune: Noi n-am consultat resursele; am zis că este necesar ca sănătatea, igiena populațiunii rurale române să formeze obiectul preocupațiunilor guvernului. Avem serviciu medical organizat și în Stat, și în județ, și în plasă. Domnul Dobrescu a pus o idee foarte bună, ca să se facă casă de sănătate și prin sate. Nu o repudiez, dar în fapt ceea ce cer eu este să ne ocupăm serios de această cestiune. Vedem că populațiunea noastră cea adevărat românească scade din zi în zi, populațiunea sătească mai cu seamă, și e natural aceasta când familiile sunt așa de slăbite, încât nu produc decât copii debili, și de aceea o mortalitate teribilă decimează populațiunea noastră. Trebuie dar să ne îngrijească foarte mult această stare de lucruri. Guvernul să numească o comisiune compusă nu numai de medici, dar și agricultori și de țărani, pentru că astăzi ne găsim în fața unui flagel care amenință să ia proporțiuni din ce în ce mai alarmante.[2]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 62, p. 1233, col. 1-2.

NOTE

[1] C. Dobrescu-Argeș spusese că țara nu duce lipsă de legi și regulamente dar acestea nu se aplică. Consiliul de igienă și salubritate publică e necunoscut, fiind un simplu birou de înregistrare. Medicii „de arondisment", plătiți de județ, sunt supuși arbitrariului funcționarilor locali. De aceea acolo se adună toate mediocrițile. Așa, unul și-a tratat pacientul pentru o boală de sânge cu acid azotic, încât acela „a fugit despuiat și țipând pe strade ca un nebun". Altădată a dat bolnavului stricnină în loc de chinină. Serviciul medical în „nenorocita provincie" e plin de „paraziți... maniaci... nulități" care fac „bărbierie de medicină". El cerea deopotrivă controlarea serviciului moașelor înființat în urmă cu șapte ani. Dr. Cantemir constatase că 35% din țărănci aveau sechele postnatale. C.D.-Argeș făcuse apoi un tablou sumbru al satului românesc: case insalubre, absența apei potabile, murdărie, școli, biserici, cârciumi infecte sub raport igienic. Pelagra, sifilisul decimau populația. Farmaciile erau de fapt un dulap cu trei sticle de purgative. Poliția sanitară era „o ficțiune". El ceruse combaterea pelagrei, anchete sanitare pe zone, statistica locuințelor insalubre, înființarea de „case de sănătate" comunale cu „infirmiere sătești".

[2] Toate amendamentele privind alocarea de fonduri pentru: Controlul porumbului înainte de a fi dat în consum (I. Nădejde), extinderea lazaretului de pelagroși de la Dorohoi (G. Burghelea), construirea a cinci noi spitale rurale (G. Duca) au fost respinse.

SESIUNEA EXTRAORDINARĂ 1889–1890

Despre activitatea Epitropiei Spitalului Sf. Spiridon din Iaşi[*]

Domnii mei, eu vă rog foarte mult să nu închideţi discuţiunea, pentru că în discuţiunea ce a urmat până acum nu a fost tratată tocmai cestiunea de principiu[1]; puţin vă importă domniilor-voastre, puţin importă naţiunei, dacă domnul Bastaki sau domnul Sculy au fost osândiţi pentru o eroare comisă[2], când ştiţi că cei mai iluştri medici sau chirurgi ai Europei au comis câte o eroare.

Eu, domnilor, sunt în poziţiune să împac şi pe onor. domn Holban şi totdodată şi pe studenţi, şi să împac şi universitatea; pentru că eu, ca fondator al universităţii de Iaşi, negreşit în numele Domnitorului Alexandru Ioan I, nu pot decât a apăra interesele acestei universităţi, precum asemenea am apărat întotdauna autonomia mărginită a spitalelor. Aci chiar în Bucureşti am găsit averile lor luate şi date visteriei, şi le-am dat înapoi; prin urmare nu mă puteţi bănui că aş fi pentru ştirbirea independenţei Epitropiei spitalelor. Eu sunt mai mult în poziţiune de a ridica cestiunea acolo unde trebuie a fi pusă, pentru că nu voi intra în amănunţimi şi înjosiri, ca să arăt care este cauza că cutare doctor sau cutare epitrop este nemulţumit, nici să examinez cestiuni de acelea de administraţiune, dacă Epitropia spitalelor are dreptul de a controla primirea sau neprimirea bolnavilor.

Eu am cerut cuvântul când am auzit pe onor. domn Holban zicând, în mijlocul acestei Camere şi în faţa guvernului, că Epitropia spitalelor este o instituţiune privată. Instituţiune privată spitalele ţărei, fundate de Domni înainte chiar de Regulament, puse sub controlul Statului, epitropii numiţi de guvern, destituiţi de guvern, budgetele întărite de ministru, budgetele trimise la Cameră, cheltuielile verificate de Curtea de compturi, subvenţiuni date de Stat, toate acestea constituiesc o instituţiune privată! Când ştim că până şi un copist nu se poate numi la spitale decât cu aprobarea guvernului, şi se zice că aceasta e o instituţiune privată!

---

[*] Şedinţa din 18 aprilie 1890.

Apoi, noi, cari cerem pentru noi toată independența, cari zicem că suntem instituțiune privată, avem oare dreptul să facem tot ce voim, fără ca guvernul și Camera să ne controleze?

Ne plângem acum că cutare profesor nu-și înțelege bine misiunea și datoria sa; ne plângem că studenții s-au revoltat; dar această cestiune a studenților nu de astăzi datează, și eu unul niciodată n-am încuviințat grevele. Dar oare când noi eram în opozițiune nu am contribuit și noi întrucâtva la formarea acestui curent în spirite? Și acum bine facem de lovim acolo unde ar trebui să fim mai puțin aspri? Cum! Un student primește palme de la un intendent, de la un cumpărător de zarzavaturi, și cereți de la acele inimi generoase, cari simt ofensa mai mult decât noi bătrânii, le pretindem să întoarcă fața ca să primească și pe partea cealaltă palme?

Vă rog să nu faceți din aceasta o cestiune de majoritate sau de minoritate. Nu vă faceți iluziuni; cestiunea spitalelor este o cestiune mare, mai ales în Iași, și aș putea zice în întreaga Moldovă. Toți țin la spitale, și avem interes să știm noi mai cu seamă, Camera, unde este greșeala? Eu nu găsesc că este greșeală în cutare sau cutare individualitate; greșeala este poate, cum a zis domnul Panu[3], în chiar starea lucrurilor cum sunt astăzi; dar tocmai pentru ca să putem constata adevărata cauza a răului, tocmai de aceea mă unesc cu propunerea domnului Ionescu de a se numi o anchetă parlamentară.

În urma anchetei, se va vedea unde este dreptatea.

Poate că eu cunosc mai multe decât oricine, dar nu mă pronunț; eu mă uit mai sus. Zic numai că Statul nu poate face acum spitale noi pe seama sa.

Dar acolo unde sunt facultăți de medicină, trebuie să existe și spitale. În alte părți, în Paris, în Viena, unde există facultăți de medicină, spitalele sunt ele ale universităților? Nu.

Cestiunea aceasta este mare; ea trebuie lămurită, și până ce nu veți numi o anchetă, nu veți putea hotărî nimic. Cestiunea aceasta nu se poate rezolva prin bile albe și bile negre. În adevăr, când vedem că se insultă studenții de la universitate, și când vedem că se atacă femei, vă mărturisesc că aceasta mă face să mă speriu.[4]

Trebuia ca șeful superior al Epitropiei să oprească de a se comite asemenea fapte. Lucrurile dar au mers departe.

Orașul Iași n-a încetat, domnilor, de a fi a doua capitală a țării. Vă conjur, încă o dată, lăsați discuțiunea liberă; dar voiți să o închideți cu majoritate? Faceți-o, nu vă opuneți însă la primirea unei anchete parlamentare, care să meargă să vadă de care parte este răul.[5]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 70, p. 1387, col. 2 – p. 1388, col. 1.

NOTE

[1] Discuția pornise de la o interpelare a lui C. Lecca. Acesta îl întrebase pe ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice ca măsuri intenționa să ia în urma desființării de către Epitropia Sf. Spiridon a clinicilor universitare, cu tot protestul studenților și al profesorilor Facultății de Medicină din Iași.

[2] A.D. Holban, unul din epitropii așezământului, spusese că totul a pornit de la „interese meschine și josnice". Epitropia încercase să aducă mai mulți medici la spitalele ei, dublase (la opt) numărul intendenților – toate acestea fără o obligație expresă de sprijinire a Facultății de Medicină ci numai din bunăvoință. Apoi descrisese situația mizerabilă a Epitropiei până la venirea lui și ce măsuri luase. Ele n-au plăcut dr. Sculy Logothetides (șeful clinicii de chirurgie) și dr. Bastaki (șeful clinicii de obstetrică); ei au început „să braveze" ordinele Epitropiei, ceea ce a dus la „creșterea anarhiei". A amintit apoi de operații ratate efectuate de dr. Sculy și de destituirea acestuia. Bastaki și-a lichidat clinica și a plecat la București, reclamând apoi că Epitropia i-o desființase.

[3] G. Panu constatase o situație anormală. Facultatea de Medicină din Iași avea doar localul pentru cursuri, în rest, pentru lucrări practice, era dependentă de „instituții aproape autonome", cum era Epitropia Sf. Spiridon. Aceasta impunea condiții de colaborare încât profesorii care nu erau și medici în spital erau defavorizați. Studenții sufereau din cauza acestor restricții. Ceruse ministrului Cultelor ca statul să plătească serviciile oferite de Epitropie Facultății de Medicină pentru a putea impune un sistem echilibrat de lucru.

[4] Soția lui A. D. Holban primise scrisori de amenințare.

[5] S-a votat o anchetă parlamentară.

Raport asupra proiectului de lege „pentru pensiunile împiegaților civili și eclesiastici"[*]

Domnilor deputați,

Secțiunile domniilor-voastre au luat în dezbatere proiectul de lege pentru pensiunile împiegaților civili și eclesiastici; delegați au fost:

Pentru secțiunea	I	Domnul	M. Kogălniceanu
"	II	"	Economu
"	III	"	Ulyse Boldescu
"	IV	"	C. Arion
"	V	"	N. Voinov
"	VI	"	G. Softa
"	VII	"	Poenaru-Bordea.

[*] Ședințele din 18-21 aprilie 1890

Domniile lor mi-au făcut onoarea de a mă numi raportor.

Comitetul delegaților s-a întrunit în mai multe rânduri spre a lua în cercetare atât proiectul cât și deosebitele amendamente și propuneri făcute în secțiuni; la una din întrunirile noastre a binevoit a lua parte și domnul ministru de Finanțe.

Domnilor deputați,

Proiectul de lege actual are de scop de a modifica în mai multe puncte legea organică din 1868; comitetul delegaților nu a stat un moment la îndoială spre a nu recunoaște că legea actuală este o binefăcătoare modificare a defectelor legei din 1868, și o îndreptare în parte a strâmbătăților strecurate în acea lege, mai ales în privința soției și copiilor funcționarului decedat. Recunoaștem dar cu toții, fără osebire de opiniuni politice, că noul proiect de lege este un adevărat progres asupra legei vechi, și că atât funcționarii, cât și pensionarii așteaptă cu nerăbdare votarea și punerea în aplicațiune a acestui proiect. Tot așa însă trebuie să recunoaștem că noul legiuitor s-a oprit de a face să dispară cea mai mare nedreptate, adevărata spoliațiune care se găsește la finele legiuirei din 1868; voiesc a vorbi de repartițiunea ce se impune pensionarilor a golului întâmplător în resursele bugetare ale Casei pensiunilor.

Dar mai înainte de a trata îndeosebi și pe larg cestiunea reținerilor și a repartițiunilor, dați-mi voie, domnilor deputați, să vă arăt în scurt deosebitele amendamente ce s-au înfățișat în secțiuni:

În secțiunea I, la discuțiunea asupra articolului 5, s-a hotărât suprimarea lui.

Ea a încuviințat asemenea suprimarea aliniatului al doilea de la articolul 9, rămânând prin urmare numai aliniatul întâi de la acest articol.

Ea a primit ca art. 21 să se înlocuiască prin un amendament propus de domnul Gh. Robescu și anume în coprinderea următoare: „Contestațiunile contra deciziunilor comisiunei se vor judeca în apel la Curțile de apel, cu drept de recurs la Curtea de casațiune conform dreptului comun; contestațiunile se vor adresa la Curtea de apel în circumscripțiunea căreia se află domiciliat pensionarul".

La art. 26 secțiunea a respins, prin paritate de voturi, amendamentul propus de subscrisul, de a se desființa reținerea de 18% asupra pensiunilor de serviciu, a celor viagere, asupra recompenselor naționale, indemnizațiunilor și compensațiunilor, și de a se adăugi aceste diferite categorii de pensionari la aliniatul *a* din susnumitul articol 26, astfel încât aliniatul *a* să fie redigiat în următorul chip:

„Reţinerile de 10% asupra retribuţiunilor tutulor funcţionarilor şi pensionarilor civili şi eclesiastici, precum şi asupra ajutoarelor viagere, recompenselor naţionale, indemnizaţiunilor şi compensaţiunilor".

Tot la art. 26 secţiunea a admis un amendament propus de domnul Gh. Robescu, adică ca jumătatea din leafă să fie plătită în două rate, o pătrime în prima lună a numirei, şi a doua pătrime în a doua lună.

Tot la acest articol majoritatea secţiunei a primit un amendament, propus de mai mulţi membri ai secţiunei, de a nu se face nici o reţinere la pensiunile de la o sută lei în jos pe lună.

Domnul M. Balş a propus, şi secţiunea a adoptat un amendament la aliniatul *f* al art. 26, coprinzând ca subvenţiunea din partea Statului, în măsura trebuinţei, să se fixeze în budgetul fiecărui an.

La finele legei secţiunea a respins două amendamente propuse de domnii Em. Protopopescu Pache, Negoescu Christu şi I.M.C. Epureanu, în următoarea coprindere:

1) „Consiliile judeţiane şi comunale vor regula drepturile respective ale funcţionarilor lor pentru pensiuni, dacă acestora li s-au făcut sau li se vor face reţineri, după regulele şi drepturile coprinse în această lege, care servă de lege de pensiuni şi acestor autorităţi.

2) Consiliile judeţiane şi comunale, cari vor adopta dispoziţiunile prezentei legi prin un regulament în formă de administraţiune publică, o vor putea aplica funcţionarilor lor."

Secţunea II a primit proiectul de lege cu unanimitatea membrilor prezenţi.

Secţiunea III a primit amendamentul domnului U. Boldescu la art. 10, ca pensiunile pentru fete să li se acorde până la vârsta de 25 ani.

La art. 20 ea a încuviinţat suprimarea cuvintelor: „se vor supune aprobărei Majestăţii Sale Regelui".

La art. 27 s-a admis un amendament, ca diurna membrilor din comisiune să fie numai de 20 lei, iar lucrarea acestei comisiuni să fie mărginită numai la maximum de o lună pentru fiecare sesiune.

Secţiunea IV a primit, ca amendament la art. 3, urcarea vârstei de la 54 la 55 ani. Domnul Pătărlăgeanu, asupra acestui articol, a susţinut ca secţiunea să aibă în vedere că acest articol, raportându-se la toţi funcţionarii, trebuie să se gândească şi la femei, a[l] căror drept la pensiune ar fi prea târziu de s-ar regula după vârsta cerută funcţionarilor bărbaţi,

deoarece din cauza slabei lor constituțiuni sunt foarte uzate la vârsta de 45 ani, necum la 50. Această propunere respingându-se, domnul Pătârlă-geanu şi-a rezervat dreptul de a-şi susține părerea în şedință publică.

La art. 5 domnul Arion a propus şi secțiunea a adoptat ca la aplicarea acestui articol să se respecteze legile speciale cari prevăd o altă determinare de vârstă.

La art. 10 secțiunea a admis ca la aliniatul al duoilea, după cuvântul „legitim" să se adauge şi „legitimați".

La art. 19 secțiunea a primit ca unul din cei trei pensionari chemați a complecta comisiunea de constatare a drepturilor la pensiune să fie înlocuit prin primul-preşedinte al tribunalului.

La art. 29 domnul Arion a propus şi secțiunea a primit ca să se intercaleze la rândul al 7-lea, după cuvintele „serviciele publice", următoarele: „înainte de a fi exercitat dreptul lor"; şi apoi la sfârşit să se adauge următorul aliniat: „Acelaşi drept îl au urmaşii foştilor funcționari cari se vor fi aflat în această categorie, în limitele prevăzute de capitolul al doilea al legei de față".

Secțiunea V a admis proiectul cu următoarele amendamente:

Articolul 3 să se suprime.

La art. 5 să se adauge „afară de aceia pentru cari această facultate este regulată prin legi speciale".

La art. 9 secțiunea a adoptat următorul amendament al domnului D. Alexandrescu: „Se exceptează funcționarii cari au servit Statului timp de 30 ani".

La art. 15 secțiunea a admis următorul amendament al domnului Focşăneanu: „Dacă funcționarul sau pensionarul care încetează din viață nu lasă nici soție, nici copii, dar are o mamă văduvă şi săracă sau un tată care nu e în stare a-şi câştiga prin munca sa mijloace de viețuire, acea mamă sau acel tată va avea drept la jumătatea pensiunei cuvenită fiului său; dacă funcționarul lasă o soție fără copil şi o mamă văduvă, sau un tată în starea arătată mai sus, atunci pensiunea cuvenită pensionarului mort se va împărți între soția şi părintele lui supraviețuitor, primind fiecare câte o jumătate, soția până la a ei remăritare sau încetare din viață".

La art. 21 secțiunea V a primit un amendament al domnilor Alexandrescu şi Drăghici, modificător al art. 21, în următoarea coprindere: „Contestațiunile pentru dreptul la pensiune se vor judeca de urgență de Curțile de apel în circumscripțiunea cărora domiciliază petiționarul. Termenul apelativ va fi de o lună de la primirea deciziunei comisiunei."

La art. 26 secțiunea V a adoptat amendamentul domnului Focșăneanu, propunând a se adăuga că atunci când suma necesară pentru plata pensiunilor se va micșora, cifra reținerilor de 18% să se reducă și ea în proporțiune din an în an. S-a mai primit la art. 26, aliniatul *e*, un amendament al domnului Alexandrescu „ca reținerile să se facă numai de la pensiunile mai mari de 100 lei pe lună".

S-a mai primit un al treilea amendament al domnului Tzoni că „reținerile pensionarilor să fie de 15% în loc de 18%".

Art. 28, după propunerea domnului Alexandrescu, s-a modificat ștergându-se cuvintele „chiar dacă titularii nu-și vor fi exercitat încă dreptul la pensiune".

La secțiunea VI, și anume la art. 1, s-a respins amendamentul domnului Apostoleanu, care cere de a se da pensiuni numai la persoane cari nu au avere; la art. 2 s-a votat amendamentul domnului Pallade, că maximum pensiunei să fie de 7.000 lei, în loc de 9.000 ca în proiect.

La art. 3 s-a respins amendamentul domnului Miclescu Ion, de a se menține etatea la 60 ani, cum este în legea actuală, în loc de 54 cum se propune în proiectul nou.

Secțiunea a respins art. 5.

Art. 16 s-a admis, respingându-se propunerea domnului Lascar Catargi, care susține menținerea organizării actuale a Casei pensiilor.

La art. 20 s-a admis un amendament, că „o pensiune o dată declarată, nu mai poate fi adăugată".

Art. 21 s-a amendat în sens că, în contra deciziunei comisiunei, partea nemulțumită va putea face apel la Curtea de apel în circumscripțiunea căreia își are domiciliul în termen de zece luni de la notificare. La acest articol domnul Softa a prezentat un amendament de a se scuti de timbru aceste apeluri; amendamentul însă a fost respins.

Art. 25 s-a respins.

Art. 26 s-a admis întocmai după proiect, respingându-se amendamentul domnului Pallade propus la litera *b*, „că în loc de jumătate din leafă pe luna dintâi să se tragă în folosul fondului pensiunilor un sfert din leafa celor din nou numiți pe cele dintâi două luni".

La art. 27 s-a admis amendamentul ca să fie diurna de 20 lei pe zi pentru toți membrii din consiliu, respingându-se amendamentul domnului Miclescu, de „a nu se da diurna decât membrilor pensionari, iar nu și funcționarilor", precum și amendamentul domnului Pallade, de a se da diurna acestor din urmă numai pe jumătate.

Secțiunea VII a admis proiectul de lege întocmai cum a fost prezintat de guvern, reducând numai vârsta noilor pensionari la 50 ani, şi suprimând aliniatul 2 de sub art. 9.

Domnilor deputați,

În acestea se încheie modificările cari în secțiuni s-au propus, şi unele s-au admis a se introduce în proiectul de lege al pensiunilor prezentat de guvern.

Acum îmi aparține a vă arăta cari din aceste amendamente s-au adoptat de comitetul delegațiilor domniilor-voastre; ele figurează într-o rubrică pusă în fața articolelor corespunzătoare din proiectul guvernului.

Fiind cele mai multe din ele de un ordin secundar, eu nu cred că este de trebuință a le justifica în special unul după altul înaintea domniilor-voastre. Aceasta o voi face în cursul discuțiunei. Dar sunt dator a supune în special luării aminte a domniilor-voastre un punct principal, care pot zice că primează tot proiectul. Înțeleg aici reținerile cari se fac din cifra pensiunei acordate o dată, inovațiune care s-a introdus pentru întâia dată prin legea din 1868, şi care, din nenorocire, se păstrează şi în proiectul de față.

Permiteți-mi, domnilor deputați, a studia cu domniile-voastre mai de aproape cestiunea reținerilor şi a repartițiunilor şi, ca să nu fiu taxat de parțialitate, a recurge la expunerea de motive care vi s-a supus o dată cu proiectul de lege, şi a lăsa pe însuşi domnul ministru de Finanțe să vă expună origina reținerilor şi a repartițiunilor exorbitante, cari în unii ani au absorbit peste a patra parte din totalul pensiunei.

„Legiuirile noastre, în materie de pensiune, zice onor. domn Germani, datează din timpul Regulamentului Organic. Regulamentul Organic al Valahiei se rosteşte, la art. 27, că stăpânirea socoteşte drept a sa osebită datorie a răsplăti slujbele ce se fac Statului, când folosința şi îndelungarea lor cer o asemenea mărturisire de recunoştință. În Regulamentul Moldovei, capitolul 3, anexa lit. *e*, se rosteşte că pentru alcătuirea pensiilor se stabileşte ca Casa pensiunilor să fie împărțită în două ramuri; una pentru plata scutelnicilor, iar alta regularizatoare de pensia cuvenită acelor ce, prin slujbe însemnate şi de folos pământului, se vor face vrednici de o răsplătire mulțumitoare."

„Din termenele acestor nouă legi, adaugă domnul ministru de Finanțe, rezultă că pensiunile erau considerate ca *o recompensă* ce se acorda funcționarilor Statului. Ea nu era subordonată absolut nici unei condițiuni de vârstă, nici unei rețineri, şi se plătea de casa Statului." Iată

o definiţiune exactă a ce însemnează în România pensiunea dată funcţionarului. Ea este considerată ca o răsplătire ce se acordă funcţionarului Statului, întocmai precum este în toate statele europene. Domnul ministru o recunoaşte aceasta. Cum este ştiut, înaintea legei de la 1868, pensiunile erau votate de puterea legiuitoare şi sancţionate de Domn. Ele erau înscrise în cartea mare a datoriei publice; aşa ele deveneau o proprietate sacră a pensionarilor, ca orice altă proprietate. De aceea în mai multe ţări vedem că însăşi Constituţiunea, prin anume dispoziţiuni, garantează pensiunile ca o adevărată proprietate a titularului, şi totodată ca *o datorie a Statului*. Aşa şi la noi Constituţiunea, pornind de la acest mod de a privi pensiunea ca o proprietate, dă drept pensionarilor de a figura de drept ca alegători în colegiul al doilea pentru Adunare, şi acelora cari primesc o pensiune minimum de 1.000 lei anual, de a fi înscrişi în colegiul al doilea pentru Senat. Domnul ministru mai recunoaşte apoi că numai pentru că Statul nu a mai putut face faţă plăţei tutulor pensiunilor, adică n-a putut face faţă angagiamentelor sale, a fost nevoit de a recurge la reţineri din retribuţiunile împiegaţilor şi mai apoi şi la repartiţiunea neajunsului între pensionari. „Necesitatea absolută, zice domnul ministru, ce se simţea de a se pune capăt împovărărilor Tezaurului izvorâte din liberalitatea legei vechi în ceea ce priveşte pe funcţionarii din partea României de dincoace de Milcov; de altă parte, cuviinţa de a face să înceteze nedreptatea funcţionarilor de dincolo de Milcov, căci legea din Moldova era mult mai în dezavantagiului funcţionarilor decât acea din Muntenia, şi, în fine, înlesnirea cu care s-au acordat pensiunile au provocat admiterea legei din 1868. S-a crezut, zice domnul Germani, cu o francheţă care-i face onoare, că prin condiţiunile grele şi adeseori neechitabile impuse pentru dobândirea unui drept la pensiune, şi prin câteva resurse noi ce s-au acordat Casei pensiunilor înfiinţată prin acea lege, Statul era să fie scutit de orice sarcine noi, şi că nu va avea să mai plătească decât o subvenţiune de 5.000.000 lei vechi, sau 1.851.851 lei noi, bani 85 pe an." Cea mai puternică resursă ce se adoptă în 1868 pentru a scuti pe Stat de a da în întregime fiecărui pensionar pensiunea ce i se acordase, fu măsura nedreaptă şi fără precedent la vreo lege de pensiuni din alte ţări, de a se trage neajunsul din însuşi pensiuni, între alte cuvinte de a se lovi pensiunile cu o scădere, care, cum am zis, a ajuns câteodată până la 25%. Cu drept cuvânt dar această măsură s-a comparat cu ceea ce se face la falimente când, activul neacoperind pasivul, creditorii sunt osândiţi a primi repartiţiunea cu scăderi din capitalul lor mai mult sau mai puţin împovărătoare.

Domnilor deputaţi, am făcut parte din Camera din 1868 care a votat acea lege, ce din ziua zămislirei ei şi până astăzi a fost acoperită de blestemurile pensionarilor şi de lacrămile văduvelor şi copiilor funcţionarilor. Domnul ministru nu ascunde acest trist adevăr: „Legea este nedreaptă, mai cu seamă pentru soţia şi copiii funcţionarului decedat, din cauza prea lungilor termene după cari se poate dobândi dreptul la pensiune". Domnia-sa se opreşte aci; daţi-mi voie ca eu, care, cum v-am zis, am fost dintre legiuitorii din 1868, să vă spun că nu lungile termene a acordării pensiunilor sunt păcatul cel mai mare al acelei legi, ci nedreptele reţineri şi repartiţiuni cari ilustrează această lege. Şi atunci ca şi acum se opunea drepturilor pensionarilor fantomul deficitului tezaurului, neputinţei Statului de a-l acoperi. Se chibzuiau mijloace felurite, expediente unele mai surprinzătoare decât altele, pentru a nu se împovăra Statul cu obligaţiunea de a acoperi neajunsul. Atunci unii din noi au venit cu propunerea ca însuşi pensionarii să-şi acopere neajunsul pensiunilor lor, şi se rosti *repartiţiunea*. Cuvântul *„Evrika"* era zis; repartiţiunea se vota cu aplauze, şi se credea că cestiunea pensiunilor era sfârşită pentru secole, şi că tezaurul era în fine liberat de o sarcină împovărătoare!

Dacă această lege era dreaptă, dacă ea respecta drepturi câştigate, dacă chiar tezaurul public era în viitor scutit de noi sacrificii, nici nu fu vorba!

În de afară de Parlament, 22 ani legea a dat loc la multe şi drepte protestări! Domnul ministru Germani însuşi zice: „Experienţa a dovedit că Casa pensiunilor, astfel cum a fost înfiinţată prin legea din 1868, departe de a putea subsista prin resursele ce i s-au acordat şi de a deveni, după cum se credea, o adevărată casă de retragere, fructificând reţinerile ce se vărsau din retribuţiunile împiegaţilor, a avut o continuă trebuinţă de ajutorul Statului spre a acoperi deficitele ce regulat se produceau". Domnul ministru a trecut sub tăcere deficitele ce reţinerile şi repartiţiile făceau anual în budgetele particulare ale bieţilor pensionari. Preocuparea tutulor dar era de a pune capăt acestei triste stări a lucrurilor, anormală şi nelegală. Strigătele pentru modificarea legei s-au pornit de a duoa zi după publicarea ei, şi an pe an au dobândit un răsunet mai mare. Principala reformă ce se cerea privea mai cu deosebire reţinerea şi repartiţiunea; de aceea aceste reforme s-au şi introdus în legile speciale, cari mai târziu s-au făcut pentru pensiunile funcţionarilor Căilor ferate române şi pentru pensiunile militare. După întâiul aşezământ, funcţionarii Căilor ferate nu sunt restrânşi decât la plata unei cotizaţiuni de 5 % din lefurile lor fixe pe fiecare lună (art. 4). Spre întregimea fondului trebuitor pentru acoperirea

pensiunilor. Statul dă o subvenţiune anuală de 2%, calculată asupra sumei totale a apuntamentelor personalului Căilor ferate (art. 37 din legea exploatărei Căilor ferate române). Pensionarii, cum vedeţi, domnilor deputaţi, nu dau nici un ban, nici ca reţinere, nici ca repartiţiune; aceasta se cheamă o adevărată pensiune. Mai tot aşa s-a stabilit şi prin legea pensiunilor militare.

După art. 3 din această lege, reţinerea funcţionarilor pentru alimentarea fondului pensiunilor se fixează de la 5 până la 10%; după art. 13 sunt supuse la aceeaşi reţinere de la 5 până la 10% şi pensiunile.

Viitorii pensionari militari şi chiar acei din trecut cari au făcut campania din 1877-78 nu mai sunt supuşi la nici o repartiţiune sau altă reţinere; singuri vechii pensionari cari nu au făcut campania din 1877-78 sunt supuşi la o reţinere de 18%.

Cum vedeţi, domnilor deputaţi, două categorii însemnate de pensionari sunt astăzi emancipate de zdrobitoarea dispoziţiune a art. 40 din legea din 1868, adică de repartiţiune. Pe ce dreptate dar pensionarii civili şi eclesiastici ar urma a fi supuşi acelui articol care în 1868, la sfârşitul dezbaterilor asupra legei pensiunilor, s-a înfăţişat în Parlament ca un *Deus ex machina*?

Ce au păcătuit aceşti pensionari ca numai ei să urmeze a fi loviţi de considerantul foarte important, dar prin nici un simţimânt de dreptate justificat, că Statul nu are bani, şi că, prin urmare, pensionarii nu au decât să suporte deficitele şi neajunsurile tezaurului public, şi când aceste neajunsuri, după toate calculele, nu ajung nici la cifra de jumătate milion?

Domnilor deputaţi, mă opresc aci. Domniile-voastre sunteţi chemaţi acum a vă rosti. Lăsaţi-mă a spera, ba chiar a crede, că în legea nouă domniile-voastre veţi fi legislatori mai drepţi de cum au fost legislatorii din 1868.

Când se fac atâtea cheltuieli mari, unele nejustificate, altele afară de vreme; când în tot anul se votează milioane şi zecimi de milioane, este drept ca toate îngrijirile ţărei despre viitorul finanţelor noastre, ca toate scrupulele financiarilor noştri să se concentreze numai asupra acestui jumătate milion, care este destinat de a face din cifrele votate ale pensiunilor un adevăr?

Eu aici nu pledez o cestiune de partid; pensionarii Statului nu sunt nici liberali, nici conservatori, nici guvernamentali, nici opozanţi; ei sunt români cari şi-au jertfit sau îşi jertfesc încă anii junetei şi maturităţei lor în serviciul Statului, şi cari la bătrâneţe au drept la întreaga solicitudine a ţărei pentru ei, pentru soţiele lor, pentru copilaşii lor, întocmai ca şi pen-

sionarii militari, întocmai ca şi pensionarii Căilor ferate. Îndreptaţi dar, domnilor deputaţi, o strâmbătate strigătoare la cer. Domnul ministru de Finanţe, în ultimele părţi ale expunerii sale de motive, recunoaşte, împreună cu mine că „modificarea actualei legi a pensielor se impune din toate punctele de vedere". Domnia-sa zice: „În anul trecut 1889 deja s-a făcut o îmbunătăţire pentru militari, votându-se şi sancţionându-se o lege specială pentru pensiunile lor; credem că a venit timpul acum ca să se facă o asemenea îmbunătăţire şi pentru funcţionarii civili şi eclesiastici, pentru că este de datoria Statului să se intereseze deopotrivă de soarta tutulor funcţionarilor săi, şi să nu lase în mizerie, nici chiar în jenă pe aceia cari i-au adus servicii, când vârsta înaintată şi infirmităţile nu le permit a mai lucra".

Aceste cuvinte sunt pentru mine un temei pentru a crede că şi guvernul şi domniile-voastre veţi binevoi a îndrepta şi pentru pensionarii civili şi eclesiastici marea obijduire din legea din 1868.

Într-altele, am de datorie plăcută de a recunoaşte, cum am mai zis, că legea prezentată de domnul ministru Germani înfăţişează un adevărat progres asupra legei din 1868; ea scurtează termenele şi vârsta pentru dobândirea pensiunei; totodată ea înlesneşte pentru văduve şi orfani putinţa de a dobândi pensiunea cuvenită din momentul morţei titularului. Alte îmbunătăţiri, deşi de un ordin mai secundar, se întâlnesc mai la fiecare articol al noului proiect ce vi se înfăţişează; şi cred că legea votată de domniile-voastre, cu îmbunătăţirile propuse de comitetul domniilor-voastre, va fi bine văzută şi binecuvântată de ţară, şi mai ales de funcţionarii şi pensionarii Statului român.

Încă două cuvinte şi voi sfârşi: Preşedinţia Camerei a trimis comitetului domniilor-voastre mai multe petiţiuni ce i s-au adresat de deosebite categorii de funcţionari şi mai ales de împiegaţii judeţiani şi comunali, cerând de a se regula şi poziţiunea lor prin legea de faţă. Cu toată dorinţa noastră de a ţine seamă şi de aceste interese provinciale şi comunale, noi nu am putut a regula materia, neavând noi misiunea decât aceea de a regula cestiunea pensionarilor Statului, iar nu şi a acelora ce sunt în serviciul judeţelor şi comunelor.

Încă două cuvinte: Sub numele de funcţionari noi înţelegem şi pe bărbaţi şi pe femei cari servesc Statului; nu facem nici o deosebire între telegrafişti şi telegrafiste, între învăţători şi învăţătoare etc., şi credem că aşa o înţelege şi autorul noului proiect de lege.

După depunerea mai multor amendamente.

Ca raportor, voi vorbi după ce mă voi consulta cu colegii mei din comitet asupra amendamentelor ce s-au propus; acum voi să vorbesc ca deputat, pentru ca să combat amendamentul domnului Miclescu[1] şi sunt încredinţat că domnia-sa însuşi, după ce va asculta argumentele mele, [î]şi va retrage amendamentul.

Domnii mei, pretutindeni soarta funcţionarilor este regulată prin lege. În alte ţări, în Germania mai cu osebire – şi domnul prim-ministru s-a resimţit oarecum de educaţiunea ce şi-a făcut în Germania, când a spus că are să înfăţişeze un proiect de lege pentru inamovibilitatea funcţionarilor administrativi – în alte ţări, şi în Germania mai cu seamă, nu se poate destitui funcţionarul decât prin hotărâre judecătorească; ba încă aiurea nu se poate nici permuta fără voia lui. Se pot schimba miniştrii, dar funcţionarii nu.

În Prusia, guvernatorii provinciilor, posturi mari, mai mari decât prefecturile noastre, nu se pot cel mult decât strămuta de către puterea centrală.

Acolo aş înţelege să se ridice numărul anilor pentru a putea funcţionarul să ajungă la pensiune, şi cu toate acestea nu se urmează astfel.

În Francia şi în Germania, de la 10 şi încă de la 8 ani se dă pensiune.

Domniile-voastre aţi uitat un lucru, cum că numărul anilor în serviciu la noi nu atârnă de cel ce ocupă funcţiunea, ci de şeful lui. Domniile-voastre aţi uitat de asemenea cum că la fiecare schimbare de ministeri, la noi se schimbă şi funcţionarii, şi nu cei mai răi, ci de multe ori se loveşte în cei mai buni.

O voce: Să se facă legi pentru protecţiunea lor.

Exemple de aceste schimbări avem sub toate ministerele, şi e un lucru rar, *rara avis*, de a vedea funcţionari cari să stea 30 de ani în serviciu, afară poate de ministerele unde şefii mai păstrează tradiţiunea de a nu schimba funcţionarii pe toată ziua, după cum am avut ocaziune să cunosc pe casierul central, cu care vorbind în alte afaceri, mi-a spus că are 30 de ani de serviciu la Stat. Eu m-am închinat şi i-am adus toată veneraţiunea.

Aşadar, ceea ce spuneţi dumneavoastră mi se pare că e greşit, şi voi să vă conving cu exemple.

Mai întâi, domnilor, nu trebuie să vedeţi în funcţionari nişte oameni cari se ocupă numai de interesele lor; sunt mulţi cari s-au ocupat de afacerile ţărei, cari au luptat mulţi ani pentru binele ţărei. Nu voi să spui nume propriu; dar aş putea cita persoane cari s-au luptat mult pentru

interesul public, cum de exemplu conservatorii cari în timp de 12 ani[2] nu au fost în funcțiuni publice. Sunt oameni cari servesc sub un minister şi cari îşi dau demisiunea când vine alt minister. Bine este dar să nu ținem seama de asemeni împrejurări?

Acum vin la persoane: Văduva lui Petre Mavrogheni[3], ale cărui merite şi servicii aduse țărei nu vi le mai spun, căci toți le cunoaşteți, văduva lui câtă pensiune are? Mi se pare 300 lei. Văduva lui Alexandru Crețescu[4], primul preşedinte al Înaltei Curți de casațiune, are 200 lei. Văduva lui Boerescu[5], 200 lei. Şi Boerescu, nu voi zice ca domnul Pache Protopopescu, că a făcut tot ce s-a făcut în această țară, şi că fără dânsul nimic nu s-a făcut, chiar la Divanul Ad-hoc şi mai înainte, dar voi zice că Boerescu a avut un rol important în țara aceasta şi a adus servicii mari țărei, şi cu toate acestea văduva lui nu are decât 200 lei pensiune.

Sunt chiar aci între noi deputați cari au preferit să renunțe la funcțiunile lor pentru ca să combată un guvern care nu era de opiniunea lor.

Vedeți dar că la noi 10 ani de serviciu reprezintă oameni de câte 40, de 50 şi chiar de 60 de ani.

Să nu credeți, domnilor, că prin această dispozițiune tezaurul public are să fie lovit de grele sarcine.

Nu uitați că prin legea de față se reduc pensiunile: nu mai pot să fie pensiuni de 15 şi 20 mii lei, va fi numai de 9.000 şi cu reținerile va rămâne 7.000.

Aşadar, rog pe domnul Miclescu să se gândească serios şi să-şi retragă propunerea. Onor. domn Lahovari a simți slăbiciunea propunerei şi a zis să facem o excepțiune pentru văduve. Dar de ce nu pentru cel care a muncit?

Domnilor, eu nu sunt amicul guvernului; dar am văzut că legea actuală este o lege de progres, şi m-am despărțit de mulți amici pentru a o susține; mai ales că legea de la 1868 a fost o lege monstruoasă: Nicăieri nu s-a văzut ca Statul să consfințească o bancrută, să recunoască unui vechi funcționar dreptul la o pensiune de 100 lei, şi în realitate să nu-i plătească decât 50 sau 60 lei, cum se face la concordatele faliților, după cât permite activul ce se găseşte în casa lui.

Legea cea nouă repară această monstruozitate scandaloasă şi, prin urmare, fără deosebire de opiniuni, să venim cu toții să facem o lege care să fie binecuvântată de țară, dând o dreaptă răsplătire funcționarilor ei, şi atunci funcționarii vor fi mai stimulați şi cu mai mare devotament către serviciul lor, când vor şti că se răsplătesc cu dreptate serviciile lor.

Iată dar pentru ce rog pe domnul Miclescu să retragă amendamentul ce a propus. (*Aplauze.*)[6]

În ședința din 19 aprilie 1890.

Domnilor, comisiunea domniilor-voastre în unanimitate a primit amendamentul domnului Chrisenghi, în coprinderea următoare:

„La ultimul paragraf al art. 1 se vor adăuga cuvintele: Socotindu-se în caz de cumul numai leafa unei singure funcțiuni, și anume cea cu salariul mai mare".

Se pune la vot amendamentul domnului Chrisenghi și se primește.

Comitetul în unanimitate respinge amendamentul domnului Dobrescu-Argeș, prin care domnia-sa cere ca să intre în această lege și funcționarii comunali și județeni. Amendamentul e în coprinderea următoare:

„La rândul 3, după cuvântul *economie*, să se adaoge: Precum și funcționarii județelor și comunelor. De asemenea la rândul 4, după cuvântul Statului, să se adaoge: Al județelor și al comunelor."

Acest amendament comitetul l-a respins, fiindcă noi nu suntem chemați să facem o lege generală a pensiunilor, ci să îmbunătățim legea veche de la 1868, mai ales în considerațiunea că de atunci s-a făcut mai multe legi pentru pensiuni, cum este legea pensiunilor militare, legea pensiunilor funcționarilor de la drumurile de fer etc., așa încât, dintre funcționarii Statului, n-au rămas supuși legei celei vechi decât cei civili și eclesiastici.

Tocmai în această lege dar, privitoare numai la două categorii de funcționari, nu ne putem însuși dreptul [de] a introduce și pensiunile funcționarilor comunali și județeni, deși însuși noi recunoaștem, prin raportul de care este însoțit acest proiect de lege, că e necesar a se regula prin o lege poziținea acelor funcționari; dar că aceasta nu se poate face cu ocaziunea de față, căci ar fi să facem o lege în de afară de misiunea ce ne-ați dat.

Iată, în adevăr, ce avem onoarea a zice în raport:

„Președinția Camerei a trimis comitetului domniilor-voastre mai multe petițiuni ce i s-au adresat de deosebite categorii de funcționari, și mai ales de împiegații județeni și comunali, cerând de a se regula și poziținea lor prin legea de față. Cu toată dorința noastră de a ține seamă și de aceste interese provinciale și comunale, noi nu am putut regula

materia, neavând noi misiunea decât aceea de a regula cestiunea pensionarilor Statului, iar nu şi a acelor ce sunt în serviciul judeţelor şi comunelor."

Dacă ne-am însuşi acest drept, ar trebui să ne ocupăm de multe categorii de funcţionari, cum sunt funcţionarii spitalelor şi altor institute de binefaceri; şi de altă parte chiar am călca autonomia comunelor şi a judeţelor, cari vor a regula pensiunile împiegaţilor lor după resursele lor financiare.

Pentru aceste motive, comisiunea a respins amendamentul domnului Dobrescu-Argeş.

Se pune la vot amendamentul domnului Dobrescu-Argeş şi se respinge.

Amendamentul domnului Ion Miclescu cere a se suprima aliniatul *a* de sub art. 1.[7]

Comisiunea nu a adoptat acest amendament, pentru motivul că la noi mai cu seamă trebuie să avem în vedere a răsplăti pe funcţionarii cari n-au 30 ani de serviciu, fiindcă nu avem o lege care să reguleze perpetuarea funcţionarilor.

Se pune la vot amendamentul domnului I. Miclescu şi se respinge.

Domnul Lahovari Ion a propus următorul amendament:

„Se suprimă alin. *a*.

După aliniatul ultim se adaogă următorul aliniat:

«Urmaşii funcţionarilor cari vor fi servit un termen de zece ani împliniţi, vor avea drept la o pensiune în proporţiunile şi condiţiunile stabilite în cap. II; luându-se de bază 30% din retribuţiunea de mijloc ce va fi primit autorul lor în cei din urmă trei ani de serviciu.»"

Comisiunea se înţelege de la sine că a respins şi sub-amendamentul domnului Lahovari, deoarece a respins amendamentul domnului Miclescu.

Se pune la vot amendamentul domnului I. Lahovari şi se respinge.

Acum, domnilor avem două amendamente ale domnului Tocilescu. Cel dintâi amendament are următoarea redacţiune:

„Propun ca la art. I, lit. *a*, să se zică:

«Pentru un serviciu de mai mult de 6 ani şi mai puţin de zece ani împliniţi 15% din retribuţiunea de mijloc ce va fi primit în cei din urmă trei ani de serviciu»".

Acest amendament, domnilor, a fost respins de comitet; căci, în adevăr, dacă s-ar primi un asemenea amendament, atunci am face ca toată lumea să fie pensionară.

Se pune la vot amendamentul domnului Tocilescu şi se respinge.

Al doilea amendament al domnului Tocilescu este în coprinderea următoare:

„Propunem ca la art. 1 să se adaoge următorul aliniat:

«Tutulor funcţionarilor, împiegaţilor etc., menţionaţi la art. 1 de mai sus, care au un serviciu mai puţin de zece ani împliniţi, Casa pensiunilor, la cererea lor, le va restitui reţinerile percepute, fără însă a mai avea drept la pensiune pe viitor, pentru oricâţi ani de serviciu ar avea»".

Socotesc că onorabilul domn Tocilescu nu se va supăra dacă-i vom spune că nu ne-am putut uni deloc cu această propunere, care nici nu poate intra în textul legei. Împiegaţii aceia cari nu vor să aibă pensiune nu au decât să declar de la început că nu vor să beneficieze de dreptul de-pensiune, şi vor să ia leafa întreagă, fără a li se face reţineri, şi atunci guvernul va vedea dacă poate admite aceasta; noi însă n-am putut primi măsura aceasta, fiindcă toţi amploiaţii fac o societate solidară ca să poată a se ajuta la bătrâneţe.

Se pune la vot amendamentul domnului Tocilescu şi se respinge.

Mai avem trei amendamente cari se aseamănă în oarecari puncte.

Auziţi, amendamentul domnului Rădulescu sună astfel:

„Directorii prefecturilor depunând reţinerile de 10% pe tot timpul cât salariile lor s-au plătit din budgetele judeţelor, acest timp se va ţine în seamă la constatarea dreptului lor la pensiune".

Al doilea amendament, subscris de domnii N.I. Săulescu, Pleşoianu, Caracostea, Deleanu şi Şomănescu, are următoarea coprindere:

„Propunem ca directorilor prefecturilor cari au ocupat aceste funcţiuni pe timpul cât au fost plătite de judeţe, să li se considere anii de serviciu la dreptul de pensiune, cu obligaţiune a restitui în casa Statului reţinerile ce urma a li se încasa".

Cum vedeţi, domnilor, acest al duoilea amendament diferă de cel dintâi numai în redacţiune, căci ideea este tot aceeaşi; adică directorii prefecturilor cari vor vărsa Casei pensiunilor reţinerile ce nu li s-au făcut de judeţe sau comune, să aibă dreptul la pensiune de la casa Statului.

Al treilea amendament este propus de domnul Peşiacov, şi zice:

„Directorilor de prefecturi, cari au servit în intervalul legei din 1873 până la 1884 şi în calitate de secretari ai consiliilor judeţene, fără ca în acest timp să li se fi reţinut din leafă, se vor considera şi anii serviţi în acel timp ca şi celorlalţi funcţionari civili, deoarece ei n-au încetat de a fi ai Statului, cu toate că leafa pe acel timp li s-a servit din casele judeţene".

Comitetul delegaţilor, luând în discuţiune întâiul amendament, acela al domnului Rădulescu, l-a respins prin paritate de voturi. Onor. domni Arion, Economu şi Boldescu au fost pentru respingere; iar eu împreună cu onorabilii domni Voinov şi Softa, am fost pentru admiterea amendamentului; căci, după părerea noastră, respingerea amendamentului ar fi o tăgadă de dreptate pentru acei împiegaţi, deoarece lor li s-a impus mai mult ca o sarcină a fi secretari al consiliilor judeţene, fără a li se ridica prin aceasta atributul de funcţionari al Statului, şi pentru că din lipsă de mijloace din partea Statului ei primesc leafă de la judeţ, nu este drept a nu li se recunoaşte calitatea de funcţionari ai Statului. Eu cunosc pe un domn care este director de prefectură la Iaşi, om foarte deştept, care ar fi putut să fie chiar prefect, dar care s-a mărginit şi s-a mulţumit a fi numai director, şi s-a purtat aşa de bine în această funcţiune, încât toate guvernele au fost mulţumite de dânsul; ei bine, nu este drept să despuiăm pe acest domn de drepturile ce legea de pensiuni acordă tutulor funcţionarilor Statului. Pe cât timp el a servit întotdauna Statului, nu este bine ca acum la bătrâneţe să-l trimitem la judeţ să ceară pensiune, pentru că i s-a impus o sarcină pe care el n-a reclamat-o niciodată.

În cât priveşte amendamentul domnului Săulescu şi acela al domnului Peşiacov, comitetul nu s-a mai pronunţat asupra lor prin vot.

Domnul preşedinte: Pun la vot amendamentul domnului Rădulescu.
Voci: Cu bile.[8]

Mai e un ultim amendament, prezentat de domnul Tzoni, şi care sună astfel:

„Funcţionarii Statului plătiţi din credite speciale şi cari vor voi să beneficieze de legea pensiunilor, li se vor face reţinerile prevăzute de legea pensiunilor.

Persoanele numite în asemenea funcţiuni şi cărora până azi nu li se va fi făcut reţineri, au dreptul să verse la tezaur suma reţinerilor, calculată după salariul ce au avut în timpul funcţiunei, pentru a li se socoti la pensiune anii serviţi în acele funcţiuni. Vărsămintele se vor face conform legei din 3 aprilie 1885, relativă la serviciul sanitar."

Acest amendament a fost respins de toţi membrii comitetului, afară de mine, care am fost pentru admiterea lui.

Se pune la vot amendamentul domnului Tzoni şi se respinge.
Se pune la vot art. 1 şi se adoptă cu amendamentele făcute de comitet şi cu amendamentul propus de domnul Chrisenghi, în coprinderea următoare:

„La ultimul paragraf al art. 1 să se adauge: Socotindu-se în caz de cumul numai leafa funcțiunei celei mai bine remunerate."

Asupra altui amendament.[9]

Domnii mei, voi începe întâi cu combaterea pe care a făcut-o domnul prim-ministru adaosului introdus de comitetul delegaților în privința fetelor, căci comitetul delegaților a zis că, dacă până la 21 ani nu se vor mărita, vor primi pensiunea până la 25 ani.

Domnul prim-ministru a zis, cu drept cuvânt, că aceeași Cameră într-o sesiune pentru pensiunile militare a respins această favoare pentru fetele nemăritate, și în a doua sesiune nu ar putea primi acest principiu pentru fetele pensionarilor civili. De aceea comitetul delegaților, în majoritate, a acceptat să se desființeze din acest proiect de lege acest adaos în privința fetelor civililor; căci ar fi curios ca fetele unei categorii de pensionari să aibă un avantagiu pe care nu-l au fetele celeilalte categorii de pensionari, și mai cu seamă acea categorie a militarilor, cărora noi mai totdauna am căutat a le face poziționea oarecum mai favorabilă. Noi dar ne-am unit la această părere a domnului prim-ministru, dar am hotărât ca să venim mâine cu o propunere din inițiativa noastră, ca să se întindă această favoare la amândouă categoriile de fete, și ale militarilor și ale civililor și, prin urmare, acum rămâne să votăm legea așa cum se propune de guvern.

După aceea vine amendamentul domnului I. Lahovari prin care propune supresiunea cuvintelor: *fără copii minori*. Dar domnia-sa și-a retras acest amendament, și rămâne tot textul din proiect.

Este, pe urmă, amendamentul domnului Urseanu în coprinderea următoare:

„Dacă văduva cu copii se va mărita sau va înceta din viață, pensiunea minorilor se va reduce cu o pătrime dacă sunt numai doi și pe jumătate dacă este numai unul etc."

Acest amendament s-a respins de comitetul delegaților.

Se pune la vot amendamentul domnului Urseanu și se respinge.
Domnul președinte: Domnul raportor are cuvântul.

Mai sunt două amendamente, întâi al domnului Drăghici și alții, și al doilea a domnului Cernătescu, care au același obiect.

Iată amendamentul domnului Drăghici:

„Copilul infirm, constatat în modul prevăzut la art. 4 ca incapabil a-și agonisi existența, va primi cuantumul pensiunei cuvenite lui în toată viața".

Iată şi amendamentul domnului Cernătescu, care este mai dezvoltat:

„Dacă un copil de parte bărbătească ar fi având vreun defect fizic sau infirmitate bine constatată ce l-ar face incapabil de a-şi procura existenţa, va continua de a primi jumătate din pensiunea ce a avut până la majoritate.

Fetele vor primi pensiune până la 21 de ani; iar dacă până atunci nu se vor mărita din cauza vreunei infirmităţi fizice ori alte motive imperioase şi legitime, vor continua a primi jumătate din pensiunea ce au avut până atunci."

Deşi scopul acestor două amendamente este foarte filantropic, ele însă au fost respinse de comitet, pe temei că nu suntem chemaţi a ne ocupa acum de soarta infirmilor şi a fetelor cari nu se pot mărita, din cauza oricăror infirmităţi. Aceasta ar trebui să se reguleze de o lege privitoare la asistenţia publică, care cred că se va face, dar nu prin legea pensiunilor. De aceea amendamentele au fost respinse.

Se pune la vot amendamentul domnului Drăghici şi se respinge.
Se pune la vot amendamentul domnului Cernătescu şi se respinge.

Mai este o propunere a domnului Bădescu-Roşiori care zice:

„Propunem a se adăuga la art. 10 un aliniat astfel conceput:

«Se înţelege că văduva sau minorii vor beneficia de aceste drepturi şi în cazul când bărbatul sau părintele va înceta din viaţă mai înainte d-a fi atins etatea de 54 ani»".

Însuşi propuitorul amendamentului zice *că se înţelege*; prin urmare, dacă se *înţelege*, apoi comitetul declară că toţi au *înţeles* că negreşit femeia şi copiii au dreptul fără privire la vârsta bărbatului; şi dar cu părere de rău declară că nu poate primi amendamentul, fiindcă lucrul *se înţelege*. (*Ilaritate.*)

Se pune la vot amendamentul domnului Bădescu şi se respinge.
Domnul Bădescu-Roşiori: L-am şi retras.

Acum că am terminat cu amendamentele, să venim la art. 10 aşa cum este în proiect.[10]

Primul aliniat al acestui articol a fost primit de comitetul delegaţilor, aşa cum e redactat în proiectul guvernului.

Aci s-a făcut o propunere ca să se şteargă cuvintele: *fără copii minori*. S-a discutat pro şi contra; s-a propus chiar să se zică copii majori, şi s-a admis să rămână aşa cum e în proiect, *fără copii minori*, adică că

văduva sau stearpă sau cu copii majori, are jumătate de pensiune, pentru că numai copiii minori aduc o modificare în drepturile văduvei, şi de aceea a rămas aliniatul cum este în proiectul guvernului.

La aliniatul al doilea s-au adăugat *şi copii legitimaţi*, zicându-se: *legitimi sau legitimaţi*, în loc de: *legitimi şi legitimaţi*.

La aliniatul al treilea din proiectul guvernului nu s-a făcut nici o modificare.

Iar la finele articolului s-a adaos dispoziţiunea aceea pe care a combătut-o domnul prim-ministru, relativă la prelungirea vârstei fetelor până la 25 de ani.

Comitetul, pentru cuvintele ce am avut onoarea a vă expune adineaori, renunţă la acest din urmă aliniat ce e adaos la art. 10.

> *Domnul preşedinte*: După explicările date de domnul raportor, comitetul delegaţilor retrăgând partea finală a celui de al doilea al său amendament, aliniatul din urmă al acestui articol va rămânea redactat astfel: „Fetele vor primi pensiunea până la 21 ani".
> *Domnul M. Ghermani, ministru de Finanţe*: Nu mai trebuie zis aceasta, căci se coprinde în aliniatul 3. Rămâne dar pentru acest articol redacţiunea guvernului, cu singurul adaos al cuvintelor *sau legitimaţi*.
> Se pune la vot art. 10 astfel cum este redactat în proiectul guvernului cu adăogirea cuvintelor; *sau legitimaţi*, şi se primeşte.
> Art. 11, 12, 13 şi 14 se adoptă fără discuţiune.
> Se citeşte art. 15.

La acest articol s-a propus un amendament din partea domnului Pacu, care zice: „La art. 15, după primul aliniat, propunem a se adăuga următoarea dispoziţiune:

«Când văduva în asemenea condiţiuni va fi trăit 5 sau mai mulţi ani cu pensionarul, ea nu se va putea bucura de dreptul la pensiune decât dacă va fi fost o diferinţă de cel mult cincisprezece ani între vârsta sa şi a repausatului pensionar.»"[11]

> Comitetul delegaţiilor a respins amendamentul domnului Pancu.
> Se pune la vot art. 15 din proiect şi se primeşte.
> *Domnul preşedinte*: Înainte de a trece la capitolul III; mai avem un amendament ce se propune la capitolul II.

Domnilor, tot la capitolul acesta s-a propus de domnul Focşeneanu un articol nou în coprinderea următoare:

„Art. 16. Dacă funcţionarul sau pensionarul care încetează din viaţă nu lasă nici soţie nici copii, dar are o mumă văduvă şi săracă, sau un tată

care nu e în stare a-şi câştiga prin munca sa mijloace de viețuire, acea mamă sau acel tată va avea drept la jumătatea pensiunei cuvenită fiului său.

Dacă funcționarul sau pensionarul lasă o soție fără copii și o mamă văduvă sau un tată în starea arătată în aliniatul precedent, atunci pensiunea cuvenită lui se va împărți între soție și părintele lui supraviețuitor, primind fiecare câte o jumătate, soția până la a ei remăritare sau încetare din viață."

Domnilor deputați, amendamentul domnului Focşeneanu, cu toată ideea filantropică de care e inspirat, a fost respins de majoritatea comitetului. Cu aceasta nu voi să acuz pe majoritate, fiindcă acest amendament intră în o nouă ordine de idei, care majoritatea comitetului a găsit că nu şi-ar avea locul în acest proiect de lege. Dar a fost şi o minoritate care a primit amendamentul.

În ședința din 20 aprilie 1890.

Domnilor deputați, art. 20 s-a primit de comitet aşa cum este redactat de guvern.[12]

În privința art. 21 a urmat[13] o lungă discuțiune; au fost două păreri principale: cea dintâi, care a şi prevalat în comitet, a fost cum că această comisiune, compusă din preşedintele tribunalului, din doi pensionari, negreşit numiți de ministrul de Finanțe, dintr-un avocat al Statului şi din directorul comptabilității generale, neputând fi considerată decât ca o comisiune consultativă, deciziunile ei trebuie să fie totdauna supuse aprobărei sau dezaprobărei ministrului, suprimându-se însă apelul la tribunal, şi rămânând ca apelul să fie făcut la Curtea de apel de ambele părți.

O altă opiniune a fost a acelor cari au susținut că deoarece această comisiune se compune, afară de preşedintele tribunalului, care reprezintă justiția, de persoane numite de ministru, apoi n-ar fi drept ca ministrul să aibă puterea de a sfărâma lucrarea sau deciziunea acestei comisiuni; căci prin aceasta s-ar face o îngreunare foarte mare acelora cari cer pensiune.

Unii au susținut cum că numai partea nemulțumită, adică solicitatorul pensiunei, ori văduva sau orfanii săi, să aibă dreptul a se plânge în contra hotărârei date de persoanele numite de ministru, adică numai ei să aibă dreptul de a face apel în contra decisiunei comisiunei, iar nu şi ministrul. Dar domnul ministru a susținut altă teorie şi a zis: Eu nu pot supune la confirmarea Regelui o lucrare care mie mi s-a părut nedreaptă, şi care m-ar face răspunzător de o deciziune neaprobată de mine, mai ales că se atinge de banii publici.

Prima teorie, că adică această comisiune nu dă decât deciziuni sau avizuri consultative, a fost primită de majoritatea comitetului, şi în sensul acesta s-a făcut redacţiunea articolului, prin un amendament al domnului Boldescu şi altul al domnului Lahovari. Opiniunea cealaltă, ca ministrul să nu poată dezaproba lucrarea făcută de comisiunea numită de el, a fost susţinută numai de mine şi a avut nenorocirea de a cădea...

Domnul M. Germani, ministru de Finanţe: Aceasta este la art. 21, nu este la art. 20.

Articolul 20 s-a votat.

Voci: Nu s-a pus la vot.

Domnul ministru de Finanţe: Domnule preşedinte, eu, cum a spus onor. domn raportor, am susţinut redacţiunea guvernului pentru că este peste putinţă ca un ministru de Finanţe să supună aprobării Regelui o lucrare care este în contra lui. Prin urmare, vă rog să puneţi la vot art. 20, aşa cum este redactat de guvern.

Domnul preşedinte: Fiindcă s-a citit un amendament, care contopea art. 20 cu art. 21, de acea nu am pus la vot art. 20; acum însă pun la vot acest articol. Se pune la vot art. 20 din proiectul guvernului şi se primeşte.

Explicaţiunile ce am dat eu se refer la art. 21.

V-am spus, domnilor, că asupra acestui articol au fost două opiniuni în privinţa deciziunilor comisiunei numite de ministru, cari unii cereau să fie obligatorie pentru ministru. Domnul ministru a combătut această opiniune, şi comitetul a fost de acord cu domnia-sa. Eu însă am fost de o altă părere.

După aceasta vine amendamentul domnului Boldescu, care zice că comisiunea va fi preşedată de primul preşedinte al tribunalului de Ilfov şi că deciziunea se va da cu majoritate de voturi.

Partea aceasta a amendamentului a fost primită de comitet; a doua parte a amendamentului zice:

„Partea nemulţumită va putea face apel, în termen de o lună de la comunicare, la Curtea de apel în circumscripţiunea căreia petiţionarul îşi are domiciliul. Judecata se va urma de urgenţă cu recurs în casaţiune, în termen de o lună de la comunicare.

Procedura va fi scutită de timbre şi orice taxe."

Aceste două aliniate din urmă s-au respins de către unanimitatea comitetului, care a admis următorul amendament al domnului I. Lahovari:

„Apelurile contra deciziunei ministrului dată asupra încheierei comisiunei se vor judeca de Curţile de apel, conform dreptului comun.

Competința Curței va fi determinată prin domiciliul părței care reclamă regularea dreptului său la pensiune.

Termenul va fi de o lună de la data comunicării deciziunei atacată.

Pentru pensiunile mai mici de 200 lei pe lună procedura va fi gratuită.

Cauza se va judeca de urgență.

Recursul se va judeca de urgență de secțiunea II a Curței de casațiune.

Termenul de recurs va fi de o lună de la data comunicărei deciziunei."

Toate aliniatele acestui amendament au fost primite de majoritatea comitetului, afară de acela care cere gratuitatea procedurei pentru pensiunile mai mici de 200 lei.

Acest aliniat a căzut prin paritate de voturi, fiind trei pentru şi trei contra. Dintre cei trei cari au combătut acest aliniat, doi, adică domnul Softa şi eu, n-am voit ca gratuitatea să se mărginească până la pensiunile de 200 lei, ci am voit ca procedura să fie gratuită pentru toți. Cel de al treilea membru, domnul Arion, s-a pronunțat în contra gratuității pe toată linia.

Aşadar, aliniatul acesta căzând prin paritate de voturi, rămâne ca toți să plătească timbre şi celelalte cheltuieli.

A mai venit şi un amendament al domnului Epureanu, care este în coprinderea următoare:

„În privința termenilor de contestațiune, fie la Curțile de apel, fie la Curtea de casațiune, părțile se vor conforma dreptului comun.

În orice caz însă, contestațiunile se vor judeca de urgență, procedura fiind gratuită."

Acest amendament iarăşi nu a avut şansa să fie primit, fiindcă coprindea în el nişte principii pe cari majoritatea comitetului le respinsese deja la amendamentele de mai sus, şi amendamentul domnului Epureanu n-a întrunit decât o singură voce nenorocită, care a fost a mea. (*Ilaritate.*)

La articolul 24.[14]

Aliniatul din urmă al acestui articol s-a suprimat de comitetul delegaților.

La articolul 25.[15]

În adevăr, domnilor, în urma votului ce ați dat pentru regularea drepturilor la pensiune, articolul redactat de guvern devine mai lesnicios pentru pensionarii nedreptățiți, decât articolul ce se propune de comitet.

Domnul președinte: După declarațiunea făcută de domnul Kogălniceanu, articolul din proiectul guvernului se recunoaşte chiar de comitetul delegaților că este mai bun...

Domnul Al. Lahovari, ministru de Externe: Bineînțeles, cu procedarea admisă în această lege.
Se pune la vot amendamentul comitetului și se respinge.
Se pune la vot art. 25 din proiectul guvernului și se primește.
Se citește art. 26 și modificările comitetului delegaților.

Domnilor deputați, vă rog să binevoiți a-mi acorda bunăvoitoarea domniilor-voastre luare aminte asupra acestui articol.

Majoritatea comitetului delegaților nu a putut să primească redacțiunea articolului din proiectul guvernului căci, după ce la noi se fac asupra pensiunilor rețineri așa de mari cum nu se fac în nici o altă țară, apoi a mai cere ca, în caz de a nu se ajunge fondul destinat pensionarilor pentru plata pensiunilor lor, acel deficit să cadă în sarcina lor prin repartițiune, aceasta ar fi cea mai mare nedreptate.

Destul este că pensionarii au dat din salariul lor, ca funcționari, pentru a-și constitui un fond de pensiuni; destul este că din acel fond mai continuă a da și ca pensionari rețineri de 10 la sută, și încă, după proiectul guvernului, de 18 la sută; a se mai cere pe urmă ca și neajunsul să-l plătească tot ei, aceasta, după părerea mea, ar fi o măsură la care nu se poate recurge decât în caz de faliment. Statul, când dă o sumă determinată, trebuie să facă onoare angagiamentului său și să plătească. Am aci legea pensiunilor din Francia, din Germania, din Austria, din Danemarca și din Italia și vă pot arăta că în nici o țară deficitul nu se repărțește asupra pensionarilor. Chiar la noi, repartițiunea nu se face asupra pensionarilor Căilor ferate, și acolo reținerile sunt la 5 la sută. Ei bine, când noi, pensionarii civili și eclesiastici, dăm 10 la sută, este drept ca golul sau deficitul, care din zi în zi are să fie mai mic, să se repărțească asupra noastră?

Mai observați încă un lucru, că contrariu legei vechi, anterioare celei din 1868, care nu punea nici o limită peste care să nu poată trece nici o pensiune, astăzi maximul pensiunei se hotărăște la nouă mii lei. Dacă domniile-voastre veți adopta principiul ca din acei nouă mii lei să se ia 18% pentru acoperirea deficitului, acel maximum în realitate nu ar fi decât de vreo șapte mii lei.

Apoi de ce această ipocrizie? Nu ar fi bine a se spune curat că se reduce maximul pensiunei la șase, sau șapte mii lei?

Domnilor, precum pentru Stat este bine să aibă budgetul său anual regulat, echilibrându-se venitul cu cheltuielile, tot așa este bine și pentru pensionari, sau văduvele și copiii lor, să știe pe ce venit, pe ce pensiune pot ei compta. A veni în mijlocul iernei, în mijlocul anului, și a face repartițiune, reducându-le pensiunea cu 15, cu 20, cu 25 la sută, nu vedeți

că-i puneți în poziţiune de a nu avea cu ce să mai plătească chiria casei sau să întâmpine alte neapărate cheltuieli ce şi-au creat, comptând pe pensiunea din anul precedent?

De aceea, comitetul delegaților domniilor-voastre vă roagă şi vă conjură să vă inspirați de spiritul de dreptate şi de echitate, şi să lăsați ca ceea ce se dă pensionarului, mult, puțin, să fie dat, să fie un adevăr.

Iată, am aci legile mai multor țări, şi nicăieri nu găsesc acest principiu inic al repartiţiunei.

Mi s-a spus că în Francia, acum de curând, s-ar fi făcut o lege prin care neajunsul ce s-ar ivi la fondul pensiunilor nu s-ar mai lua din tezaurul public, ci s-ar repărți asupra pensionarilor.

Aceasta nu am văzut-o, nu am citit-o nicăieri; dar chiar aşa dacă ar fi, aceasta nu e un cuvânt ca un principiu pe care-l recunoaştem că este rău şi nedrept să-l adoptăm, sub cuvânt că-l vedem adoptându-se în altă țară, Dumnezeu ştie pentru ce considerațiuni, cari la noi nu şi-ar putea găsi aplicaţiunea în nici un chip.

Replică ministrului de Finanțe, M. Ghermani.[16]

Domnilor, aci eu nu apăr un interes personal, căci pensionarii actuali nu au dreptul să ceară mai mult decât ceea ce au; dar vorbesc de pensionarii viitori, şi stăruesc să se respingă principiul de repartiţiune; căci o reținere de 18%, bazată pe necesități budgetare, este o adevărată repartiţiune.

Domnul ministru de Finanțe a pus înaintea domniilor-voastre considerațiunea mare că Statul va fi nevoit să facă un sacrificiu de 500 mii franci, dacă ar lua de la pensionari 10% în loc de 18%. Las de a zice că după un calcul exact ce s-ar face, nu s-ar sui cifra la 500.000 franci; dar eu o primesc ca bună, şi atunci constat că 500.000 franci sunt o considerațiune mare înaintea domnului ministru de Finanțe, ca să nu facă o dreptate acelor oameni cari au servit toată viața lor Statului.

S-au zis multe de funcționari: Că sunt abuzivi, incapabili. Noi nu avem pretenţiunea că între funcționarii cari au aplicat legile ce s-au făcut în această țară nu sunt şi de cei cari au abuzat; dar sunt mulți, foarte mulți cari au lucrat cu zel, cu probitate, şi este a ponegri pe compatrioții noştri întâi, şi pe rudele noastre, când am zice că funcționarii sunt răi. Statul vine şi le dă o sumă; ei bine, nu este drept ca sub un cuvânt sau altul să le ia îndărăt o parte din ceea ce le dă.

Dar sunt sigur că pledez o cauză pierdută. Un lucru însă rămâne câştigat, că pensionarii au dreptul la scutirea de repartiţiune, dar că strâm-

torări budgetare împiedică de a face astăzi Statul sacrificii de o jumătate de milion. Îmi rezerv de pe acum dreptul să răspund domnului ministru când va veni să ne ceară milioane.

Pe marginea unor amendamente.[17]

Domnii mei, majoritatea comitetului de delegaţi a respins amendamentul domnului Enacovici, precum şi pe acel al domnului Tocilescu, şi a primit amendamentul domnului Teodorescu cu majoritate de 4.

Amendamentul domnului Tocilescu a fost primit de domnul Arion, iar domnul Softa şi eu nu ne-am unit cu nici unul din aceste amendamente, ci am zis: Dacă este vorba să facem economii, atunci trebuie să le facem într-un mod serios, şi de aceea am conchis a nu se da decât 5 lei pentru şedinţă, adică 2 lei pentru a merge cu birja, 2 lei pentru întoarcere....[18]

În şedinţa din 21 aprilie 1890.

Am rămas ieri la art. 30, unde avem un amendament al domnului Caracostea, în următoarea coprindere:

„Aceleaşi drepturi le au urmaşii foştilor funcţionari cari se vor fi aflat în această categorie, în limitele însă prevăzute de cap. II al legei de faţă.[19]

Prezintă amendamentul lui I. Iancovescu.

Iată, domnilor, un nou amendament ce se propune şi care s-a prezentat de domnul Iancovescu:

„Văduva şi copiii funcţionarilor cari, potrivit legilor de pensiuni anterioare legei de faţă, n-aveau împliniţi termenul cerut de acele legi pentru a obţine pensiune, se vor bucura de prescripţiunile legei de faţă, în sensul că vor avea drept la pensiune după anii de serviciu ceruţi de legea actuală.

Această dispoziţiune nu priveşte întru nimic pe acei ce într-un chip ori în altul au fost deja regulaţi la pensiune."

I. Iancovescu, T. Silion, P. Brătăşanu, C. Olănescu.[20]

Explicaţii la primirea unor amendamente.

Domnilor, sunt dator să vă declar că comitetul delegaţilor a respins amendamentul domnului Caracostea şi a primit pe acela al domnului Iancovescu.

Motivele sunt acestea:

Domnul ministru de Finanţe, după cum vă va explica singur, nu poate împărtăşi chipul de vedere al domnului Arion, după cum l-a explicat

domnia-sa în dezvoltarea amendamentului de la art. 29, şi pe de altă parte, fiindcă amendamentul domnului Caracostea ar putea da loc la interpretări, de aceea comitetul delegaţilor a primit amendamentul domnului Iancovescu, care în nimic nu e contrariu spiritului deosebitelor articole ale legei.

Pe marginea unui amendament C. Ressu ş.a.[21]

Acest amendament s-a mai înfăţişat o dată în cursul legei şi a fost respins; prin urmare, consecinte cu hotărârea de mai înainte, comitetul delegaţilor nu poate primi acest amendament, pentru că nu poate face obiectul acestei legi.[22]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 70, p. 1389-1393; p. 1403, col. 3 – p. 1404, col. 2; p. 1406, col. 3 – p. 1408, col. 1; p. 1416, col. 1-3; p. 1417, col. 1-3; nr. 71, p. 1425, col. 2 – p. 1426, col. 1; nr. 72, p. 1428, col. 2 – p. 1429, col. 1, 2-3; p. 1430, col. 2; nr. 73, p. 1438, col. 1, 3; p. 1439, col. 1; p. 1442, col. 1.

NOTE

[1] I. Miclescu ceruse ca vechimea minimă pentru un funcţionar pensionabil să fie de 15 ani.

[2] În cei 12 ani ai guvernării liberale (1876-1888) când ţara a fost condusă de „vizirul" I.C. Brătianu.

[3] Petre Mavrogheni (1819-1887). Nepot de soră al domnitorului Mihai Sturdza. A făcut studii la Paris. Carieră administrativă în Moldova începând din 1840. Unionist. Deputat în Divanul Ad-hoc. Membru în Adunarea electivă a Moldovei (1858). Ministru de Finanţe (1857, 1861, 1866, 1867, 1875). Ministru plenipotenţiar la Roma (1881-1882), Constantinopol (1882-1885), Viena (1885-1887).

[4] Al. Creţescu (1825-1885). Avocat. Tipăreşte ziarul paşoptist „Reforma". Bursier la Paris (1856-), când îşi ia licenţa în Drept. Membru în Curtea de Casaţie şi în Consiliul de Stat (1860). Ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice (1868-1869). Prim preşedinte al Curţii de Casaţie (1876-1885).

[5] Vasile Boerescu (1830-1883). Absolvent al Colegiului Sf. Sava din Bucureşti. Doctor în Drept de la Paris (1857). Profesor de drept comercial. Întemeiază ziarul prounionist „Naţionalul" (1857). Membru în Adunarea Electivă din Ţara Românească (1859). Director al Eforiei Şcoalelor; ministrul Justiţiei (1860, 1861, 1868-1870); al Cultelor (1860) Rector al Universităţii din Bucureşti (1871). Ministru de Externe (1873-1875); cofondator, alături de G. Vernescu, al Partidului Liberalilor Sinceri (1880).

[6] După ce amendamentul lui I.Miclescu a fost combătut de K., a intervenit Gr. Tocilescu propunând ca celor cu mai puţin de 10 ani de serviciu să li se restituie reţinerile, fără a mai avea drept la pensie. Ministrul de Finanţe M. Ghermani a demonstrat inconsistenţa acestei propuneri.

[7] Alineatul *a* din art. 1 prevedea o pensie de 30% din valoarea salariului pe ultimii trei ani pentru cei cu vechime în serviciu de zece ani.

[8] Amendamentele Rădulescu, Săulescu şi Peşiacov au fost respinse.

[9] C.C. Arion semnalase o eroare: „Dacă văduva are copii minori, născuţi legitimi *şi* legitimaţi". K. a corectat: „Este o eroare de tipar sau de copist. Trebuie să se zică legitimi *sau* legitimaţi"

[10] Art. 10 prevedea: „Văduva funcţionarului sau pensionarului încetat din viaţă, fără copii minori, va avea dreptul la jumătate din pensiunea cuvenită bărbatului său până la a ei remăritare sau încetare din viaţă".

[11] Amendamentul lui C. Tacu a fost respins.

[12] Art. 20 prevedea ca dispoziţiile comisiei de stabilire a pensiilor, după ce vor fi fost încuviinţate de ministerul de Finanţe, să fie supuse aprobării regelui.

[13] Art. 21 stabilea că orice contestaţie privind dreptul la pensie se judecă de către Curţile de Apel, conform dreptului comun.

[14] Art. 24 îi privea pe pensionarii care continuau să lucreze şi care erau obligaţi să opteze între leafă şi pensie. Aliniatul ultim preciza că în această categorie intrau şi cei care solicitaseră pensia fără *a* o fi primit şi continuau „să servească statul".

[15] Art. 25 stabilea că „rectificările de pensiune nu se pot face decât în virtutea unei sentinţe judecătoreşti rămase definitive". Comitetul propusese: „Pentru rectificări se va urma aceeaşi procedură ca şi pentru regularea pensiunei".

[16] M. Ghermani explicase că a ridicat baremul maxim de pensie (la 30 de ani de serviciu, pentru pensie completă) de la 6666 lei la 9000 de lei, cu reţineri de 18% faţă de 20% cât figura în legea veche.

[17] Amendamentul lui A. Enacovici privea § f. al art. 27 din lege. El a propus ca indemnizaţia membrilor comisiei constatatoare a drepturilor de pensie să fie de 15 lei/şedinţa în loc de 30. Gr. Tocilescu ceruse suprimarea oricărei indemnizaţii pentru această prestaţie. G.Dem. Teodorescu opinase că 20 lei/şedinţa era suficient.

[18] Adunarea a primit amendamentul Enacovici.

[19] Art. 30 prevedea ca funcţionarii care la apariţia legii din 1868 nu aveau anii necesari pensionării, puteau face cerere acum, ţinându-li-se în seamă şi anii serviţi ante 1868.

[20] Amendamentul acesta a fost primit, în schimb al lui M. Caracostea.

[21] Amendamentul C. Ressu cerea: „Judeţele şi comunele sunt datoare a reglementa dreptul la pensiune a funcţionarilor plătiţi din casele lor, după cum vor crede de cuviinţă. Aceste regulamente, aprobate prin decret regal, conform legii comunale, vor fi obligatoare pentru funcţionarii judeţeni şi comunali."

[22] Proiectul noi legi a pensiilor a fost primit de Adunarea cu 84 voturi pentru şi şapte împotrivă.

Dă explicaţii în legătură cu un proiect de lege privind tocmelile agricole[*]

În sesiunea trecută, înainte de formarea ministerului Catargi, acest proiect de lege al tocmelilor agricole s-a discutat în secţiuni, s-au numit delegaţii, şi delegaţii s-au întrunit în comitet; preşedinte era domnul

[*] Şedinţa din 21 aprilie 1890

L. Catargi, raportor s-a numit domnul Păunescu. Dar înainte de a se fi terminat lucrarea, domnul Catargi a intrat în minister şi, prin urmare, comitetul a rămas descompletat, şi nici nu s-a putut numi alţi delegaţi, după cât mi-aduc aminte.

Când s-a retras domnul Lascar Catargi de la guvern şi a venit ministerul actual, domnul general Manu m-a rugat într-o zi să convoc comitetul delegaţilor; l-am convocat, dar nu am putut face nimic, din cauză că domnul Lahovari a cerut a se amâna cestiunea pentru trei, patru zile, fiindcă era ocupat cu alte afaceri. Pe urmă, venind necontenit în discuţiune diferite alte proiecte de legi, ne-a fost cu neputinţă de a ne mai întruni, spre a ne ocupa de acest proiect de lege.

Iată pentru ce nu s-a putut face nimic.

Domniile-voastre înţelegeţi foarte bine că acest proiect de lege cere multe şedinţe şi mult studiu, şi că în privinţa unei asemenea legi nu se poate hotărî cum s-ar hotărî *stante pede* cu o cerere de pensiune sau de împământenire.

Rămâne ca guvernul să binevoiască a se înţelege cu majoritatea ca să ne dea timp să lucrăm şi în comitetele de delegaţi; căci dacă în toate zilele se ţin şedinţe publice, cari durează până la 6 ore, şi uneori şi mai mult, înţelegeţi că nu ne mai rămâne timp să ne putem ocupa cu o asemenea lege, care reclamă un studiu serios, căci este legea cea mai importantă care este la ordinea zilei în ţara românească.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 73, p. 1435, col. 2-3.

NOTE

[1] K. răspundea astfel la o întrebare a lui P. Cernătescu. În numele guvernului, ministrul de Externe Al. Lahovari a declarat că se poate oricând lua în discuţie proiectul mai vechi al lui P. Carp ori Păncescu.

Discurs asupra tratatului de comerţ sârbo român[*]

Nu, eu am cuvântul în fond.[1]

Domnilor deputaţi, nu eu voi fi acela care să sfătuiesc a nu se întemeia relaţiunile noastre cu Serbia prin un tractat de comerţ. Din

[*] Şedinţa din 26 aprilie 1890.

tinereţele mele am exprimat toată simpatia pentru acest popor, cu care noi nu am avut niciodată vreo neînţelegere. Sunt 24 de ani de când am avut onoarea a face cunoştinţa distinsului bărbat de stat sârb, astăzi primul regent, domnul Ristici[2]. Totdauna am fost de acea idee pe care mi-a părut bine să o văd împărtăşită şi de domnul Take Ionescu, cum că cu Serbia, cu Bulgaria, cu Grecia, adică cu toate popoarele din Orient, noi trebuie, mai curând sau mai târziu, să ajungem la o alianţă cât se poate mai intimă şi, dacă-mi este permis să zic, la o confederaţiune...

Domnul P. Carp: Domnule preşedinte, domnul Kogălniceanu vorbeşte contra închiderei discuţiunei, sau în fond? (*Zgomot.*)

Domnul Kogălniceanu vorbeşte conform regulamentului; şi când domnul preşedinte mă lasă să vorbesc, eu nu primesc epitropia domnului Carp, fie oricât de mare şi tare ar fi dumnealui.

Domnul preşedinte: Să-mi permiteţi, domnule Kogălniceanu, a vă citi sumarul şedinţei trecute.

În acel sumar se zice că după discursul domnului Take Ionescu se cere închiderea discuţiunei... (*Întreruperi, zgomot.*)

A vorbit numai unul, ceea ce nu va să zică că a fost discuţiune, şi dacă voiţi să-mi ridicaţi cuvântul, atunci voi protesta şi voi ieşi din Cameră.

Eu am dat dovezi, chiar ca raportor la legea pensiunilor, că nu sunt om de pasiune; dar dacă domnul Carp voieşte să mă împiedice de a vorbi, eu protestez, şi-i zic că nu poate domnia-sa să-mi facă mie cenzură...

Domnul P. Carp: Cer cuvântul în cestiune de regulament. (*Zgomot.*)

Eu nu înţeleg ce este această specie de epitropie!

Voci: Vorbiţi, aveţi cuvântul.

Aşadar, domnule preşedinte, îmi urmez şirul cuvântărei, şi declar că în principiu nu sunt deloc în contra alcătuirei comerciale făcută cu Serbia. Dar când am auzit discuţiunea şi am studiat cestiunea, vă mărturisesc că sunt silit să combat această convenţiune, fiindcă eu o găsesc neoportună, căci ea întemeiază un precedent periculos, mai cu seamă în ajunul când avem să încheiem atâtea convenţiuni...

După ce preşedintele Camerei, G.Gr. Cantacuzino, insistase că discuţia s-a închis.

Dacă n-a fost discuțiune, cum se poate cere închiderea ei?

Domnul președinte: Dumneavoastră contestați că s-a cerut închiderea discuțiunei? Aceasta se poate dovedi foarte lesne.
Întreb din nou dacă sunt 10 deputați cari cer închiderea discuțiunei?
Voci: Suntem mai mulți de 10.
Domnul președinte: Deoarece sunt zece deputați cari cer închiderea discuțiunei, conform regulamentului, dau cuvântul domnului Kogălniceanu contra închiderii discuțiunii. (*Zgomot.*)
Domnul C.C. Dobrescu: Nu se poate cere închiderea discuțiunei. (*Zgomot.*)

Nu se poate cere închiderea discuțiunei, pentru că nu se poate închide o discuțiune care nu a existat.

Domnul președinte: Domnul Take Ionescu a vorbit în contra art. 1, și acum cerându-se din nou închiderea discuțiunei, domnul Kogălniceanu are cuvântul pentru a vorbi contra închiderei discuțiunei.
Domnul C.C. Dobrescu: Nu în contra închiderei, ci în fond.
Domnul președinte: Nu dirigiați dumneavoastră dezbaterile.

Vedeți, domnilor, că este altceva decât un lucru de nimic la mijloc, și sunt unii cari se tem să o spună. Nu este cestiunea de tractat sau de un arangiament, cum îl califică domnul ministru de Externe, ci de un precedent care se face, și eu, care am avut onoarea să fiu membru al comisiunei care a redigiat întâiul...

Domnul Aug. Laurian: Și la Divanul Ad-hoc. (*Zgomot.*)
O voce: Nu este o rușine a fi fost cineva membru al Divanului Ad-hoc.

Da, am fost și membru al Divanului Ad-hoc, am propus unirea, am făcut actul cel mai mare...

Domnul Aug. Laurian: La Giurgiu. (*Zgomot mare.*)

Dar dumneata cine ești?

Domnul Aug. Laurian: Dumneata cine ești? (*Zgomot mare.*).
Voci: La ordine!
Domnul președinte: Suspend ședința până ce veți binevoi a face liniște.
La redeschiderea ședinței, domnul președinte dă cuvântul domnului Kogălniceanu, spre a vorbi contra închiderei discuțiunei.

Domnilor deputați, am avut onoarea, și aceasta cred că-mi va fi permis să o spun, fie că voi vorbi în contra închiderei discuțiunei, fie că voi vorbi în fond, am avut onoarea să fiu în prima comisiune care a fost

întocmită pentru alcătuirea tarifului autonom; după aceea am fost în comisiunea care s-a înfiinţat sub guvernul domnului Brătianu; ca ministru de Externe am încheiat mai multe tractate; ca membru în opoziţiune, pe unele le-am combătut, pe altele le-am sprijinit; şi dacă onor. domn ministru de Externe zicea că domnul Palladi este necompetent, sunt încredinţat că domnia-sa nu-mi va zice acest cuvânt şi mie, care de atâţi ani mă ocup cu aceste cestiuni.

Domnilor, când a venit în discuţiune acest proiect, am cerut cuvântul ca să vorbesc asupra luării în consideraţiune; nu mi s-a dat cuvântul, s-a închis discuţiunea; atunci am zis că voi vorbi la art. 1, şi fac apel la adversarii mei să spună dacă nu a fost aşa.

Când s-a deschis discuţiunea asupra art. 1 a vorbit domnul Ionescu, şi când domnia-sa şi-a terminat cuvântul era trecut de 6 ore, şi s-au auzit câteva voci cerând închiderea discuţiunei. Eu atunci am zis: Cer cuvântul contra închiderei discuţiunei şi am adăugat că nu se poate închide discuţiunea, fiindcă n-a urmat discuţiune. Aşadar, astăzi, conform cu cele ce am zis ieri, am declarat că am să vorbesc în fond; dar deodată se scoală trei, patru domni şi-mi cer să vorbesc contra închiderei discuţiunei, şi nu numai atât, dar încă să mă întrebe cine sunt. Eu mulţumesc că s-au găsit câţiva amici cari au protestat în contra acestor întreruperi şi au cerut să vorbesc în fond, deoarece nu s-a urmat discuţiune.

Domnilor, eu nu am gând să intru în discuţiune articol cu articol, cum a făcut domnul Palladi, ci voi să vorbesc cu totul în alt sens.

Voiţi să-mi daţi cuvântul, bine; nu voiţi, voi găsi eu unde să vorbesc.

De aceea, domnule preşedinte, eu cer ca, conform regulamentului, să vorbesc în fond, fiindcă discuţiunea nu a urmat.

Domnul preşedinte: Dacă Adunarea încuviinţează, eu, cu mulţumire, vă dau cuvântul în fond.
Voci: Da, da; să vorbească în fond.

Mulţumesc majorităţei.

Domnilor, în sine însăşi cestiunea este neînsemnată. Singur domnul ministru a recunoscut că ceea ce avem să votăm nu se poate numi un tractat sau o convenţiune, fiindcă e vorba numai de o tranzacţiune provizorie pe un singur an, şi zicea că mai bine ar fi fost să se numească arangiament provizoriu, aşa cum este acela cu Francia.

Nu fac nici o imputare dacă una sau alta din părţile contractante a avut vanitatea să numească tractat acest arangiament provizoriu, fiindcă lucrul în sine nu are nici o însemnătate.

Şi domnul Palladi şi domnul ministru au arătat cum că comerţul nostru, ţară mică, cu Serbia, ţară mică, comerţul nostru, ţară agricolă, cu Serbia, ţară agricolă, se reduce la foarte mici tranzacţiuni, dacă este vorba de o schimbare de producte ale acestor ţări.

Exemplele cari s-au dat şi de o parte şi de alta, din cei trei ani trecuţi, pentru mine sunt convingătoare, fiindcă nu sub regimul convenţional, sub regimul tarifului general al Serbiei, se poate hotărî mersul natural şi statornic al schimburilor noastre comerciale, pentru că cereale s-au introdus de la noi în Serbia când acolo era secetă şi la noi belşug; dar când acolo era belşug, de la noi nu s-a mai exportat în Serbia.

În privinţa vitelor, domniile-voastre ştiţi că Serbia are mâinile legate cu Austria. Cât pentru celelalte articole, şi mai cu seamă în privinţa hamurilor, a spirtoaselor, a lumânărilor de stearină, a săpunurilor etc., domnul Palladi, cu tariful actual şi cu statistica în mână, a dovedit că nici un dram de săpun şi nici un funt de lumânări nu a trecut în Serbia de la noi; pentru că Serbia poate să aducă mai uşor asemenea articole din Austria decât de la noi.

Eu dar, din acest punct de vedere, nu aş face nici o dificultate guvernului în privinţa ratificării acestei convenţiuni; însă ceea ce mă îngrijeşte pe mine sunt două lucruri: întâi, lăsarea de o parte a formalităţilor cerute de legea noastră pentru a se face o convenţiune, precum consultarea comerţului, consultarea proprietarilor, consultarea industriaşilor prin Camerile lor; şi al doilea, este un principiu pe care l-am combătut totdauna şi care la ţările limitrofe nu se poate lua în consideraţiune. Tratamentul naţiunei celei mai favorizate.

Aceste două cestiuni, adică neconsultarea Camerei de comerţ şi adoptarea principiului naţiunei celei mai favorizate, mai ales când încheiem tractate cu vecinii, mă fac pe mine să combat această convenţiune, acest arangiament.

Doresc din toată inima să fim puşi în relaţiunile cele mai de aproape cu toate popoarele Orientului, şi negreşit că relaţiunile noastre politice, ca să ajungă să fie cum le dorim noi, trebuie să fie bazate pe relaţiunile comerciale, căci acestea pregătesc şi legăturile politice. Aşa a făcut Germania când a început mai întâi cu Zollvereinul german şi pe urmă a venit la unirea politică; aşa am făcut şi noi, când încă la 1834 am cerut unirea, şi neputând-o face cum doream noi, am făcut Zollvereinul nostru moldo-muntean. Încă de la 1836 s-a lucrat în privinţa comerţului şi în privinţa vămilor. Am fost State-Unite în privinţa vămilor, şi cred că, fiindcă am fost uniţi în privinţa vămilor, am putut mai târziu să fim şi uniţi

politiceşte, într-un singur corp cu acelaşi suflet şi aceeaşi inimă. Şi această onoare se cuvine lui Alexandru Ghica din România şi lui Mihail Sturdza din Moldova, căci aceşti Domni au lucrat pentru unire; prin asemenea tranzacţiuni pregătitoare s-a săvârşit unirea politică de la 1862[3]. Aşadar, eu nu pot să fiu decât pentru acest arangiament, pentru ca să putem ajunge la un Zollverein balcanic; dar acei cari au făcut acest tractat nu trebuia să-l facă în aceste condiţiuni, menţinând deosebirea de interese materiale; trebuie mai bine să pregătească înţelegerea că atunci când se vor face, la 1891, tractatele comerciale cu celelalte ţări, noi să încheiem Zollvereinul nostru cu Bulgaria şi cu Serbia.

Domnilor deputaţi, art. 26 din regulamentul Camerilor de comerţ, care regulamentează aplicaţiunea articolului 19 din legea pentru înfiinţarea acestor Camere, zice aşa:

„Adunarea generală a Camerei are în atribuţiunile sale: Votarea budgetului Camerei şi al bursei din circumscripţia sa. Ea îşi arată părerile sale ministerului, fie din propria iniţiativă, fie după cerere, asupra următoarelor cestiuni: 1) Asupra schimbărilor proiectate sau ce ar fi de introdus în legislaţia comercială şi industrială. 2) Asupra constituirei altor Camere în circumscripţia lor. 3) Asupra creărei Burselor şi oficiului de mijlocitori de schimb şi de mărfuri, sau a curtierilor. 4) *Asupra tarifelor vamale*. 5) Asupra tarifelor şi serviciilor de transport. 6) Asupra tarifelor de curtagiu maritim şi curtagiu pentru asigurări de mărfuri. 7) Asupra schimbului şi negocierei efectelor publice. 8)Asupra înfiinţărei de bănci, comptoare de scompt şi sucursale ale Băncii Naţionale. 9) Asupra constituirei sau modificărei de societăţi comerciale, industriale şi de transport. 10) Asupra proiectelor de regulament locale în materie de comerţ, industrie şi transporturi. 11) *Asupra convenţiunilor de comerţ.*"

Ei bine, când s-a ivit această convenţiune, mai toate Camerile de comerţ, cea din Bucureşti, cea din Craiova, cea din Focşani şi cea din Galaţi, s-au plâns şi au protestat că ele n-au fost consultate; căci Camerile de comerţ au nu numai dreptul, dar au chiar datoria de a se pronunţa în asemenea materii.

Am înaintea mea buletinul Camerei de comerţ din Craiova; şi cine era în această Cameră? Ea era preşedată de domnul Marin Chiţu. Cine era delegatul guvernului? Era unul din vicepreşedinţii noştri, un mare proprietar, un deputat guvernamental, domnul Sava Şomănescu. Ei bine, în şedinţa din 21 martie, domnul Marin Chiţu a citit o protestaţiune pe care vă rog să-mi daţi voie să o citesc, şi veţi vedea dacă în acest protest este cea mai mică necuviinţă, şi dacă s-a atacat câtuşi de puţin guvernul; s-a făcut numai o simplă rezervă, şi veţi vedea ce răspuns am avut.

Iată ce zice protestul:

„*Domnilor membri,*

Ziarele din capitală ne dădeau ştirea că guvernul e pe cale a încheia o convenţiune de comerţ cu Serbia. Am crezut pentru un moment că afirmaţiunea ce se făcea, deşi adevărată ca dorinţă a celor două părţi contractante, guvernul nostru însă va avea în vedere scopul instituţiunilor Camerelor de comerţ şi industrie din ţară, şi dar, înainte de a se pronunţa de la sine asupra cestiunilor ce ne privesc şi ce suntem chemaţi a gera, după chiar textul legei constitutive, va trimite proiectul convenţiunei cu Serbia Camerelor de comerţ şi industrie pentru a-l cerceta şi a aviza întru cât foloasele acelei convenţiuni sunt sau nu bune pentru ajutorul, fie al comerţului, fie al industriei noastre.

Cu timpul trecut, tot ziarele ne dau ştirea că guvernul a încheiat acea convenţiune; că proiectul a fost votat de Senat, şi că, în fine, el astăzi e depus la biroul Adunărei deputaţilor, pentru ca, votându-se, mâine să avem o convenţiune al cărei text noi nici nu-l cunoscusem.

Să constatăm acest adevăr cu mâhnirea ce poate avea orice comerciant atunci când se iau deciziuni cari-l privesc şi el nu e întrebat. Şi aceasta se putea tolera atunci când ei nu aveau în Senat reprezentanţi decât mandatari din Corpurile legiuitoare.

Azi însă, după timp de stăruinţe continue din partea lor, când Constituţia le dă pe adevăraţii lor reprezentanţi, când, prin noi sforţări, comercianţi şi industriaşi reuşesc a avea instituţiunea lor, Camerele de comerţ şi industrie bine organizate, când legea asupra Camerelor de comerţ şi industrie, art. 19, prevede clar: Că guvernul e ţinut a le consulta asupra modificărilor ce vor fi de adus în mişcările noastre economice; când convenţiunile trecute nu ne-au adus, prin încercări, decât la ruină şi când încă chiar guvernul declară că progresele economice la noi nu mai pot tolera ca guvernul singur şi de la sine să vină a lua răspunderea şi hotărâri fără a avea luminele celor versaţi şi interesaţi în cauză, întreb: E iertat ca Camerele de comerţ şi industrie să primească o convenţiune al cărei text nici nu li s-a făcut onoarea cel puţin a li se notifica?

Aceasta, domnilor membri, e dispreţul cel mai mare ce ne poate aduce anul 1890, când în anul 1887 am fost consultaţi asupra convenţiunei cu Austro-Ungaria, şi s-a văzut stăruinţa ce toate Camerele de comerţ şi industrie au pus pentru ca lucrarea lor să fie cât de completă şi interesele ţărei păzite într-un mod destul de demn.

Aceste motive, domnilor membri, alăturea cu mandatul ce am ca preşedinte al domniilor-voastre, şi, dar, reprezentând interesele şi drepturile a tutulor comercianţilor şi industriaşilor din Oltenia, mă decid a protesta contra acestui mare act de nedreptate adus instituţiunei ce reprezintăm, şi dar vă rog a lua, alăturea cu mine, aceeaşi deciziune."

Ei bine, domnilor, domnul ministru al Comerţului şi Industriei, care a stat de o parte şi nu s-a ocupat deloc, se vede, a şti de ce colegul său de la Afacerile Străine nu-i trimite spre consultare tractatele încheiate cu Serbia, domnia-sa deodată se mânie, şi ştiţi asupra cui cade mânia domniei-sale? Nu asupra domnului Sava Şomănescu, care este deputat cu influenţă, mare proprietar; s-a legat de bietul secretar.

Iată ce zice domnul ministru secretarului:

„*Domnule*,

Văzând termenii şi modul în care este conceput protestul Camerei pe lângă care funcţionaţi, protest primit cu raportul no. 161, vă avertizez ca pe viitor să nu mai subscriţi asemenea acte, şi nici chiar să le înaintaţi, când ar fi concepute în termeni de felul aceluia; căci, în caz contrar, ministerul se va vedea nevoit a vă destitui."

Eu vă fac o întrebare domniilor-voastre, şi vă rog să-mi spuneţi când este vorba de o asemenea cestiune, domnul ministru, în loc să se lege de preşedinte, de Cameră, de agentul său, trebuia să se lege de secretar?

Tot aşa s-a făcut şi cu secretarul de aci, care se zice că a fost destituit; nu ştiu dacă e adevărat. Dar este ceva mai frumos. Mai era încă o Cameră de comerţ, aceea din Iaşi. Acolo, după lege, trebuia să se numească un secretar propus de Cameră, căci legea zice că secretarul se numeşte după avizul Camerei de comerţ, şi cu toate acestea se trimite o persoană de aci necunoscută de nimeni acolo.

Camera de comerţ se plânge; domnul ministru refuză; după aceea dă ordin prefectului să meargă să instaleze pe secretar. Fac apel la domnul Voinov să spună dacă nu este aşa.

Domnul Voinov: Aşa este.

Şi când Camera a refuzat, s-a dizolvat. În urmă s-a făcut altă alegere, s-a ales altă Cameră; dar domnul ministru nici până astăzi nu a confirmat alegerea, şi se zice că ar vrea să dizolve şi pe această Cameră. Pentru ce? Nu ştiu care este interesul.

Ei bine, de ce atâta inconsecință, de ce atâta asprime, de ce destituirea secretarului? Mă face să cred că nu este cauza cestiunea convențiunei cu Serbia, ci altceva, aceea ca la viitoarele tractate cu alte puteri mari Camerile de comerț să nu fie consultate, și când vreuna din ele ar voi să protesteze, să știe că are să fie dizolvată, ori secretarul ei să fie destituit.

Iată pentru ce nu pot să fiu pentru această convențiune, făcută în asemenea condițiuni de nelegalitate, deși nu cu intențiune, și cari sper că se vor îndrepta. Dar mă mir de colegul domnului ministru de Externe, care este atât de blând, de ce a încălicat pe calul mâniei și al urgiei, și a făcut asemenea comunicări, fără exemplu încă în corespondența ministerială cu celelalte autorități.

Domnul ministru ne-a zis: Și domnul Sturdza a făcut tratări pentru a încheia o convențiune cu Serbia. Dar domnul Sturdza le-a făcut la 1887; atunci situațiunea era cu totul alta, și putea domnul ministru să citească instrucțiunile cari s-au dat atunci, ca să vadă că nu seamănă deloc ceea ce se făcea atunci cu ceea ce se face astăzi.

Găsit-a domnia-sa în acele instrucțiuni cuvântul de națiunea cea mai favorizată? Nu există acolo această clauză.

Prin urmare, rămâne numai argumentul că și domnul Sturdza a voit să încheie o convențiune cu Serbia.

Așa este; dar domnul Sturdza și-a arătat modul său de vedere, căci tot atunci a încheiat o convențiune cu Turcia. Acolo își arată profesiunea de credință, aceea de a nu mai acorda nimănui tratamentul națiunii celei mai favorizate, decât numai salvagardând articolele privitoare la interesele țărei, articole cari niciodată nu trebuie subordonate tarifului convențional.

Domnii mei, Europa întreagă, și mai cu seamă Francia, refuză categoric de a mai face convențiuni...

> *Domnul ministru de Externe*: Nu pot să vă aud; binevoiți a vorbi adresându-vă către noi...

Ziceam că astăzi nici o putere nu înțelege a subordona tarifele sale convențiunilor; puterile nu mai voiesc a avea tarife convenționale decât pentru oarecari articole, și aceasta între statele vecine. Rusia, care ne este vecină, când a făcut convențiune cu noi, ne-a zis: Nu puteți beneficia de avantagiile asupra unor articole pe cari le-am dat țărilor vecine, căci acolo sunt interese locale și pe acele le păstrez, iar tariful general îl acordăm, pentru că pe acela îl dăm la toată lumea. Austria, în toate convențiunile făcute, și-a păstrat tariful ei autonom; nu numai că și l-a păstrat, dar după ce noi am încheiat o convențiune cu dânsa, Ungaria a stăruit ca

să ni se aplice tariful de rezbel. Şi noi aveam dreptul acesta, dar nu l-am aplicat Austro-Ungariei, şi vedem astăzi mai toată industria austriacă intrând la noi, şi cum intră? În virtutea dreptului pe care-l are prin convenţiunea încheiată de noi cu Germania, cu Olanda, cu Elveţia etc. Alaltăieri am văzut cu mirare o firmă de aici din capitală anunţând că are şi vinde pălării din fabrica renumitului Habig. Cum intră acele pălării? Intră pentru că noi n-am fost cruzi, pentru că noi n-am sporit cu 30% tariful general. Am tratat pe Austria ca pe un stat cu care nu avem convenţiune; dar Austria n-a făcut aşa cu noi. Şi cu toate acestea, domnilor, ştiţi ce zice o depeşă sosită alaltăieri, şi care conţine o declaraţiune a ministrului de Comerţ în parlamentul din Viena? Ministrul zice că tractatele ce se fac acum cu ţările din Orient sunt făcute din punctul de vedere financiar. Domnia-sa mai zice: Cu România n-avem tractat, dar aveam convingerea că la 1891 România se va încredinţa că noi totdauna i-am voit binele şi că ţinem seamă de interesele sale materiale. Aşa zice domnul ministru de Comerţ din Viena.

Eu vă fac întrebarea: Când urcă tariful pentru obiectele noastre, mai poate pretinde Austria că ţine seamă de interesele noastre?

Nu, domnilor; această declaraţiune e pentru mine un motiv mai mult de a mă teme că cuvântul de tratament al naţiunei celei mai favorizate, pus în convenţiunea cu Serbia, să nu servească de argument pentru viitoarea convenţiune ce s-ar face cu Austria.

Domnul ministru ştie foarte bine că nu o dată Austria a declarat că se mulţumeşte să-i dea tratamentul ce se dă altora, pentru ca şi ea să ni-l dea nouă. Dar când noi suntem opriţi, cu toată această clauză, de a introduce grânele şi vitele noastre, după cum văd că şi în convenţiunea cu Serbia cestiunea grânelor şi a vitelor e tratată ca o cestiune de fruntarie, mai putem noi, în aceste condiţiuni, să acordăm tratamentul naţiunei celei mai favorizate?

Serbia, ca stat vecin, trebuia să pună în favoarea noastră două, trei articole de cari să nu beneficieze alţii, pentru a putea şi noi la rândul nostru să-i acordăm tratamentul naţiunei celei mai favorizate. Aşa. de exemplu, noi rivalizând în industrie cu Transilvania, măcar în această privinţă trebuia să ni se fi rezervat două, trei articole de cari să fi beneficiat numai noi. Mă pronunţ dar, iertaţi-mă, cu totul în contra acestei expresiuni de tratament al naţiunei celei mai favorizate, şi mă pronunţ ca umilul şcolar al marelui bărbat de stat, al geniului veacului nostru, care a fost mare nu numai în câmpul de bătaie, nu numai făcând uniunea politică a Germaniei, dar care a luat şi apărarea intereselor ei materiale. Când a fost vorba de încheieri de tractate, Germania cea întâi a ridicat drapelul

protecționismului intereselor locale, agricole și industriale; și a făcut aceasta nu numai în Parlament, dar a stăruit și pe lângă scriitorii cei mai de geniu ca să apere această teorie, arătând că tratamentul națiunei celei mai favorizate este numai o capcană ce se face de către statele cele mari ca Anglia, care după ce și-a organizat o mare industrie, apoi predica teorie aceea cu: *laissez faire, laissez passer.*

Domnul ministru de Externe nu cunoaște limba germană, dar are mulți amici, între alții pe domnul Carp, *leaderul* partidului, care va putea să-i traducă o carte scrisă în limba germană și intitulată: *Sistema tractatelor de comerț și a tratamentului națiunei celei mai favorizate.* Autorul este domnul Schraut, din ministerul Afacerilor Străine de la Berlin, omul cel mai competinte, și care se pronunță în contra teoriei tratamentului națiunii celei mai favorizate. Această carte servește astăzi de *vade-mecum*, această carte este Evangeliul acelora cari sunt pentru sistema protecționistă.

Iată, domnilor, pentru ce mă tem de această frază. Cine-mi garantează mie că mâine, când se vor face convențiuni cu alții, nu vor reclama tratamentul națiunei celei mai favorizate? Nu aș voi să fiu o pasăre de rău augur: dar când acordați Serbiei tratamentul națiunei celei mai favorizate v-aș întreba: Cum l-am mai putea refuza Austriei sau altora? Austria ne va zice: Vă dau tratamentul națiunei celei mai favorizate, dar pentru ce? Pentru industrie. Dar noi avem obiectele similare? Nu, și pentru cereale nu ne veți da.

Așa am pățit cu convențiunea trecută, am dat tot, Boerescu a recunoscut aceasta. Fac apel la deputații moldoveni; de 5 ani pământurile cari erau destinate a se exploata pentru îngrășatul vitelor, toate s-au prefăcut în pământuri cu arătură, nu mai sunt pășunele acelea vaste de altădată.

Nu este bine ca noi cu o putere mare cu Austria să ne punem în stare de rezbel pe calea economică. Eu cred că s-ar putea face o convențiune cu Austria, dacă ar voi să trateze separat de Ungaria; Ungaria voiește să aibă politica ei economică. Cu Austria orișicând, în 24 de ore, am putea face o convențiune, căci ea are ce să ne dea și în același timp are nevoie de vite și de grâne, precum noi avem nevoie de multe articole cari nu le putem fabrica la noi.

Toate Camerile de comerț din Austria reclamă să se facă convențiunea cu România; toate Camerile austriace spun că populațiunea austriacă suferă din cauză că grânele și carnea este scumpă, așa că cei mai buni advocați ai noștri pentru o convențiune cu Austria sunt Camerile de comerț de acolo. Camerile de comerț din Ungaria nu sunt tot așa.

Iată pentru ce noi cu sânge rece trebuie să analizăm cestiunea şi ministerul însuşi ar trebui să recunoască că cu orice preţ trebuie să dispară din convenţiune cuvintele acestea de: *tratamentul naţiunei celei mai favorizate*, pentru că aceasta este care înspăimântă pe toate Camerile noastre de comerţ.

Ia uitaţi-vă, chiar astăzi domnul ministru al domeniilor face această adresă către secretarul general:

„*Domnule secretar,*

Legea Camerilor de comerţ învoieşte acestor instituţiuni să se folosească de dreptul de iniţiativă pentru a se rosti în cestiunile privitoare la comerţ şi industrie, fără a le permite să controleze guvernul, şi să-l anunţe pentru faptele cari investesc caracterul unei legi.

Nu v-aţi dat seama de aceasta când aţi redactat adresa no. 86, pe care Camera de comerţ din Bucureşti, al cărei secretar sunteţi, ne-a înaintat-o la 12 martie expirat, şi prin redacţia dată acelei adrese aţi făcut pe Cameră să creadă că are drept a cenzura actele guvernului.

Vă avertizăm că dacă pe viitor veţi mai redacta asemenea adrese, vom fi siliţi a lua măsuri pentru revocarea dumneavoastră.

Primiţi etc.

Ministru, *Păucescu.*"

Acum auziţi şi ceea ce scrie preşedintelui Camerei de comerţ:

„*Domnule preşedinte,*

Am onoare a vă atrage atenţiunea asupra drepturilor ce are Camera de comerţ după legea sa organică.

Este drept şi legitim ca fiecare din Camerile de comerţ să se folosească de dreptul de iniţiativă ce-i acordă legea, pentru a se rosti în cestiunea care formează obiectul adresei dumneavoastră no. 86, din 12 martie expirat. Nu este însă mai puţin adevărat că legea nu dă drept Camerei de comerţ să controleze guvernul şi să-l mustre pentru faptele cari investesc caracterul unei legi; şi cu toate acestea Camera de comerţ cu prezidaţi şi-a însuşit acest drept. Prin aceasta a trecut peste căderile sale şi a violat legea sa constitutivă. Cu cea mai mare părere de rău mă văd nevoit a vă atrage atenţiunea asupra acestor lucruri şi a vă ruga să stăruiţi ca Camera să rămână în cercul atribuţiunilor ce-i descrie legea.

Primiţi etc.

Ministru, *Păucescu.*"

Apoi când domnul ministru, în privința unei convențiuni care se face în de afară de ceea ce zice legea, că adică Camerile de comerț să se pronunțe asupra acelei convențiuni. Domnia-sa scrie astfel, amenințând pe secretar cu destituirea şi pe preşedintele Camerei de comerț cu dizolvarea, atunci cred că noi toți contribuabili, proprietari, industriași şi profesioniști, avem dreptul să ne întrebăm, pentru ce mai plătim acele zecimi pentru Camerile de comerț?

Dacă domniile-voastre voiți să votați convențiunea în asemenea condițiuni, votați-o; cât pentru mine, nu numai că nu o voi vota, dar încă imediat voi face o interpelare domnului ministru, ca să-mi spună în virtutea cărei legi face asemenea amenințări Camerilor de comerț, şi-l voi întreba mai cu seamă pentru Camera de comerț din Iaşi, căci acolo au mers lucrurile şi mai departe.

Eu dar, cât pentru mine, zic că cestiunea tractatelor de comerț este o cestiune care trebuieşte studiată, trebuie cunoscută, şi domnul ministru de Externe, cu toată știința sa, cu tot talentul său, nu poate să o rezolveze singur. Domnia-sa n-a studiat bine cestiunea, şi dovadă este că altfel este scris în expunerea de motive, altfel este cuvântul domniei-sale de la Senat, şi altfel este cuvântul care l-a zis ieri aci în Cameră. De aceea şi cer de la domnia-sa declarațiune formală că nu va mai face o altă convențiune unde să înscrie principiul *națiunei celei mai favorizate.*

Eu însă, care am experiența lucrului, care am studiat mult aceste cestiuni de la 1875 încoace, cu părere de rău nu pot să votez această convențiune. Declar însă că nu intră în spiritul meu şi al nimănui din noi cari vom vota contra, de a fi prin aceasta câtuşi de puțin jignitori intereselor Serbiei, şi vom binecuvânta ziua când noi vom face cu Serbia şi cu Bulgaria Zollvereinul nostru comercial, legătura viitorului, ca să facem pe urmă şi pe cel politic. În ziua aceea întărirea popoarelor balcanice va fi asigurată şi Orientul va fi al nostru, căci Orientul aparține acestor popoare, iar nu Rusiei, nici Austriei, nici Germaniei, nici nimănui altuia; când vom fi confederați, noi popoarele balcanice, nu mai avem trebuință să facem politică nici germană, nici rusă, nici austriacă, şi nici altfel, ci politica noastră va fi politica statelor Orientului creştin. (*Aplauze*).[4]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 76, p. 1465, col. 3; p. 1466, col. 1 – p. 1469, col. 2.

NOTE

[1] Se discuta proiectul de lege pentru ratificarea tratatului de comerț sârbo-român, încheiat la Belgrad la 20 febr./4 mart. 1890, depus de ministrul de Externe Al. Lahovari

şi care expira la 28 iun./10 iul. 1891, când expirau principalele tratate comerciale ale României. G. Palladi îl combătuse arătând că schimburile bilaterale erau nesemnificative. Apoi, până în 1885, mărfurile fuseseră taxate potrivit tarifului convenţional (practicat şi în Austria) după care s-a aplicat cel general. Din cercetarea balanţei se vedea că Serbia urmăreşte politica comercială a Austriei, cu care România se afla în război vamal. Câştigul ţării noastre, semnând acest tratat, era nul fiindcă la sare – principalul obiect de export – nu se acordau facilităţi. La grâne, acestea existau deja, iar produsele industriale româneşti erau concurate neîndurător pe piaţa sârbească de cele austriece. În ceea ce priveşte importul, exista riscul aducerii de mărfuri austriece sub etichetă sârbească. Al. Lahovari a replicat la fel de vehement arătând, între altele, că Tache Protopopescu, secretar general la Ministerul de Finanţe, permisese naturalizarea mărfurilor austriece prin Elveţia. K. a exclamat: „Foarte rău a făcut!" Acest drept, după spusa ministrului, fusese anulat şi K. a declarat: „Şi bine aţi făcut". Luase apoi cuvântul Take Ionescu. Temător că nu va mai vorbi nimeni. K. l-a asigurat: „Eu am să vorbesc şi am să combat pe domnul ministru pe toată linia, dar nu cum a făcut domnul Palladi". Take Ionescu nu văzuse în tratat ceva deosebit, începutul unui *Zollverein balcanic*, cum lăsase să se înţeleagă ministrul de Externe, ci un acord pentru a ne trata reciproc ca naţiunea cea mai favorizată. La sfârşitul şedinţei din 25 aprilie se ceruse închiderea discuţiei şi K. se împotrivise. Pe această opţiune i s-a dat cuvântul de preşedintele Camerei, G.Gr. Cantacuzino, în şedinţa din 26 aprilie, ceea ce a stârnit enervarea ce a urmat.

[2] Iovan Ristici (1831-1899), om politic sârb cu bogată activitate sub principii din familia Obrenovici. A susţinut interesele Serbiei în faţa Congresului de la Berlin (1878).

[3] În 1862 s-a realizat unirea deplină din punct de vedere administrativ între cele două principate.

[4] Adunarea a primit proiectul cu 80 de voturi pentru şi 35 împotrivă.

Intervenţie asupra justiţiei militare[*]

Am observat că s-a luat deciziunea ca, de câte ori voi cere cuvântul, să se ceară închiderea discuţiunei.[1]

Vă rog să nu închideţi discuţiunea, căci eu nu am să repet ceea ce s-a zis până acum.

O voce: Nu s-a cerut închiderea discuţiunei.

Atunci vă sunt recunoscător.

Eu nu-mi însuşesc interpelarea domnului Cozadini, căci nu sunt preparat; şi pe de altă parte găsesc că s-a vorbit îndeajuns.

Cestiunea ridicată de domnul Cozadini nu se poate regula în câteva ore; dar este un lucru despre care trebuie să vorbesc: este justiţia militară.

[*] Şedinţa din 26 aprilie 1890

Cred că domniile-voastre toți recunoașteți, precum și domnul general Manu, cum că codul penal militar și procedura lui trebuie a se modifica. Astăzi nu există justiție în armată, mai ales pentru gradele de jos, și-mi permit a vă cita un fapt petrecut într-un mic oraș din Dobrogea, al cărui nume nu-l voi spune. Un subofițer s-a sinucis din cauza cruzimilor și bătăilor unui căpitan. Înainte de a muri, administratorul din Constanța a primit ordin ca să îndeplinească misiunea de procuror și să cerceteze.

Administratorul a întrebat pe acel subofițer, care este cauza de a ajuns la această desperată hotărâre, și el i-a zis: Mor din cauza cruzimei căpitanului meu, care nu numai că mă bătea în toate zilele până-mi sărea sângele din nas și din cap, dar pe lângă aceasta a mai pus în sarcina mea că i-aș fi furat două săbii, lucru pe care nu-l puteam face, fiind fiu de preot avut. S-au ascultat 70 de martori și toți au depus în favoarea nenorocitului de sergent. Au fost chiar ofițeri cari au depus în contra căpitanului.

Cu toată constatarea bătăilor, acel căpitan fiind trimis să se judece în Constanța, el a fost achitat, și curând după aceasta i s-a dat un post de încredere mult mai mare și cu autoritate mai teribilă asupra subalternilor săi. Nu vă spun numele acelui căpitan, dar în particular îl puteți afla din dosarul acestei afaceri.

M-am ocupat foarte mult de această cestiune și am văzut de multe ori lucruri revoltătoare. Am văzut oameni inocenți, cari au fost condamnați și, din contra, oameni stigmatizați cari au fost achitați.

De aceea vă rog să binevoiți a vă ocupa de cestiunea justiției militare; nu vă cer acum, ci până la toamnă.

Domnul general M. Vlădescu, ministru de Rezbel: S-a depus la Cameră un asemenea proiect încă din timpul domnului general Manu.

Totuși până atunci aveți datoria să vedeți cum se administrează justiția militară; nu vă cer mai mult.

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 76, p. 1480, col. 3 – p. 1481, col. 1.

NOTE

[1] Gr. Cozadini făcuse un adevărat rechizitoriu asupra deficiențelor din armata română și în încheiere ceruse să se pună capăt „tiraniei sălbatice a șefilor contra soldaților... în alte țări soldații își servă numai patria iar nu salahorește pe la șefi". După foarte lunga sa interpelare se ceruse închiderea discuției; de aici replica lui K.

Cititorul va sesiza, desigur, ciudățenia exprimării lui K. în acest caz: sinucigașul se explică întâi procurorului, apoi... moare!

Discurs privind fortificaţiile militare[*]

Domnilor, vă rog, în numele grupului foştilor disidenţi, puşi în joc atât de banca ministerială, cât şi de onor. domn Take Ionescu, să binevoiţi a ne lăsa şi nouă putinţa de a ne exprima opiniunea în cestiunea fortificaţiunilor.[1]

Dacă proiectul de lege cerând un nou credit de 15 milioane, venind în Cameră, nu ar fi dat loc la o discuţiune cu totul străină acestui credit, noi eram hotărîţi să nu zicem un cuvânt. Când a fost domnul I. Brătianu la minister, noi şi atunci, ca şi sub ministerul domnului Catargi, am votat contra fortificaţiilor, şi anul acesta tot aşa am fi urmat dar, fără ca să mai luăm parte la discuţiune şi să mai repetăm ceea ce am zis doi ani d-a rândul, căci trebuie să ţinem compt de consideraţiuni că deja 30 milioane sunt cheltuite şi, lăsându-se să se risipească, am fi luat noi această răspundere? Dar când cu ocaziunea aceasta vine domnul Carp şi ne desfăşoară o politică constantă, totdauna a domniei-sale, o recunosc, dar care noi o socotim dezastruoasă pentru ţara noastră, atunci nu putem să stăm în tăcere. Cum a spus domnul Vernescu, programul domnului Carp, în timpul trecut, reprezenta politica unei singure persoane, foarte mare, foarte talentată, dar pe atunci domnia-sa era o simplă individualitate. Astăzi domnul Carp reprezintă grupul cel mai mare din această Cameră! Altădată vom cerceta dacă acel grup a venit în Cameră ca expresiunea unei opiniuni, unui partid pregătit de domnia-sa în ţară, sau ca rezultatul presiunei guvernului din care domnia-sa făcea parte. Domnul Carp când îşi expune astăzi politica sa exterioară, o face în numele unui grup care formează majoritatea guvernamentală, şi, prin urmare, aşa fiind, votul fortificaţiunilor însemnează un ce important, dă fortificaţiunilor un sens politic care trebuie să fie bine cunoscut, căci are o importanţă mare pentru noi, şi pentru ţară şi mai mare.

Noi dar, în faţa cuvintelor domnului Carp şi ale domnului Ionescu, vă rugăm să ne lăsaţi discuţiunea deschisă; dacă, din contra, nu ne acceptaţi rugămintea, noi lăsăm cestiunea cu totul deschisă în tot ce însemnează ca politică cererea de credit de fortificaţiuni.

Noi nici într-un caz nu primim un moment istoria cum se face de oratorii ce m-au precedat. Istoria făcută de onorabilii domnii Carp şi Take Ionescu nu este istoria cea adevărată; ea este ceea ce în Francia se numea istoria *„ad usum delphini"*, după cum o fac şi amicii noştri unguri, când scriu istoria românilor.

---

[*] Şedinţa din 28 aprilie 1890.

Când domnul Take Ionescu vine şi ne spune că tunurile fortificaţiunilor, aşa cum ele sunt îndreptate, ne arată politica ce trebuie să urmăm, ei bine, noi protestăm; noi bătrânii, cari la '48 ne-am răsculat în contra protectoratului, şi cari mai târziu, în 1878, tot în contra lui ne-am ridicat când ni s-a luat Basarabia, noi ţinem să declarăm că nu înţelegem, că nu primim ca fortificaţiunile pe cari sunt puse tunurile să arate că noi avem o politică deja trasă, şi că tunurile sunt în contra cutăruia sau cutăruia inamic. Noi nu suntem nici ruşi, nici nemţi; suntem români. Nu înţelegem ca votul ce ni se cere să accentueze de mai înainte în contra cărui inamic sunt îndreptate aceste tunuri. Pentru noi, trebuia să fie îndreptate numai în contra aceluia care ar veni să ne calce hotarele şi să ne lovească independenţa. Nu înţelegem dar să fim provocatori, mai ales astăzi când toate puterile cele mari lucrează pentru menţinerea păcii. Nu e bine ca tocmai noi să zicem ţărei noastre: Românie, acolo e duşmanul său secular! Duşmani, domnilor, în cursul secolelor, am găsit pretutindeni, precum asemenea am găsit amici, după cum a convenit intereselor vecinilor noştri, iar nu ale noastre. Pentru aceasta n-avem decât să răsfoim istoria noastră.

Onorabilul domn Take Ionescu, care e atât de învăţat, ar trebui să mai citească această istorie, şi mai cu seamă să citească documentele originale cari de către domnul Dimitrie Sturdza se publică acum sub numele de Renaşterea României.[2]

În această istorie are să vadă luptele noastre eroice pentru unire; să vadă cine, la 1855, 1856 şi 1857 era duşmanul nostru secular. Zic *secular*, întrebuinţând expresiunea domnului Take Ionescu, căci cât pentru mine, nu cred că avem duşmani seculari, precum nu avem amici seculari.

Să ne fie destul a şti că tocmai acel pe care domnii Carp şi Ionescu îl califică de inamic secular, de multe ori ne-a venit în ajutor. Aceasta negreşit că i-o dicta propriile sale interese, dar ne-a folosit şi nouă, şi încă mult. Asemenea să nu uite domnii Carp şi Ionescu că acel pe care domniile-lor îl califică de amic secular, a dat sfârşieri tractatelor noastre, că luarea Olteniei, că luarea Bucovinei au precedat cu mult luarea Basarabiei. (*Aplauze.*)

Să ne întărim, domnilor, spre a ne opune la violarea hotarelor, ori de către cine s-ar face; dar să ne întărim nu cu tunuri îndreptate de mai înainte contra cutărei sau cutărei puteri ce ne încongioară, ci cu tunuri cari să facă osebire, să se întoarcă în contra oricui s-ar încerca să ne lovească. Tunuri provocatoare nu primim.

Aşadar, domnilor deputaţi, să se ştie bine că disidenţii, azi formând partidul naţional-liberal, nu înţeleg a vota un credit care de mai înainte ar însemna o politică de provocare, o politică plină de aventuri şi de furtune.

Politica noastră trebuie să fie o politică românească, o politică de pace, care să nu amenințe, să nu provoace de mai înainte pe nimeni. Această politică, după mine, va întări şi va apăra România, poate mai bine decât chiar fortificațiunile provocatoare, cum le voieşte domnul Carp.

Iată pentru ce, în numele meu şi al amicilor mei, declar că nu vom vota acest credit, pentru că nu voim ca votul nostru să fie solidar cu noua politică, care se caută a se impune acestei țări, politică, după noi, fatală pentru independența şi viitorul României, politică pe care am combătut-o şi o vom combate întotdauna...

Domnul P. Carp: Pentru ce te-ai unit cu Brătianu?

M-am unit pentru ca să vă împiedic pe domniile-voastre de a veni la putere; fiindcă pe domniile-voastre vă cred mai periculoşi decât chiar concentratul general Manu.[3]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 78, p. 1507, col. 2 – p. 1508, col. 1.

NOTE

[1] Se discuta pe marginea proiectului de lege privind acordarea unui credit de 15 milioane ministerului de Război pentru continuarea lucrărilor de întărire a Bucureştilor şi a liniei Galați-Focşani-Nămoloasa. Prin art. 3 al proiectului ministrul de Război era autorizat să angajeze şi restul de 45 de milioane necesare terminării lucrărilor. A fost retras ulterior de titularul departamentului, gl. Vlădescu. S-au iscat discuții aprinse, cu tentă politică. Take Ionescu a cerut guvernului să declare explicit împotriva cui era îndreptat acest sistem de apărare. P. Carp vorbise în acelaşi sens.

[2] Cf. D.A. Sturdza, *Acte şi documente relative la istoria renaşterei României*, Bucureşti, 1889-1909, 11 vol (în colab.)

[3] Proiectul a fost votat cu 93 voturi pentru şi 53 împotrivă.

Cere Adunării să consacre o zi anume pe săptămână pentru discutarea indigenatelor[*]

Iertați-mă dacă vă întrerup din lucrarea domniilor-voastre ca să zic câteva cuvinte asupra unei cestiuni de ordine de zi.

[*] Şedințele din 7 şi 12 mai 1890.

Domnii mei, cetățenii au dreptul de a petiționa la Cameră; Camera are dreptul de a primi petițiuni, și, prin urmare, datoria de a le rezolva.

În sesiunea trecută, care a durat patru luni, nu știu dacă ne-am ocupat două zile cu cercetarea petițiunilor, indigenatelor și cererilor de pensiuni.

Acum cererile de pensiuni vor găsi îndestularea lor în legea votată de Corpurile legiuitoare în sesiunea aceasta, și care se va sancționa în curând.[1]

Nu este tot așa însă cu indigenatele. Sunt oameni cari așteaptă de mai mulți ani spre a li se da indigenatul, spre a li se recunoaște calitatea de cetățeni români și pentru aceasta și-au pus în joc munca și averea lor.

Aș propune, dar, ca în sesiunea aceasta, cel puțin o zi să o destinăm pentru a ne ocupa cu asemenea cestiuni.

Domnul Al. Lahovari, ministru de Externe: Domnule președinte, Camera a hotărât ordinea zilei pentru astăzi; noi nu ne opunem, dacă Camera voiește a se ocupa și de indigenate, să se hotărască o zi pentru această lucrare, însă după terminarea votării legei magistraturei, care este o lege foarte importantă.
Voci: Sâmbătă.
Domnul N. Ionescu: Sâmbăta viitoare este cea din urmă zi a acestei sesiuni și nu știu dacă guvernul va consimți la aceasta.
Voci: Sâmbătă indigenate. (*Zgomot.*)

Dacă domniile-voastre decideți ca sâmbătă să ne ocupăm de indigenate, eu vă mulțumesc în numele acelora cari bat la ușele Adunării de ani întregi.

În ședința din 12 mai.

Domnilor, marțea trecută, după propunerea mea, onor. Cameră a hotărît ca astăzi să se examineze petițiunile și indigenatele. Spre marea mea surprindere însă văd că astăzi s-a înlăturat iarăși de la ordinea zilei hotărârea luată de majoritate și primită chiar de guvern, și anume de domnul Al. Lahovari. Vă rog dar, domnule președinte, să faceți a se respecta deciziunea luată de Adunare.

Replică lui D. Alexandrescu.[2]

Mă mir foarte mult de onor. domn Alexandrescu, care de obicei este atât de tăcut încât nu vorbește decât prin votul său, cum vine azi să producă o cestiune personală contra mea și în contra unei alte persoane, care nu se poate apăra aci. Mai întâi, declar că eu n-am vorbit niciodată cu domnul Verona în privința cererii sale și nici nu știu dacă ea este sau nu la ordinea zilei; dar este adevărat că am văzut pe domnul Verona stă-

ruind pe la Adunare pentru împământenirea sa, cum stărueşte oricine voieşte ca să-şi vadă asigurată poziţiunea sa. (*Întreruperi.*)

Pot asigura însă pe domnul Alexandrescu că am avut în gândul meu o împământănire, împământenirea celui mai mare critic care onorează literatura română, a domnului Ioan Gherea, pe care doresc din toată inima să-l văd în posesiunea drepturilor de cetăţean român. (*Aplauze.*)

Camera, într-o şedinţă trecută, a dat un vot pentru ca astăzi să se ocupe de indigenate; dar dacă domnul Alexandrescu voieşte ca să îndemne pe Cameră a reveni, aceasta ar fi, cum zicea Eliad-Rădulescu, vot, răsvot, contra vot.

Regulamentul prevede că sâmbăta este consacrată pentru petiţiuni şi indigenate, şi nu face distincţiune între sesiunea ordinară şi cea extraordinară.

Replică lui I. Nucşoreanu.[3]

Domnilor deputaţi, onor. domn Nucşoreanu a pus o deosebită râvnă pentru a combate propunerea mea, zicând că deputaţii fac un sacrificiu mare când stau aici în luna mai ca să asiste la dezbaterile ce se urmează în Adunare, abandonându-şi interesele lor agricole.

Înţeleg şi recunosc şi eu că au toată dreptatea să se plângă acei deputaţi cari în adevăr se ocupă cu agricultura şi sunt nevoiţi să stea aici până după terminarea sesiunii. În privinţa aceasta sunt şi eu de acord cu domnul Nucşoreanu; însă cu o singură condiţiune, să fim consecuenţi cu vorbele şi cu faptele noastre.

Întreb dar pe onor. domn Nucşoreanu şi-l rog să binevoiască a-mi spune dacă, cum noi suntem grăbiţi a termina cu lucrările pentru cari am fost chemaţi ca să ne putem duce cât mai curând pe la casele noastre, tot aşa sunt şi unii din aceia cari prin diferite stăruinţe, recomandaţiuni şi rugăciuni au reuşit să fie numiţi în deosebitele misiuni? Duce-se-vor şi dumnealor acasă după închiderea sesiunei? (*Întreruperi, zgomot.*)

Ei bine, domnule Nucşoreanu, când dumneavoastră ziceţi că sunteţi grăbiţi a termina cu lucrările pentru cari sunteţi chemaţi; că nu pentru a vota indigenate faceţi marele sacrificiu de a sta aci şi a lăsa în părăsire interesele dumneavoastră agricole, ci pentru a da ţărei legile de cari are urgentă necesitate, apoi atunci îmi daţi dreptul a vă întreba de ce aţi stăruit şi aţi primit să faceţi parte din comisiunea însărcinată cu cercetarea socotelilor Statului, misiune care vă obligă să rămâneţi aci chiar după închiderea sesiunei? (*Zgomot.*)

Domnul I. Nucşoreanu: Eu am combătut propunerea dumneavoastră sub cuvânt că, mai întâi, trebuie să ne ocupăm cu legile importante şi apoi de indigenate. Încât priveşte misiunea cu care sunt însărcinat aceasta este treaba mea. (*Ilaritate.*)

Eu v-am făcut această simplă întrebare, fiindcă v-am auzit zicând că sunteţi grăbiţi a pleca după interesele dumneavoastră agricole; se vede însă că atunci vorbeaţi în numele altor domni deputaţi. (*Ilaritate.*)

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 82, p. 1630, col. 2-3; nr. 86, p. 1689, col. 2-3; p. 1690, col. 2-3.

NOTE

[1] Vezi supra,p. 134.

[2] Dumitru Alexandrescu spusese arţăgos că deputaţii nu veniseră în sesiune extraordinară ca să voteze indigenatul lui Verona pentru ca acesta să poată cumpăra moşia Nămoloasa.

[3] Înaintea luării la cuvânt a lui I. Nucşoreanu Adunarea a respins propunerea lui K. de fixare a unei zile anume pentru indigenate cu 64 bile împotrivă şi 57 pentru.

Pe marginea proiectului de lege pentru organizarea judecătorească[*]

Domnule preşedinte, după regulament, cestiunea de amânare primează pe toate celelalte. Vă conjur, domnilor deputaţi, ca cestiunea privitoare la judecătorii de pace să se amâne pentru câteva zile. Să nu o votaţi astăzi. Nu e de tăgăduit că pentru cea mai mare parte a populaţiunii noastre organizarea judecătoriilor de ocoale e mai importantă chiar decât organizarea Curţei de casaţiune.

Ei bine, tocmai organizarea judecătoriilor de ocoale e lăsată la o parte, şi când se înfăţişează ocaziunea propice de a regula această importantă cestiune, nu trebuie să o scăpaţi. Domniile-voastre, tinerii, să nu procedaţi altfel de cum am proces noi când am fost tineri. Luaţi dezbaterile de la 1857 şi vedeţi ce gândeau tinerii de atunci despre judecătoriile de ocoale. Cestiunea judecătorilor ambulanţi nu e o cestiune importată de la străini, nu e o cestiune care să fi venit aşa din vânt, ci o cestiune înte-

[*] Şedinţele din 8, 15 şi 17 mai 1890.

meiată pe tradițiuni. Până la Regulamentul Organic, chiar administrațiunea era ambulantă...

Domnul L. Catargi: Și chiar după Regulament.

Prefecții ridicau două steaguri la poartă și acolo dau justiția și făceau administrațiunea. Vă conjur dar, domnilor deputați, să amânăm paragrafele cari privesc organizarea judecătoriilor de ocoale, pentru ca să aibă timp și comisiunea să mediteze asupra acestei cestiuni.[1]

În ședința din 15 mai.[2]

Domnilor, voi mai întâi să vă arăt, nu numai pentru ce cer închiderea discuțiunei, dar să vă rog ca să vă uniți cu opiniunea domnului Voinov.

Domnii mei, am 73 de ani; va să zică, mai mult cu 3 ani decât vârsta aceea care se dă ca margine. Mi-aduc aminte că acum vreo câțiva ani domnul Disescu făcuse o propunere de felul acesta. Vă mărturisesc că nu meditasem mult cestiunea și l-am luat la refec, zicând că nu mă dau pe 20 tineri ca dumnealui. Recunosc astăzi că rău am făcut.

În adevăr, domnilor, mi-aduc aminte că îndată când ne-am revoltat noi tinerii și când au venit doi comisari împărățești după sistemul de atunci, noi toți, cu Mitropolitul în cap, ne-am pus împrejurul bătrânilor și, când ne-am aflat înaintea comisarilor, ei au zis: Bătrânii să vorbească.

Mai mi-aduc aminte de alta: În comitatul unirei aveam doi bătrâni, pe Gheorghieș Sturdza de 80 ani, și pe Ștefan Catargi, și eram mulți tineri în acel comitet; era și domnul Voinov, negreșit cu mult mai tânăr, care juca la Petre Bacalu hora unirei; dar bătrânii erau respectați de noi.

Acum domnul Voinov găsește că este pletoră de capacități și de genii, și zice: Afară bătrânii!

Ei bine, domnilor, eu socotesc că pentru bătrâni este o lege mai mare decât toate, legea care cosește, este moartea. Fiind însă că se cere respingerea amendamentului care propune supresiunea acestui articol, vă rog și eu să o faceți, fiindcă tineretul de astăzi nu mai are nevoie de experiența celor bătrâni.

Eu de aceea, domnilor, vă rog numaidecât să faceți loc tinerilor, și rog pe tineri numai decât să voteze toți, ca un singur om, deschiderea carierei pentru talentele cari sunt atât de mult reprezentate în acest Parlament. (*Aplauze.*)

În ședința din 17 mai.

Domnilor, vă iau de marturi dacă în discuțiunea acestei legi v-am supărat cu lungi discursuri. N-am făcut aceasta și iată pentru ce: În toată viața mea am fost pentru inamovibilitatea magistraturei și, dacă am vreun regret, este că fiind la guvern, din diferite împregiurări, n-am putut da eu o asemenea lege țărei mele. De aceea, proiectul ce vi se prezintă, fără a mă uita la acei cari-l propun, am declarat de mai înainte că-l voi vota, fiindcă cel puțin constituie un bun început. După cum ați și văzut nici nu prea am luat parte la discuțiunea acestei legi, am fost, ca să zic așa, indiferent. Să mi se permită însă a vorbi acum, căci e cestiunea de unificarea Dobrogei cu țara mumă.

Domnilor, fără meritul guvernelor, Dobrogea a făcut progrese mari, și mai cu seamă românismul de acolo. Astăzi, majoritatea populațiunei este românească și tot ce e clasă dirigentă și inteligentă, nu numai că e românească, dar încă a știut să intereseze și restul populațiunei către ideile noastre, și ar fi a ne face o idee greșită dacă am crede că turcii nu au bun simț, agerime de spirit, în ceea ce privește mai ales instituțiunea juraților.

Când s-a luat Dobrogea de către noi, în cele dintâi câteva luni de zile, rămăsese la turci un fel de jurați; i-am văzut cum funcționau și vă pot încredința că verdictul lor era totdauna drept. Tot așa este și cu bulgarii, și cu grecii, și cu toate elementele cari sunt în Dobrogea, căci mai sunt, unele cu totul, altele pe jumătate românizate.

În privința justiției, Dobrogea astfel cum este organizată astăzi, este cea mai nenorocită, fiindcă nu o are în apropiere. În timp de iarnă, nenorocitul acela care va avea un proces și va trebui să meargă la Curtea din Galați, trebuie mai întâi să-și facă testamentul, fiindcă merge câte șapte, opt zile pe drum.

Așadar, este o facere de bine simțită, dacă se va admite justiția cum este în restul țărei, ca doi, trei judecători să fie la fața locului ca să dea justiție, iar nu populațiunea întreagă să vină aici să-și găsească justiția.

Am auzit pe domnul ministru[3] spunând că s-a numit o comisiune și că este în ajun de a vă propune acele îmbunătățiri ale comisiunei. N-am de zis nimic; am întrebat însă odată pe domnul prim-ministru când le va propune și mi-a spus: Unele le-am îndreptat pe cale administrativă, altele vor veni la rândul lor.

Faptul pozitiv este că până acum nu s-a făcut nimic și nu voiesc să ridic o cestiune mare, pe care o voi ridica la timp; rog numai pe domnul ministru să îndrepteze un ordin draconian pe care l-a dat, de deposedare înaintea strângerei recoltei.

Când a fost Regele acolo, l-au primit cum n-a fost primit nicăiri, niciodată. Regele a făgăduit, domnul Catargi a făgăduit, domnul Păucescu a făgăduit, şi domnia-sa n-a făcut nimic alt decât a da acel ordin.

Aşadar, eu rog pe domnul ministru ca să nu facă greutăţi şi să nu ne spună domnul Rosetti că a făcut îmbunătăţiri acolo, fiindcă noi ştim că în Dobrogea s-au luat măsuri pe cari locuitorii de acolo le numesc ienicearlâc.

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 82, p. 1637, col. 3 – p. 1638, col. 1; nr. 89, p. 1733, col. 1; nr. 90, p. 1758, col. 1-3

NOTE

[1] Adunarea a respins amânarea cerută de K. cu 59 voturi împotrivă şi 33 pentru.

[2] Adunarea admisese inamovibilitatea în magistratură şi acum N. Voinov cerea ca bătrânii să fie obligaţi a se retrage la 65 de ani. Nu era vorba de „lipsă de respect" dar „tinerii aveau şi ei dreptul să trăiască şi să-şi iubească ţara".

[3] Th. Rosetti, ministrul Justiţiei.

Pledoarie pentru construirea unor linii de cale ferată de interes local[*]

Nu voiam să intervin în cestiunea aceasta; în urma însă a mai multor conversaţiuni ce am avut cu domnul ministru al Lucrărilor Publice, voi să zic câteva cuvinte în privinţa lipsei ce o are de oameni capabili, lipsă care întârzia lucrările.[1] Această lipsă o recunosc d-impreună cu domnia-sa şi nu pun deloc la îndoială zisele domniei-sale. Mă plâng însă de un lucru, că nu s-a urmat, poate de predecesorii domniei-sale, rândul construcţiunilor anume votate.

Odobeşti e în acea serie de lucrări ce se găseşte într-o lege votată încă de la 1884, atunci când, din nenorocire, s-a introdus în ţara noastră sistemul liniilor înguste. Vă aduceţi aminte că a fost o ceartă între domnul I. Brătianu, ministru-preşedinte, şi domnul Dabija, cu ocaziunea căreia s-a întâmplat acel debaclu[**] parlamentar ce nu mai văzusem până atunci şi care azi începe a se repeta. Am fost vreo 80 de deputaţi cari

[*] Şedinţa din 19 mai 1890.

[**] Din fr. *débâcle*, nenorocire, prăpăd (n. ed.).

s-au rostit în contra liniilor strâmte; când a fost însă la vot, n-au rămas decât vreo 18.

Astfel s-au votat liniile strâmte, şi eu am votat, căci îmi ziceam: Dacă vom vota numai linii largi, n-au să se poată construi toate, ci numai unde vor fi mari influenţe.

Iar dacă vom vota linii strâmte, poate se va face dreptate şi celorlalte judeţe, cari nu străluceau prin reprezentanţei puternici. Atunci s-a votat creditul pe patru ani, pe 1884, '85, '86 şi '87. Linia Focşani-Odobeşti figura cea întâia, fiindcă era o cale scurtă, dar foarte trebuitoare pentru prima podgorie a Moldovei. S-a mai votat pentru anume destinaţiune linia Bârlad-Vaslui-Iaşi; aceea era o linie mare, linia adevărată a unirei, fiindcă prin Vaslui distanţa între Iaşi şi Bucureşti se scurtează, pentru ca să se poată veni de la Iaşi la Bucureşti în 9 ore, iar nu în 14 cum este acum, şi 20 cum era înainte, când venea prin Barboşi-Brăila. A fost linia Huşi care trebuia să se voteze, era atunci înaintea liniei Calafat, Curtea-de-Argeş, Câmpu-Lung şi chiar Turnu-Măgurele. Ei bine, linia cea mare Vaslui-Iaşi, care este cea mai importantă, nici până astăzi nu este gata, deşi au trecut 5 ani; linia Huşi tot aşa. Anul acesta, când domnul ministru a înfăţişat proiectul de budget al Căilor ferate, unde în precuvântare se zice cum că la 1 martie va fi gata linia Huşi, asemenea şi linia Vaslui s-a promis că va fi gata la iulie, şi ne da mare speranţă că linia Huşi va fi gata la 1 martie; cu toate acestea, şi martie şi aprilie şi mai au trecut şi linia Huşi tot nu este gata.

Şi ce distanţă este? O distanţă de patru nenorocite kilometre de la Dobrina până la gara de Huşi. Domnul ministru a zis, cu drept cuvânt, că s-au înfăţişat oarecari greutăţi, de exemplu s-au stricat nişte rampe prin descoperirea unor izvoare; dar tot domnia-sa a recunoscut cum că şi slăbiciunea inginerului conducător al lucrărilor este în parte de vină, pentru că nu pune destulă energie. Oricum însă, faptul pozitiv este că linia Huşi, care trebuia să fie deschisă la 1886, astăzi la 1890 nu este gata; a Vasluiului, Dumnezeu ştie dacă va fi gata anul acesta, şi cred că nici domnul ministru nu va lua asupra domniei-sale să afirme aceasta, precum se zicea în expunerea de motive a budgetului Căilor ferate înfăţişată Camerei. Apoi bine este ca acele linii cari au termene fixate prin lege ca să fie terminate, să rămână date înapoi şi să se facă alte linii mai noi cu preferinţă? Dar tocmai de aceea legiuitorul a fixat anume termene, şi a zis ca întâi să fie Odobeşti, apoi Huşi şi pe urmă Vaslui, să nu se ia alte linii de preferinţă.

Eu am multă amiciție privată pentru domnul Ene; dar totdauna când îl văd aici îmi vine să-i zic: Ce cauți în Cameră? Vedeți! Se zicea că domnul Ene nu este funcționar administrativ, ci este inginer. Apoi mai administrativă funcțiune decât a domniei-sale se poate? Dar a rămas deputat, ce face aici? Dacă ar fi pe linie, şi, ar îndeplini datoria, şi nu un alt inginer ar face sarcinele domniei-sale; în locul domniei-sale merge un altul care s-ar putea întrebuința la facerea liniei Odobești, Huşi şi altele.

Domnul ministru al Lucrărilor Publice: Nu se construieşte în serviciul domnului Ene nici linia Huşi, nici linia Vaslui etc.; domnia-sa inspectează.

Domnia-sa stă aici, şi este un altul care inspectează în locul domniei-sale; prin urmare, ține un loc pe care ar putea să-l ocupe altul.

Eu vă rog, domnule ministru, ca să nu mai aveți plângeri din partea noastră, să luați legea în mână şi să dați preferință acelor linii cari trebuie să o aibă după lege; nu faceți, nu tolerați greşelile cari s-au făcut; căci nu este nimic mai rău decât a făgădui şi a nu ține.

Asemenea cu podul.

Ei bine, podul de peste Dunăre, votat de 12 ani, având suma afectată. încă nu s-a început şi se tot prelungeşte. Regret că nu l-a făcut partidul meu; luați-vă domniile-voastre onoarea aceasta, puneți energia care n-au pus-o ceilalți şi executați lucrarea, căci podul pe Dunăre e soarta Dobrogei; toate tranzacțiunile sunt suspendate, cei cari mai voiau să cumpere nu cumpără, pentru că nu ştiu ce are să fie. În mai multe rânduri s-a fixat ziua inaugurării şi tot s-a amânat. Faceți măcar aceasta, dați o speranță, o încredere acelei populațiuni, că podul se va face, fiindcă fără pod acea parte a țării este o provincie străină; lipsa podului este o cauză a multor abuzuri ce se fac acolo şi cari nu pot ajunge la cunoştința guvernului.

Pentru port. Ați luat banii portului şi i-ați dat la fortificațiuni şi la şosele. Portul ar trebui să se înceapă, fiindcă cu el nu cheltuiți toată suma deodată; dacă faci într-un an mai mult 50 metri în Mare, este o lucrare care poate aduce multe corăbii. El se poate lucra mai mulți ani câte puțin. Această conversațiune o țin din gura inginerului Hartley care, când a vizitat Prutul, a zis că la port este avantagiu că întâiul milion care se cheltuieşte îi dă avantagiul de a lucra pentru un alt milion.

Ați hotărît ca banii de la port să se întrebuințeze pentru alte trebuințe? Ziceți cel puțin un cuvânt de mângâiere; că la trebuință se va da suma necesară pentru îmbunătățirea şi a părței acesteia a României. Vă rog, fiți atât de buni a spune un cuvânt; nu vă fac nici o imputare. Gândiți domniile-voastre să deschideți linia Huşi? Domnul Voinov, vorbind de

Focşani, şi-a făcut datoria; dar Focşanii este pe linia cea mare, pe când cu Huşii nu este tot aşa.

Pentru ce dar domnii deputaţi de Huşi tac? Pentru ce dumnealor, cari sunt sprijinitorii guvernului, nu zic nimic?

Tocmai dumnealor ar trebui să vorbească mai mult decât noi asupra acestei cestiuni.

Sper însă că va veni timpul când ne vom întâlni la alegerile viitoare şi atunci li se va cere socoteală pentru ce dumnealor tac.

Încă o dată, domnule ministru, vă rog să binevoiţi a-mi spune când aveţi de gând a începe linia drumului de fer de la Vaslui la Iaşi, şi mai ales când aveţi de gând să aruncaţi cea dintâi piatră în Dunăre pentru construirea podului? Căci întâia piatră care va cădea în Dunăre va fi binecuvântată de toţi, şi sunt sigur că este destul un început cât de mic, pentru ca să asigure pe toţi oamenii de onoare că aveţi să terminaţi lucrarea.

Iată întrebările mele, şi iată pentru ce am intervenit şi eu cu rugămintea mea în această discuţiune.[2]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 91, p. 1774, col. 1 – p. 1775, col. 1.

NOTE

[1] Discuţia pornise de la o interpelare a lui N. Voinov privind calea ferată Focşani-Odobeşti. Ministrul Lucrărilor Publice, Al. Marghiloman, răspunsese că întârzierea construcţiei se datora numai lipsei „personalului necesar".

[2] Al. Marghiloman l-a asigurat pe K. că construcţia podului peste Dunăre va începe în luna iulie.

*Intervenţie pe marginea cererii ministrului de Război a unui credit de completare a echipamentului armatei**

Domnilor deputaţi, eu n-am să intru în amănunte, nu am să combat creditul de 10 milioane, fiecare din noi pentru armată trebuie să dea ceea ce se cere. Dar o observaţiune am să fac: Onor. domn ministru de Rezbel a evitat să răspundă la cuvintele domnului Palladi în termeni precişi; a răspuns în privinţa cămăşilor şi în privinţa unor alte albituri, a căror

* Şedinţa din 26 mai 1890.

numire domnul ministru de Rezbel, în candoarea sa pudică. s-a abținut de a o pronunța; nu a întrebuințat cuvântul propriu; nu-l voi întrebuința nici eu; voi întrebuința însă unul care este obicinuit la englezi: Inexpresibile... (*Ilaritate.*) Aș voi să știu dacă soldații noștri au cămăși și inexpresibili? Noi suntem deprinși a purta cămăși și inexpresibili: n-am ajuns la acel grad de civilizațiune unde soldații poartă uniformă și sub ea nu este cămașă și mai puțin inexpresibili... Nu știu dacă domnul ministru de Rezbel are sau nu? Dacă n-are, să ceară. (*Ilaritate.*)

Domnul general Vlădescu, ministru de Rezbel: Eu! (*Ilaritate.*)

Dacă ai de ajuns pentru armată.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 97, p. 1879, col. 3.

NOTE

[1] G. Palladi protestase față de forma creditului: Prin renta amortizabilă. Apoi i se păruse nepotrivită completarea necesarului de echipare a armatei „din economii viitoare". Gl. Vlădescu, ministrul de Războiu, spusese că are echipați complet 67.000 de oameni. Armata română număra la acea dată 123.500 de persoane.

Precizare privind prevederile legii de vânzare a bunurilor statului[*]

Să-mi permită domnul Panu[1] a admira de astă dată naivitatea domniei-sale, când crede că legea vânzării bunurilor are să fie pusă în aplicare. Îmi pare rău că domnul ministru[2] nu ține seamă de împregiurări; că, după nenorocirea care a avut loc anul trecut[3], dacă anul acesta nu s-a repetat, este numai că prin *Monitor* se publica legea vânzărei bunurilor, care făcea pe țărani să creadă că vor avea pământuri. Aș ruga pe domnul ministru să nu creadă că amânarea acestei legi, cu toată administrațiunea bună care o face, cu toată energia guvernului, va putea împiedica pe țărani ca să nu piardă răbdarea. Li s-au făgăduit pământ, și numai în vederea făgăduielilor au tăcut și au consimțit să facă învoielile, pe cari însuși proiectul de lege nu le permite.

[*] Ședința din 29 mai 1890.

Vă rog să vă aduceți aminte de acele făgăduieli și să nu credeți că ele pot sta așa mult timp neîndeplinite, fără să provoace dureroase protestări.

Împotriva închiderii discuției.

Domnii mei, când repausatul Costa-Foru trăia și era pe aceste bănci, de multe ori sta pe gânduri și zicea: Domnilor, mă găsesc în nedomerire și nu știu nimic.

Permiteți-mi să imitez și eu pe repausatul Costa-Foru și să zic: Sunt nedumerit și întreb: Ce este aceasta?

Iată ce am văzut eu: Onor. domn Panu, și în aceasta totdauna m-am întâlnit cu domnia-sa, face o întrebare și zice: Domnilor, s-a luat îndatorirea ca să se înlesnească țăranilor bani ca să se poată așeza pe pământurile pe cari le cumpără, să poată deveni gospodari, și fac întrebare: Când are să li se dea bani?

Eu, care totdauna nu am avut o mare stimă pentru lege, așa cum s-a modificat în urmă, căci deși recunosc greșelele întâiei lucrări prezintate de minister, dar am asistat la una din scenele cele mai curioase ce am văzut în viața mea parlamentară, domnul Lahovari combătând ideile domnului Carp și domnul Carp cedând, deși erau în același minister. Eu n-am avut niciodată un mare entuziasm pentru acea lege, și am zis: Această lege nu poate avea temeinici, fiindcă este inaplicabilă.

Împregiurările au venit pe urmă și au dovedit aceasta, fiindcă domnul Păucescu ne-a spus că acea lege nu se poate aplica în totul și cere modificarea ei.[4] Pe de altă parte se cere și modificarea Creditelor agricole, și din toate acestea am zis că mă mir de naivitatea domnului Panu, care crede că această lege are să devină un viitor bun pentru țară. (*Întreruperi.*)

Domnul G. Panu: Nu mi-am putut închipui că articolul avansului nu va fi o realitate.

Domnul Carp[5] m-a luat pe mine de cal de bătălie și mi-a atribuit profeții pe cari nu le-am făcut. Domnia-sa zice că am profetizat odată că legea Băncei nu are să se aplice.

În viața mea n-am vorbit de legea Băncei, și atât de puțin țin la acea lege, că nici nu am fost aci când se discuta; și dacă am fost aci, mă aflam în sala de alături.

În privința legei inamovibilității magistraturei, am zis că ea n-are să se realizeze.

Apoi dacă este un om care a fost și este pentru această lege, sunt eu, care totdauna am stăruit și am cerut foarte mult ca domnul Vernescu[6]

să prezinte această lege; căci domnia-sa, când a venit la putere, ne-a înfățișat pe dată un proiect de lege, care fusese elaborat de fostul său coleg de la Justiție; și când am reclamat contra domniei-sale, atunci am fost batjocorit în jurnalul domniei-sale, și eu n-am zis nimic. Cu toate acestea, am fost entuziasmat de legea inamovibilității, pentru că este un lucru bun, și am declarat că o voi vota *tale quale*, pentru că sper că are să fie un adevăr.

Dar cea mai mare mirare ce mă coprinde este că, voind a vă dovedi cum că și legea vânzărei bunurilor nu are să fie un adevăr, domnul Carp a spus că am fost prooroc falș. În adevăr, de la Christos încoace toți proorocii sunt falși. Domnul Carp însă nu vrea să fie tot astfel, ci vrea să treacă de Mesie. Eu unul nu cred în a doua venire a Mesiei; eu n-am proorocit nimic, dar am zis: Nu votez.

Domnul Carp a făcut mai mult, m-a învinovățit în această cestiune, ceea-mi este cu totul indiferent.

Așadar, vă rog să fiți buni a crede că, de la început, n-am avut nici un interes ca să țin la căderea ministerului, și domnia-sa mă ia pe mine la prochimenul cel mare, apoi apucă la refec pe domnul Păucescu și-i trage, trage și iar îi trage. (*Ilaritate.*)

Domnul Păucescu-i răspunde: Dacă credeți că sunt rău, dacă credeți că nu sunt bun, nu aveți decât să o spuneți.

Domnul vicepreședinte: Dumneavoastră aveți cuvântul contra închiderii discuțiunei.

S-a adus în discuțiune cestiunea ministerială și am cerut cuvântul contra închiderei discuțiunei, ca, lăsându-se discuțiunea deschisă, să vorbim și noi în această cestiune mai bine acum, decât să anunțăm o interpelare în această privință, ceea ce ar fi mai rău.

Eu, care sunt indiferent de această cestiune, când am văzut pe domnul general Manu[7] că a apărat pe colegul domniei-sale de la Domenii, în modul cum l-ați auzit, am zis: Să mă ferească Dumnezeu de o asemenea apărare. (*Aplauze.*) Aceasta mi-aduce aminte proverbul: Fereşte-mă, Doamne, de amicii mei, căci de dușmani mă apăr singur.

Tot așa zic și eu despre domnul Carp.

Ferească Dumnezeu ca domnul Carp să devină președinte al Consiliului, și să mă apere domnia-sa. (*Ilaritate.*)

Se impută domnului Păucescu neiscusință, neîngrijire. Grave acuzațiuni.

Eu nu voi ataca pe domnul Păucescu în acest fel; eu îi voi spune numai că domnia-sa este victima biurocrației din acel minister, și de

aceea de multe ori actele sale sunt criticate. Mai ales în cestiunea vânzărei bunurilor. Domnia-sa a ascultat prea mult pe subalternii săi, cu toate că recunosc că acea lege, astfel cum a ieşit, este inaplicabilă şi nu sper nimic de la dânsa.

Dar totdodată sunt dator să declar că onor. domn Păucescu este un om foarte activ, că lucrează mult şi cu toată buna credinţă; cu toate acestea, nu poate să facă aşa lesne ceea ce i se cere pentru că sunt prea multe greutăţi.

Această declaraţiune m-am crezut dator să o fac, şi o fac cu toată francheţa. De aceea l-am rugat pe domnia-sa să nu ţină în seamă nimic, decât numai tendinţele reale, tendinţele liberale şi democratice, şi să lucreze înainte fără preget pentru ca cu o oră mai înainte să poată fi în poziţiune de a pune în aplicare legea aceasta.

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 98, p. 1881, col. 3; p. 1886, col. 3 – p. 1887, col. 2.

NOTE

[1] G. Panu interpelase în legătură cu aplicarea legii de vânzare a bunurilor statului. Aceasta prevedea avansuri în bani pe care ţăranii nu le puteau lua decât de la Creditele agricole. Or, organizarea acestora nu permitea aşa ceva. Îl întrebase, aşadar, pe ministrul Domeniilor, Gr. Păucescu, de ce legea creditelor agricole se amâna la nesfârşit şi dacă nu cumva era vorba de un *parti-pris*.

[2] Ministrul Domeniilor i-a răspuns că numai agenda încărcată a Corpurilor Legiuitoare amânase discutarea legii. Se pregătea să ceară, până în toamnă, un credit de preîntâmpinare a nevoilor urgente de punere în aplicare a legii de vânzare a bunurilor statului.

[3] Aluzie la răscoalele ţărăneşti din 1888.

[4] Gr. Păucescu nu ceruse aşa ceva. V. nota 2.

[5] P. Carp spusese că în aplicarea acestei legi era vorba doar de „lipsă de sârguinţă". El făcuse parte din comisia care elaborase noua lege a creditului agricol. Pentru moment i se părea potrivit să se ceară un credit de 2-3 milioane spre a porni vânzarea. Carp a precizat însă că înţelege ca accesul la cumpărare să fie neîngrădit, adică să nu fie vorba doar de ţăranii învecinaţi bunurilor respective.

[6] I-a cerut când G. Vernescu a fost ministru al Justiţiei în guvernul Th. Rosetti (nov. 1888-mart. 1889), apoi ministru al Finanţelor în guvernul Lascăr Catargiu (mart. – nov. 1889).

[7] Primul ministru spusese că Gr. Păucescu nu trebuia să facă o chestiune personală din spusele lui Carp. Apoi informase că totuşi legea vânzării bunurilor statului se aplica. Fuseseră aşa înstrăinate 80 de moşii, asta pentru că ţăranii nu erau „chiar ahtiaţi" după împrumuturi, preferând să achite cu bani peşin.

SESIUNEA 1890–1891

Despre o abatere de la uzanţelor parlamentare: Nereprezentarea minorităţii în biroul Adunării[*]

Domnule preşedinte[1], am ascultat ieri cu multă recunoştinţă cuvintele dumneavoastră când aţi ocupat scaunul de preşedinte al acestei Camere şi nu am putut să nu aplaud la asigurările de neparţialitate ce veţi păzi în exerciţiul mandatului dumneavoastră. De aceea fac apel la acea neparţialitate a dumneavoastră, ca să binevoiţi a observa, împreună cu mine, un ce care astăzi nu se vede în nici un parlament, nici grecesc, nici sârbesc, cum veţi voi, ci numai la noi.

Până acum, totdauna opoziţiunei i se făcea o parte la formarea biuroului; astăzi constat că, de la vicepreşedinţi până la cestori, nu s-a făcut minorităţei cea mai mică parte. Astăzi, lumea constituţională se preocupă de a asigura chiar în parlamente scaune anume pentru opoziţiune; aceasta o vedem chiar în parlamentul Serbiei; pretutindeni vedem că oamenii politici serios cugetători caută chipul cum să lase expresiunea liberă şi celei mai infime minorităţi.

În Parlamentul român astăzi, la 1890, vedem o uniformitate atât de perfectă, atât de armonioasă, încât nici măcar unul din opoziţiune nu este acolo în biurou, pentru ca prin vocea lui, prin iscălitura lui, să exprime vederile minorităţei.

Repausatul Steege, fost ministru de Externe, fost ministru de Finanţe sub Principele Cuza, avea obicei, în Consiliul de miniştri, când vedea pe un ministru că vrea să fie prea zelos, avea obicei să zică: „Quand on prend trop de galons, on ne saurait pas prendre assez".

Aşa s-a făcut şi de majoritatea de astăzi, care a voit să ia numai pentru sine toate galoanele.

Domnul preşedinte: Deoarece domnul Kogălniceanu s-a adresat personal la mine, sunt dator să-l pun în cunoştinţă de ceea ce s-a petrecut.

---

[*] Şedinţa din 17 noiembrie 1890.

Majoritatea m-a angajat a mă adresa către opoziţiune spre a-i oferi un loc de vicepreşedinte. Eu m-am adresat la domnul Dimitrie Brătianu şi la domnul Lascar Catargi; dar dumnealor nu au putut să cadă de acord, şi mi-au răspuns că nu pot desemna pe nimeni. Aşa s-au petrecut lucrurile.

Dar cu secretarii?

Domnul preşedinte: Apoi dacă la preşedinţie au refuzat de a desemna pe cineva, se înţelege de la sine că şi la celelalte alegeri lucrul avea să meargă tot astfel.

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor" 1890/1891, nr. 3, p. 7, col. 3.

NOTE

[1] Gh. Gr. Cantacuzino.

*Cere explicaţii în legătură cu executarea testamentului lui Anastase Başotă**

Eu rog pe domnul preşedinte al Consiliului să binevoiască a-mi comunica tranzacţiunea care s-a încheiat, nu ştiu cu cine, cu epitropii, cu advocaţii, cu exploatatorii averei repausatului Başotă.

Acolo este o avere colosală şi am văzut acum, de curând, în *Monitor*, două, trei rânduri, în cari se zice că s-a încuviinţat tranzacţiunea făcută pentru curmarea proceselor.

Văd, domnilor, în *Monitor*, de multe ori, că, pentru un lucru de mică importanţă, pentru destituirea unui nenorocit funcţionar de a treia şi a patra mână, se publică şi decretul şi raportul, şi toate motivele, şi când este vorba de asemenea cestiuni mari, de o avere colosală cu acea a lui Başotă, de a căreia soartă toţi trebuie să ne interesăm, mai cu seamă noi cei din Moldova de Sus, nu vedem dându-se nici o deslușire, şi avem dreptul să cerem ca să ni se comunice ce se face cu acea avere?

În această privinţă au ajuns lucrurile în ţara aceasta aşa cum nimeni să nu mai lase o avere a sa pentru vreun institut de binefacere, când vede că după moartea testatorului nu se respectă voinţa lui.

* Şedinţa din 17 noiembrie 1890.

De aceea, rog ca să se aducă aci înaintea Camerei aceste acte, ca să le cercetăm şi să vedem ce este în această însemnată cestiune?

Asemenea rog să mi se dea dosarul afacerei relative la expulzarea unui nenorocit străin de către un subprefect anume Rosin, fapt care este o lovire singurului drept care l-am avut până acum neatins sub toate guvernele.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 3, p. 8, col. 1-2.

NOTE

[1] Cazul n-a mai fost adus în discuţie.

Se pronunţă în legătură cu continuarea lucrărilor Adunării în situaţia în care guvernul e demisionar.[*]

Domnule preşedinte, vă rog să-mi daţi voie a ridica şi eu o cestiune foarte importantă.

Domnul preşedinte: Permiteţi mai întâi să se citească sumarul şi apoi...

Cum aţi făcut cu domnul Ionescu faceţi şi cu mine.

Aţi vorbit de art. 28.

Voiesc şi eu să vorbesc de un alt articol, care zice că nu se poate ţine şedinţă fără prezenţa ministerului.

Noi astăzi suntem în criză ministerială, pentru că ministerul, la ridicarea şedinţei de sâmbătă, la Senat, îndată după alegerea preşedintelui, a declarat că merge la Palat să-şi dea demisiunea.

Domnul Al. Marghiloman, ministrul Domeniilor: Vă înşelaţi.

A zis sau ba că merge la Palat pentru ca Majestatea Sa să avizeze?

Domnul G. Robescu: Şi nu a avizat încă?

Dumneata eşti, ca şi mine, supus erorei; dar miniştrii sunt datori ca să înalţe moravurile parlamentare şi trebuie să declare categoric ce au făcut.

[*] Şedinţa din 19 noiembrie 1890.

Noi nu voim să ştim dacă s-a avizat sau nu; ştim însă că până la acel aviz nu se poate ţine şedinţă.

Să ne spună domnii miniştri cum că rămân miniştri, că Majestatea Sa le-a refuzat demisiunea, sau orice alt ar avea de spus, căci fără o asemenea declaraţiune nu putem noi să ţinem şedinţă.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 4, p. 9, col. 1, 3.

NOTE

[1] Preşedintele Camerei, Gh.Gr. Cantacuzino, a declarat: „Răspunsul ce se dă domnului Kogălniceanu este chiar prezenţa miniştrilor pe banca ministerială". A intervenit însă G. Vernescu cerând deslușiri în sensul spuselor lui K. altfel: „Suntem în situaţiune de a nu putea lua parte la lucrările ei afară din Constituţiune". Atunci a intervenit Al. Marghiloman care a precizat: „Autorizat de domnul preşedinte al Camerei să curm în acest minut, printr-un răspuns categoric, diferendul ce se iveşte între unii din colegii noştri şi birou, am onoare să răspund domnului Kogălniceanu: Ministerul nu este demisionat."

Guvernul gl.Gh. Manu s-a menţinut până la 15 februarie 1891, cu o remaniere la 16 noiembrie 1890.

Discurs asupra situaţiei politice din ţară[*]

Îmi veţi permite, domnii mei, să nu mă pronunţ în această luptă oratorică, care a avut loc între onor. domn Ionescu şi onor. domn Carp.[1] S-au zis multe adevăruri şi vorbe de spirit, dar noi am rămas tot pe loc.

Onor. domn Carp a pus mult spirit şi a făcut şi o mărturisire de care eu voi profita la timp; a zis că domnia-sa nu mai este june, ceea ce ştiam de mult că este cărunt şi că lucrează în acest Parlament cu dor pentru ţară; aşa este. Mă voi servi şi eu de aceste cuvinte la timp şi voi dovedi cum a ieşit acel decalog chemat a forma oameni şi partide, a forma era nouă. Nouă, câtorva bătrâni cari am rămas, nimic nu ne pare mai bine decât când vedem că este o eră nouă, aşa cum am voit şi noi, şi cari la bătrâneţe ne bucurăm de realizarea erei celei nouă formată de noi.

În cestiunea de faţă nu am interes de partid, când cer ca domnii miniştri să se înfăţişeze ca miniştri constituţionali înaintea Parlamentului.

[*] Şedinţa din 19 noiembrie 1890.

Onor. domn Al. Marghiloman a zis: Ministerul n-a demisionat.[2] Eu cred pe domnul Marghiloman, pentru că cred totdauna oameni de valoarea domniei-sale; l-am văzut copil şi tânăr şi mă bucur văzând cât a mers de departe; dar l-aş ruga a ne spune zisu-s-au sau nu aceste cuvinte: că Majestatea sa Regele va aviza?

Apoi Regele nu este un căpitan de dorobanţi; este o putere mare şi inteligentă şi o voinţă în momente de criză. Nu poate Regele în toate zilele să avizeze şi de aceea trebuie să aşteptăm avizul său atunci când Constituţiunea-l cere. Am fost şi eu de vreo 5 ori în capul ministerului şi de 7 ori simplu ministru[3] şi ştiu că trebuie să aştepţi până când se va vedea dacă ministerul sau Senatul are dreptate.

Nu va tăgădui domnul Marghiloman că a zis chiar cuvântul: Avem să vă dizolvăm. De aceea voim să ştim ce are să facă Regele? Da-va dreptate ministerului şi va autoriza dizolvarea, sau va da dreptate Senatului şi va primi demisiunea miniştrilor?

În împregiurările actuale eu cred că, faţă de interesele ţărei, mai cu seamă cele de ordine economică, cari bat la uşe, situaţiunea guvernului trebuie limpezită. Onor. domn Păucescu şi onor. domn Rosetti s-au retras[4], trebuie să ştim motivele acestei retrageri. Partidul liberal nu poate şi nu trebuie să vină astăzi la putere, şi nu ştiu ce se va întâmpla când vor veni numai conservatorii la putere, nu ştiu ce poziţiune ni se va face nouă liberalilor, mai bună sau mai rea; ceea ce ştiu este că sunt nişte clişeuri. vorbă întrebuinţată de însuşi domnul Carp, clişeuri constituţionale, la cari au recurs şi conservatorii şi liberalii, clişeuri că atunci când este un conflict între guvern şi majoritatea uneia din Camere, Majestatea Sa este chemat să avizeze, şi până ce nu a avizat, Camerele nu lucrează; căci, domnilor, dacă nu ar fi aşa, sunt lucruri foarte importante cari s-ar putea face fără un guvern regulat.

Cum voiţi domniile-voastre ca noi să ne punem pe lucru, cu cine? Cu tânărul ministru de la Domenii? Nu, domnilor; să vină şeful cabinetului să declare că ministerul n-a demisionat şi atunci să lucrăm.

Mai zicea domnul Carp că nu avem conunicarea Senatului; cum? Ceea ce ştie oricare cetăţean să nu o ştim noi, să nu ştim noi că s-a dat un vot prin care candidatul guvernului a căzut şi s-a ales candidatul opoziţiunei? Să nu ştim că, în urma acestui vot, preşedintele Consiliului a zis că se va duce la Majestatea Sa spre a-l pune în poziţiune de a aviza? Ce? Un asemenea fapt nu are nici el o importanţă?

Dar mi se va zice: Cum eu, Kogălniceanu, care acum 27 ani am făcut o lovitură de stat[5], vin azi să fac constituţionalism? Da, am făcut

lovitura de stat, dar mai întâi mi-am dat demisiunea şi am pus pe suveran în poziţiune de a aviza şi după ce suveranul a avizat, am făcut lovitura de stat şi s-a pedepsit şi cel care a încuviinţat-o, şi cel care a executat-o. Dar oare pentru că am făcut odată lovitură de stat, pierdut-am dreptul de a mai zice ceva în ţara mea?

Noi am cerut în Adunarea mumă şi cu timpul am şi realizat cele patru puncturi[6]:

Autonomia ţărei, unirea principatelor, domn străin, şi al patrulea, guvern constituţional şi reprezentativ. Ce însemnează aceasta? Cum? Aşa fără motiv ne-am dezbrăcat noi de dreptul d-a ne alege noi domn din sângele nostru, din legea noastră, şi a alege domn din o familie domnitoare în Occident? Pentru ce am făcut aceasta? Pentru ca să fie mai presus de intrigele noastre, pentru ca să aibă perpetuu cumpăna dreptăţei. Când e o neînţelegere să vină să zică cuvântul său.

Am înţeles ca ţara aceasta să fie cârmuită de voinţa ei; oameni cu cunoştinţe, cu ştiinţă să o cârmuiască, şi mai presus de dânşii să fie suveranul, care să stea deasupra partidelor.

Dar când văd aceste schimbări inexplicabile, aceste tripotagii, când văd că ni se citeşte un Mesagiu de către un minister şi a doua zi cade, fără să mai avem dreptul să-l întrebăm: Ce ai făcut cu cutare şi cutare lege? Când vedem pe domnul Rosetti ieşind din minister, fără să-l putem întreba ce a făcut cu legea inamovibilităţei; când vedem pe domnul Păucescu, pentru care am mare stimă, că se retrage fără să ştim pentru ce; când vedem că miniştrii, cari au avut ministerele cele mai importante, se retrag în aşa chip şi când noi am voi să întrebăm ceva despre faptele lor, despre lucrările din ministerele lor respective, miniştrii cei noi au să ne răspundă: Nu ştim, priveşte pe predecesorii noştri. Ce mai însemnează atunci dreptul Camerei de control şi responsabilitatea ministerială? Ministerul a pus în poziţiune pe Rege ca să avizeze.

Ei bine, noi, cei cari nu avem amici să căpătuim, avem dreptul să venim la acel clişeu care este în toate ţările constituţionale: Nu putem să lucrăm până ce nu vom avea minister. Regele avizează şi dovadă este că au fost chiemaţi la Palat şi preşedintele Consiliului, şi preşedintele Senatului, şi preşedintele Camerei şi se urmează poate şi acum tratările cari au să pună capăt crizei.

Aud că astăzi se lucrează la Senat de a se face răsvot. Să aşteptăm rezultatul răsvotului, care, dacă va fi în favoarea guvernului, va avea dreptul să conducă şi de aci înainte afacerile ţărei; dar până atunci puterea sa este suspendată, sechestrată în mânile acelui care are să avizeze. De

aceea zic că noi nu putem să lucrăm astăzi, şi rog pe toţi să respecte acest vechi clişeu constituţional şi mai ales conservatorii, cari sunt mai interesaţi la păstrarea Constituţiunei, căci numai prin păzirea Constituţiunei partidul conservator are raţiunea de a fi.

Domniile-voastre, domnilor conservatori, mai cu deosebire, sunteţi datori să faceţi ca clişeurile acestea să fie un adevăr pentru toţi, să nu lucrăm aci decât în condiţiunile ce ne indică Constituţiunea.

Regele trebuie să avizeze şi noi trebuie să plecăm capul, trebuie să aşteptăm; nu voiţi? Faceţi ce poftiţi, însă noi ne vom retrage din Cameră.[7]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 4, p. 12, col. 3 – p. 13, col. 2.

NOTE

[1] V. şi intervenţia precedentă. N. Ionescu revenise asupra constituţionalităţii şedinţelor. În Senat guvernul era în minoritate şi se aştepta decizia regelui pentru a se vedea dacă rămâne la cârmă ori e demisionar. A cerut, de aceea, amânarea şedinţelor, „până la reconstituirea cabinetului". Carp l-a combătut arătând că de vreme ce guvernul declară, prin vocea lui Al. Marghiloman că nu e demisionar, Adunarea poate continua activitatea.

[2] Vezi intervenţia precedentă.

[3] K. devine prima oară ministru la 30 aprilie 1860.

[4] Locul lui Gr. Păucescu a fost luat de Al. Marghiloman la Agricultură, Comerţ, Industrie şi Domenii iar Gr. Triandafil l-a înlocuit pe Th. Rosetti.

[5] Vezi împrejurările în care de fapt s-a consumat lovitura de stat de la 2 mai 1864 chiar în vol. precedent de *Opere* IV, *Oratorie*, II, partea I.

[6] E vorba de revendicări formulate în Divanul Ad-hoc, v. *infra*. p. 214.

[7] N. Ionescu a propus amânarea şedinţelor Adunării până la clarificarea situaţiei guvernului. Votul a fost negativ (76 bile negre şi 51 albe).

*Asupra statutului spitalului „Elisabeta Doamna" din Galaţi**

Mulţumesc domnului ministru că ne lasă libertatea să votăm, şi că nu va face şi din aceasta[1] o cestiune ministerială.

Să-mi permită însă domnia-sa a-i spune că atunci când zice că se teme de asemenea precedente, domnia-sa combate cererea.

* Şedinţa din 23 noiembrie 1890.

Eu aş dori cu toate aceste aşezăminte să fie supuse autorităţei comunale, dar aceasta să fie pentru toate, fără excepţiune. Noi însă vedem că chiar prin lege s-au creat poziţiuni excepţionale unora din aceste aşezăminte, cum este, de exemplu, aşezământul Brâncovenesc.

În specia noastră, un număr de cetăţeni s-au adunat ca să facă un spital în timpul rezbelului[2] însă ei au zis: Voim să scăpăm de şicanele locale, ca să putem merge înainte, voim să scăpăm de şicanele acelei gospodării locale, care gospodărie nu este decât o vorbă seacă, fiindcă în ce gospodăria comunei Bucureşti ar fi fost mai rea dacă se alegea domnul Dimitrie Brătianu, decât dacă a triumfat domnul Vernescu?

Vine un particular şi zice că dă cutare avere, cutare moşie pentru înfiinţarea cutărui stabiliment de binefacere, însă dispune prin testament ca administraţiunea acelui stabiliment să fie încredinţată cutărei persoane, cutărui preot, fiindcă voieşte să nu atârne de patimele locale.

Aceasta este voinţa testatorelui, şi dacă ea nu se respectă, înţelegeţi domniile-voastre că averile acelea se pot reclama înapoi.

Onor. domn ministru ne zicea că ar fi de dorit ca toate spitalele din ţară să aibă în capul administraţiunei un om cu inimă, cu minte, cu pricepere, cum este actualul cap al administraţiunei spitalului „Elisabeta Doamna" din Galaţi. Tocmai de aceea zicem şi noi că bine ar fi ca aşezămintele acestea să nu fie lăsate la discreţiunea cutărui sau cutărui om de la comună, că bine ar fi să se dea sub controlul ministerului, care, fiind mai departe de intrigile locale, prezintă mai multă imparţialitate, iar socotelile să se verifice de Curtea de compturi.

Prin urmare, domnilor, nu se cere nimic de la domniile-voastre, decât consfinţirea voinţei acelor oameni cari au înzestrat ţara cu atâtea institute de binefacere, cari fac onoare şi memoriei lor şi ţărei.[3]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor" 1890/1891",
nr. 7, p. 32, col. 2-3.

NOTE

[1] Se discuta pe marginea proiectului de lege privind transformarea spitalului „Elisabeta Doamna" din Galaţi, instituţie de utilitate publică, în persoană civilă.

[2] Fusese înfiinţat de câţiva gălăţeni caritabili în timpul războiului de independenţă din 1877-1878. Statutele, aprobate în 1879, prevedeau că va fi administrat de un comitet. Avea 56 de paturi şi un buget de 73.384 lei. Medicii erau numiţi prin concurs şi în fruntea lui se afla dr. A. Serfioti. Cererea din proiect se justifica pentru ca instituţia să poată primi „legaturi şi donaţiuni". G. Robescu făcuse un amendament: Bugetul spitalului trebuia

aprobat de Ministerul de Interne şi verificat de Curtea de Conturi, ca la toate instituţiile publice. Gl. Manu, primul ministru, se împotrivise considerând că „este o sustragere de la legea comunală" şi putea crea precedente. Totuşi, Adunarea a primit amendamentul.

[3] Proiectul a fost aprobat cu 75 voturi pentru şi 7 împotrivă.

Discurs privind autorizarea comunei Sinaia de a percepe unele taxe[*]

Domnilor, chiar numai simpla citire a proiectului de lege[1] ne impune datoria să-l respingem. Aţi auzit cum un orăşel care s-a înfiinţat mulţumită numai unei vecinătăţi ilustre, deodată, ca broasca din fabulă, voieşte să ajungă cât un bou. Ia vedeţi ce taxe exorbitante se propun: 10 lei de la vagonul cu lemne brute, 1 leu de la un metru lemne de brad pentru construcţiuni, 8 lei de la cărbuni, 20 bani de la mia kilograme var, 30 bani de la metru cub lemne de brad etc.

Pentru Dumnezeu, vă rog să respingeţi acest proiect, care nu poate să facă alt decât a distruge avutul acelora cari au pus bani şi au făcut construcţiuni acolo căci, aplicându-se aceste taxe, are să cânte cucuvaia acolo.

Cu această ocaziune am să adresez o rugăciune Eforiei spitalelor civile, aşa de bine administrată de domnul Blaremberg. Nu este destul o vecinătate ilustră pentru ca Sinaia să prospere. Sinaia, deşi nu are ape minerale, are însă un aer foarte curat. Ar fi un punct de atragere dacă s-ar înfiinţa acolo ceea ce este la Reichenhal. Natura nu a dat Sinaei ape minerale, dar i-a dat aerul cel mai curat. Astăzi ilustrul Koch[2] ajută la vindecarea unor bolnav, dar nu la toţi; cred că aceştia şi-ar putea găsi mântuirea într-un stabiliment ce s-ar înfiinţa la Sinaia după modelul celui de la Reichenhal.

Un asemenea stabiliment ar prinde bine şi la Slănic dacă s-ar înfiinţa.

> *Domnul general G. Manu, preşedintele Consiliului*: Domnilor, acest proiect de lege este depus încă din anul 1884, de când era ministru de Interne domnul Chiţu; nu ştiu dacă atunci domnul Kogălniceanu nu era coleg cu domnul Chiţu.

Eroare.

> *Domnul general G. Manu, preşedintele Consiliului*: Se poate; dar acest proiect s-a întârziat 6 ani.

---

[*] Şedinţa din 23 noiembrie 1890.

Era îngropat şi dumneata l-ai dezgropat.

Cred că domnul ministru de Interne se va uni cu mine ca să vadă că acest proiect de lege nu numai că nu este studiat, dar încă coprinde dispoziţiuni contrarii legei comunale. Ce sunt accizele? Sunt o taxă ce se pune asupra acelora cari aduc băuturi pentru consumaţiune într-o comună, pentru ca cu aceste taxe să se ajute la îmbunătăţirea oraşului.

Iată însă ce citesc în proiectul de lege:

Lei	*bani*	
10	–	De la un vagon de lemne brute de orice fel aduse spre consumaţie în comună;
1	–	de la un metru cub lemne de brad pentru construcţii şi tâmplărie aduse spre consumaţie în comună;
8	–	de la un vagon cu cărbuni de piatră ce va intra în comună spre consumaţie;
–	5	de la o butelie de borviz ce va intra în comună spre consumaţie;
–	20	de la mia de kilograme var negru şi alb ce se va fabrica în comună pentru export;
–	30	de metru cub lemne de brad pentru construcţiune;
–	75	idem, piatră cioplită, idem;
–	10	idem, piatră brută, idem;
–	20	de stânjenul lemne de foc, idem.

Dacă se primesc aceste taxe cerute de comuna Sinaia, de ce n-ar veni atunci şi alte comune, cum este comuna Botoşani, ca să ceară la rândul lor a se pune taxe asupra fabricaţiunei făinei ce se exportă? De ce nu s-ar îndatora colonelul Alcaz să plătească şi el taxe pentru fabrica sa de postav din comuna Podoleni, judeţul Neamţ? Eu cred că numai acesta ar trebui să fie spiritul care să ne conducă; cred că ar fi mai bine să nu impunem la taxe tocmai fabricele, industriele cari lucrează, nu pentru consumaţiunea din întru, ci pentru consumaţiunea din afară.

Sinaia, un oraş născând, improvizat, ca să zic aşa, are pământuri bogate în var şi mă mir cum consiliul comunal din Sinaia vrea să supună la taxe tocmai această fabricaţiune ce se face pe proprietăţile sale. Aş înţelege dacă ar cere taxe pentru fabricaţiunea varului pe proprietăţile dinprejur cari nu sunt ale sale, dar tocmai pe ale sale să şi le impună!

Camera aceasta şi toate Camerile au respins dări cari se impun de oraşe pentru fabricate destinate exportului.

Vedeţi dar că cestiunea nu a fost studiată, comuna avea alte mijloace pentru prosperarea ei, putea pune taxe vizitatorilor cari merg acolo

pentru distracțiune, dar nu să lovească cele mai importante obiecte, cum este piatra, varul, lemnele de brad cari vin din Predeal și Caraiman.

Așadar, rog pe domnul ministru să retragă acest proiect de lege și să se gândească și la Iași, care este a doua capitală a țărei; căci Sinaia are fericirea de a avea vecinătăți ilustre și Iașii nu au nimic.

„Dezbaterile Adunării Deputaților" 1890/1891, nr. 7, p. 33, col. 1-2; p. 34, 1-3.

NOTE

[1] Proiectul era adus de gl. Manu, președintele Consiliului de miniștri și ministru de Interne.

[2] Robert Koch (1843-1910), descoperitorul bacilului tuberculozei.

Se pronunță asupra unor împământeniri[*]

Domnilor, se poate ca acest domn[1] să fie născut în Brașov, dar aceasta nu va să zică că el nu este sau este român.

Domnul Alexandrescu zice că toți românii sunt de religiune ortodoxă; aceasta nu este exact.

O mare parte de români din Transilvania sunt de religiune greco-unită.

O voce: Nu, sunt protestanți.

Am avut chiar un ministru de Finanțe, pe Steege, care era român de religiune protestantă. Apoi azi în Dobrogea nu avem români de diferite religiuni? (*Întreruperi.*)

Încât privește cererea de față, domnul Alexandrescu are dreptate. Petiționarul nu este român și, prin urmare, trebuie să ceară împământenirea.

Pe marginea cererii de împământenire a lui George Patzelt jr.

Cred că nimeni nu se va împotrivi cererei domnului Blaremberg.[2] Domnul Patzelt tatăl este, aș putea zice, o ilustrațiune românească. La mulți oameni dânsul a dat sănătate și fiul său pășește pe aceeași cale. Cred dar că domniile-voastre veți acorda întâietate domnului doctor Patzelt.[3]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 7, p. 38, col. 2-3; p. 39, col. 1.

[*] Ședința din 24 noiembrie 1890.

NOTE

[1] Se discuta cererea lui Theofil H. Petri, născut la Braşov la 21 sept. 1849. Fusese botezat în biserica luterană de acolo sub numele de Frangott Friederich. Emigrase în 1874 în România şi era absolvent al Facultăţii de Farmacie din Bucureşti. Era farmacist la Drăgăşani unde înfiinţase şi o fabrică de olărie.

D. Alexandrescu ceruse să fie împământenit nu să i se recunoască cetăţenia română pe care n-a avut-o niciodată.

[2] Proiectul n-a putut fi votat deoarece nu mai era cvorumul necesar.

[3] N. Blaremberg ceruse intervertirea ordinei de zi pentru discutarea cu prioritate a cererii de împământenire a dr. George Patzelt. Acesta era născut la Bucureşti la 31 iulie 1860. Era doctor în medicină al Universităţii din Lipsca şi practica la Bucureşti. Din 1887 era ofiţer de rezervă. Tatăl său fusese naturalizat în 1873. Adunarea a votat împământenirea cu dispensă de stagiu cu 62 voturi pentru şi trei împotrivă.

Pe marginea unui proiect de lege care autoriza comuna urbană Caracal să încaseze unele taxe[*]

Domnii mei, înainte de a fi Constituţiunea actuală, primăriile şi comunele erau stăpâne nemărginite de a-şi vota mijloacele cele necesare pentru acoperirea cheltuielilor lor, şi pentru a le putea pune în aplicare nu aveau nevoie decât numai de sancţiunea puterei executive. La 1866, când s-a votat Constituţiunea, legiuitorul de atunci văzând că comunele, în necunoştinţă sau în zelul lor prea mare de a-şi creia mijloace, înfiinţau impozite nepotrivite cu interesele Statului şi cu oarecari reguli cari astăzi în veacul al 19-lea pretutindeni domineză, a mărginit această autoritate absolută, hotărând ca toate dările să treacă prin controlul puterei legiuitoare şi să nu să poată aplica fără aprobarea Camerei şi Senatului.

Domnilor, când zice cineva aprobare zice şi dezaprobare. Eu sunt de opiniune că puterea legiuitoare nu trebuie să intre în toate amănuntele unor asemenea cestiuni, spre a căuta să vadă mai bine decât comunele, ci trebuie să se lase comunelor cea mai mare independenţă.

Dar când comunele, în loc să urmeze calea ce le este trasă de oarecari regule, vin şi-şi creează nişte venituri, cari de toţi oamenii cari au meditat cestiunea se găsesc că ele lovesc interesele Statului, atunci cred că puterea legiuitoare are dreptul să zică şi ea cuvântul său.

---

[*] Şedinţa din 27 noiembrie 1890.

Mă unesc cu opiniunea domnului Ionescu[1], şi doresc ca Romanaţii să ajungă la cel mai mare grad de înflorire; dar eu văd tocmai contrariul, că viaţa comunală acolo este rău dezvoltată.

Azi, domnilor, atât în ţară la noi, cât şi în Europa întreagă, s-a întreprins o campanie în contra accizelor şi a taxelor comunale. Toată lumea este de părere că aceste dări trebuiesc simplificate, şi din acest punct de vedere proiectul ce ni se prezintă este cu totul contrariu tendinţelor actuale în privinţa impozitelor.

Iată, domnilor, taxele ce ni se propun să încuviinţăm:

40 bani de la fiecare car cu material de construcţiune, precum: var, scânduri, grinzi, căpriori, uluci, parmaci, sTakete, olane, podine, obleţe, stinghii, stâlpi de uluci, chei de fântână, traverse, doage, blane de tocuri, blane de stejar, furci de pătule, cercuri de buţi, piatră şi orice altă cherestea, afară de şiţă care este supusă la altă taxă.

40 bani de la fiecare car cu marfă rudărească confecţionată.

40 bani de la fiecare car cu putini, buţi, butoaie, putioare, butoiaşe, hârdaie, găleţi, putineie, ciuturi, şi în fine orice marfă de dogărit confecţionată.

40 bani de la fiecare car cu coşuri, coşuleţe, panere, olărie, cruci de lemn sau de piatră, lopeţi, furci de osii, copărăi, coade de securi, spiţe de roate, obezi şi osii.

40 bani de la fiecare car cu cereale, precum: grâu, porumb, secară, orz, ovăz, rapiţă şi mei aduse spre vânzare, apărându-se orăşenii agricultori pentru produsele ce vor aduce din locurile lor, sau din acelea ce lucrează cu dijmă.

40 bani de la fiecare car cu cărbuni, fie de coks, fie de piatră.

5 lei de la fiecare car cu mobile, paturi de fer, paturi de lemn., lavoare, garderoabe, mese, şifoniere şi orice ar servi la ornarea caselor.

30 bani de la fiecare car cu orice fel de marfă de marchitănie, braşovenie, manufactură, lipscănie, hăinărie, cojocărie, cizmărie, pielărie, abagerie, sticlărie, porţelane, ferărie şi în fine orice marfă, apărându-se marfa de băcănie, confiserie şi cârciumărie, fiind supuse la alte taxe.

Vă mărturisesc că asemenea dări puteau fi bune în trecut, dar nu în anul de graţie 1890; mă mir cum de nu s-a pus încă două, trei articole la mobile ca să se spună totul. (*Ilaritate.*)

Nu ştiu cum domnul ministru de Interne, şeful tuturor comunelor, n-a observat că aceste taxe sunt vexatoare pentru populaţiunea săracă.

Noi, domnilor, trebuie să stabilim o regulă, care să serve de normă pentru toate comunele. (*Întreruperi.*)

Mă aştept ca domnul Panu, care e mai teoretic decât mine în asemenea cestiuni, să ia cuvântul.[2]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 10, p. 56, col. 3 – p. 57, col. 1.

NOTE

[1] N. Ionescu pledase pentru aceste impozite socotind că în felul acesta urbea „se punea pe calea civilizaţiunii".

[2] Adunarea a primit proiectul cu 59 bile albe şi 15 negre.

*La proiectul de lege care autoriza comuna urbană Constanţa să contracteze un împrumut de 300.000 lei**

Domnii mei, sunt pentru acest proiect în principiu – pentru contractarea împrumutului; însă difer cu totul în ceea ce priveşte destinaţiunea sa.[1] Mă unesc în totul cu raportul, dar nu mă unesc cu art. 2. Iată ce zice raportul în privinţa scopului acestui proiect de lege: Că împrumutul se face pentru înfrumuseţarea oraşului şi îmbunătăţirea stării sale igienice.

Ei bine, art. 2 nu ţine seamă de nimic pentru starea igienică. Starea igienică în Constanţa este cea mai rea. Constanţa n-are apă de băut, se aduce de la 7 kilometri, şi aceasta se extrage din nişte puţuri unde se adapă caii. De departe se vede că apa e plină de toţi microbii din lume.

Cel dintâi lucru de care consiliul comunal de acolo trebuie să se ocupe a de a aduce apă.

Al doilea, înţeleg să se întrebuinţeze banii pentru spitale şi şcoale, şi încă trebuie să se spună ce şcoale şi ce spitale, dar nu înţeleg să se întrebuinţeze împrumutul pentru măsuri cu totul municipale, cum e strămutarea magazinelor de grâne. Ştiţi ce sunt acestea? Sunt proprietarii cari au magazii de grâne în mijlocul oraşului, în cari strâng grâu pentru ca apoi să-l exporte.

Ei bine, ei n-au decât să strămute aceste magazii la port.

Asemenea nu înţeleg să se întrebuinţeze banii pentru casin. Casinul e făcut pentru călători; pentru construcţiunea lui s-au prezentat deja mai multe societăţi cari cer concesiune, precum e şi în alte părţi, la Marienbad,

* Şedinţa din 29 noiembrie 1890.

cu dreptul de a percepe o taxă. Înțeleg să se construiască în altfel de condițiuni, dar nu înțeleg să îndatorăm noi pe nenorociții muncitori de acolo ca să contribuie prin sporiri de dări la construirea casinului, unde nu vin decât străinii și clasele bogate.

Asemenea se zice ca să se facă și prăvălii în piața orașului. Aceasta e foarte elastic, căci în Constanța sunt patru piețe, și aceste magazii se vor face de particulari când populațiunea va crește și se va simți trebuință de dânsele. De aceea eu primesc să votez luarea în considerare, dar voi propune un amendament la art. 1, dacă domnul ministru crede că noi avem dreptul de a dispune de întrebuințarea acestor bani; dacă nu, atunci rog pe domnul ministru să vină cu propunerea din nou, căci altfel banii sunt aruncați degeaba, mai ales că acolo e o populațiune foarte săracă, și e drept să i se dea mai întâi primul necesariu, precum e apa, și apoi să-i dăm casinuri.

După o replică a lui I. Poenaru Bordea.[2]

Mi se pare curios că onor. meu amic, coleg și concetățean din Constanța pledează o cauză care știe foarte bine că nu trebuie a fi pledată astfel.

Domnia-sa e proprietar în Constanța, are acolo o casă prea frumoasă și cea mai veche, în față cu casinul. Casinul este astăzi de lemn și domnia-sa voiește a menține aceeași baracă.

În privința aducerei apei, eu rog pe domnul Poenaru Bordea să creadă că va fi foarte de ajuns o sumă de 100 sau 150 mii lei. Domnia-sa nu-și aduce aminte că cestiunea aceasta a fost discutată de mai multe ori de Parlamentele trecute, cari au votat în trei rânduri câte lei 30.000 subvențiune spre a se aduce apă; 60.000 sunt încă la dispoziținea consiliului comunal, la Casa de depuneri; iar pentru cei din urmă 30.000, consiliul comunal de atunci a lăsat să li se treacă prescripțiunea de 18 luni, fără să-i ceară; ar putea astăzi să vină să-i ceară.

Așadar, având 60.000 și 30.000, și mai luându-se ceva și din acest împrumut, ar fi de ajuns pentru a subvenționa un întreprinzător pentru aducerea apei. Și apoi se mai poate lua pentru o asemenea lucrare și de la locuitorul cel mai sărac, care n-ar refuza să contribuie pentru a avea apă, fiindcă astăzi chiar muncitorul cu ziua cheltuiește pentru apă 80 lei pe an.

Prin urmare, cred că o bună administrațiune, având deja o parte din bani, adică 60.000 lei cari sunt la Casa de depuneri și mai cerând în urmă cei 30.000 lei, va putea aduce apa; cu atât mai mult că sunt chiar tuburi făcute din timpul turcilor.

Aşadar, departe de a face poezie, eu aş dori ca Adunarea să exerciteze o impulsiune ca să dea oraşului ceea ce-i trebuie mai întâi de toate, *primum vivere, deinde philosophare*, mai întâi de toate apa de băut, şi fiţi încredinţaţi că consiliul comunal va primi cu mulţumire un asemenea vot.[3]

„Dezbaterile Adunării Deputaţiilor", 1890/1891, nr. 12, p. 80, col. 3; p. 81, col. 1-2.

NOTE

[1] Proiectul preciza doar că „împrumutul va servi la construirea de localuri pentru spital şi şcoală, la clădiri şi magazii de cereale, a casinului şi pentru facerea de prăvălii".

[2] I. Poenaru Bordea fusese de acord cu cerinţele lui K. dar atrăsese atenţia că suma era neîndestulătoare. Ceruse, prin urmare, sporirea ei.

[3] Gl. Manu, preşedintele Consiliului de miniştri, fusese de acord cu K. dar spusese că aducerea apei la Constanţa mai trebuia cercetată.K. a replicat: „Această cestiune este studiată de zece ani." Apoi generalul a spus că se atinge autonomia comunală dacă se schimbă destinaţia împrumutului K. l-a asigurat: „Şcoala şi spitalul le menţinem". Adunarea a votat proiectul în forma iniţială cu 51 voturi pentru şi 16 împotrivă.

Pe marginea proiectului de lege privind achiziţionarea unor imobile necesare ministerului de Externe[*]

Mai înainte de a intra în discuţiunea acestui proiect de lege[1], ridic o cestiune prealabilă. Îmi permit a întreba pe domnul ministru de Externe dacă nu-şi aduce aminte că Adunarea a votat deja cumpărarea casei doamnei Maria Blaremberg pentru construcţiunea localului acestui minister.

După ce Al. Lahovari, ministrul de Externe, a spus că, într-adevăr, casa Mariei Blaremberg fusese cumpărată de stat „dar fără o afectaţiune specială":

Eu făcusem numai o simplă întrebare, înainte de a intra în fond; fiindcă îmi aduc aminte că casa doamnei Maria Blaremberg s-a cumpăra pentru ministerul de Externe, şi fac apel la domnul Lahovari, care stăruia atunci foarte mult.

Ei, cum se întâmplă acum că ministerul de Externe vine să ceară un alt loc?

[*] Şedinţa din 29 noiembrie 1890.

Aceasta este prima observaţiune.

A doua observaţiune este că, dacă ministerul voieşte să cumpere terenuri, aceasta mi se pare că nu este de competinţa ministerului de Externe, ci de competinţa celui de Domenii.

A treia observaţiune este că nu mi se pare prudent ca toate aceste stabilimente să fie puse la un loc, căci într-un caz de pericol sau de incendiu ar fi toate expuse.

Ultima observaţiune ce mai fac este că în faţa atâtor sacrificii ce s-au făcut de comună şi de Stat pentru deschidere de bulevarde, pe cari se află destule locuri libere, cred că ar fi mai bine să se destineze pe bulevarde clădirea acestor edificii.

Eu nu combat proiectul, dar zic numai să fim consecvenţi, şi afirm încă o dată că noi am votat cumpărarea casei doamnei Maria Blaremberg pentru ministerul de Externe.[2]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 12, p. 82, col. 2-3, p. 83, col. 1.

NOTE

[1] Se prevedea achiziţionarea proprietăţilor lui Johann Steifler şi Wilhelm Brand de pe str. Vămii nr. 4-6 pentru suma de 252.500 lei.

[2] Adunarea a primit proiectul cu 61 bile albe şi 10 negre.

Se pronunţă în legătură cu scutirea de impozite a pământurilor aparţinând şcolilor şi bisericilor de la sate[*]

Domnilor, mi se pare că bătrânii noştri au votat egalitatea înaintea dărilor, egalitatea înaintea justiţiei etc. etc. Convenţiunea de la Paris a ţinut seamă de dorinţele acestea şi le-a confirmat. Ei bine, noi astăzi venim să creăm vechile privilegii pentru cler şi mâine vom veni nu ştiu pentru cine. Eu recunosc că clerul are drept la îmbunătăţiri şi suntem gata a vota acele îmbunătăţiri; dar ce are a face aceasta cu pământurile cari le stăpâneşte clerul astăzi? Au cei cari stăpânesc pământurile şi le exploatează nu beneficiază de poliţie, de funcţionarii Statului, de magistratură etc. etc.? Dacă voiţi să veniţi în ajutorul clerului, căutaţi alte mijloace, dar

[*] Şedinţa din 30 noiembrie 1890.

nu prin legi de privilegiu, fiindcă mâine poate se cere acest privilegiu de spitale, de şcoale şi alte stabilimente de binefacere. Mâine, poimâine de ce nu s-ar cere ca boierii să nu mai plătească contribuţiuni, ci numai ţăranii? Vă întreb dar: Unde voiţi să ajungem cu acest sistem? Ce reformă este aceasta? După ce principii vă conduceţi? Necontenit văd că se vine cu scutiri pentru câte o parte de oameni; apoi noi ne-am făIit odată când am obţinut egalitatea drepturilor şi a datoriilor tutulor românilor. Chiar Beldiman, care la început nu voia să plătească contribuţiunea personală, în urmă s-a supus legei egalitare; chiar Alecu Balş, marele proprietar, a votat egalitatea dărilor, şi tocmai noi să facem azi asemenea scutiri?

Pentru numele lui Dumnezeu, nu mergeţi atât de departe cu propunerile dumneavoastră[1]. (*Zgomot.*)

„Dezbaterile Adunării deputaţilor", 1890/1891, nr. 14, p. 99, col. 2-3.

NOTE

[1] Adunarea a primit proiectul cu 48 voturi pentru şi 37 împotrivă.

Discurs asupra situaţiei politice din ţară[*]

Domnilor deputaţi,

Văd că cereţi închiderea discuţiunei.

V-aţi milostivit să lăsaţi pe domnul Palladi să vorbească. Domnia-sa a intervenit mai mult într-o ceartă de tineri; a venit să combată acuzaţiunea cameleonilor, a fugarilor şi voi întrebuinţa o expresiune mai poetică, a fluturilor politici. (*Ilaritate.*) Atâta a făcut. Dar cuvintele grele, importante, rostite de la banca ministerială, au rămas neîntâmpinate.

În vremea din urmă a guvernului domnului Ion Brătianu, în rândurile micei minorităţi era şi domnul Lahovari; atunci domnia-sa, cu vocea sa puternică, stigmatiza procedura care se adoptase, ca îndată după ce un ministru a fost vorbit să se închidă discuţiunea; când în alte parlamente, tocmai după ce un ministru a vorbit oratorii deosebitelor partide uzează de dreptul de a întâmpina cuvintele lui.

[*] Şedinţele din 5 şi 7 decembrie 1890.

Fac dar apel la onor. domn Lahovari, astăzi ministru, să fie consecinte cu opozantul Lahovari; să se pună alături cu mine, cerând să mi se dea voie să vorbesc. De când s-a deschis Parlamentul, n-am vorbit decât de vreo două ori în cestiuni mici: de exemplu, cestiuni de dări comunale, atunci când acele dări mi se păreau nepotrivite.

Nu v-am supărat dar cu multa mea vorbire; însă astăzi am dreptul şi datoria să vorbesc, cu atât mai mult că voiesc să vorbesc nu cu miniştrii, ci cu capul Statului. Atâtă ocaziune are Parlamentul de a vorbi direct cu capul Statului, la *Adresă*. Acest drept, dacă sunteţi adevăraţi deputaţi ai ţărei, nu mi-l puteţi răpi!

De aceea, nu pentru mine, dar pentru dumneavoastră, pentru prestigiul Parlamentului, pentru întărirea regimului parlamentar şi chiar în interesul Dinastiei binevoiţi a mă lăsa să vorbesc.

Nu mă veţi lăsa să vorbesc, cuvântul meu îl voi publica şi-l voi adresa Regelui; şi acela care, sunt acum 33 ani – de la tribuna din Iaşi – a propus unirea Moldovei cu Muntenia, îşi va face datoria şi de astădată, oricât mi se va închide gura.

Poate, domnilor, că ceea ce am să vă spun astăzi este testamentul meu politic. Lăsaţi-mă să vi-l arăt.

Voci: Vorbiţi.
Se pune la vot închiderea discuţiunei şi nu se încuviinţează.
Domnul preşedinte: Domnul Kogălniceanu are cuvântul.

Domnilor deputaţi, mai înainte de toate vă declar că eu astăzi înţeleg a mă folosi în plin de dreptul şi datoria de a vorbi direct Regelui. Voi vorbi Regelui cu respectul ce se datoreşte capului Statului; purtarea mea, ca totdauna, va fi şi astăzi corectă către acela care reprezintă Majestatea poporului român. Dar pentru că am fost şi voi fi corect şi respectuos către suveranul României, nu vrea să zică că eu nu i-aş grăi adevărul.

N-am fost niciodată pe la gări în întâmpinarea Regelui; nu mi-am pus decoraţiunile ca să salut pe acela care venea în Bucureşti de la băi, de la Castelul Peleş; nu am ţinut a figura între curtezanii Majestăţii Sale. Ministru ori simplu deputat, la guvern ori în opoziţiune, pururea am fost corect şi respectuos către acela care reprezintă ori în ţară, ori în de afară suveranitatea României; chiar în opoziţiune, când întâlneam pe Regele, nu făceam ca alţii care-şi ţineau pălăria pe cap şi-l fixau cu ochii. Eu pururea mi-am scos, îmi scot şi-mi voi scoate pălăria înaintea Majestăţii Sale. Ah! cei cari cu insolenţă fixau pe Regele când erau în opoziţiune, astăzi la putere tot ei se cred în drept să ne dea lecţiuni de dinasticism! Când eraţi în opoziţiune, mai

mulți ani de-a rândul, strigați cât vă permitea gura și publicați în capul ziarelor voastre că totul e afară de Constituțiune și că veți face totul pentru reintrarea în Constituțiune! Și ce era în afară de Constituțiune? Opoziționea s-a fost abținut de la alegerile pentru Constituantă; după închiderea Constituantei, conservatorii s-au fost abținut de a lua parte la alegerile pentru viitorul Parlament! Guvernul domnului Ion Brătianu era dar foarte constituțional; el în noile Camere avea o majoritate mare, pot zice unanimitatea și în Cameră și în Senat! Iar ca opozanți eram numai vro patru sau cinci liberali: domnul Palladi, onor. domn Rădulescu, eu și încă unul; din cari însă n-au rămas decât doi, cari au votat negru la răspunsul Mesagiului Regesc. (*Întreruperi.*)

Domnul I. Rădulescu: Fac apel la dumneata să declari dacă cei doi nu erau decât dumneata și cu mine.

Așa este; uiți pe domnul Palladi. În acea epocă domnul Ion Brătianu a ajutat și protegiat ca să intre în Cameră vreo cîțiva tineri cu talent, dar necunoscuți, de curând reîntorși de la școalele străine. Atunci ei erau admiratorii omului providențial; atunci i-am văzut întrecându-se în devotamentul lor exaltat pentru primul ministru, care le deschisese ușile Parlamentului; unul din ei, mai entuziast decât ceilalți, suindu-se la tribună ca să-și facă profesiunea de credință, după fiecare frază ce rostea se întorcea către Ion Brătianu ca și cum l-ar fi întrebat: Stăpâne, bine am vorbit? Astfel, unul după altul, ne-au făcut engomiul lor. Eu pe atunci i-am calificat *les clercs de la Basoche*, cari reprezentau misterele sacre; atunci domnul Chițu a adăugat: La noi aceștia se numesc *Vicleimi*. La rându-mi i-am răspuns: Tu ai zis. (*Ilaritate.*) Azi, aceștia, irozii de altădată, sunt acei cari fără cruțare, fără respect, înjură pe acel născător al lor, care i-a luat de umăr pentru a-i înfățișa poporului ca viitorii săi legislatori.

Astăzi tocmai aceștia sunt cari mai fără inimă decât însuși adversarii de 50 ani ai partidului, atacă pe liberali. Domnul Lascar Catargi nu de astăzi este în dușmănie cu domnul Ion Brătianu; mărturisesc însă că de la deschiderea Camerei n-am auzit din gura domniei-sale sau a aderenților săi o critică atât de aspră, atât de exagerată și nedreaptă în contra fostului prim-ministru liberal, cum am auzit-o din partea acelora cari-și datoresc intrarea în viața politică numai domnului Ion Brătianu; dumnealor atacă influența, amestecul miniștrilor liberali în alegerile Camerilor legislative. Da, această influență a fost rea, a fost pernicioasă; însă dumnealor uită că tocmai acestei influențe iar nu popularității domniilor-sale, dumnealor datoresc începutul vieței lor politice. I-am mai auzit zicând: Noi suntem tineri, cu noi este viitorul; noi bătrânii mai mult decât oricine dorim să vedem tinerii intrând în viața publică, ajunși în capul trebilor țării; însă cu condițiune ca

să se arate țării ca bărbați de caracter, statornici în iubirea țării, neclintiți în credințele lor pentru patrie și libertate, după cum și noi le-am iubit în tinerețele noastre. (*Aplauze.*) Noi nu avem pretențiunea de a susține că numai noi bătrânii am făcut tot ce este bun în această țară, că totul este desăvârșit în România, că nu mai este nimic de îndreptat, de făcut în această țară. Din contra, noi credem că este încă mult de făcut; că dar trebuiesc încă multă forță, multă stăruință, multe sacrificii pentru a aduce România la îndeplinirea destinatelor sale; și aceste sarcini incumbă tineretului. De aceea, înainte de a închide ochii, ne căutăm succesori în marea cale întreprinsă de noi, bătrânii; și când între aceștia găsim, precum și găsim, caractere zdravene, tineri cu talent și cu hotărâre, cari să ne întreacă în iubirea ce am avut pentru țară și libertate, unul după altul murim mulțumiți, în certitudinea că lăsăm după noi vrednici moștenitori, luptători cu caractere, fie ei liberali, fie ei conservatori, pentru că credem că numai caracterele pot ridica și păstra instituțiunile și chiar existența acestei țări. (*Aplauze.*) A! Însă noi în privința caracterelor, zic unii tineri, nu le putem servi de model: fie și așa. Nu noi ne putem apăra pe înșine; dar avem alții a vă da drept model. Aceștia sunt morți; și pentru dânșii ura și pasiunile s-au stins.

Ia uitați-vă la aceste busturi cari împodobesc această Cameră; ele ne păstrează trăsăturile marilor noștri bărbați, liberali și conservatori. Iată C. Rosetti, revoluționar toată viața sa, dar caracter statornic în urmărirea idealului său. Priviți pe Ioan Câmpineanu, boier și liberal, patriot totdauna, care și-a cheltuit averea pentru dezvoltarea luminilor în poporul său. Priviți pe Barbu Catargi, reacționar care, combătând emanciparea clăcașilor, nu se gena de a zice că brațele țăranului erau capitalul proprietarului; dar altmintrelea partizan înfocat al parlamentarismului, pururea consecvent cu sine, și care a murit victima convicțiunilor sale; Costache Negri, decanul liberalilor din Moldova, care, deși în mod greșit, voia ca fiecare țăran să aibă bucata sa de pământ. În adunarea mumă din 1857, când el nu a găsit 12 deputați cari să-i susție propunerea, el se scoborî de la biuroul președinției Camerei și-și luă de susțiitori 12 țărani. Bătrânul Conachi i-a fost oferit toată averea sa ca fiu adoptiv, numai ca să-și schimbe numele; el refuză, și muri sărac, dar tot Negri; Grigore Cantacuzino, care-și aducea aminte că era boier numai când se atingea de apărarea drepturilor țării sale.

Cum vedeți, domnilor, avem caractere de recomandat tinerimei. Numai caracterele dar să le recomandăm și să le căutăm. Aceștia singuri pot fi fala și tăria acestei țări. Transfugii, fluturii politici, cari în toată ziua-și schimbă culcușul, oricât talent ar avea, nu vor putea niciodată să-i înlocuiască, spre binele acestei țări.

Parcurgeți paginile istoriei acestei țări și pururea veți găsi că numai caracterele au salvat și menținut această țară; posteritatea și astăzi păstrează cu recunoștință numele marilor noștri patrioți. De la fondarea Principatelor, națiunea a fost în continuu în luptă cu domnii; domnii voiau să guverneze singuri, cu sabia ținând loc de lege. Pururea în vechile noastre Adunări obștești s-au găsit oameni de caracter, boieri, cari au rezistat poftelor domnești; și adesea ei au plătit cu capul această rezistență. Lăsați-mă să vă spun un singur nume dintre acești mari luptători: *Miron Costin*. Un alt mare caracter a fost Lupu Costache; în vremea când Moldova, după fugirea lui Cantemir, era dată pradă ordiilor ienicerești, Lupu Costache, dus în tabăra sultanului, n-a șovăit un singur minut. Nici frica vieței nu i-a slăbit puterea de suflet; fixând drept în ochi pe biruitorul lui Petru cel Mare, pe acel care amenința să prefacă în cenușe pe haina, pe trădătoarea Moldovă, el îi ripostă cu glas tare: Moldovenii nu sunt haini: trădători sunt acei cari au sfâșiat drepturile acestei țări! El a impus padișahului; el fu numit caimacamul țării. Dar curând cruzimea luă locul blândeței; și Lupu Costache, la ușa cortului marelui vizir, fu tăiat în bucăți. Între numele bărbaților noștri de stat contimporani, am uitat a vă cita pe urmașul lui Lupu Costache, pe Manolache Costache. Rostind acest nume, lăsați-mă să trec peste dușmăniile cari un timp au domnit între dânsul și între mine; lăsați-mă să-mi aduc aminte numai de epoca în care el s-a recunoscut greșit, când la Mazar-Paşa ne-am găsit iarăși la un loc întruniți, ca în tinerețele noastre. Lăsați-mă a vă zice, spre onoarea memoriei lui, că nu am cunoscut un ministru mai onest în aplicarea regimului nostru constituțional.

Ei bine, Manolache Costache a fost dat în judecată de Camera din București, pentru că a aplicat principiile egalitare ale Convențiunei de la Paris, Convențiune recunoscută de însuși Camera țării ca legea legilor noastre, deși era făcută cu străini. Manolache Costache asemenea în Camera din Iași ca prin urechile acului a scăpat de darea în judecată. Pasiunile, iar nu legea, îl daseră în judecată. El avea pentru dânsul rostirea textuală a Constituțiunei; el însă s-a plecat înaintea votului parlamentar și și-a dat demisiunea. El n-a mers de două ori la Palat, să întrebe pe principele Alexandru Cuza dacă vedea în votul Camerilor un blam constituțional sau o abatere a Camerei de la Constituțiune.

În 1876, Manolache Costache era capul ministerului, când a fost pusă pe tapet darea în judecată a domnului Lacar Catargi; atunci el și eu stăruiam ca nu Camera să facă instrucțiunea; aceasta era treaba Curței de casațiune; am fost bătuți, însă, bătuți de majoritatea colegilor noștri, între cari era și onor. domn Vernescu.

Manolache Costache atunci a zis: Eu sunt un copil orfan între domniile-voastre, şi-mi dau demisiunea; după dânsul şi-au dat demisiunea toţi miniştrii. Cei cari erau pentru facerea instrucţiunei de către Cameră au format noul minister. Aici mă opresc.

Iată oameni de valoare, iată caractere cari rădică o naţiune şi cari fac ca şi regii şi străinii să respecte o naţiune şi instituţiunile ei. Cu venirea fanarioţilor au căzut caracterele bărbaţilor noştri de stat. Nu mai era în această ţară nici legi, nici libertăţi. De la tron purcedeau abuzurile cele mai mari. Acesta ne-a făcut ca în 1856 să cerem un prinţ străin. Şi când am zis noi acest mare cuvânt, credeţi dumneavoastră că ţara l-a votat orbeşte şi cu uşurinţă? Nu! Şi în Bucureşti, şi în Iaşi, am întrunit ca într-un mănunchi strâns legat, formând *totul*, am întrunit, zic, acele aşa-zise *cinci puncturi* ale dorinţelor naţiunei.

Daţi-mi voie să vi le citesc astfel cum ele au fost formulate în propunerea de unire, citită de mine la tribuna Adunărei mumă din Iaşi în ziua de 7 octombre 1857:

I. Respectarea drepturilor Principatelor, şi îndeosebi a autonomiei lor, în coprinderea vechilor lor capitulaţii, încheiate cu Înalta Poartă în anii 1393, 1460, 1511 şi 1634.

II. Unirea Principatelor într-un singur stat, sub nume de România.

III. Prinţ străin, cu moştenirea tronului, ales dintr-o dinastie domnitoare de ale Europei, şi ai cărui moştenitori să fie crescuţi în religia ţărei.

IV. Neutralitatea pământului Principatelor.

V. Puterea legiuitoare încredinţată unei obşteşti Adunări în care să fie reprezentate toate interesele naţiei.

Aceste puncte au fost votate în ambele Adunări; aceste puncte erau crezul politic, erau evangelia unirei Principatelor.

Iată ce zicea în considerante pentru punctul al patrulea:

„Luând în privire că pentru ca prinţul străin să poată împlini tot ce ar aştepta de la dânsul şi ţara şi Europa, este trebuinţă ca el să fie înconjurat de toate garanţiile de pace şi de putere, şi să fie asigurat contra pericolelor din afară şi în contra turburărilor dinlăuntru;

Că pericolele din afară se pot înlătura numai prin *neutralitatea* pământului Principatelor, neutralitate recunoscută în principiu prin art. 26 şi 27 ale Tratatului de la Paris;

Că turburările dinlăuntru se pot depărta numai întru cât domnitorul va căuta puterea sa în însăşi ţara şi va ocârmui după legi făcute de către însăşi ţara;

Luând în privire că după vechiul obicei, pururea şi sub toate guvernele, puterea legiuitoare în Principate a fost încredinţată *unei Adunări obşteşti*, care mai mult sau mai puţin a reprezentat ţara;

Că această Adunare, pentru ca să fie bine primită, pentru ca legile votate de ea să aibă toată puterea morală, ea trebuie să fie astfel compusă încât să cuprindă în sânul ei toate marile interese ale naţiei."

Iată, domnilor, pentru mine cheia bolţei edificiului nostru naţional şi constituţional. Ţara a dat domnului tronul de pe care el să reprezinte şi îndeafară şi înlăuntru suveranitatea Majestăţei poporului român. Nu i-a dat însă lui singur şi ocârmuirea ţărei. Noi cei din 1857 şi cei de astăzi voim ca Regele să fie ca o Provedinţă d-asupra tutulor partidelor, d-asupra tutulor certelor şi urelor noastre, priveghiând ca legile să fie un adevăr pentru toţi – şi mai ales ca nu cei de la putere să sfărâme pe adversarii lor –, aşa cum face regina Engliterei, cum face regele Belgiei. Acesta era idealul nostru al tutulor, şi liberali şi conservatori. Aşa este, domnule Catargi? Noi am ajuns să avem autonomia ţărei, am realizat unirea ţărilor, am ajuns să avem independenţa încoronată cu regalitatea, mulţumită sângelui vărsat al fiilor noştri pe câmpiile bulgare. În fine am realizat cele dintâi patru puncte ale dorinţelor noastre naţionale. Dar a mai rămas încă punctul al cincilea, ca ţara să fie ocârmuită prin ea însăşi şi prin legi libere votate de dânsa; ce va să zică acesta? Va să zică că ţara să fie stăpână pe destinele ei şi înafară şi înlăuntru, că guvernul ţărei să izvorască din Parlament şi prin oamenii aleşi de ţară. Această va să zică că ţara nu voieşte guverne cari să-şi facă majorităţi, ci majorităţi cari să dea guverne!

Noi liberalii suntem foarte hotărâţi de a face din această afirmaţiune un adevăr constituţional. Şi merg mai departe; ca să dovedesc că înainte şi mai presus de putere punem realizarea adevărului de mai sus, zic că nu trebuie să voim, chiar putând, de a grăbi ajungerea partidului liberal la putere!

Vedeţi dar că suntem dezinteresaţi, ca partid, de a grăbi schimbarea ministerului; pentru că suntem siguri că vom veni la putere, cum vin la putere partidele în toate părţile lumei constituţionale, adică prin greşelile adversarilor noştri; şi slavă lui Dumnezeu că ele nu sunt puţine. Într-unul din Mesagiile regeşti, pe la 1884, s-a vorbit mai întâi de *Era nouă*; se zicea, şi cu dreptate, că toate dorinţele naţionale ale ţărei erau împlinite, că sosise timpul să ne punem pe lucru pentru îmbunătăţirile dinlăuntru: finanţele, administraţiunea, buna stare materială şi intelectuală a naţiunei!

Nu ştiu cum s-a făcut, partidul liberal nu a îndeplinit decât în parte acest program; de acolo au venit nemulţumirile cari au slăbit partidul nostru, şi care a adus şi căderea sa.

Astfel este lucrul; o spun cu francheță: Partidul liberal nu trebuie să-şi ascundă greşelile, el trebuie să le recunoască cel dintîi, căci prin aceasta va arăta că nu voieşte a le mai face; şi fiind aşa, cu părere de rău văd, mai ales pe domnul ministru de Externe, care la toată ocaziunea impută liberarilor greşelile lor făcute sau nefăcute.

Dar oare onor. domn Lahovari crede că comparațiunea între relele făcute de noi cu acele făcute de guvern arată că acest guvern este mai bun! Cum, numai prin comparațiunea răului această țară poate ajunge a avea un guvern bun? Nu domnul I. Brătianu este astăzi la putere. Acum cârma țării o are domnul Manu. Ei bine, faceți bună administrațiune şi lăsați lumei să facă comparațiune între guvernul liberal şi întreg guvernul concentrat.

Necontenit ne aruncați imputări, unele mai nedrepte decât altele! Cu acesta nu vă faceți poziținea mai bună. Da, liberalii au greşit multe; dar recunoaşteți că şi la activul nostru noi avem acte bune, legi mântuitoare, pe cari dumneavoastră nu le veți face niciodată.

Nu vedeți că chiar şi legi bune, când le faceți, dumneavoastră nu inspirați țării entuziasm?

Ce voiți? Țara are şi ea idolii ei; țara este democratică, şi ea ştie cui datoreşte transformarea sa şi ca națiune şi ca societate; ea-şi aduce aminte de urâtul trecut; şi de aceea ea se îndoieşte de binele ce voiți a face; pentru că se teme să nu fie ceva dedesubt. Acesta este capitalul liberalilor, pe cari nimeni nu ni-l poate lua; şi aceasta este aşa de evident că şi dumneavoastră conservatorii ați ajuns a crede să fără liberali, fără măcar cu numele de liberali, dumneavoastră nu puteți merge înainte. De aceea, unii din dumneavoastră au lipit numele de liberal la numele de conservator. Iar alții, zicându-se încă mai liberali, au adoptat numele de constituționali.

Vă mai lăudați cu alegerile libere ce ați făcut în această țară. Ia să vedem dacă este aşa! Apoi tocmai în contra acestui mod de vederi s-a făcut actul politic încheiat între partidul conservator şi unii liberali dizidenți! Domnul general Manu a zis că a fost şi este în contra guvernelor neutre, căci asemenea guverne dau Camere neguvernabile! Apoi cum s-ar împăca acest chip de vedere al domnului Manu cu teoria sa de libere alegeri?

Iată cum: Opoziținea unită voind ca după retragerea domnului I. Brătianu un partid să nu fie tras pe sfoară de celalt partid, a convenit de a se numi un minister neutru sau mixt, luat dintre bărbații de stat ai ambilor partizi, cari să se paralizeze unii pre alții spre a nu înrâuri pentru sine în timpul alegerilor. În acel act de care v-a vorbit domnul general Manu se stipula că ministerul viitor avea să aibă o durată scurtă, o misiune determinată. (*Întreruperi.*)

Durata, timpul alegerilor şi misiunea: împiedicarea guvernului de a se amesteca în alegeri! Iată că în acest timp domnul Ion Brătianu demisionează! Şi toţi se aşteptau să vadă venid opoziţiunea unită cu ministerul său mixt. Dar Majestatea Sa Regele lasă la o parte opoziţiunea unită; şi crezând că mai înainte de toate era bine de a se precurma influenţele, urele, prigonirile şi răzbunările, cheamă la minister pe domnii Theodor Rosetti şi Carp; dar cum i-a chemat şi pentru ce anume scop? Aceasta-mi propun a v-o spune. (*Zgomot.*)

Şedinţa din 7 decembrie

Domnilor deputaţi,

Înainte de toate, permiteţi-mi să adresez expresiunea recunoştinţei mele onor. majorităţi şi îndeosebi domnului preşedinte al Camerei deputaţilor pentru că au binevoit a-mi acorda şi protege dreptul de a vorbi, contra sforţărilor unora din colegii noştri de a-mi închide gura.

Prin această purtare, aceştia ne arată ce ar deveni libertăţile noastre constituţionale când ar ajunge a ocupa banca ministerială.

Ba mai mult încă, după ce domnul preşedinte, în urma votului domniilor-voastre, mi-a acordat dreptul de a vorbi şi m-am suit la tribună, domniile-voastre aţi văzut că unul din dumnealor nu s-a sfiit de a sui treptele ce conduc la sediul preşedinţial, spre a face imputări preşedintelui nostru de ce m-a lăsat să vorbesc.

Iată, domnilor, cum se procede la aplicarea principiilor erei noi!

Această datorie o dată împlinită – datorie de recunoştinţă pentru că eu, din minoritate, am găsit în majoritate şi în preşedintele Camerei ocrotirea libertăţei cuvântului – intru de îndată în materie, fără a mai repeta cele zise de mine ieri. Voiesc să vorbesc de venirea la putere a ministerului Th. Rosetti.

Domnul preşedinte al Consiliului, în chip nepărtinitor, v-a arătat împrejurările cari au provocat demisiunea domnului I. Brătianu şi retragerea de la putere a partidului liberal. Domnia-sa s-a abţinut de la cuvintele sforăitoare şi de la pasionatele acuzări cari obicinuit răsună de la banca ministerială oridecâteori este vorba de ministerul domnului I. Brătianu.

Am plăcuta datorie d-a arăta că domnul prim-ministru n-a tăgăduit că domnul Ion Brătianu, în momentul retragerei sale, avea o mare majoritate şi în Cameră şi în Senat.

N-a fost tot aşa cu limbajul ţinut ieri de domnul ministru de Externe; domnia-sa a fost violent, pasionat, nedrept ca totdauna, fără a lua în consideraţiune că domnia-sa, orator strălucit al partidului conservator, ţinea o luptă neegală; căci adversarul său era absent, şi dar nici se putea apăra. Atâta observaţiune-mi permit a face.

Merg mai departe cu desfăşurarea faptelor cari au adus la putere ministerul Th. Rosetti.

Domnul general Manu ne zice că, după recomandaţiunea domniei-sale şi a altora, M.S. Regele a chemat la guvern pe un om pacinic, luat dintr-o atmosferă unde numai pasiune nu poate să fie, şi l-a însărcinat cu formarea noului minister.

După ministerul domnului Ion Brătianu, şeful partidului liberal, neapărat că trebuia să vină ministerul partidului conservator. Aşa se credea pe atunci. Însă Regele s-a temut că trecerea puterei imediate şi bruscă de la un partid la cellalt opus, şi mai ales în mijlocul împregiurărilor d-atunci foarte furtunoase, această trecere a puterei să nu dea loc la represalii teribile, cari ar fi putut compromite chiar ordinea publică, chiar Constituţiunea.

Şi de aceea s-a preferit să se cheame pe domnul Th. Rosetti, tot conservator, dar care prin calitatea sa de magistrat s-a fost ţinut departe de luptele politice. Să cercetăm acum ce misiune s-a dat noului prim-ministru, domnului Th. Rosetti?

Această misiune era să dizolve Camerile şi ţara să fie pusă în poziţiune de a-şi da prin alegeri libere un nou Parlament. Aceasta se reclama de toate partidele, de ţara întreagă. Însă domnul Th. Rosetti şi cu colegii săi au privit altfel misiunea sa.

Domnia-sa un minut nu şi-a privit această misiune cum ea era în realitate, cum a fost dată în realitate de Coroană. Domnia-sa nu s-a socotit deloc ministru provizoriu! Domnia-sa şi-a fost luat de coleg pe onor. domn Carp, bărbat vioi, inteligent, energic şi volontar în aprecierile şi faptele sale, şi prin temperament puţin dispus pentru regimul parlamentar. Domnia-sa nu se genă de a zice în gura mare: Am ajuns la putere, avem încrederea Majestăţii-Sale, trebuie acum cu orice preţ să ne creăm şi o majoritate în Camere. Aşa noul minister, în loc ca să dizolve Camerile în 10, 15 zile după chiemarea sa, a stat la putere opt luni de zile, întrebuinţând toată activitatea spre a se stabili ca un guvern de durată, spre a-şi pregăti o Cameră şi un Senat devotate.

În interval, s-au dizolvat nu mai puțin de 600 consilii comunale; prefecții au fost toți schimbați; la toate ramurile administrațiunei publice s-au numit funcționari noi; toate aceste schimbări pentru cei mai neprevăzători se dovedesc că erau făcute în vederea alegerilor viitoare.

S-a mai văzut că forța, energia și inițiativa din guvern nu erau în președintele Consiliului, ci toate acestea erau la colegul său, domnul P. Carp.

Domnia-sa, în aceste opt luni, a făcut mai multe călătorii în țară, negreșit pregătind fără sfială alegerile după tipul domniei-sale constituțional, și mai ales silindu-se ca să-și recruteze aderenți personali. Așa vorbind, așa dictând, s-a văzut lucrând domnul Carp în Dorohoi, Botoșani, Roman, Tecuci, adică în sens opus cu domnul Th. Rosetti. Acesta lucra pentru conservatori; domnul Rosetti nu s-a genat de a o afirma aceasta chiar de la banca ministerială.

Permiteți-mi a vă da un exemplu de chipul cum acest minister a corespuns misiunei date lui de către Coroană.

Vă voi cita un singur fapt. În ultima Cameră a domnului Ioan Brătianu, eu fusesem ales la Galați, alături cu domnul Lascar Catargi. Domnul Lascar Catargi era combătut de aderenții domnului Brătianu; el totuși a ieșit triumfător.

În noile alegeri de sub ministerul Th. Rosetti, domnul L. Catargi [î]și pusese iar candidatura în vechiul său colegiu. Aflând că domnul Th. Rosetti [î]și punea candidatura alături cu domnul L. Catargi, prin urmare în contra mea, eu întrebai pe domnul Th. Rosetti, care are la Vaslui o bună și meritată influență, și care, prin urmare-și punea obicinuit candidatura acolo, îl întrebai ce caută domnia-sa la Galați de-și punea acolo candidatura. Domnia-sa-mi răspunse: Eu nu mi-am pus-o; mi-au pus-o alții. Eu nu sunt cunoscut în Galați, n-am făcut nimic pentru Galați; dar mi s-a spus că, dacă nu-mi voi pune candidatura alături cu domnul L. Catargi, domnia-sa este în pericol să cadă. Am stat mult pe gânduri, și m-am mirat de acest răspuns. Domnul L. Catargi, în vremea liberalilor, când era combătut, tot a ieșit triumfător în colegiul I de Galați; și azi, când nu mai este combătut și când se găsește la putere un minister conservator care trebuie să-i dea pace, să nu izbutească și să aibă trebuință de susținerea personală a șefului guvernului? Catargi, proprietar în Covurlui, el care a trăit jumătate din viața sa în acel județ, el care a făcut mult bine orașului Galați și se bucură acolo de o dreaptă popularitate, el să nu poată birui cu propriile sale forțe? Replicai ministrului: Cum se poate, domnului Rosetti, să-mi spui lucruri ca acestea! Cum se poate ca candidatura lui Lascăr Catargi să nu triumfe decât prin candidatura domniei-tale!

Domnul Theodor Rosetti a finit cu promisiunea că domnia-sa va vorbi cu domnul Catargi, şi dacă acesta-l va asigura că n-are nevoie de sprijinul candidaturei domniei-sale, domnia-sa-şi va retrage-o! De atunci până după alegeri nici n-am mai văzut pe domnul Rosetti. Eu ştiam de mai înainte că candidatura mea era periclitată faţă cu această nouă candidatură. Domnul Theodor Rosetti, prim-ministru, punându-se în contra mea, domnul Rosetti, cumnat cu Cuza-Vodă, domnia-sa care se spera, se credea de unii din gălăţeni că, ales deputat al Galaţilor, domnia-sa va îndestula nevoile acestui nenorocit oraş, mai ales va restatornici porto-francul reclamat în zadar de atâta timp etc. etc. Domnul Rosetti avea toate şansele de reuşită! De aceea eu nici am mai fost la Galaţi, nici m-am mai pus în contact cu vechii mei amici şi alegători. Amicii mei însă tot au crezut a persevera într-o luptă neegală şi al cărui rezultat negativ de mai înainte-l prevăzusem.

După alegeri, curiozitatea mă îndemnă să cercetez fondul adevărului în declaraţiunea ce-mi făcuse primul ministru, şi iată ce aflai:

Domnia-sa pusese la Galaţi pe un domnul Merişor ce-i zic şi Merişescu, prefect; acesta, crezând a-şi arăta devotamentul către superiorul său, îndemnă pe domnul Rosetti să-şi pună candidatura sa la Galaţi, zicându-i atunci că, dacă nu va consimţi la aceasta, candidatura domnului Catargi desigur va cădea. Iată şi domnul Rosetti, la rândul său, crede basna subalternului său; şi dar domnul Rosetti, care se silea din toate puterile să aducă în Cameră o majoritate conservatoare, nu putea să nu lucreze pentru candidatura şefului partidului conservator. Şi iată pentru ce împinse domnia-sa sacrificiul până a-şi pune candidatura într-un oraş unde nu era cunoscut. Domnul Rosetti îşi întărea astfel afirmaţiunea că domnia-sa sprijinea partidul conservator în alegeri. Socotesc de prisos a adăogi că, în cât s-atinge de domnul Lascăr Catargi, domnia-sa nici că avea nevoie de un asemenea sprijin pentru a reuşi.

> *Domnul Lascăr Catargi*: Nici nu mi-a declarat domnul Rosetti că-şi pune candidatura la Galaţi.

Nu era însă tot aşa cu domnul Carp. Domnul Carp nu o dată mărturisise că domnia-sa nu avea partid personal. În vederea atitudinei sale domoale în ultimii ani ai ministerului I. Brătianu, până şi domnii Negruţi şi Pogor îl părăsiseră şi trecuseră în rândurile opoziţiunei unite.

Aşadar, la alegerile ultimei Camere, onorabilul domn Carp nu a putut fi ales deputat la Vaslui decât prin concursul energic al prefectului Neron Lupaşcu, care nu se gena de a spune alegătorilor săi că era ameninţat cu destituirea dacă nu va reuşi a scoate pe domnul Carp deputat.

Nu cred că domnul Lupaşcu şi astăzi nu ţine acest limbagiu. Cât despre domnul Maiorescu, domnia-sa a fost mai franc chiar din început. Domnia-sa a fost declarat că nici îşi va pune candidatura undeva.

Lucrurile însă s-au schimbat îndată ce s-a format ministerul domnului Theodor Rosetti. De vreme ce domnul Rosetti, pe cât putea interveni în favoarea conservatorilor, onor. domn Carp voi mai bine a lucra pentru domnia-sa, spre a-şi crea un propriu partid al său, recrutând voluntari din toate partidele. În tot timpul ce a precedat alegerile, domnul Carp a *voiajat*; a fost *voiajor*!

Domnul Nucşoreanu nu are dar meritul invenţiunei acestui cuvânt. Domnul Carp dintâi a avut meritul de a voiaja, de a fi mare voiajor, în calitate de ministru; şi voiajele sale în adevăr i-au reuşit. Domnul Iancovescu v-a spus rezultatul acestor voiaje, adică formarea partidului numit întâi junimist, mai apoi constituţional.

Departe de mine ideea de a reproduce învinuirile energice ce onor. domn Iancovescu le adresează onor. domn Carp în privinţa rolului puţin constituţional ce domnia-sa l-a jucat înainte şi în cursul alegerilor din urmă, rol puţin potrivit cu un bărbat care se califică de şef al constituţionalilor. Domnul Iancovescu este tânăr, şi domniei-sale îi este permis de a caracteriza mai energic intervenţiunea unui ministru în alegerile ţărei, decât aş face eu, ajuns la bătrâneţe.

Îmi va fi însă permis să afirm că ţara a fost lovită de mirare când a văzut mai multe candidaturi, pot zice stranii, triumfând în mai multe judeţe. Toţi ne-am mirat, de unde până unde nume cu totul necunoscute în localitate au ieşit triumfătoare contra unor rivali cari aveau de ani îndelungaţi rădăcini prinse în cutare sau cutare judeţ. Permiteţi-mi a vă cita un exemplu din propria mea experienţă. Câteva zile după săvârşirea alegerilor, întâlnindu-mă cu un amic al meu din provincie, l-am întrebat să-mi spună cum domnul X a fost ales deputat în judeţul său, unde pe cât ştiam nu avea mai nici o legătură, ba chiar nici piciorul îi călcase vreodată. Te înşeli, răspunse el; domnul X a fost în judeţul nostru. Domnia-sa, trecând prin judeţul nostru cu trenul, şi-a fost scos capul pe fereastra vagonului şi vântul i-a fost luat pălăria. Domnia-sa, ajungând la viitoarea staţiune, a reclamat la şeful gării şi la comisarul de poliţie, şi a ţinut chiar o corespondenţă cu aceste autorităţi, până ce în fine i s-a găsit pălăria. Iată, domnilor, cum s-au încheiat legăturile dintre candidatul X şi judeţul Z, legături cari apoi l-au şi trimes de reprezentant în Cameră. Faptul este autentic, şi la nevoie aş putea cita şi numele judeţului. Tot aşa de strânse legături s-au creat şi în alte judeţe cu fericiţii candidaţi. Îi numesc fericiţi

pentru că au izbutit. Cu toate acestea, onorabilul general Manu nu se geneză de a ne spune la toată ocaziunea că sub nici un guvern nu s-au făcut în această țară alegeri mai libere ca sub guvernul domnului Th. Rosetti. Nu vă puteți plânge de nimeni, urmează a ne zice primul ministru. Dovadă că alegerile au fost libere sunt multiplele grupuri și personalități din toate partidele, până și domnul Nădejde, care a intrat în Camerile actuale. Eu protestez în contra acestor afirmări ale domnului prim-ministru. Afară de conservatori, toate candidaturile opoziținei au fost combătute fără cruțare. Domnul Panu este negreșit adversar declarat al partidului național-liberal. Ei bine, eu mă refer la mărturisirea sa; spună domnia-sa dacă pentru toți oamenii liberali de orice nuanță, și pentru domnia-sa asemenea a fost umbră de alegeri libere...

Domnul G. Panu: La alegerile din urmă?

Da.

Domnul G. Panu: Ferească Dumnezeu, desigur că nu.

Aud șoptind unii că curios lucru este ca omul care a făcut pe 2 mai să vorbească de libere alegeri; voi răspunde mai târziu, eu omul de la 2 mai, că am dreptul și datoria de a vorbi de libere alegeri. Acum să ne ținem de actualitate, și astfel susțin că, afară de conservatori și junimiști, nimeni [nu] va putea afirma în această țară că alegerile din urmă au fost libere. Aceasta o susțin și eu; și vă rog ca să-mi permiteți, spre a dovedi aceasta, de a intra în oarecari dezvoltări ale situațiunei politice ce s-a creat acestei țări de la retragerea ministerului I. Brătianu. În ultimii ani ai acestui minister toate nuanțele opoziținei, conservatori și liberali-disidenți, recunoscuseră ca o dogmă că singurul chip de a reda țărei liniște[a] era de a se asigura libertatea cea mai absolută în alegeri. Pentru a se face din acest cuvânt un adevăr, deosebiții șefi de partide conveniseră că în timpul alegerilor trebuia a se da țărei un minister neutru, adică compus din reprezentanții deosebitelor partide politice din țară; se mai conveni ca oricare bărbat politic din opoziținea unită va fi însărcinat de Rege să formeze noul minister, el trebuia să-l completeze cu reprezentanții cei mai marcanți ai deosebitelor nuanțe ale opoziținei, și că misiunea acestui minister să fie numai de a dizolva Camerile de pe atunci și de a convoca colegiile pentru formarea unor noi Camere, cari să fie expresiunea liberă a voinței poporului, și să dea apoi țărei un adevărat minister constituțional. Domnul general Manu, în adevăr, nu figurează între subscriitorii acelei declarațiuni; însă aceasta nu vrea să zică că domnia-sa

a fost contrar acestei opiniuni, ci numai fiindcă domnia-sa, deşi membru influent în opoziţiune, nu era între capii grupurilor opozante îndrituiţi de a subscrie. Domnul general Manu se pare acum că a uitat acestea, căci altfel nu-l înţeleg cum domnia-sa, în răspunsul său la discursul domnului Ceaur Aslan, a zis următoarele: „După părerea mea, un guvern neutru să prezideze la alegeri este un curat nonsens; căci Camerile alese sub un asemenea guvern vor fi o amestecătură de grupuri, cari nu vor fi niciodată în stare a da o majoritate de guvernământ; aşa încât situaţiunea va fi, în tot timpul duratei acelor Camere, într-o inestricabilă încurcătură". Aceste cuvinte nu trebuie să ne pară stranii în gura domnului general Manu. Domnia-sa nu o dată a profesat idei stranii şi contrazicătoare cu cele ce le profesase mai înainte. În adevăr, nu l-am auzit tot pe domnia-sa, fără genă, mărturisind că o dată ce domnul I. Brătianu s-a retras de la putere, conservatorii au făcut foarte bine că s-au depărtat de aliaţii lor liberalii dizidenţi, şi scoţând pălăria au salutat pe reprezentantul lor domnul Dumitru Brătianu, zicându-i: Adversarul nostru comun a căzut. Noi suntem la putere; prin urmare, de acum, noi conservatorii, de o parte şi domniile-voastre, liberalii, de altă parte, ne despărţim. Şi fiecare grupă să lucreze de acum sub steagul său şi cu propriile sale arme. Domnul prim-ministru îşi sfârşeşte teoria domniei-sale, după cum trebuie să fie ministeriile viitoare, cu următoarele concluziuni: „Un guvern neutru, după părerea mea, este rău şi din alt punct de vedere, fiindcă învaţă pe români să nu mai aibă credinţă în ideile diferitelor partide; este un ce ibrid şi mai cu seamă şi imoral, căci totdauna asemenea guverne sunt rezultatul unor coaliţiuni monstruoase, formate numai în scopul de a răsturna un minister care este la putere. Aşa fiind, eu nu mi-aş da părerea atunci, ca să se cheme la putere un guvern neutru."

Scurt şi coprinzător! Va să zică, domnule prim-ministru, domniile-voastre voiţi ca şi la alegerile viitoare ministerul să nu lase ţara în deplină libertate de a trimite în Parlament reprezentanţii deosebitelor interese, deosebitelor opiniuni cari îşi au curentele lor în ţară? Domniile-voastre de la început arătaţi că singura misiune a unui guvern este să înrâureze pentru ca să aibă o majoritate în Cameră.

Domnul preşedinte al Consiliului: Concluziunea este greşită; ministerul să nu înrâureze, dar alegătorul să ştie ce reprezintă ministerul.

Mărturisirea aceasta este preţioasă; dar la rândul meu te-aş întreba: Ce te priveşte pe dumneata ministru dacă ţara ar trimite Camere împestriţate? Cu ce drept pretinzi dumneata să intervii ca în Camere să fie

numai două partide? De ce nu ai vrea dumneata ca partidele să se transforme, ca pe lângă cele vechi să vină şi altele noi? În puterea cărei Constituţiuni dumneata voieşti a mărgini ca să nu străbată în Camere idei noi şi grupuri noi?

Partidele actuale, dacă voiesc a domina, a dirija destinele acestei ţări, n-au decât să caute a fi modelul constituţionalismului, a fi scutul legalităţei, şi mai ales să figureze în capul tutulor reformelor politice şi economice cari nasc din trebuinţele unei ţări pe cale de progres. Nu aşa, domnule general, nu ca dumneata au gândit şi au votat acei cari în Adunările mume din 1857 au aşternut bazele viitoarelor Camere legiuitoare ale României. Iată ce zic actele de unire ale ambelor ţări: *Luând în privire că pentru ca prinţul străin să poată împlini tot ce ar aştepta de la dânsul şi ţara şi Europa, este trebuinţă ca el să fie înconjurat de toate garanţiile* de pace şi de putere, şi să fie asigurat în contra pericolelor din afară şi în contra turburărilor de înăuntru... *Că tulburările dinăuntru se pot depărta numai întrucât Domnitorul va căuta puterea sa în însăşi ţara, şi o va ocârmui după legi făcute de către însăşi ţara.* – Luând în privire că după vechiul obicei, sub toate guvernele, puterea legiuitoare în Principate a fost încredinţată unei Adunări obşteşti, care mai mult sau mai puţin a reprezentat ţara, că această Adunare pentru ca să fie bine primită, pentru ca legile votate de ea să aibă toată puterea morală, ea trebuie să fie astfel compusă încât să coprindă în sânul ei toate marile interese ale naţiunei.

„Adunarea Ad-hoc păşind pe calea ce i s-a prescris de Tratatul de Paris, adică începând a rosti dorinţele ţărei, în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor, în toată curăţenia cugetului, neavând în privire decât drepturile şi folosul naţiei române, declară că cele întâi, cele mai mari, mai generale şi mai naţionale dorinţi ale ţării sunt: ...*Puterea legiuitoare încredinţată unei obşteşti Adunări, în care să fie reprezentate toate interesele naţiunei.*"

Tot astfel au hotărât şi Puterile subscriitoare Tratatului de la Paris când au aşternut bazele electorale ale Adunărilor-mume, chemate de a se rosti asupra viitoarei organizaţiuni a ţărilor române.

În Divanurile Ad-hoc am avut şi foşti domni, şi boieri mari, şi boieri mici, şi clerul înalt, şi preoţi de mir, şi proprietari mari, şi proprietari mici, şi negustori, şi profesiuni liberale, şi clăcaşi; în fine, toate clasele societăţei române de pe atunci erau reprezentate; şi cu toate că cultura pe atunci nu era atât de răspândită ca astăzi, acele Adunări împestriţate, întrebuinţez expresiunea dumneavoastră, au fost la înălţimea misiunei lor, au fost fala României şi au făcut admiraţiunea Europei. În acele Adunări erau reprezentate toate interesele ce se contraziceau, toate ideile ce se

ciocneau, toate pasiunile, toate urile cari erau între clase, asupritorii alături cu asupriții; și cu toate acestea, să dea Dumnezeu ca totdauna să avem Camere cari să simtă și să lucreze pentru binele și-ntărirea României cum au simțit și au lucrat Adunările din '57. (*Aplauze.*)

Și apoi, onor, domnule general, de la 1857 și până astăzi au trecut 33 de ani; nu credeți dumneavoastră că în acest lung interval țara aceasta a progresat? Nu credeți dumneavoastră că de atunci educațiunea noastră politică nu s-a întins în diferitele clase ale societății române? În tot anul școlile, și din țară și din străinătate, aruncă, în luptele activității noastre, batalioane întregi de tineri învățați, inițiați la toate ideile cari agită lumea civilizată, la toate reformele economice și sociale cari bat la ușa României. Mergeți chiar prin sate; și chiar acolo, dacă nu veți găsi progres în îmbunătățirile reale, veți găsi progres în idei și în cunoașterea mai ales a trebuințelor materiale. Ei bine, lăsați o dată să mai vină niște Camere împestrițate, ți-o acord, ca cele din 1857. Și nu vă speriați de grupurile și grupulețele cari vor intra în ele. Grupulețele, chiar individualitățile, se vor asocia cu acele grupuri, cu acele grupulețe, cu acele individualități cu cari se vor asemăna mai mult în idei și în tendințe; și astfel grupurile vor deveni partide. Conservatorii, cu deosebitele lor nuanțe, vor sfârși prin a face un partid compact. Tot așa cred și despre liberali; în cestiunele mari ei se vor putea uni cu radicalii, și poate chiar cu socialiștii, când socialismul va ajunge a fi ceva în această țară. Astfel, prin jocul natural și liber al regimului constituțional parlamentar, vor fi și în acele Camere majorități și majorități de acele cari vor da Tronului ministere puternice, iar nu majorități ca cele de astăzi formate de miniștri. Să vă iasă din cap, domnilor miniștri, că țara aceasta va mai răbda Camere legislative cari să fie formate după tipicul patului lui Procust! Mă veți întreba poate: Da dumneata așa ai făcut cu Adunarea de la 1864? Ei, domnilor, alte timpuri și alte nevoi erau pe atunci. Pe atunci era altceva la ordinea zilei decât regimul parlamentar; cestiunile cele mai mari, unele erau dezlegate numai pe hârtie, altele – și cele mai grele – [î]și așteptau încă soluțiunea. Statul român se clătina în însuși bazele sale constitutive, și art. 46 al Convențiunei de la Paris, care avea menire de a face din Țara românească o țară democratică prin egalitatea drepturilor și a îndatoririlor, și care mai cu deosebire impunea emanciparea claselor muncitoare, aștepta în zadar soluțiunea sa de la '57 până la '64. Toate acestea puneau în al doilea rând cestiunea parlamentarismului; și apoi și în alte țări mult mai puternice și mai civilizate, de exemplu Francia, n-am văzut, în timpuri de grea cumpănă, libertățile influențându-se sau chiar suspen-

dându-se? Ei bine, şi eu, atunci când nimeni [nu] vrea să înţeleagă că timpul formulelor era trecut şi că nodul gordian nu se putea dezlega în pace, am fost silit să fac ceea ce am făcut. Nu vă miraţi dar că eu, omul de la 2 mai, vin astăzi şi declar adevărul, pentru că în gura păcătosului adevărul tot adevăr este.

Acest adevăr, pe care-l cred şi-l mărturisesc, este că a sosit timpul că ceea ce n-am avut până acum să-l avem astăzi, adică adevărul constituţional, libertatea în alegeri, punerea ţărei în poziţiune de a-şi da ea singură guvernul ce-i convine. Toate cestiunile cele mari ce frământau ţara în '57, '62, '64 şi '66 sunt astăzi dezlegate.

Mai sunt cestiuni de rezolvat; reformele economice mai cu deosibire se impun şi în ţara noastră. Dezlegarea acestor cestiuni este misiunea erei noi; dar această eră nouă, ca să fie producătoare de bune rezultate, n-are nevoie de nici o silnicie. Ţara, o declar, este astăzi coaptă pentru a putea dezlega toate cestiunile ce se ivesc la orizontul ei, fără comoţiuni politice, fără violenţe neconstituţionale.

Batalioanele de tineri, de cari am vorbit mai sus şi cari zilnic sporesc în număr şi în inteligenţă, pot face ca şi România să se bucure de binefacerile unui regim adevărat constituţional-parlamentar. Negreşit că şi astăzi se vor putea încă înfăţişa greutăţi în mersul regulat şi pacinic al instituţiunilor parlamentare, pe cari ţara le-a reclamat în dorinţele sale naţionale din '57, şi pe cari şi le-a dat în 1866; dar acesta nu este un motiv ca ele să fie falsificate, sau chiar rupte. Pentru că într-o pădure sunt vreascuri, nu este un motiv de a se da foc pădurei; pentru a scăpa de câteva uscături, nu se cuvine a se preface în cenuşă bradul cel înalt, stejarul cel vârtos, teiul cel mirositor, adică podoabele pădurei. Podoaba ţărei noastre este astăzi Constituţiunea; adevărul constituţional este astăzi fala, puterea şi viitorul României. Toţi dar trebuie să ţinem la acest adevăr; şi numai acel ministru care din întărirea acestui adevăr va face programul acţiunii sale guvernamentale, va fi un mare ministru şi va lăsa o pagină glorioasă în istoria ţărei sale.

Mă rezum: Cestiunile cele mari cari au preocupat ţara noastră în ultimii 30 ani sunt astăzi rezolvate, fie pe calea constituţională, fie pe calea plebiscitului, fie pe calea lovirei de Stat, toate aceste sunt astăzi rezolvate. Nu ne mai bat la uşă cestiuni cari nu s-ar putea dezlega pe calea constituţională. Aşa fiind, Constituţiunea de la '66 trebuie să devină în fine un adevăr, şi din nenorocire ceea ce este astăzi numai adevăr constituţional nu este. De aci purced toate nemulţumirile şi toate frământările cari astăzi agită societatea română.

De aceea cestiunile cari bat la uşă rămân nedezlegate, de aceea Camerile legislative n-au în ţară prestigiul care ar trebui să-l aibă dacă ele ar fi expresiunea sinceră a voinţei şi a intereselor naţiunei. De aceea ministerul este slab, fără nici o putere morală, pentru că ministerul nu-şi are baza sa aşezată pe voinţa naţională. Şi această stare de lucruri va continua a periclita destinele ţărei, va întreţine nemulţumirea obştească, va slăbi tot ce trebuie să fie tare în această ţară, până ce nu vom avea în capul guvernului un om care să aibă curagiul, care să aibă puterea de a zice şi de a face ca Constituţiunea să devină un adevăr pentru toţi şi în toate.

De la 1888 România este mistificată; regimul constituţional este o vorbă, este o ficţiune; şi de atunci nici unul din ministere sau din bărbaţii cari s-au succedat la putere nu pot, cu fruntea ridicată, susţine că a ajuns la putere sau că au exercitat puterea pe cale constituţională.

Onorabilul domn Vernescu se înşală dar amar când susţine că ministerele din cari a făcut domnia-sa parte au fost constituţionale. Domnia-sa nu poate, drept vorbind, a-şi face o poziţiune constituţională excepţională de aceea pe care au avut-o şi domnul Rosetti, şi domnul Carp şi domnul Manu, şi domnul Lahovari. Singur domnul Lascar Catargi, recunoscut şi în ţară şi în Cameră ca şef al partidului conservator, dacă după retragerea partidului liberal de la putere ar fi fost chemat la cârma ţărei, ar fi putut să se afirme ca minister adevărat constituţional; dar n-a fost aşa.

Regele n-a socotit de cuviinţă să cheme la putere pe şeful partidului conservator, care după tipicul constituţional trebuia să succedeze partidului liberal.

Majestatea Sa a chemat la minister pe domnul Rosetti şi domnul Carp, aceştia au făcut alegerile. Cum s-au făcut o ştie ţara. Rezultatul acestor alegeri este Camera actuală. Nu mai puţin decât patru schimbări şi transformări ministeriale am văzut; în două din aceste combinaţiuni a luat parte şi onorabilul domn Vernescu; domnia-sa a fost alături şi cu domnul Th. Rosetti; a fost apoi alături şi cu domnul Manu. Ei, de ce dar onor. domn Vernescu susţine că domnia-sa a fost ministru constituţional şi domnii Rosetti şi Manu nu? Şi viceversa. Domnii Rosetti şi Manu n-au fost miniştri constituţionali şi, prin urmare, nici domnul Vernescu n-a fost ministru constituţional. Păcatul de origină îi loveşte pe toţi deopotrivă. Dar să lăsăm această ceartă de familie, care pe noi ne interesează foarte puţin, şi să abordăm o cestiune de o importanţă mult mai mare şi care interesează ţara întreagă.

Această cestiune este că regimul ce ne guvernează numai constituţional-parlamentar nu este. Ceea ce este astăzi nu s-a cerut de genera-

țiunile cari au întemeiat Statul român modern. Și părinții noștri, domnilor, și noi câți mai supraviețuim din generațiunea trecută, am cerut sus și tare, ca *dorință națională*, ca țara să fie stăpână pe destinele sale; ca ea să-și facă legile ce-i convin prin Adunări legislative liber alese și reprezentând toate marile interese ale națiunei. Această dorință a fost idealul tinerețelor noastre. Așa, în 1857, am cerut noi, câți mai suntem în viață din acei ce au formulat atunci marile dorințe ale națiunei române, frații Brătieni, principele Dimitrie Ghica, domnul Lascar Catargi alături cu mine, și câțiva încă puțini cari mai trăim din acea epocă.

V-am citit mai sus însuși conținutul expunerei de motive a voturilor marilor Adunări mume.

Voturile pentru autonomia țărilor, pentru unirea lor, pentru chemarea unui principe străin în capul noului Stat s-au realizat. A mai rămas cererea pentru înzestrarea țărei cu un regim adevărat constituțional. Când vom avea și acest regim ca un mare adevăr, atunci, domnilor, vom putea zice că era frământărilor periculoase a trecut, și că și Tronul și Constituțiunea au prins în această țară rădăcini nedestructibile; căci nu trebuie să uităm că regalitatea în România face parte din Constituțiune și că, prin urmare, puterea sa se poate întări numai prin întărirea Constituțiunei.

Domnilor deputați, am fost nevoit să mă întind asupra acestor considerațiuni politice generale pentru c-am trebuit să răspund oratorilor cari m-au precedat la această tribună; și domniile-voastre veți constata împreună cu mine că puțină discuțiune s-a făcut asupra adevăratului răspuns ce trebuie a se face Mesajului Tronului. Unul din principalii și mai talentații oratori cari au luat cuvântul a fost onorabilul domn Take Ionescu; însă ca și predecesorii săi, în loc de a critica sau a aproba proiectul de răspuns, în loc de a critica sau a sprijini actele ministeriale, domnia sa s-a agățat, de cine? De partidul liberal, care i-a dat naștere; de partidul liberal care, până acum, cel puțin, n-a zis un singur cuvânt în discuțiuna actuală. Căci domnul Dimitrie Brătianu, deși președintele comitetului partidului liberal, nu a vorbit un singur cuvânt ca liberal. Domnia-sa a ținut același limbagiu pe care și domnul Lascar Catargi și domnul Vernescu ar putea să-l țină. Domnul Brătianu, ca toți oratorii opoziținei, a susținut că țara numai de un regim adevărat constituțional nu se bucură, că Constituțiunea este o ficțiune, și că până ce Constituțiunea nu va deveni un adevăr, pace și stabilitate pentru nimeni în această țară nu poate să fie. Onorabilul domn Take Ionescu era în tot dreptul să întâmpine domnului Dimitrie Brătianu, era în tot dreptul să nege afirmările domnului D. Brătianu; dar domnia-sa n-a făcut așa. Domnia-sa a făcut în lung și în larg procesul

partidului liberal, cum el este constituit actualmente, şi, ca şi când partidul liberal ar fi astăzi la putere, domnia-sa a început mai întâi a ne face procesul pentru ce noi disidenţii ne-am unit din nou cu partidul naţional-liberal; după aceea a criticat opiniunile noastre în privinţa politicei noastre exterioare, ţinând a demonstra că noi liberalii uniţi nu suntem înţeleşi asupra acestei politici, unii cugetând într-un fel şi alţii altfel. Dar onorabile domnule Take Ionescu, ce importă aceasta Camerei şi ţărei? Suntem noi la putere? Ce importă ţărei şi ce este la ordinea zilei, este politica ministerului; şi dumneavoastră nu ziceţi un cuvânt despre acestea, dumneata liberal, care datoreşti tot ce eşti partidului liberal, ne ataci mai rău şi mai nedrept decât o fac însăşi adversarii naturali ai liberalilor, partidul conservator. Domnul T. Ionescu, ca să-şi facă poziţiunea uşoară, face tabulă rasă de trecutul său şi de debutul său în lumea politică. Să-mi dea dar voie domnia-sa să-i îndrept memoria şi să rectific lucrurile cum s-au petrecut.

Cunoaşteţi cum s-a pus la ordinea zilei cestiunea reviziunei Constituţiunei şi cu deosebire a legei electorale. Nu numai partidul conservator, dar şi mulţi din liberali din început s-au fost rostit contra acestei revizuiri ca neoportună, şi de aceea când cestiunea a venit la ordinea zilei, conservatorii s-au retras din Cameră, şi cu dânşii câţiva liberali, dintre cari şi eu unul.

În toată odihna dar, şi fără contrazicere, Camerile au votat punctele din Constituţiune ce aveau a fi modificate, şi apoi au fost dizolvate. Aceste modificări, după mine, erau fără nici o importanţă. Noi alegeri s-au făcut apoi pentru noua Constituantă. La aceste alegeri partidul conservator n-a luat parte, asemenea şi mulţi din liberali.

La aceste alegeri a luat parte numai partidul liberal-naţional guvernamental. În Constituantă era reprezentat numai acest partid; şi dar modificările din Constituţiune s-au făcut iarăşi de un singur partid. Astăzi, înşişi acei cari au propus acele reforme şi cari le-au votat, recunosc că toată lucrarea a fost puţin practică şi că nu s-a îndreptat nici un rău. Constituanta, terminându-şi lucrările, a fost la rândul ei dizolvată şi ţara a fost chemată a procede la noi alegeri după noua lege electorală. Partidul conservator, voind a fi consecuent până la extrem cu hotărârile sale de mai înainte, s-a abţinut şi de la aceste alegeri; şi dar alegerile s-au făcut fără adversari, fără luptă. Astfel au intrat în noile Camere numai partizanii guvernului de pe atunci. Domnul Ion Brătianu înţelesese că asemenea Camere nu puteau deloc să atragă încrederea morală a ţărei şi socoti, lucru de care îl laud, cu drept cuvânt, că cel puţin trebuia să-şi întinerească corpul parlamentar, fuzionându-i un sânge nou, noi puteri intelec-

tuale. Era un număr însemnat de tineri plini de talent, cari nu debutaseră încă în viața politică. Cu aceştia primul-ministru se hotărî a-şi ilustra noul Parlament; alese dar pe cei ce îi socotea mai capabili, între cari însă unii nu-şi sfârşiseră măcar studiile. Îi recomandă alegătorilor, desemnându-le chiar colegiurile electorale unde dumnealor triumfară fără multă osteneală. Astfel noul Parlament fu înzestrat cu mai mulți tineri de talent, în capul cărora, să-mi fi permis ca după drept şi după merit să pun pe onorabilul domn Take Ionescu, deputatul colegiului al treilea din Ilfov.

Din întâile şedințe, junii reprezintanți au debutat într-un chip brillant; fiecare la rândul său şi-a făcut discursul său de debut. Mai înainte de toate, domnilor, deduseseră absolutoriul ministerului liberal pentru toate actele sale anterioare, declarându-le bune, constituționale şi liberale. Din toate, cuvântul cel mai remarcabil a fost al domnului Take Ionescu; acest cuvânt domnia-sa îl ținu la tribună, şi toți acei cari în acea zi au fost la Cameră şi-aduc aminte că domnia-sa după fiecare frază se întorcea spre banca ministerială, spre a vedea dacă fraza rostită avea aprobațiunea oficială. Totul se rezumă într-o întrebare şi într-un răspuns. O mai repet, domnul Take Ionescu, întorcându-şi fața spre banca ministerială, parcă întreba: Aşa e că bine am vorbit? Şi domnul Ion Brătianu aprobând din cap şi zâmbind, părea a-i zice εωγαι παιδη, bravo băiete, bine ai vorbit, mergi înainte. (*Ilaritate.*) Înțelegeți, domnilor deputați, că noi puținii liberali cari nu eram încorporați în unanimitatea guvernamentală, nu puteam să fim încântați de această scenă. Domnul Palladi şi domnul Rădulescu şi eu, consternați şi uitându-ne unii la alții, ne întrebam: Unde vroiau să ajungă nouii deputați? Fiindcă onorabilul domn Take Ionescu seamănă a fi uitat cele petrecute pe timpul de atunci, dați-mi voie să-i împrospătez memoria, citindu-i câteva linii cu cari a început cuvântul său virginal, *maiden speach*, cum zic englezii.

În discursul său domnul Take Ionescu recunoştea, pe atunci, în mod franc şi leal, că guvernul partidului național-liberal fusese larg, generos, cu tinerii de talent; că-i adusese chiar el, nu alegătorii de cari erau necunoscuți le deschiseseră uşile Parlamentului. Prin urmare, acestui guvern datorau începutul vieței lor politice. Ei bine, măcar această reminiscență ar fi trebuit să îndemne pe onorabilul domn Take Ionescu, pe fiul Benjamin al partidului național-liberal, să fie mai blând şi mai drept către născătorul său. Domnia-sa n-a făcut aşa; fulgerile sale în contra lui Ion Brătianu şi a partidului său au fost, cum ați văzut, mai teribile decât lovirile domnilor miniştri de Interne şi Externe în contra guvernului liberal. Domnul Take Ionescu nu ne iartă, ba ne-o face ca o crimă, că după căderea

naționalilor liberali de la putere, noi liberalii disidenți, iarăși ne-am dat mâna, reconstituind vechiul partid național-liberal. Dar onor. domnule adversar, făcut-am noi această unire când naționalii-liberali erau la putere? Noi, când erau la putere, i-am atacat, pentru că guvernul lor se depărtase în multe de la programul de la Mazar-Pașa, pentru că făcuse multe greșeli, și am lucrat și noi ca să-l dăm jos. (*Întrerupere.*) Dar dacă i-am dat jos, aceasta n-a fost pentru ca să venim la putere sau să trecem la conservatori, ori la junimiști; i-am dat jos pentru ca să oprim peirea partidului național-liberal, pentru ca să ne reformăm (*domnul Calimachi întrerupe*) pentru ca să facem ca chiar și cei răi să devină iar buni.

Ce vrei, domnule Calimachi, noi nu putem trece la conservatori; și dacă ne-am fi ținut mai mult timp despărțiți de vechii noștri coreligionari, ați fi beneficiat domniile-voastre, domnilor conservatori; și însuși domniile-voastre nu ne veți face injuria de a ne crede capabili de o asemenea prostie. Și apoi recunoașteți domniilor-voastre singuri că greșelile cari le-a săvârșit ministerul liberal v-au profitat domniilor-voastre pentru ca să ajungeți la putere; dar acele greșeli astăzi nu le mai recunoașteți, ci din contra le luați ca model de guvernare.

Domnul Calimachi se deosibește într-aceasta de coreligionarii săi și îi blamează, întocmai precum blamam noi pe coreligionarii noștri pentru greșelile lor. Ieri sau alaltăieri domnul Calimachi, cu francheța sa obicinuită, zicea unui ministru concentrat: faceți mai rău decât colectiviștii.

Domnul Calimachi: N-am zis mai rău, dar tot atât de rău.

Prea bine; dă-mi voie să-ți spun cu această ocaziune dumitale, domnule Calimachi, care nu de azi mă cunoști, că din copilăria mea am fost liberal și acum la bătrânețe nu pot să fiu decât liberal. Soarele acela sub care am deschis ochii, ale cărui raze au luminat junețea și vârsta mea coaptă, voiesc să-mi încălzească și cele de pe urmă zile ale vieței mele.

Nu pot fi decât acolo unde am fost, decât cu acei cu cari am fost. Steagul sub care am lucrat în toată viața mea politică voiesc tot el să mă înfășoare când voi muri. Puținele zile care-mi sunt date să mai trăiesc le voi întrebuința ca să îndreptez, în sânul partidului meu, greșelile făcute de el când era la putere. Și când mă voi încredința că nu pot reuși, atunci mă voi retrage și voi lăsa locul forțelor mai tinere ca să facă ceea ce eu n-am putut face. (*Aplauze.*)

Dar până atunci eu nu pot să fiu decât pentru unirea tutulor forțelor liberale, căci liberal am fost, liberal sunt și liberal voi muri.

Domnul Teodor Calimachi: Ai fost cu Cuza, n-ai fost cu Ion Brătianu.

Atunci aveam la ordinea zilei legea rurală şi...

Domnul Calimachi: Roşii n-au voit legea rurală.

Fă-mi onoarea a nu mă mai întrerupe. Dacă voiţi a discuta, vă dau locul să vorbiţi, retrăgându-mă de la tribună.

Domnul preşedinte, G.Gr. Cantacuzino: Vă rog, domnule Calimachi, nu mai întrerupeţi.

Aşadar, domnilor, spre a reveni la cele zise de mine, da, o recunosc şi-mi fac un merit pentru că îndată ce a căzut de la putere ministerul Ion Brătianu am lucrat, şi din toate puterile, pentru unirea din nou a tutulor forţelor liberale, pentru reformarea partidului liberal. Domnul Take Ionescu îşi atribuie dar pe nedrept meritul că a lucrat pentru unirea din nou a partidului liberal, pentru că s-a ţinut la domnul Disescu o întrunire la care şi domnia-sa a asistat.

[Î]mi pare bine însă de aceste mărturisiri; fără să voiască, onor. domn Take Ionescu recunoaşte dar, că era, şi este natural, ca să se întrunească toate forţele liberale; recunoaşte dar că era datoria tinerilor de a se ocupa de a întruni întregul partid liberal, cu atât era aceasta o datorie mai mare pentru bătrânii cari au trăit o viaţă întreagă sub drapelul liberalismului.

Recunosc ca un merit pentru onorabilul domn Disescu că a fost unul din cei dintâi cari s-au gândit de a aduce împăcarea între toţi membrii partidului liberal, merit care am plăcerea de a-l recunoaşte pentru toţi aceia cari au lucrat în această privinţă. Dar cel mai mare merit pentru desăvârşita împăcare între noi, membri ai partidului liberal, îl dau domnului Dimitrie Brătianu, care a uitat toate grijile sale personale spre a nu-şi aduce aminte decât de un singur lucru, că a fost liberal în toată viaţa sa, şi că ultimii săi ani nu putea să-i întrebuinţeze decât pentru triumful liberalismului!

Ce voiţi domniile-voastre în toate religiunile sunt preoţi cari nu aplică cu sinceritate principiile religiunei lor. Aduceţi-vă aminte de unii din preoţii noştri, mai ales din sate. Când vedem pe unii din ei desfătându-se prin cârciumi, negreşit că ei numai respect nu ne insuflă; dar când îi vedem duminica, în biserică, servind sânta leturghie, îmbrăcaţi în vestminte de aur, ţinând în mână sânta cruce, într-o atmosferă de smirnă şi de tămâie, ca o aureolă împrejurul capului, atunci dispare omul din cârciumă şi nu avem dinaintea noastră decât preotul religiunei noastre sublime!

Asemenea şi noi, în religiunea noastră politică, avem preoţi cari poate nu aplică cu sinceritate preceptele credinţei noastre liberale; dar totuşi ei se recunosc ca aparţinând steagului nostru, şi dar, deplorând greşelele lor, ne silim a-i îndrepta. Însă pentru câţiva greşiţi totuşi nu dezertăm din partidul nostru, nu devenim renegaţi, nu mergem să sporim rândurile protivnicilor noştri. Tot aşa fac şi conservatorii credincioşi ideilor lor din tinereţe; pentru că unii din ei sunt incorecţi, ei nu-şi părăsesc drapelul cu unu, cu două.

Acum vedem că a venit la putere un alt partid, care nu este nici conservator, nici liberal. Acest partid ameninţă pe toţi, şi pe liberali şi pe conservatori. Datoria dar este ca să ne unim iarăşi toţi liberalii spre a răsturna un partid care n-are nici o rădăcină în ţară, şi care nu-şi trage puterea decât din faptul că este la putere! Da, datoria noastră este să răsturnăm acest guvern şi să aducem din nou la putere acel partid care a făcut în această ţară toate actele naţionale, toate marile reforme cari au ridicat România de astăzi.

Eu cred mai mult încă. Numai să fim înţelepţi, să fim energici, şi mai ales uniţi, partidul liberal iar va veni la putere, şi încă curând.

De-abia doi ani după căderea sa de la putere, am văzut în ultimele alegeri comunale partidul liberal triumfând în mai multe oraşe principale, în altele căzând numai cu câteva voturi; şi chiar în Bucureşti, în Capitala ţărei, unde influenţa guvernamentală este atât de puternică şi atât de impunătoare, liberalii n-au căzut decât cu vreo două-trei sute de voturi. Susţin dar că partidul liberal are un viitor, şi foarte apropiat. Atâta numai, să lepădăm uscăturile dintre noi, să recunoaştem greşelile făcute şi să lucrăm pentru a face din regimul parlamentar un adevăr, şi pentru noi, şi pentru adversarii noştri. Izbânda va fi a noastră!

Avem, domnilor, o Constituţiune de apărat, care este bunul şi al liberalilor, şi al conservatorilor, şi al tutulor partidelor şi grupurilor politice din ţară. În acest scop să ne unim cu toţii, ca să punem capăt unei stări de lucruri care numai constituţională nu este. Cât despre mine, vă spun, în faţa tutulor, că la o asemenea luptă trebuie să chemăm pe toţi românii, fiecare ţinând un drapel. Nu cerem fuziune, nici chiar coaliţiune. Fac apel la domnul Catargi. Cu domnia-sa m-am luptat o viaţă întreagă; dar la toate cestiunile mari am fost împreună.

Cu ocaziunea convocării ultimei Constituante, eu şi ceilalţi liberali dizidenţi ne-am putut uni cu domnul Catargi; am făcut atunci unirea cu conservatorii ca să dăm jos de la guvern pe domnul Brătianu. Dar niciodată nu m-am unit şi nici în viitor nu mă voi uni cu domnul Catargi ca să formăm împreună un guvern.

Eu reprezint alte idei, o altă stare de lucruri, mai ales față cu domnul Lascar Catargi. Sunt omul de la 2 mai; sunt învinsul lui 11 februarie. Domnul Catargi reprezintă un partid care a triumfat la 11 februarie! Ca astfel, trebuie să rămânem fiecare cu steagul său; dar când va fi să scăpăm țara, şi eu şi domnul Catargi la vot ne vom întâlni împreună. Noi nu ne vom da mâna, noi nu ne vom uni, nu vom fuziona decât cu aceia cari sunt coreligionarii noştri politici.

Imputarea dar făcută de domnul Take Ionescu că, făcând unirea cu liberalii-naționali, disidenții au făcut rău, şi că astfel s-au confundat în râul cel mare al mocirlei colcetivității, această imputare este pe cât de nedreaptă, pe atât şi de rău gust.

Domnul Take Ionescu a inventat multe învinovățiri, unele mai nedrepte decât altele.

Aşa, domnia-sa vorbind despre privirile noastre asupra politicei exterioare, ne acuză că avem o îndoită politică, sau că nu suntem uniți şi înțeleşi asupra acestei politice. Aşa, ne zice că prin profesia de credință ce am publicat la săvârşirea unirei noastre noi ne-am pronunțat pentru o politică neagresivă, depărtată de orice legături exclusive.

Am zis sus şi tare că nu voim să ne amestecăm în certurile celor mari! Dar pe de altă parte domnul Dimitrie Sturdza, unul din şefii partidului naționalilor-liberali, a publicat în jurnalul „La Liberté Roumaine" un lung articol prin care stigmatizează neutralitatea şi se rosteşte pentru politica austro-germană, şi atacă pe Rusia.

Să mă ierte domnul Take Ionescu să-i spun că rău şi nedrept face partidul național-liberal solidar cu opiniunile rezervate ale unei singure individualități, oricât de însemnată ar fi, din partidul nostru. Şi mai întâi voi face o întrebare domnului Take Ionescu: dacă în grupuleţul domniei-sale toți au aceeaşi idee în privința politicei noastre din afară?... M-aş face forte să-i dovedesc contrariul.

Domnul Sturdza a publicat o lucrare întinsă, aceea despre care ne-a vorbit domnul Ionescu. Această lucrare a ieşit într-o revistă literară: „Revista nouă", şi numai mai târziu a fost reprodusă şi de jurnalul „La Liberté Roumaine", precum şi de alte organe, între cari şi „Națiunea". Şi fiindcă s-a vorbit de jurnalul „Liberté Roumaine", contest că acest jurnal este organul partidului național-liberal. Domnul Sturdza în lucrarea domniei-sale a făcut mai mult un studiu teoretic, o expunere a vederilor sale, iar nu că dumnealui a combătut prin aceasta programul nostru. Eu merg mai departe; când majoritatea partidului liberal va lua o hotărâre în privința

politicei noastre din afară, sunt sigur că domnul Sturdza se va supune opiniunei majorității și nu va dezerta ca alții din mijlocul nostru.

Domnul Ionescu ne mai impută că în partidul liberal-național este unul între toți care comandă, ca și sub Cuza Vodă; adică unul dictează și toți ceilalți suntem niște gugumani cari ascultăm și executăm. Ei bine, nu este așa între noi. Partidul național-liberal lasă fiecăruia libertatea de cugetare, dar când e vorba de acțiune, trebuie negreșit, atunci, să ne supunem la hotărârea majorității. Așa va fi totdauna și în privința politicei dinăuntru și în privința politicei din afară. Dar fiindcă domnul T. Ionescu ne-a provocat să ne explicăm asupra politicei noastre din afară, deși aceasta n-ar fi decât o repetițiune, ei bine, eu consimt a face această repetițiune, și dar îi fac o declarațiune pe care nu cred că ar dezminți-o un singur liberal. Suntem un Stat danubian, care este stăpân pe gurile Dunărei, și este pe o mare întindere călare pe amândouă țărmurile marelui fluviu. Această pozițiune nu înțelegem nici să o pierdem, nici să o schimbăm. Sforțările noastre sunt și vor fi spre a o întări încă. Statele balcanice n-au ajuns încă la formațiunea lor completă; de aceea noi credem că, în fața situațiunei actuale a Europei, nu este bine ca România, și cu fruntariele sale actuale, în mod imprudent, să se rostească de mai înainte în ceea ce privește politica exterioară, și mai ales să conchidă alianțe, și de mai înainte să-și arate simpatiile exclusive pentru cutare mare Putere și antipatiile sale către alte Puteri mari. Aceasta ar fi o politică imprudentă, de care fug și alte State cu mult mai puternice decât România. Noi trebuie să ne abținem, cât vom putea, de a lua parte la certurile celor mari, fără a provoca pe nimeni. Să ne întărim, să ne înarmăm, ca la ora pericolului să ne apărăm existența, după cum de secole face și Elveția. Când vom fi siliți să ieșim din neutralitate, atunci o vom face-o, dar numai pentru binele și folosul țărei noastre, pentru apărarea României, iar nu pentru interese străine. Au fost timpuri, în secolul trecut, când mulți principi din Germania și din Italia își vindeau oștirile la străini și pentru interese străine. De exemplu, un duce de Hessa și-a vândut o parte din oștirea sa pentru a se trimite să ia parte în luptele din America. În Europa, regele Franciei și Papa își aveau garda lor elvețiană. Aceste timpuri au trecut, și nu noi românii le vom readuce. Sângele soldaților noștri se va vărsa numai pentru interesele și drepturile române. Iată politica noastră, domnule Ionescu, politica și a domnului D. Sturdza, și a domnului D. Brătianu, și a domnului I. Brătianu, ca și a mea. Nu vrem să fim carne de tun pentru interese străine, și de aceea nu înțelegem a ne angagia de mai-nainte libertatea noastră de acțiune și sângele soldaților români.

Vin acum la Mesagiu.

Domnii miniştri au pus în gura Majestăţei Sale apreciarile guvernului în privinţa ultimelor alegeri comunale. Iată ce zice Mesagiul Tronului: „Comunele au fost chemate prin alegeri generale să reînoiască reprezentaţiunea lor; cu ocaziunea acestor alegeri, avem satisfacţiunea de a constata *că marea majoritate a voturilor a fost întrunită de acei cari s-au pus pe terenul intereselor locale şi a unei bune gospodării comunale*".

Acestea sunt cuvintele rostite de Rege. Eu până acum ştiam cum că niciodată reflecţiuni şi caracterizări de situaţiuni nu s-au auzit ieşind din gura capului Statului! Prin Mesage, şi la noi, şi la alte state cu o viaţă constituţională mai veche decât a noastră, se mărgineşte a se arăta în mod brev şi precis, fără nici un comentariu, legile şi reformele cari s-au făcut în intervalul de la o sesiune la alta. Se mai arată în Mesage proiectele ce guvernul [î]şi propune a înfăţişa Parlamentului; şi se sfârşeşte ori se începe cu mulţumirile ce se adresează reprezentanţilor naţiunei pentru budget şi alte fonduri votate şi puse la dispoziţiunea guvernului. Şi aci se încheia Mesagiile. Nu a fost aşa în mesagiul actual. Regele [î]şi însuşeşte teoria domnului general Manu că alegerile comunale au avut un caracter politic, şi că alegătorii s-au rostit în favoarea acelora cari în alegerile comunale au avut în vedere numai interesul material, numai afacerile gospodăreşti ale comunei. Această afirmaţiune, această apreciaţiune asupra caracterului alegerilor comunale, pusă în gura Regelui, este nu numai neconstituţională, dar este şi cu totul contrarie adevărului. Spre a o dovedi, aş putea lua listele candidaturilor din toate oraşele României. Dar spre a nu întinde prea mult discuţiunea, voi lua în cercetare numai diferitele liste ale Bucureştilor. În lista ce a triumfat, susţinută de guvern, găsesc numele domnilor: Vernescu, general Florescu şi alte nume de oameni politici. Această listă, după domnul general Manu, este făcută numai în interesul gospodăresc al comunei. Nu este tot aşa cu lista care avea pe domnii Brătianu Dumitru, Fleva şi alţii; această listă avea un caracter politic, dar deloc nu gospodăresc! Domnii Dimitrie Brătianu şi Fleva au fost primari; colegii lor au fost nu o dată consilieri comunali, ca şi domnii Florescu, Vernescu etc. De ce dar o listă e politică şi cealaltă nepolitică; una gospodărească şi cealaltă negospodărească? Aţi greşit, domnilor miniştri. Alegerile comunale nu s-au făcut deloc pe terenul intereselor materiale, pe temeiul gospodăriei comunelor. Ele s-au făcut exclusiv în vederea spiritului de partid; ele toate au avut un caracter politic, şi aceasta în toată ţara; şi aceasta numai mulţumită domniilor-voastre, cari în toate, dar în toate, nu faceţi decât politică, fie în administraţiunea

generală a țării, fie în administrațiunea comunală! Omul politic, nu ministrul de Interne, a prezidat și la verificarea alegerilor. Acolo unde alegătorii s-au rostit în favoarea amicilor guvernamentali, alegerile le-ați întărit. Acolo unde au triumfat adversarii politici, acolo alegerile s-au sfărâmat, oricât de legale au fost ele, d. ex. la București. Permiteți-mi, domnilor deputați, să mă opresc puțin și la alegerile de la Iași. Cum s-au făcut alegerile, n-avem decât să spunem numele prefectului de poliție de acolo: Sandu Răşcanu! Cine nu a văzut pe acest prefect venind regulat de două ori, cel puțin, pe săptămână în București? Tot așa a fost și cu ceilalți prefecți! Cine nu-și aduce aminte că în timpul ce a precedat alegerile prefecții erau așa de mulți în Bucureşti, și la intrarea în Camerele de ședințe ale Parlamentului, încât noi deputații nu puteam adese străbate la locurile noastre.

Negreșit că acești domni prefecți erau chemați ca să audă din gura domnului ministru de Interne sfaturi și ordine de a nu se amesteca în alegeri, de a lăsa cetățenilor libertate deplină întru a-și alege pe cei mai buni gospodari din comune! Ei dar veneau în Bucureşti chemați, întocmai cum cheamă Papa din Roma pe episcopii lumei catolice „ad audiendum verbum".

Domnilor, prefectul poliției de Iași a ascultat mai îndeosebi verbul papal al domnului general Manu pentru Iași; domnul Răşcanu a împins neamestecarea sa în alegeri atât de mult încât s-a transformat în chiar președinte de adunări electorale, precum v-au spus și v-au dovedit domnul Aslan, domnul Panu și alții.

Acum vin la altă cestiune ridicată cu ocaziunea discuțiunei răspunsului la Mesagiul Tronului. Domnul general Manu și-a rezervat dreptul de a forma lista miniștrilor în de afară de Regele.

Eu protestez în contra acestei teorii. În adevăr, președintele Consiliului are dreptul să prezinte Regelui lista noilor săi consilieri; dar Regele are dreptul să-și arate voința sa de primește sau nu primește lista, în total sau în parte. Rămâne pe urmă și prezentatorului listei de a se învoi cu modificările cerute de Rege, sau de a se retrage. Aceasta o dată stabilit, susțin că atunci când domnul general Manu a prezentat Regelui o listă fără moldoveni, Regele avea dreptul și datoria să întâmpine generalului Manu. Eu, când am intrat în țară la 1866, am găsit Moldova răsculată, stropită în sânge și numai promisiunilor mele ea s-a liniștit. România este formată din Principatele-Unite; Moldova, cu toată unirea sa cu țara surioră, are însă multe interese speciale. Nu pot dar a numi un guvern în care să nu fie reprezentat și elementul moldovenesc.

Eu cred că Regele a făcut această obiecțiune, cu atât mai rău pentru acei cari n-au ținut seamă de ea!

Domnilor, nu mă voi întinde a repeta cuvintele domnilor Aslan şi N. Voinov asupra sistematicei înlăturări a moldovenilor din serviciile Statului. Nu voi face statistică, nu voi arăta că, – afară de câteva posturi superioare cari s-au dat şi la câţiva moldoveni, nu *parceque,* dar *quoique* moldoveni, – moldovenii sunt ţinuţi în afară de mai toate funcţiunile publice. Rog să se întrebe la vama de la Iţcani, la Galaţi şi la alte asemenea puncte din Moldova, ca să se vadă câţi moldoveni au posturi în comparaţiune cu acei născuţi dincoace de Milcov.

Dar, domnilor, Banatul Craiovei, Oltenia de 600 de ani este unită cu România, şi încă ea tot îşi are individualitatea sa; Moldova însă a fost cu rare excepţiuni despărţită de munteni până la 1862. Deşi având aceeaşi limbă, acelaşi sânge, aceste ţări 500 de ani au avut două cârmuiri deosebite; în multe dar interesele Moldovei au luat direcţiuni deosebite d-ale Munteniei; şi nu uitaţi că două grade geografice despart Iaşii de Bucureşti.

Repausatul Rosetti caracteriza foarte bine deosebirea între ambele ţări când zicea că Ţara românească este reprezentată prin Tudor Vladimirescu şi Moldova prin Domnul Cantemir.

Domnul ministru susţine că cunoaşte Moldova. Cum cunoşti Moldova, domnule general? Pentru că te-ai dus într-o bună dimineaţă şi te-ai scoborât din tren la Dorohoi, unde ai văzut baracele jidoveşti d-acolo împodobite cu drapele în onoarea dumitale, şi apoi pentru că ai luat o trăsură şi te-ai dus la Agapia de ai stat două ore şi la Văratic de ai stat o oră; pentru că te-ai oprit în urmă o jumătate oră la Bălţăteşti, de ai văzut stabilimentul de băi al doctorului Cantemir, poţi să zici că cunoşti Moldova? Dar cunoşti dumneata marea ocupaţiune a moldovenilor, *agricultura*; dar opritu-te-ai la casele marilor proprietari cari îşi caută singuri moşiile, dar opritu-te-ai măcar o noapte în vreo comună rurală? Vorbit-ai cu ţăranii, ca să le cunoşti păsurile şi trebuinţele lor? Nu! Apoi pentru că prin parcursul ce-l facem până la Paris trecem prin Viena, prin Salsburg, prin München, prin Strasburg sau Metz, putem noi pretinde că cunoaştem Ungaria şi Austria, că cunoaştem Germania, că cunoaştem ţările acestea şi oraşele lor; le cunoaştem pe toate fiindcă pe toate le-am văzut în trecerea noastră repede prin ele, unele ziua şi altele noaptea?

Apoi mai mare dovadă că nu cunoşti Moldova este, domnule general, că ai luat ca director iarăşi pe unul care n-a vizitat Moldova măcar o zi, de altmintrelea om foarte capabil; dar nici domnia-sa, ca şi dumneata, nu cunoaşte Moldova. Mai ai doi şefi de secţiune tot de aici, a căror singură mare specialitate este de a-ţi tăia proiecte de legi după măsura ce le dai, întocmai cum fac cizmarii cizme, după cum li se porunceşte, unele cu

talpa groasă, altele cu talpa subțire. Apoi cu aceştia vreți, domnule ministru, a face bună administrațiune şi pentru Moldova?

Eu recunosc că nu frații munteni sunt vinovați dacă Moldova este rău ocârmuită de guvernul central. Sunt vinovați cea mai mare parte din însuşi moldovenii; sunt vinovați, mai ales, cei mai mulți dintre senatorii şi deputații din Moldova, cari o dată aleşi uită promisiunile ce au făcut alegătorilor lor, şi nu consideră mandatul lor de reprezentanți ca o misiune de onoare ca în alte țări şi chiar şi de unii în România şi nu o schimbă pentru serviciile cele mai înalte; câte sacrificii nu se fac pentru ca să ajungă cineva la dânsa? Parte însă din reprezentanții Moldovei primesc mandatul lor numai cu gândul de a-l schimba: cu postul unul de prefect, altul de director la Creditul agricol, altul cu o preşedinție de tribunal, şi aşa mai înainte.

Vă aduceți aminte, domnii mei, de un discurs al onor. domn T. Maiorescu, ținut în sesiunea trecută, prin care domnia-sa imputa domnului Catargi că ține posturi la îndemână vacante mai multe luni ca să le dea la deputați. Apoi astăzi nu se face tot aşa? Studiați cel puțin şi vedeți pe mâna cui se dau județele când postul de prefect este vacant. Tot aş înțelege când aş vedea că se ia unul din colegii noştri din Parlament şi se trimite ca prefect, pentru motivul că este capabil şi că a dat dovezi de bun administrator. Am zice atunci că el este bine găsit pentru asemenea post; dar domniile-voastre ați văzut chiar acum de curând că s-a numit prefect la Vaslui unul din deputații noştri, cum să zic, cei mai modești. Nu zic că onor. domn Vidraşcu nu este un om onest; bun om este, dar domnia-sa între noi n-a strălucit decât ca o completă nulitate parlamentară şi iată-l prefect acum la Vaslui. Lăsând deocamdată pierderea multor mandatari ai Moldovei, vin la constatarea cauzei acestor numiri făcute de guvern, prin care se tinde din ce în ce mai mult a corupe însuşi caracterul, creditul, autoritatea, morala instituțiilor noastre constituționale. Cauza aceasta este că avem un minister oficial răspunzător, dar fără putere, şi un alt minister ocult, necorespunzător, dar cu putere!

Da, domnilor, avem două ministere; ministerul neresponsabil se crede atât de puternic încât [î]şi permite de a se pune în relațiuni directe chiar cu agenții puterilor publice; şi vă pot afirma că am auzit eu cu urechile mele cum unul din aceşti miniştri neoficiali, dar conştient de puterea sa, s-a adresat unui prefect cu cuvintele: „Să te ferească sfântul să nu alegi pe acela pe care ți-l voi recomanda eu, că a doua zi te vei întoarce la moşia dumitale".

Apoi aşa guvern trebuie să aibă țara aceasta, aşa minister trebuie să aibă majoritatea? Apoi cum, domniile-voastre nu vă scandalizați când

vedeți în toate zilele aceste scene reproducându-se chiar în incinta Parlamentului! Acest despotism, acest autocratism al unor oameni cari se impun și guvernului și țării, nu denotă că numai un minister constituțional, sprijinit de o majoritate constituțională, nu avem? Guvernul actual nu reprezintă un partid, și dar, ca să aibă majoritate, este silit să recurgă la compromise infecte cari-i slăbesc caracterul, cari-i paralizează puterea de a voi și a trăi. Să cercetăm acum ce administrațiune se face prin județe. Prefecții au, cel întâi, cunoștință de slăbiciunea ministerului; ei știu bine că poziționea lor nu este mai bună decât a miniștrilor. De aceea ei stau pururea cu ochii fixați și cu urechile atente asupra ce se face în București. Aici dar ei [î]și dezvoltă toată activitatea lor.

Continuu sunt pe drumuri, ori sunt chemați de cei mai mari, de șefii lor oficiali sau oculți, ori vin din propria voință, mai ales când este o criză sau vreo alegere. Atunci, deodată-i vedem cu droaia alergând aici, împlând hotelurile, împlând* chiar culuarele Camerei și ale Senatului; câteodată ei se chiamă ca să exercite o presiune asupra deputaților și senatorilor din județele lor. Când este o alegere undeva, nu apucă să-iasă în „Monitor" decretul de convocare a colegiilor din acel județ și ei sosesc în București. Aceasta ați văzut-o acum de curând când s-a publicat decretul pentru colegiile din Fălciu, Roman, Vaslui, Gorj și Olt, prefecții respectivi au fost până la unul în București.

Ei bine, domnii mei, ce administrațiune pot face asemenea prefecți voiagiori? Iarna ei cea mai mare parte din timpul lor o petrec în București. Vara ei sunt pe la băi sau pe la alte locuri afară din județ! Când dar mai pot face o adevărată administrațiune? De aceea vedem toată lumea: Guvernamentalii alături cu opoziționea, astădată uniți într-un singur glas, plângându-se că nu avem administrațiune! Și acesta este un adevăr pe care în interiorul lor [î]l recunosc înșiși miniștrii. Să vă mai citez un fapt care este un conchizator adevăr că nu avem administrațiune, că cei mai mulți prefecți nu-și îndeplinesc datoriile cele mai esențiale ale unor buni administratori. Toată lumea știe că una din cestiunile asupra căreia ocârmuirea trebuie să aibă mai cu deosebire ochii deschiși, este recrutațiunea. Când această operațiune se face, și guvernul și țara sunt interesați de a se face în modul cel mai legal.

Întotdauna și sub toate guvernele prefecții la această lucrare prezidau în persoană. În afară de cazuri extraordinare, nu avem exemple că prefecții lipseau de la postul lor. Ei bine, „Monitorul" de miercuri, în un

* În original: *împlând.*

singur număr, publică nu mai puțin decât cinci decrete prin cari se autorizează directorii prefecturilor ca să prezideze la recrutațiune, prefecții fiind în congediu, unii sub pretext de boală, alții fiind întrebuințați la alte lucrări. Vedeți cu câtă ușurință se lasă în mâna unor amploiați subalterni această delicată și serioasă operațiune, unde fiecare din cetățeni are interes, unii pentru fiii noștri, alții pentru frații noștri!

Apoi administrațiune aceasta se cheamă? Ce să mai vorbesc de lăudatele proiecte de legi prin cari se desființează comitetele permanente, se restrâng atribuțiunile consiliilor comunale și se dau aceste atribuțiuni prefecților de județe, cari nu se ocupă nici măcar de îndatoririle lor actuale. Și acum, sub pretext de descentralizare, voiesc domnii miniștri să concentreze în mânile lor toată activitatea județeană și comunală!

Permiteți-mi să vă mai vorbesc de un alt proiect de lege ce ni se prezintă, și care în loc să îmbunătățească administrațiunea are să-i dea cea de pe urmă lovire. Voi să vorbesc de lucrarea ce se propune, de a se înmulți, sau, mai bine zicând, de a se desființa subprefecturile; căci în adevăr, a spori numărul lor de la 200 la mai mult de 600, este a nimici însăși instituțiunea.

Noi astăzi avem greutate de a găsi 200 subprefecți buni, deși bine plătiți; dar unde veți găsi 600 subprefecți cu salariile neînsemnate ce li se destinează! De unde-i veți putea găsi? Negreșit din acea droaie de postulanți cari asediază biurourile deosebitelor ministere, lepădăturile biurocrației române; și cu acești oameni pretindeți a moraliza populațiunile noastre rurale!

Și dacă trebuie, cum ziceți, să realțăm administrațiunea, domnule ministru, nu vă faceți iluziune; nu prin aceștia o veți îmbunătăți, nu prin aceștia veți stârpi ideile rele, ideile de ură și de răzbunare cari au pătruns foarte mult între oamenii de la țară, idei cu mult mai de speriat decât propaganda domnului Nădejde...

Domnul I. Nădejde: Cer cuvântul în cestiune personală.

Aceste idei răsturnătoare-și trag origina lor din reaua administrațiune, din disprețul ce și-au atras agenții administrativi din partea justițiabililor, din lipsa de dreptate și de îngrijire ce aceștia întâmpină din partea primarilor, notarilor și subprefecților. Cauza acestui rău, care din zi în zi devine mai de speriat, este că prefecții nu fac administrațiune, că prefecții se ocupă numai de un lucru, acela de a-și asigura voturile alegătorilor, și pentru aceasta de a le îndestula toate cererile drepte ori nedrepte, și mai ales de a-și asigura sprijinul senatorilor și deputaților din județul lor. Sub-

prefecții urmează să execute politica șefilor lor, și de aceea abuzurile cele mai mari rod populațiunea rurală! Și nu înmulțirea subprefecților va precurma o așa tristă stare de lucruri.

Mai vorbiți, în Mesajul domniilor-voastre, că buna stare materială a țărei, că avuția națională a făcut progrese imense; o ziceți aceasta întemeindu-vă pe prețurile mari la cari s-au urcat unele moșii din Țara românească, și mai ales acele de prin-prejurul Capitalei.

Dar acesta este un fapt cu totul local; nu-l puteți întinde peste toată țara, și mai ales pentru partea de peste Milcov.

Ia întrebați cum stă lucrul în Moldova? Era acolo odată clasa arendașilor, clasa posesorilor, cari când veneau în sala licitațiunilor unde se da în arendă moșiile monastirești chiar miniștrii se sculau înaintea lor. Atât era de considerată acea clasă mare, inteligintă, bogată, puternică, a arendașilor români cari reprezintau avuția țărei.

Ia întrebați: Ce a devenit astăzi această clasă? Ea a dispărut. Astăzi la licitațiunile publice nu se văd decât jidani, și încă aceia în mare parte slabi, cu figuri palide, zdrobite de greutățile timpului. Când se vede printre ei câte un biet român, să fiți siguri că după dânsul vine evreul cu punga cu bani în mână, asociat sau cămătar; căci moldovenii nu mai au bani. Chiar valoarea pământului a scăzut.

Întrebați ce preț au moșiile în Moldova, și veți afla că falcia de pământ care se vindea înainte în județele Roman, Neamțu, Suceava, Dorohoi, Botoșani, cu 1.000 lei, astăzi se vinde cu 250 lei, și încă nu se găsesc cumpărători. Proprietarii cari se ocupau în genere cu gospodăria moșiilor lor, numai prin excepțiune astăzi, mai fac agricultură.

Sărăcia bate la ușa tutulor; bate în toate părțile, pretutindeni; și cauza este nu doară pentru că proprietarii moșiilor nu știu să-și administreze proprietățile lor, dar pentru că aceia cari cârmuiesc interesele țărei și stau la centru nu fac nimic, pentru că nu le cunosc, spre a protege și îndestula trebuințele convenabile vieței Moldovei, și mai ales a-i da o bună administrațiune.

> *Domnul Cozadini*: Un om onest nu poate face nimic, nu poate ține o moșie în arendă, dacă nu este robul ideilor politice ale prefectului; nici un om independent nu se poate ocupa cu agricultura fără această condițiune *sine qua non.*

Faptele zilnice spun că adevărate sunt aceste zise ale domnului Cozadini, domnilor. Este ceva și mai rău în situațiunea actuală a Moldovei. Domnul ministru, interpelat de ce pe banca ministerială nu sunt și

moldoveni, a răspuns scurt şi coprinzător că nu a găsit! Cuvintelor domnului general Manu s-ar putea da felurite interpretări. Eu mă voi ţine deocamdată de însăşi cuvintele rostit de domnia-sa, şi dar eu zic:

Domnilor, când domnul ministru v-a rostit cuvântul că nu a găsit moldoveni, v-a spus un adevăr foarte dureros. Aşa este. În mare parte nivelul intelectual al Moldovei este scăzut! Şi aci este pericolul. Cum ţara aceea, care a dat atâţi oameni mari, atâtea caractere ferme, cum Moldova, care odată avea o administraţiune inteligentă şi activă, Moldova, care înaintea unirei avea şosele, avea şcoli, care în lupta pentru unire a avut pe băncile Adunării-mume atâţi bărbaţi cari prin lucrările lor au dovedit că posedau atâtea lumini, atâtea cunoştinţe, cari-l puneau pe aceeaşi linie cu spiritele luminate ale Europei; cum astăzi această ţară, Moldova, să fie cu desăvârşire căzută; atâta sărăcită în oameni că nu poate da doi, trei colegi generalului Manu?

Susţin şi eu până la un oarecare punct că adevăr, dar trist adevăr, a grăit generalul Manu; şi iată pentru ce: Pentru că din cele mai mari sacrificii făcute de Moldova pentru unire, sacrificiul cel mai mare pe care l-au făcut moldovenii a fost abnegaţiunea, sfărâmarea de bună voie a reputaţiunei lor, a cunoaşterii trecutului lor! Unirea făcută, puţini moldoveni s-au găsit în faţa guvernului, în faţa oamenilor politici din Bucureşti, cunoscându-li-se numele, calităţile, serviciile reale făcute în trecut. Nu toţi în Moldova se numeau Negri, Panu, Manolaki Costaki, Catargi, ca numele lor să fi trecut la nemurire.

Astfel, până astăzi, încă cei mai mulţi dintre moldovenii cari odinioară au jucat un rol, au făcut servicii şi-au câştigat o reputaţiune, sunt, chiar cu numele, necunoscuţi de confraţii lor de dincoace de Milcov. Permiteţi-mi a vă cita un mic exemplu. Era pe la anul 1866 sau 1867. Ducându-mă la un ministru născut aici şi foarte puţin cunoscător de oamenii şi lucrurile din Moldova, găsesc aşteptând şi tremurând de frig pe unul din cei mai mari şi respectabili proprietari din Moldova. Era onor. domn Dimitrie C..., un om de bine, apreciat în toată Moldova. Aşa e, domnule Lascar Catargi? (*Domnul Catargi aprobă din cap.*)

Şi când am intrat la ministrul liberal, l-am găsit în conferinţă intimă, ştiţi cu cine? Cu un biet diacon din Iaşi, pe care-l adusese excelenţa sa ministrul cu cupeul său, fiindcă i se spusese că acest jumătate de popă avea mare influenţă în Iaşi.

Ce s-a întâmplat cu domnul Dimitrie C... se întâmplă şi astăzi cu sute de moldoveni în toate cancelariile ministeriale. Pentru ce? Pentru că în aceste biurouri lipsesc cu desăvârşire funcţionarii moldoveni. Era o

regulă care s-a păzit până în anii din urmă. Acolo unde era un ministru muntean se lua un director moldovean; şi viceversa. Acum nici această regulă nu se mai observă. Miniştrii munteni, directorii toţi munteni; şi aşa cu şefii de serviciu, de secţiuni etc. Trebuie să mulţumesc domnului ministru al Domeniilor că domnia-sa a chemat unul, a făcut o excepţiune de regulament chemând pe un moldovean ca director, pe domnul Hociung!

De la oameni să trecem la lucrări publice, la ministerul Instrucţiunei, la îmbunătăţirile economice, la şcoale etc.

Iată încă un exemplu: Moldova, şi cea de jos şi cea de sus, reclamă calea ferată de la Bârlad la Galaţi; se refuză sub un pretext strategic, căci această cale deschisă ar facilita intrarea armatei ruseşti. Iată alt exemplu: Este o lege votată care fixează chiar un termen de a se prelungi calea ferată de la Huşi la Prut; mai mulţi ani au trecut şi calea nu se face! Pentru ce?

Pentru că nu sunt bani.

Vedeţi, mai totdauna când se atinge de a se da Moldovei îmbunătăţirile reclamate ori nu sunt bani, ori lucrările nu se pot face, din cauză de înaltă strategie!

Tot aşa s-au sfârmat chiar căi ferate deja construite, de exemplu linia Galaţi-Reni.

Vrea să zică, strategia, pretinsa apărare a ţărei, reclamă ca Galaţii să cadă în ruină cum a căzut şi Iaşii!

Cinci sute de ani Moldova despărţită, făcând un corp deosebit, a trebuit să aibă nevoi şi interese speciale ale ei, şi ca atare să aibă şi oameni cari să le cunoască şi să le îndestuleze.

Ei bine, aceşti oameni treptat au fost înlăturaţi din capul trebilor! Dar dacă cel puţin s-ar fi creat un curent de vizitare reciprocă, de mă pot exprima astfel, între clasele diriginte ale Principatelor de odinioară. Dar aceasta din nenorocire nu s-a făcut. Dacă senatorii şi deputaţii munteni ar fi mers măcar o dată să vadă, să cerceteze Moldova, să cunoască cum trăiesc şi ce nevoi au moldovenii, precum de treizeci de ani o fac necontenit şi vara şi iarna senatorii şi deputaţii moldoveni vizitând necontenit Valahia. Dar aceasta nu este, iubiţilor colegi de dincoace de Milcov. Faceţi câte o listă de deputaţii şi senatorii munteni ce au fost în Moldova, şi veţi vedea că nici măcar o pătrime din dumneavoastră n-au trecut Milcovul, o dată în viaţa lor. Şi totuşi eu nici de aceasta nu vă învinovăţesc pe dumneavoastră, ci numai tot pe noi, pe moldoveni, cari nu vă imităm pe dumneavoastră. Domniile-voastre vă uniţi ca un singur om când se atinge de un interes special al Valahiei sau al Olteniei. Moldovenii nu fac tot aşa, nu se unesc, cel puţin până acum, nici măcar când se

atinge de a se face o parte şi elementului moldovenesc în carierile publice. De aceea vedem că tinerii moldoveni, din ce în ce mai mult, dezgustaţi de a se vedea încongiuraţi de atâtea greutăţi, de atâtea piedici pentru a ajunge a avea o funcţiune publică, îşi caută alte ocupaţiuni în de afară de acele politice; unii au început chiar a-şi întrebuinţa activitatea în străinătate. Şi cuvântul generalului Manu, că n-a găsit oameni în Moldova, din mult în mai mult va deveni un dureros adevăr.

Bine va fi, domnule ministru, când clase dirigente în Moldova nu vor mai exista? Această întrebare au început a şi-o face mulţi moldoveni. Aş putea să arăt multe scrisori cari le-am de la oameni din Moldova din cei mai cu greutate şi patriotism, şi cari se plâng amar de această stare de lucruri. Dumnezeu ştie ce va ieşi din această părăsire, spre a nu zice prigonire, a Moldovei.

Mai ales să mă ferească Dumnezeu să văd încercări de sfărâmare a ceea de ce două generaţiuni patriotice am legat pentru vecie! Îmi place de a crede, ba am de datorie de a crede, că dacă miniştrii nu se vor ocupa de a pune un capăt durerilor şi neajunsurilor bătrânei Moldove, ei bine, mai este încă unul, căruia cu tot respectul, dar şi cu toată francheţa care m-am deprins de a întrebuinţa, ori de câte ori mă adresez lui, îi voi zice: „Sire, adă-ţi aminte de promisiunile anului 1866. Nu lăsa ca jumătate din ţară, acea ţară care te-a pus pe Tronul lui Ştefan cel Mare, să fie cârmuită de oameni cari nu o cunosc, şi mai că aş putea zice că nici o iubesc."

Dar sfârşesc cu această dureroasă cestiune şi trec la o altă cestiune ce o mai găsesc în proiectul de răspuns: Vânzarea domeniilor Statului. Ce a fost mai uşor decât de a pune mâna pe acel mare număr de proprietăţi, pe cari alţii au avut curagiul şi patriotismul de a le lua din mâna străinilor şi a le da ţăranilor români?

Încaltea dacă aceste împărţiri de pământ s-ar fi făcut sau s-ar face într-un mod raţional, într-un chip practic, astfel încât să fie o mântuire, o îmbunătăţire reală a plugarilor români!

Puţin după formarea ministerului Theodor Rosetti, o mişcare s-a făcut în sânul populaţiunilor rurale din judeţele Ilfov, Prahova şi Ialomiţa mai ales. Negreşit că acea mişcare trebuia a fi potolită. Dar cum s-a făcut aceasta?

Guvernul, pentru restabilirea ordinei publice, a fost crud şi nemilostiv, el a împuşcat ţăranii ca pe nişte câini, fără ca aceştia să fi dat un foc în atac sau în apărare. Am citit şi am copiat toate dosarele şi raporturile şefilor de trupe însărcinaţi cu represiunea şi nicăieri n-am văzut că ţăranii erau înarmaţi, şi mai puţin încă împotrivindu-se armatei. Dar să zicem că raţiunea de stat cerea o represiune grabnică şi exemplară. Ce s-a făcut însă de atunci pentru ţărani spre a preveni noi mişcări?

Domnilor, țăranii nu cereau numaidecât pământuri; negreșit, populațiunei tinere, născută după 1864, îi trebuia pământ, fiind agricultori. Legea din 1864 prevedea o treptată vânzare de pământuri noilor generațiuni de agricultori; ceea ce s-a făcut în mare parte. Dar oare strigătul de pământ era marele strigat al mișcărei țărănești din 1888? Nu; strigătul cel mare era în contra crudei și nesincerei aplicațiuni a tocmelelor agricole. Sunt deprins a recunoaște binele făcut de alții, și mai ales de adversarii mei politici; zic că domnul Theodor Rosetti a avut o idee bună ordonând șefilor de garnizoane din sate să-i facă raporturi asupra cauzelor cari au provocat nemulțumirile țăranilor, și în același timp să-i trimită și còpii după tocmelele agricole. Am o colecțiune întreagă de acele raporturi și de tocmelele alăturate. Ei bine, să mă ferească Dumnezeu de a mai vedea reînnoindu-se în țara noastră asemenea tocmeli agricole! Ele sunt oribile!

Guvernul, după cruda represiune, a crezut de cuviință să dea țăranilor o scânteie de mângâiere; el publică dar un proiect pentru îmbunătățirea stărei de lucruri, proiect care, o recunosc, arată o adevărată bunăvoință pentru clasele muncitoare.

Pe lângă simpatiile numeroase și legitime ce nenorocita țărănime a inspirat înlăuntrul țărei, apoi și în străinătate mișcarea țărănimei din România a impresionat și preocupat lumea politică din Europa, și mai ales statele vecine, îngrijindu-se ca nu cumva focul să se întindă și înlăuntrul fruntarielor lor.

Principele de Bismarck, marele apărător al claselor muncitoare, a cerut de la reprezentantul Germaniei în România raporturi detailate despre mișcarea țăranilor români, și nu mai puțin decât de trei ori a întreținut pe ministrul nostru din Berlin despre această cestiune, consiliând o politică de pace și adoptare de mijloace radicale pentru îmbunătățirea soartei clasei muncitoare. V-o afirm, fără a mă teme de a fi dezmințit, însuși Sultanul nu s-a arătat indiferent la soarta țăranilor noștri, dând și el sfaturi împăciuitoare. Trebuia dar și guvernul nostru să facă ceva, și a făcut un proiect de lege care coprindea câteva bune dispozițiuni. Dar acest proiect s-a modificat apoi după retragerea ministrului Theodor Rosetti, ștergându-i-se toate părțile cele bune. Acest proiect, al doilea, a fost cercetat prin secțiuni; a fost studiat chiar în parte de către delegații secțiunilor, între cari erau domnul Lascar Catargi, domnul Grigore Păucescu și eu.

Într-acest interval, abia domnul Păucescu a trecut la ministerul Domeniilor, și comitetul s-a descompletat. În câteva rânduri, totuși, am fost convocați, dar niciodată nu ne-am putut întruni, pentru că guvernul, o singură dată nu a cerut de la Cameră să ne acorde cel puțin o zi pentru a

studia cu de-amănuntul acest important proiect de lege, şi astfel a rămas nevotat proiectul de lege pentru tocmelele agricole.

Mai fericit a fost proiectul de lege pentru vânzarea în părţi separate a moşiilor Statului la ţărani.

Dar cum puteau ţăranii, în starea de mizerie în care se află, să beneficieze de această lege, adică să se strămute pe alte moşii, dacă nu li se dedea înlesnirile ce li se făgăduise? Până acum modificările în organizaţiunea Creditelor agricole nu s-au făcut. Alte mijloace băneşti, guvernul pretinde, nu are pentru a înlesni ţăranilor putinţa de a lua fâşiile de pământ şi a întemeia noile exploataţiuni agricole.

Am cheltuit, domnilor, sute de milioane pentru alte lucruri, după mine mai puţin importante, dar pentru ţărani nu s-au găsit bani, şi tare mi-e frică că şi în viitor acest guvern nu-i va găsi.

Ministerul crede că toate s-au potolit prin represiunea din 1888.

Se înşeală domnul ministru. S-au potolit prin promisiunile date că legea tocmelilor agricole se va modifica şi că moşiile Statului se vor împărţi între ţărani. De realizarea acestor promisiuni nimeni nu se preocupă; ocârmuitorii noştri dorm într-o linişte perfectă şi într-o indiferenţă încă mai perfectă.

Pentru astăzi, îşi zic dumnealor, ale noastre merg bine; pentru ziua de mâne nu ne pasă. *Après nous le déluge* (După noi, fie şi potop).

În răspunsul la Mesagiul regal nu se vorbeşte nimic despre soarta Dobrogei. În Mesagiu, ministerul însă pretindea că condiţiunile noii provincii s-au îmbunătăţit. În realitate puţin s-a făcut. Ba chiar legile votate, fără excepţiune pentru toată România, în Dobrogea nu se aplică cu sinceritate.

Voiesc a vorbi de noua lege comunală, care negreşit că a desfiinţat legiuirile de mai înainte. Însă peste Dunăre tot se ţine de legea excepţională a Dobrogei, care în întâii ani ai ocupaţiunei putea să fie necesară, dar astăzi nu-şi mai are raţiunea de a fi. Ei bine, şi astăzi prefectul se socoteşte în drept de a numi a treia parte din membrii consiliilor comunale, şi chiar dintre acei numiţi de el de a alege pe primar.

Apoi este bine aceasta? Chiar sub turci exista regimul municipal. Prin urmare, locuitorii din Dobrogea sunt apţi de a beneficia de libertăţile comunale. Eu merg mai departe; susţin că astăzi dobrogenii sunt apţi de a beneficia de toate libertăţile constituţionale de cari se bucură patria mumă, România.

Îmi propun de a-mi fini discursul, deja prea larg. Dar înainte, iertaţi-mă să revin ceva asupra marelui nostru neajuns, şi de care toate partidele vechi şi tinere se plâng. Acest neajuns este neaplicarea Constitu-

țiunei noastre, adică a legei tuturor legilor! Spre a ilustra ceea ce voiesc a vorbi despre marea noastră boală, adică falșificarea adevărului constituțional, mai ales în materie de alegeri, dați-mi voie să recurg la un ilustru poet german. Schiller a făcut o piesă clasică numită *Don Carlos*. În acest frumos dram găsim un personagiu, marchizul de Posa. El se prezintă regelui de Spania, Filip II. Întors de curând din provinciile Flandra și Brabant, el desfășură înaintea regelui cruzimile comise în acele frumoase, dar nenorocite provincii, de guvernatorul său, Ducele de Alba. Regele, uimit de această descriere fioroasă, răspunde marchizului că i-a dobândit bunele grații și-l îndeamnă să-i arate ce dorințe are, ce poate face pentru dânsul. Marchizul îi răspunde: Sire, n-am nimic de cerut; mă bucur de protecțiunea legilor: *ich geniesse die gesetze*. Dar de protecțiunea legilor, în imperiul meu, se bucură înșiși ucigașii de oameni, îi adaugă Filip II. Cu atâta mai mult dar se bucură de ele cetățenii cei buni, întâmpină marchizul de Posa.

Ei bine, noi românii ce cerem? Cerem aplicarea sinceră a legei, de care sub crudul Filip se bucurau în Spania chiar ucigașii. Cerem ca marea noastră lege, ca Constituțiunea, muma legilor, să devină un adevăr de care nimeni să nu se atingă. Și această cerere datează nu de astăzi sau de ieri.

Boala mare de care România suferă de sute de ani, și de care ea din secol în secol s-a tânguit și a cerut îndreptare, a fost călcarea legilor, și mai ales a celor politice.

Între marile cerințe ale Adunărilor mume din 1857, părinți domniilor-voastre, domnilor deputați, au cerut autonomia țărilor române, unirea lor cu principe străin, și apoi *un guvern reprezentativ*, astfel încât țara să fie cârmuită prin legi făcute de ea însăși.

Cele d-întâi trei puncte sunt îndeplinite; al patrulea însă nu. Nu avem încă adevărul constituțional; căci a avea o Constituțiune care nu este respectată, nu este a zice că avem o Constituțiune.

Toate cererile cele mari ale națiunei noastre sunt împlinite; avem dobândite și pentru de-a pururea autonomia prefăcută în deplină suveranitate; avem unirea, avem Regele. Dar regimul constituțional, dar marea Evangelie a neamului nostru, *Constituțiunea,* încă nu o avem ca un adevăr în partea sa mai esențială, adică punerea țărei în pozițiune de a-și da un Parlament ales liber, în întreaga expresiune a voinței naționale, în comițiele sale. Și aci este cheia bolței care, dacă lipsește, poate compromite tot edificiul nostru politic.

Mai presus de toate steagurile deosebitelor partide și grupuri, să ridicăm un steag mai înalt decât toate, comun tuturor, *steagul Constituțiunei noastre*! Sub acest steag, la umbra lui, să ne adunăm cu toții; cu toții

să lucrăm spre a face din toate părţile Constituţiunei un adevăr, pe care apoi cu toţii să-l profesăm şi să-l practicăm. Am avut alegeri înrâurite, siluite; cată să avem şi alegeri libere; să cercăm o dată cu acestea.

Eu cred că naţiunea noastră este astăzi cu mult mai înaintată decât ea era în timpul Adunărilor mume din 1857. În acel an, al doilea rând de alegeri pentru Adunarea Ad-hoc au fost pe deplin libere; şi nimeni nu poate susţine că Moldova n-a trimis bărbaţi cari să o reprezinte cu onoare şi cu bărbăţie. Lăsaţi-mă să mă întind ceva asupra acestei afirmaţiuni a mea, care astăzi este şi o afirmaţiune a istoriei.

Tractatul de Paris, hotărând ca să se consulte populaţiunile din ambele Principate asupra viitoarei lor organizaţiuni, s-au făcut alegeri atât în Moldova cât şi în Ţara românească.

Toată Europa avea ochii îndreptaţi asupra acestor alegeri, şi mai ales asupra acelor din Moldova, fiindcă de acolo se putea constata dacă naţiunea română voia sau ba unirea politică a ţărilor surori.

În capul Moldovei figura ca locotenent domnesc Nicolae Vogoridi, fiul lui Ştefănache bey. El primise porunca Sultanului ca cu orice preţ să combată orice manifestaţiune unionistă. El întru aceasta era asistat şi de consulul general al Austriei, care şi în Principate şi la Congresul de la Paris, alături cu Turcia, se declarau şi lucrau ca adversari în contra unirei Principatelor. Baron Goedel de Lanoy dobândise în curând o influenţă atât de mare pe lângă caimacamul, că acesta-i cedă chiar direcţiunea administraţiunei ţării. Astfel listele electorale, înainte de a se publica, tipografia Asaki primise ordin să le trimită agentului austriac şi acesta înscria sau ştergea pe cine voia!

Când un trimis al Porţei veni la Iaşi spre a priveghea mai de aproape alegerile, ministrul de Interne-l precedă într-o trăsură deschisă, având pe capră un arap cu sabia scoasă. Aceasta prevestea ieşenilor cum aveau să se facă alegerile, şi aşa s-au şi făcut.

Dar unioniştii au protestat sus şi tare către toate puterile cele mari. Am mai avut fericirea de a pune mâna pe corespondenţa secretă a marelui vizir, a lui Ştefănaki bey, şi a ambasadorului Austriei, baronul Prokesch, cu camaicamul Moldovei.

Această corespondenţă, în original, am adresat-o lui Napoleon III. Neştearsă, eternă să fie memoria lui Napoleon III între români. A putut acest împărat să fie greşit către Francia; pentru noi românii el a fost marele apărător al naţionalităţei noastre. Napoleon a luat cu sine acea corespondenţă, s-a dus în Englitera la Windsor, unde a arătat-o reginei Victoria. Miniştrii englezi, indignaţi de infamia comisă în Moldova, şi care zădărnicea hotărârea Congresului de la Paris, s-au adresat către Puterile aliate,

cerând sfărâmarea alegerilor din Moldova; şi în curând pe lângă Francia şi Anglia s-au asociat Rusia, Prusia şi Italia.

Ambasadorii acestor cinci puteri acreditaţi la Constantinopol au sprijinit sfărâmarea alegerilor, cu ameninţare de scoborârea bandierelor lor; şi flotele franceză şi engleză s-au apropiat de Constantinopol. dând un termen de trei zile ca Poarta să se supună cererei Europei. Astfel. Poarta a cedat şi alegerile s-au sfărâmat; şi, lucru straniu, am văzut pe acelaşi caimacam Vogoridi, pot zice cu acelaşi minister, prezidând la al doilea rând de alegeri în mod diametral opus de cel întâi mod întrebuinţat.

De astă dată Sultanul şi cu miniştrii săi, văzând că lucrul nu e şagă, ordonaseră lui Vogoridi în mod serios şi sincer ca să lase ţara în deplină libertate. Vogoridi, lăsat lui – şi, era om onest. El cheamă pe miniştrii săi şi le zise: Am ordin de la Sultanul să nu mă amestec în alegeri, şi eu la rândul meu voiesc şi vă ordon să lăsaţi ţara în toată libertatea, să-şi aleagă pe cine va voi!

Şi el fu ascultat. Şi niciodată, dar sub nimeni, nici sub domnul Ioan Ghica, alegeri mai bune şi mai libere nu s-au făcut! Alegătorii nu s-au căit de aleşii lor. Aceştia au fost la înălţimea misiunei lor: şi astfel, prin alegeri libere, noi moldovenii am putut să venim aci şi să serbăm împreună marea sărbătoare a unirei!

Ei bine; dacă un Vogoridi, dacă un caimacam efemer a avut energia ca să facă să fie ascultat, ca cuvântul lui să fie un adevăr, cum. domnilor, am putea presupune că un Hohenzollern, ca Rege al României, nu va putea să fie ascultat? Înaintea alegerilor comunale au fost trimişi trei însărcinaţi din partea partidului liberal, cari să ceară alegeri libere; ei au căpătat de la Rege promisiunea cum că alegerile vor fi libere. Totuşi nu s-au făcut aşa; n-au fost alegerile libere. Promisiunea Regelui n-a fost ţinută de către miniştrii săi şi cu toate acestea miniştrii pun în gură Majestăţei Sale sfruntate afirmaţiuni, cum că naţiunea s-a rostit în libertatea sa deplină pentru acei cari au voit ca să reprezinte interesele comunale şi gospodăreşti, în de afară de politică.

Ei bine, eu care nici n-am lipsit de respectul datorit şefului Statului, care întotdauna am zis cu convicţiune că Regele actual ne-a scăpat de multe rele, că Lui datorim că în vremea ultimului rezbel rusesc instituţiunile noastre au rămas în picioare, am dreptul şi datoria să mă adresez Regelui şi să-i zic: Sire. este timp ca Majestatea Ta să fie ascultată. (*Aplauze.*)

În anul viitor avem să serbăm 25 ani ai domniei Majestăţei Sale; în acest an viitor avem să serbăm 25 ani ai facerei Constituţiunei, din care Dinastia face parte. Ei bine, tot în acest jubileu de 25 ani să serbăm marea sărbătoare a ţărei noastre, adică aplicarea cu onestitate a regimului parlamentar, a începerei erei noi, a liberelor alegeri.

Atunci, acest regim, devenind un adevăr puternic şi cu pline rădăcini, va deveni şi întregul corp al Constituţiunei un adevăr. De la o margine a ţării la cealaltă, din Carpaţi la Marea Neagră, vom serba cu entuziasm şi unanimitate şi jubileul de 25 ani al întemeierei constituţionalei noastre Dinastii; şi atunci Regele va fi mândru de naţiunea sa, precum noi vom fi mândri de Regele nostru; şi precum el a fost tare în timpul rezbelului, el va fi tare şi puternic în timpul păcei şi în toată întinderea României, pentru că puterea sa va fi întemeiată pe puterea legilor, pe sincera aplicaţiune a legilor, de care Filip II al Spaniei ţinea ca în domnia lui să se bucure chiar ucigaşii. Am zis. (*Aplauze.*)

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 20, p. 159. col. 3 – p. 163, col. 3; nr. 21, anexă, p. I-X. Se publică după broşura *Discuţiune asupra proiectului de răspuns la Mesagiul Regelui. Discurs rotit în şedinţele de la 5 şi 7 decembrie 1890 de ~, deputat al colegiului I-iu de Iaşi*, Bucureşti, 1891, 68 p.

Condamnă polemicile personale[*]

D-le preşedinte, după regulament, discuţiunea şi în privinţa proiectelor de legi, şi în privinţa proiectului de răspuns la Adresă, se face întâi în mod general şi, după ce se ia în consideraţiune, se vine la articole, şi discuţiunea se mărgineşte asupra articolelor; aceasta este de bună rânduială. De astădată nu s-a făcut aşa; de două zile mai ales noi liberalii, cari nu eram interesaţi în cestiune, cu plăcere de o parte şi cu întristare de alta, am asistat la discuţiuni de ore întregi, cari au urmat între domnul ministru preşedinte şi domnul Vernescu, despre rolul ce fiecare l-a jucat în formarea şi transformarea diferitelor ministere.

Dacă ne-am fi consultat numai ca partid, efectul acelor discuţiuni, pentru noi liberali, era foarte vesel, dar nu era vesel pentru ţară; căci revelaţiunile făcute dovedeau că puţin a fost luate în consideraţiune principiile, ci mai mult personale.

Astăzi am asistat iarăşi la o altă scenă, la continuitatea aceleaşi discuţiuni; căci după ce nu s-au putut împăca domnul general Manu cu

[*] Şedinţa din 10 decembrie 1890.

domnul Vernescu, nici domnul Vernescu cu domnul general Manu, apoi a venit astăzi domnul Păucescu cu un lung discurs, luând rolul de împăciuitor, lucru de care s-ar fi putut supăra un alt împăciuitor.

Iată iarăşi că şi această discuţiune nu a avut nici un efect practic, şi noi liberalii ne plângem că ni s-a luat timpul; iar conservatorii deosebitelor grupuri, votând toţi în contra amendamentului domnului Păucescu, au dovedit domniei-sale cum că epoca ramurei de măslin n-a sosit încă, căci fiecare s-a ţinut ferm pe drumul care şi l-a ales.

Iată pentru ce aş ruga pe domnul preşedinte să binevoiască a face ca pe viitor să conteneasc㠠aceste diferite revelaţiuni şi sfaturi, la cari şi noi am putea să răspundem.

Domnul Păucescu a fost astăzi de o generozitate şi de o dărnicie nemaipomenită pentru partidul liberal. Apoi şi noi avem rolul nostru, actele şi faptele noastre, şi, prin urmare unde am merge dacă am răspunde? Atunci am transforma sala aceasta într-o sală de conferinţe.

De aceea cred că ar fi mai bine să lăsăm de o parte aceste lucruri păgubitoare şi pentru ţară şi pentru partidele care le fac.

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 23, p. 197, col. 3 – p. 198, col. 1.

Despre îmbunătăţirea situaţiei materiale a clerului din judeţul Mehedinţi[*]

Domnii mei, vă mărturisesc că astăzi sâmbătă nu mă aşteptam deloc la o asemenea mare ceartă între onorabilii domni Nucşoreanu şi Ştefăneanu.

Ce este cestiunea, domnilor? Onor. domn Nucşoreanu a venit cu o petiţiune din partea a 78 de preoţi din judeţul Mehedinţi, cerând să ne preocupăm de îmbunătăţirea soartei lor. Eu nu socotesc că domnia-sa a făcut ceva schismatic, a făcut ceva foarte creştinesc, a fost foarte ortodox, pentru că domnul Nucşoreanu a reînnoit o cerere de atâtea ori în acest Parlament, şi este ştiut că aceasta este o cestiune care bate la uşă de atâţi ani.

Pentru ce s-a aprins onor. domn Ştefăneanu? Domnia-sa zice: Cum vine domnul Nucşoreanu şi vorbeşte în numele judeţului său? Noi aici suntem apărătorii întregei ţări!

Apoi onor. domn Ştefăneanu să binevoiască a citi regulamentul, ca să vadă că fiecare deputat nu este numai reprezentantul judeţului său, ci

[*] Şedinţa din 15 decembrie 1890.

al țării întregi, dar aceasta nu împedică ca o cestiune care privește pe țara întreagă să fie adusă înainte de un reprezentant al Mehedinților și să reînnoiască cererea preoților din toată țara. Din supărarea domnului Ștefăneanu nu văd altceva decât că preoții din Mehedinți au dat petițiunea domnului Nucșoreanu, iar nu domniei-sale. Pentru noi puțin importă aceasta, noi trebuie să ne ocupăm de această cestiune, în care și guvernul, și Camera, și Regele au promis că are să se facă o îmbunătățire. Dar eu nu mă pot uni cu domnul Nucșoreanu că astăzi numaidecât să ne ocupăm în secțiuni cu această cestiune.

De ce domnul Nucșoreanu n-a făcut această cerere de atâta timp, și astăzi ne amenință că vrea să ia lucrul cu sabia. (*Zgomot.*) Ce să-i faci? Așa sunt Mehedinții, să ne bucurăm de aceasta, că se mai păstrează acolo asemenea sentimente, acolo oamenii merg la biserică cu sabia și cu pistolul, am văzut aceasta chiar cu ochii mei, și domnul Nucșoreanu și eu, cari am avut onoarea să fiu odată ales din partea țăranilor acolo, suntem datori a-i apăra în contra acestei imputări, și să le spun că n-au trebuință să scoată sabia, căci noi le vom da ceea ce li se cuvine și fără de sabie. Dar pentru ziua de astăzi s-a hotărât deja a ne ocupa de petițiuini și indigenate; avem 1.500 de împământeniri de votat, cum vedeți este o populațiune întreagă care așteaptă; dacă vom urma a amâna necontenit votarea lor în zilele hotărâte de regulament, atunci nici peste 50 de ani nu le vom mai termina de votat.

Camera ajunge a fi desprețuită în cestiunea aceasta. Apoi să fim oameni serioși. Nici într-o țară a lumei nu s-a văzut ca un om care a cerut împământenirea, să stea 15 ani la ușa Camerei.

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 28, p. 259, col. 1-2.

Cere să se tipărească testamentul lui An. Başotă[*]

Domnule președinte, o mică cerere am să fac. Este mai mult timp de când am cerut să mi se dea dosarul administrărei averei lăsată de repausatul Başotă, pentru fondarea unui colegiu pe moșia Pomârla, și în zilele acestea din urmă am primit dosarul; dar dosarul acela este foarte

[*] Ședința din 15 decembrie 1890.

mare şi foarte instructiv, şi aş voi ca să arăt Camerei cum averea lăsată pentru binefaceri se administrează în Ţara românească, şi să vă miraţi cum se mai găsesac oameni filantropi, cari mai binevoiesc să lase averile lor aşezămintelor de binefacere, pentru că după moartea lor averea aceea se întrebuinţează altfel decât la destinaţiunea ei. Am mare interes, nu pentru mine, dar pentru Cameră şi ţară, ca măcar două acte din acel dosar să fie bine studiate şi bine cunoscute de deputaţi.

Rog dar să-mi permită domnul ministru ca să trimit la tipografia Statului să se tipărească testamentul repausatului Başotă şi raportul ministerului public despre chipul cum această avere s-a administrat de la moartea lui Başotă şi până astăzi. Aceasta este toată cererea.

Domnul preşedinte: Vă rog să faceţi cererea dumneavoastră în scris, şi o voi comunica guvernului.

O voi face.

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 28, p. 260, col. 2-3.

Asupra felului de aplicare a legii pensiilor[*]

Toate aceste cereri de pensiuni sunt făcute înaintea legei actuale a pensiunilor[1], când aveau dreptate toţi petiţionarii, fiindcă legea de la 1868, care s-a abrogat, era foarte aspră. Legea aceea nu ţinea în seamă un număr de ani de serviciu pe care legea actuală-i recunoaşte de buni. De aceea, cu încuviinţarea Adunărei, propun ca comisiunea de petiţiuni să ia din nou în cercetare toate aceste cereri şi când va constata că petiţionarii întrunesc condiţiunile legei actuale de pensiuni să nu mai vie la noi, ci să le recomande ministrului de Finanţe; iar nouă să ne aducă numai acele cereri cari nu intră în condiţiunile legei actuale de pensiuni. Iată ce zice raportul în privinţa acestei petiţionare, zice că răposatul ei soţ a servit 14 ani. Prin urmare, noi nici mai avem competinţă să votăm asemenea pensiuni; petiţionara să meargă la ministerul de Finanţe, şi noi să nu mai furăm timpul altor nenorocite cari nu pot beneficia de legea actuală.

[*] Şedinţa din 15 decembrie 1890.

După luarea în considerare și votarea proiectului în discuție.

Am luat cuvântul asupra propunerei ce am făcut, căci nu voi să se zică că combat o biată femeie care reclamă o pensiune; voi însă să cer ca propunerea ce am făcut să se pună la vot.

Față cu noua lege a pensiunilor, care dă drept ministrului de Finanțe să dea pensiune la toți acei cari au servit de la zece ani în sus, sau la familiile lor, petițiunile acelora cari intră în prevederile legei celei noi să nu mai vină la Cameră decât numai atunci când ministrul de Finanțe nu s-a conformat legei.

Iată propunerea care o fac.

> *Domnul președinte*: Dacă stăruiți în propunerea dumneavoastră, atunci vă rog să vă conformați art. 43 din regulament, care zice:
> „Șapte deputați pot prezinta Adunărei orice proiect de lege sau propunere. Ele se comunică, fără discuțiune prealabilă, guvernului și secțiunilor. Apoi, conform regulamentului, merg la comitetul delegaților. Acesta-și face raportul asupra lor."

Eu nu fac decât o propunere de ordine de zi.[2]

Privitor la împământenirea cu dispensă de stagiu a fraților Verona din Brăila.[3]

Eu am cerut cuvântul ca să sprijin propunerea domnului Filipescu dacă va vorbi cineva contra, căci frații Verona, după codicele Alexandru Ioan și legile anterioare, fiind născuți aci, sunt cetățeni români, chiar fără altă lege care să-i recunoască.[4]

Împotriva recunoașterii calității de cetățean român lui N. Popescu.

În șir de mai mulți ani eu străluceam prin absență de la ședințele Adunărei în ziua de sâmbătă, zi consacrată pentru recunoașteri și indigenate, fiindcă credeam că dreptul de recunoaștere sau de indigenat se acordă conform legei și după mature cercetări.

Astăzi însă văd că nu se pune destulă seriozitate în cercetarea actelor acelor cari solicită acest drept de la Cameră.

În această privință eu sunt de idee să nu adoptăm sistemul inaugurat de unguri, cari merg până acolo încât scot oameni din pușcărie numai ca să-i aibă cetățeni maghiari.

De aceea, domnilor, în așa împregiurări m-am hotărât să vin regulat în fiecare sâmbătă, pentru a mă ocupa serios cu cestiunea împământeniilor și recunoașterilor.

Eu, domnilor, nu mă opun la votarea indigenatului nici chiar al unui străin de rit mahomedan sau mozaic, dacă este folositor țării, cu atât mai puțin mă voi opune la recunoașterea unui român. Când însă cineva, chiar fiind un ortodox, luându-și un nume românesc ne cere împământenirea, nu spre a fi folositor acestei țări, ci pentru a exploata pe țărani, permiteți-mi atunci să-l combat cu cea mai mare tărie până la moarte.

Unul dintre aceștia mi se pare că este și acest onor. domn Popescu.

Domnia-sa nici n-are curagiul să afirme că e român, ne spune numai că e macedonean; dar nu toți macedonenii sunt români, sunt și greci și sârbi și bulgari, și alte naționalități. Apoi, ca să ne dovedească că e macedonean, ne aduce un act al tribunalului Ilfov! Dar ce însemnează aceasta?

Certificatul tribunalului de Ilfov face actele stării civile în Macedonia? (*Ilaritate.*)

Acest certificat nu ne dovedește nimic; dar ceea ce avem dovedit este că domnul Popescu face sau vinde țuică, rachiu, în o comună rurală, și aci este interesul cel mare al acestui domn de a căpăta împământenirea, fiindcă pe la sate legea cere ca acești onorabili debitanți să nu-fie străini.[5]

Asupra pensiei Elenei Negrescu[6].

Domnilor deputați, când este vorba de pensiunea onorabilei doamne Negrescu, eu declar că o voi vota, ca să arăt că toți sunt egali înaintea dreptății Camerei; dar când avem la ordinea zilei pensiunea văduvei mult regretatului Mavrog[h]eni, care așteaptă de atâta timp, vă mărturisesc că nu știu ce să fac. Eu nu vă cer să înlăturați acest proiect de lege, pe care și eu îl voi vota, dar imediat după aceasta să votăm și pensiunea văduvei Mavrog[h]eni.[7]

În favoarea unei pensii pentru văduva lui Petre Mavrogheni.

Domnilor deputați, sunt cel din urmă supraviețuitor din comitetul unirei care a adus Moldova în București. Dați-mi voie să vin a împrospăta înaintea domniilor-voastre serviciile ce a făcut repausatul Mavrog[h]eni pentru cauza națională.

Mavrog[h]eni, rudă și ministru de Finanțe al domnitorului Grigore Ghica Vodă, a fost, pot zice, inițiatorul și sfetnicul lui Ghica Vodă, pentru că acest Domn încă pe Tron fiind că arboreze drapelul unirei. El, Grigore Ghica, s-a rostit cu totul pentru unire.

Mavrog[h]eni în Iași a fost unionist și, prin urmare, ca unionist el a fost și liberal, așa ne deosibeam noi atunci, căci numai după unire s-au despărțit partidele.

Mavrog[h]eni, ca ministru al lui Grigore Ghica Vodă, a desființat cenzura şi a introdus libertatea presei. Mavro[g]heni, ca ministru al lui Gr. Ghica, a desființat cele din urmă rămăşiţe ale sclavagiului, căci înainte numai ţiganii domneşti şi ţiganii aşezămintelor publice erau emancipaţi, iar particularii aveau hrisoave şi ţiganii lor nu erau emancipaţi. Mavrog[h]eni însă i-a emancipat.

Mavrog[h]eni, ca membru al comitetului unirei, a fost în capul tutulor reformelor, şi colecţiunea dezbaterilor Divanului Ad-hoc ne dovedeşte că el era înainte de toate om al ţărei.

Mavrog[h]eni totdauna, chiar în sânul partidului conservator, după unire, când a venit domnul Catargi la minister, a fost om de iniţiativă, om de progres, şi Camera înţelegând aceasta i-a votat, pot zice, în unanimitate recompensa lui; la Senat însă a căzut propunerea numai cu trei, patru voturi, pentru că un ministru conservator avusese în partidul său pe un om care înainte de toate era al naţiunei.

Eu vă rog pe domniile-voastre să nu vedeţi în Mavrog[h]eni nici omul conservator, nici omul liberal, ci să vedeţi în Mavrog[h]eni un om al ţărei, un om care şi-a cheltuit mai toată averea pentru susţinerea cauzei naţionale.

Voi avea onoarea să vă spun că pentru susţinerea cauzei unirei, cheltuielile cari s-au făcut la Londra, Mavrog[h]eni le-a plătit, şi neavând bani, el s-a împrumutat de la un bancher şi a plătit aproape 10.000 de lei, căci noi cari mai eram cu dânsul nu mai aveam bani.

Aşadar, domnilor, faceţi un act de dreptate când acordaţi această rcompensă familiei lui. Şi vă conjur să nu drămuluiţi banul, să nu veniţi cu amendamente, căci într-o cestiune ca aceasta nu trebuie drămăluire. Dacă văduva lui Mavrog[h]eni se va vedea lovită în amorul propriu, în demnitatea ei, ar putea să refuze o generozitate care ar fi rezultatul unei tocmele, dar pe lângă dânsa este o întreagă familie pe care ea o ţine şi nu au cu ce trăi, căci au sacrificat toată averea lor pentru binele ţărei, pentru unire. Vă conjur dar să nu drămăluiţi leii.[8]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 28, p. 261, col. 1-2; p. 262, col. 1-3; p. 264, col. 1-3

NOTE

[1] Se discuta cererea Mariei Jelescu, văduva lui Iosif Jelescu, rămasă cu patru copii. Soţul ei lucrase 14 ani şi fusese „casier de judeţ". Adunarea a votat pensia de 100 de lei pe lună cu 58 voturi pentru şi opt împotrivă.

[2] N. Nicorescu l-a susținut pe K. cerând ministrului de Finanțe să intervină în Cameră ca să se revizuiască pensiile pentru care se depuseseră cereri în sesiunea trecută.

[3] N. Filipescu elogiase gestul fraților Verona care făcuseră donații în favoarea armatei în timpul războiului de independență.

[4] Petre Verona a fost împământenit cu dispensă de stagiu cu 78 bile albe și 21 negre; fratele lui, deopotrivă, cu 61 bile albe și 8 negre.

[5] Nicolae Popescu venise în România de 18 ani și era negustor și „fabricant de rachiuri" la Cuparu (Cobia, Dâmbovița). Certificatul lui de botez era eliberat „sub jurământ" de Tribunalul Ilfov. A fost respins cu 52 voturi și 18 pentru.

[6] Elena Negrescu jucase 30 de ani pe scena Teatrului Național. Era fiica Raliței Mihăileanu și a lui Pavel Stoenescu. I se fixase o pensie de 150 de lei.

[7] Adunarea a acceptat pensia Elenei Negrescu cu 64 de voturi pentru și trei împotrivă.

[8] S-a votat de două ori și votul a fost nul căci n-a întrunit majoritatea reglementară. Abia la a treia votare s-a acceptat, cu 78 voturi pentru și 29 împotrivă, pensia de 1.000 lei.

Despre împământeniri[*]

Domnule președinte, cred că și dumneavoastră și Camera nu-mi veți voi rău dacă voi reveni asupra neîntrebuințării unuia din drepturile noastre cele mai constituționale și pentru cari în alte țări s-au făcut, pot zice, sacrificii de sânge chiar; dreptul pentru Parlament de a primi petițiuni și de a se rosti asupra lor, precum și dreptul pentru Parlament de a primi sau de a refuza împământeniri. Amândouă aceste drepturi le socotesc inerinte unui regim parlamentar adevărat, și Camera noastră are aceste drepturi, pentru cari și alte țări se luptă de a le avea. La noi exista mai înainte, cum există și astăzi în Francia, Consiliul de stat, care era chemat să se rostească asupra abuzurilor de putere făcute de puterea executivă față cu particularii. Consiliul de stat s-a desființat. Petiționarii nu mai au dreptul de a se adresa decât la Cameră. Deja e foarte greu pentru Parlament ca pentru o violațiune de lege, sau un abuz de putere făcut de puterea executivă, de a sacrifica o situațiune politică. Dacă este greu pentru Cameră de a exercita acest drept, să venim la înființarea unei autorități care să se rostească asupra petițiunilor. Astăzi individul e zdrobit față cu atotputernicia puterei executive. Să știe oamenii ce să facă, și să nu mai vină la noi cu petițiuni.

Vin acum la împământeniri. În alte țări, împământenirile se dau de puterea executivă; noi am socotit ca să se rostească asupra împământ-

[*] Ședința din 17 decembrie 1890.

tenirilor puterea legiuitoare, şi încă individual. Ei bine, avem la ordinea zilei peste 1.800 cereri de împământeniri, şi iată ce se întâmplă: De câte ori se alege o Cameră nouă, raporturile cele vechi se înapoiază la comisiunea de indigenat, ca să se aducă raporturi noi, astfel că sunt cereri cari au câte patru, cinci raporturi.

Iată consecinţa acestei întârzieri. Sunt oameni care aveau copii mici când au cerut împământenirea. Copiii au crescut, au tras la sorţi. Ba sunt unii cari au făcut chiar rezbelul şi cari aşteaptă încă împământenirea. Sunt alţii cari sunt lipiţi prin interese, cum sunt inginerii, farmaciştii, medicii. Aceştia aşteaptă cu anii. Ei bine, eu cred că e de datoria guvernului, că dacă Camera-şi sacrifică dreptul ei, guvernul să vină singur să remedieze starea aceasta de lucruri, aducând un proiect de lege prin care să se împace şi Constituţiunea şi dreptul acelor oameni. Nici într-o ţară nu s-a auzit ca să fie oameni cari să se împământenească în pământ înainte de a se fi împământenit legal.

Trebuie să facem ceva în această privinţă, căci sunt oameni cari de zece şi de cincisprezece ani aşteaptă la uşa Parlamentului fără să li se răspundă ceva.

Este de onoarea Parlamentului, domnule preşedinte, să discutăm această cestiune şi să venim cu o soluţiune înainte de închiderea sesiunei.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 29, p. 265, col. 2-3.

NOTE

[1] Preşedintele Adunării, Gh.Gr. Cantacuzino, a răspuns că există o propunere în acest sens în discuţiunea secţiunilor.

*La proiectul de lege pentru contingentul militar al anului 1891**

Şi eu m-am mirat de chipul cu totul milităresc cu care domnul raportor a tratat hotărârile luate de secţiuni.[1] Secţiunea a şaptea, unde eu sunt preşedinte, a discutat acest proiect faţă cu domnul preşedinte al Consiliului,.şi nu a voit să acorde contingentul decât prin reducerea cifrei

* Şedinţa din 17 decembrie 1890.

la cea din anul trecut, consimţită în mod formal de domnia-sa. Al doilea, domnul prim-ministru a recunoscut că cestiunea permanentizării cavaleriei nu se poate regula prin budget; căci după legea de organizare a armatei, regimentele de călăraşi formează cavaleria armatei teritoriale şi pentru a trece aceste regimente la armata permanentă trebuie o anume lege, care urmează a fi votată şi de Senat, iar nu numai de Cameră prin budget, căci bugetul nu merge la Senat.

Dacă am vota lucrul acesta numai prin budget, aceasta ar cădea sub prevederile legei responsabilităţei ministeriale, care loveşte cu penalitate pe miniştrii cari supun sancţiunei regale legi inconstituţionale.

Replică ministrului de Războiu, gl. Vlădescu.

Să-mi permită onor. domn ministru de Războiu, care ştie câtă afecţiune am pentru domnia-sa, să-i spun: Nu are loc a ne vorbi domnia-sa cum era armata la 1858 şi la 1859.

Domnul ministru de Rezbel: Cum s-a dezvoltat.

Ce am eu cu dezvoltarea? Eu am a face cu legi pozitive. Prima lege a organizărei armatei noastre s-a făcut după unire, sub ministerul prezidat de mine, pe la 1864. Dar nu s-a întărit, pentru că a venit şi atunci un om de drept, ca astăzi domnul Nichiforescu, care cerea închiderea discuţiunei, şi după ce s-a făcut organizarea armatei pe sistemul cel nou, a cerut şi înfiinţarea gardei naţionale. Aceasta a făcut-o domnul Grigore Arghiropolu, omul cel mai pacinic din lume. În urmă, când a venit domnul Ioan Brătianu la putere, a recunoscut că aceasta e o anomalie şi a desfiinţat garda.

Astăzi avem în vigoare legea de la 1879, care e o lege de progrès şi care dă armatei putinţa de a se întări şi a-şi spori numărul.

Ei bine, domniilor-voastre, în loc să răspundeţi la argumentul nostru că nu aveţi drept, după lege, să permanentizaţi o putere teritorială, ziceţi că aşa a făcut şi domnul Manu, aşa a făcut şi domnul Brătianu. Dar dacă aşa a făcut domnul Brătianu, atât mai rău; dacă aşa a făcut domnul general Manu, atât mai rău. Concentraţii pot să zică amin la tot ce face domnul general Manu; dar eu, liberal, nu pot zice amin la tot ce a făcut domnul Brătianu. Dar ce va să zică aceasta? Când legea spune să fie călătraşi cu schimbul, domniilor-voastre să-i permanentizaţi? Nu aveţi dreptul s-o faceţi. Veniţi cu o lege, şi bucuros. Şi domnul general Manu, şi domnul Catargi au recunoscut că aceasta nu se poate face fără lege; şi când a fost la votarea budgetului a spus: Daţi-mi cifra de anul trecut, iar cât pentru permanentizare vom veni cu legea. [Î]mi pare rău că n-am

copil călăraş cu schimbul, pe care domniile-voastre să-l permanentizaţi, căci v-aş trage în judecată fiindcă suntem o ţară constituţională, şi nu puteţi dispune de noi afară din lege.

Asemenea domnul ministru de Interne a greşit, şi stăruie în greşeală, când a dat voie la 5 directori de prefectură să facă recrutaţiunea în locul prefecţilor, cari s-au dus să se plimbe, şi-i vedem stând aici sănătoşi ca tunul.

Dar dumneavoastră, domnule ministru de Război, de ce nu vă ţineţi de lege, mai ales că sunteţi tânăr şi pentru întâia dată aţi debutat în armată ca ministru de Război. Eu sunt de acord cu dumneavoastră că trebuie introduse reforme în armată, cavaleria trebuie îmbunătăţită; lăsaţi însă ca această cestiune s-o decidă ţara prin reprezentanţii săi. A trecut timpul când se credea că din capul lui Jupiter a ieşit deodată Minerva înarmată; astăzi Minerva este Parlamentul, şi de aceea vă rugăm să vă mulţumiţi cu cifra din anul trecut, întrebuinţând-o la îndeplinirea legei, mai ales când vedem că alte ţări, ca Italia, au început să scadă din cheltuielile afectate ministerului de Rezbel; până chiar Bulgaria, a cărei situaţiune e încă aşa de nesigură, căci principele ei nu este recunoscut de puteri, şi cu toate acestea a renunţat la şase milioane din cheltuielile militare. Noi am fi bucuroşi să dăm, însă cu singura condiţiune ca să decidă Camera, iar nu dumneavoastră, pentru ca să fim şi noi convinşi de necesitatea sacrificiilor ce ni se cer.

Aţi zis dumneavoastră, domnule ministru, că suntem chemaţi a satisface şi această trebuinţă a cărei îndeplinire o cereţi. Dar aceste cuvinte nu trebuia dumneavoastră să le pronunţaţi, fiindcă ele nu se întrebuinţează decât în Mesagiul Tronului; dumneavoastră trebuia să ziceţi: Camera este rugată, iar nu chemată; nu uitaţi, domnule ministru, că sunt aci în Cameră tineri cari, în vioiciunea tinereţei lor, nu rabdă asemenea cuvinte, după cum sunt şi bătrâni cari n-au fost deprinşi să li se ţină asemenea limbagiu, în contra căruia eu protestez, căci noi, bătrânii, nu voim a muri ca mortăciuni.

Nu vă fac nici o opoziţiune personală, dar vă rog să nu vă adresaţi astfel unor oameni cari au încărunţit în apărarea drepturilor ţărei. Nu ne vorbiţi de legea din 1879 sau de cea din 1882; nu ne vorbiţi de ceea ce era înainte; căci vă întreb şi eu atunci: era Constituţiune înainte de unire? Şi cu toate acestea, domnule ministru, chiar fără Constituţiune, vă pot asigura că şi în timpul acela armata nu a fost organizată decât conform unor anumite legi, iar nu cu ocaziunea contingentului, cum voiţi să faceţi domnia-voastră acum pentru a vă bate joc de Cameră şi de lege.[2]

Împotriva închiderii discuției.

Cum, domnilor? Când domnul ministru de Lucrări Publice sau de Domenii[3] într-o materie în care domnia-sa este cu totul incompetent, și vine cu teorii în contra celor zise de colegul său, domniile-voastre cereți închiderea discuțiunei!

Domnul ministru de Domenii, în cestiuni de ale armatei este scuzabil să fie și să persiste în eroare. Eu, dacă n-am fost colonel, cel puțin am fost polcovnic, și dacă oamenii de drept vorbesc în asemenea materie, vă rog să dați voie și unui fost polcovnic să răspundă.

Domnul ministru de Domenii este până acum abia făcându-și stagiul, sau, cum s-ar zice milităreşte, un recrut.

Domnul ministru de Rezbel: E caporal în artilerie.

Caporal în artilerie în compania de pompieri. (*Ilaritate.*)

Domnul ministru de Război, ca militar, e un om cu curagiu, un om hotărât, dar aci la contingent e vorba de altceva decât de curagiu și hotărâre; e vorba de respectarea legei în temeiul căreia se cheamă sub drapele contingentul anual.

Domnilor, numai la armată nu poate fi cestiune de partid, fiindcă aici fiecare din noi avem fii, frați, nepoți, gineri, și, prin urmare, trebuie să știm cum acești oameni au să fie chemați sub drapel și trimiși la cazarmă; prin urmare, trebuie sî ținem mult la acest principiu constituțional al votării contingentului anual, și de aceea ați văzut că astăzi atât majoritatea cât și minoritatea s-au interesat de această cestiune, și n-am văzut până acum pe nimeni din majoritate să vină a susține teoriile domnului ministru. Ei bine, iată ce zice legea:

„Puterea armată a României coprinde patru elemente distinctive:

a) Armata permanentă cu rezerva ei;

b) Armata teritorială cu rezerva ei".

Va să zică, armata teritorială cu rezerva ei e una din forțele noastre armate. Ia să vedem ce e armata teritorială:

„Armata teritorială constituie armata activă a fiecărei diviziuni teritoriale. Ea se compune de:

Regimente de infanterie sub denumire de dorobanți.

Regiment de cavalerie sub denumire de călărași.

Baterii de artilerie.

În aceste trupe numai cadrele sunt permanente și conform cu tabelele respective de la armata permanentă."

Şi mai adaogă:

„Termenul de serviciu activ în armata teritorială fiind de şase ani, va fi împărţit în patru schimburi egale, alternând pe rând câte un schimb pentru serviciu, astfel încât fiecare om să fie o săptămână la serviciu şi trei săptămâni acasă".

Deci, în armata teritorială nu sunt decât cadrele; soldaţii însă au dreptul dat lor prin legea organică ca trei săptămâni să şadă acasă şi numai una în cazarmă. Auzisem însă pe ici pe colo că din călăraşii cari după legea organică trebuiau să-şi facă armata cu schimbul s-ar fi făcut escadroane permanente. Dar ce căuta domnul ministru să recurgă la legi vechi, din anul mântuirei 1859 şi 1860, pe câtă vreme era actuala lege în vigoare? În raportul domnului raportor nu văd nimic în privinţa aceasta; atunci am rămas pe gânduri; dar iată că în expunerea de motive a domnului ministru am găsit ceea ce se zice ghiveciul cu flori.

Iată ce ne spune domnia-sa:

„Aduc la cunoştinţa domniilor-voastre că contingentul pentru armata permanentă urmează a fi de 16.500 tineri, necesari a umplea golurile existente în corpurile de trupă, iar contingentul călăraşilor cu schimbul de 1.490 tineri cu cari să se poată forma schimburile stabilite pentru fiecare din regimentele în cari s-a păstrat această instituţiune a călăraşilor cu schimbul".

Perfect legal; dacă ar fi fost numai atât votam de mult.

Va să zică, instituţiunea călăraşilor, instituţiune coprinsă în legea organică a armatei, s-a schimbat. Cum s-a schimbat?Iată ceea ce m-a făcut pe mine să mulţumesc lui Dumnezeu că încă mi-a păstrat vederea pentru ca să pot citi şi să văd cum se calcă şi se schimbă legile numai prin intercalarea unei fraze.

Dacă în Dobrogea este atâta nemulţumire şi populaţiunile emigrează, între alte cauze este şi aceasta, că instituţiunea armatei cu schimbul s-a prefăcut în armată permanentă; escadroanele, regimentele se prefac; şi din dorobanţi, din călăraşi se face un regiment de zuavi. Cu ce drept?

Noi avem legea care hotărăşte anume felul armelor; avem în armata permanentă regimente de roşiori, în armata teritorială regimente de călăraşi; de unde aţi scos că putem avea regimente de zuavi?

Ei bine, nu este drept, nu este frumos ca, abuzându-se de dispoziţiunea noastră darnică către armată, să vină ministrul în mod pieziş şi să modifice chiar instituţiunea fără nici o lege.

Apoi dacă conservatorii fac aşa, ce mai vorbiţi de liberali? Dacă liberalii au făcut câte o dată aşa, lor cel puţin adesea li se impută că se

pripesc; dar conservatorii trebuie să conserve legile țării, căci de aceea poartă calificațiunea de conservatori. Apoi astfel de conservatori! Vă fac complimentele mele.

De aceea, dacă voiți să fiți consecinți, mărginiți-vă a vota cifra anului trecut, întrebuințând-o conform legei; căci nu cu două mii de oameni mai mult vom respinge noi pe un inimic, oricare va fi el, și nu cu un milion sau două cheltuială ne vom pune în stare să biruim. Armata noastră este defensivă, și, prin urmare, nu are rol ofensiv; rolul ei ofensiv nu este decât numai într-un singur caz și la un moment dat, și acel moment n-a venit încă; când va veni vom vedea ce avem de făcut.

Noi să votăm 14.500 oameni, cum a zis și domnul prim-ministru în secțiunea a șaptea, să votăm contingentul ca anul trecut. Nu avem trebuință de mai mult; dacă se va simți nevoie de apărarea țării, nu cu 2.000 de oameni mai mult vom învinge; atunci țara întreagă se va scula și se va apăra. (*Aplauze.*)[4]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 29, p. 267, col. 3; p. 268, col. 2-3; p. 276, col. 2-3; p. 277, col. 2.

NOTE

[1] Proiectul prevedea chemarea sub drapel a 16.500 de tineri pentru armata permanentă, 1490 călărași cu schimbul, „restul clasei" fiind dorobanți cu schimbul. Recrutarea urma să se facă potrivit legii recrutării și a celei de organizare a puterii armate. Secția a VII-a, prin vocea lui G.Dem. Teodorescu, ceruse să se păstreze cifra contingentului 1890.

[2] Discuția s-a înfierbântat. G. Palladi a spus că problema „devine gravă" dacă ministrul de Război poate susține că prin buget, dacă sunt bani, se pot înființa oricâte regimente dorește. În 1890 contingentul fusese de 14.000 de oameni. A-l spori acum fără acordul Corpurilor legiuitoare însemna o ilegalitate. Apoi primul ministru se angajase în fața secției a VII-a a Adunării că va păstra cifra anului în curs. Așa, Palladi cerea să se voteze opțiunea acestei secții, care era și în vederile premierului. Al. Marghiloman, ministrul Domeniilor, a spus că sporul venea din necesitatea înființării unui regiment de Roșiori prevăzut de lege. Dar Camera putea bloca sporul când avea să se discute bugetul. R. Stanian și-a exprimat mirarea de ce dă explicații ministrul Domeniilor și nu cel de Război. El ceruse ca în vreme de pace călărașii cu schimbul să nu poată fi încazarmați decât printr-o lege specială. N. Ionescu a pledat pentru păstrarea cifrei contingentului 1890. Al. Marghiloman a revenit explicând că de fapt din adaosul de 2.500 de recruți, 1.200 rămâneau la vatră până la formarea regimentului.

[3] Vezi n. precedentă.

[4] Proiectul a fost primit cu 46 bile albe și 16 negre.

Pentru respectarea cuviinței parlamentare[*]

Domnilor, mă adresez la fiecare din domniile-voastre să mărturisiți dacă ați auzit ceva din cele ce a citit domnul raportor.

O voce: A auzit domnul Palladi.

Poate să fi auzit domnul Palladi, fiindcă a stat lângă tribună. Dacă domnul raportor ar fi avut chiar o voce de stentor, noi ceilalți tot nu am fi putut auzi nimic, fiindcă această Cameră de câtva timp s-a transformat într-o Cameră de peripateticieni, plimbându-ne mai toți în dreapta și în stânga, încât îmi vine să zic că mai bine am face pentru țară și pentru Cameră să dăm delegațiune domnului președinte ca domnia-sa singur să asculte, singur să voteze și sunt încredințat că domnia-sa nu va vota decât în consecință.

Noi n-am auzit, n-am înțeles nimic; cu toate acestea am încredere în domnul ministru și votez cu bucurie, dar pentru Cameră și pentru țară nu este bine să-i prezintăm acest spectacol și să nu creăm asemenea precedente pentru viitor. Mai bine decât să facem așa, să ne ducem acasă de acum îndată; căci spectacolul ce dăm publicului care stă aci este foarte urât. Vă veți mânia poate pe mine, veți zice că reprezint altă epocă însă cred că și domniile-voastre tinerii sunteți obligați a fi respectuoși pentru Parlament cum bătrânii au fost totdauna.[1]

„Dezbaterile Adunări Deputaților", 1890/1891, nr. 30, p. 297, col. 1.

NOTE

[1] Se prezentase un proiect de lege pentru deschiderea unui credit extraordinar de 133.651 lei ministrului de Finanțe spre achitarea, între altele, a unor despăgubiri către locuitorii orașelor Giurgiu și Calafat, afectați de războiul din 1877. Raportor fusese G. Gâtză.

Asupra unei tranzacții a statului cu I.G. Cantacuzino, pentru construirea de poduri[**]

Domnilor, înțelegeți bine că eu nu trebuia să iau parte într-o cestiune ca aceasta în urma unor persoane mai tinere, mai active decât mine

[*] Ședința din 19 decembrie 1890.
[**] Ședința din 15 ianuarie 1891.

şi mai dedate cu cestiuni de contracte. Un lucru însă este care m-a făcut să iau cuvântul. Când a luat Statul în regie construcţiunea podurilor, a cheltuit numai atât cât trebuia să dea domnului Cantacuzino sau mai mult?

Domnul Al. Marghiloman, ministrul Domeniilor: Mai mult.

Prin urmare, acel mai mult este paguba Statului. Dacă Statul n-ar fi luat în regie construcţiunea podurilor, ar fi plătit ceea ce se cerea prin contract, adică 400.000 lei; astăzi însă are să cheltuiască 300.000 lei mai mult, adică 168.000 lei ce a dat peste contract pentru terminarea lucrărilor în regie, şi 150.000 lei ce se cere a mai da prin această tranzacţie. Aci este buba.

Dacă domnul ministru ne va dovedi că Statul a fost vinovat, că Statul a greşit luând lucrările în regie, că nu a dat la timp lemnele trebuincioase domnului Cantacuzino pentru facerea podurilor, eu atunci voi vota tranzacţiunea, pentru că Statul ar da astfel mai puţin poate decât ar da prin judecată. Însă încuviinţând tranzacţiunea, aci este rolul nostru să vedem dacă acel ministru care, uzând de atotputernicia sa, a luat pe nedrept în regie o lucrare care a sfărâmat un contract pe nedrept, în asemenea caz, când mă voi hotărî să dau domnului Cantacuzino ce i se cuvine, în acelaşi timp voi chema la răspundere pe ministrul care a făcut un act arbitrar, uzând de atotputernicia sa spre a comite o nedreptate.

Totdauna m-am ridicat, şi la Mazar-Paşa şi aici, în contra desfiinţării Consiliului de stat, care avea să cerceteze actele de atotputernicie, actele arbitrare ale miniştrilor în contra particularilor. Astăzi un particular nedreptăţit de un ministru nu are unde să se ducă...

O voce: La justiţie.

El trebuie să se adreseze la Cameră, unde majoritatea nu poate consimţi a sacrifica un ministru al ei şi mai bine sacrifică pe acel nenorocit particular, aşa că înaintea Camerei justiţie nu se poate căpăta în contra actelor arbitrare ale unui ministru.

Ce trebuie să facă el atunci? Trage în judecată pe ministru, dar ţara plăteşte.

Este un proverb pe care mă abţin de a-l spune în Cameră, proverbul cu capra şi oaia.

Ei bine, trebuie o dată să ajungem a întemeia responsabilitatea miniştrilor faţă cu particularii.

Iată pentru ce rog pe domnul ministru ca mai bine să retragă acest proiect lăsând afacerea înaintea justiției, şi dacă Statul va fi condamnat, atunci vom chema la răspundere pe ministrul abuziv.

Am zis.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891,
nr. 33, p. 342, col. 1-2.

NOTE

[1] I.G. Cantacuzino încheiase o tranzacție pentru construirea a două gări şi şase poduri pe linia Mărăşeşti-Buzău la 16 febr. şi 28 martie 1880, cu obligația de a le termina la 15 aug. acelaşi an. Cum lucrarea n-a fost gata la timp, la 23 aug. 1880 statul a preluat construcțiile în regie proprie. A urmat un proces, câştigat de I.G.C. În urma lui statul trebuia să-i plătească 150.000 lei. Ministrul care încheiase tranzacția era Al. Marghiloman. Adunarea a adoptat proiectul de lege cu 48 de voturi pentru şi 43 împotrivă.

Intervenție la proiectul de lege privind poliția vânatului[*]

Cer cuvântul contra închiderei discuțiunei.

Domnul I. I. Rădulescu: Cer cuvântul pentru închiderea discuțiunei.

Se vede că domnul Rădulescu, care făcea parte din Camera trecută, a uitat că domnia-sa, împreună cu mine, protestam totdauna când se cerea închiderea discuțiunei în urma discursului veri-unui ministru. Acum însă se vede că domnul Rădulescu urmează altă cale.

Domnilor, eu am cerut de mai mult timp cuvântul în această cestiune, care, după părerea mea, este foarte importantă; căci la umbra iepurilor şi a potârnichilor am văzut cercându-se a se introduce la noi nişte deprinderi şi moravuri cari numai ale României nu pot să fie, mai ales ale României de dincolo.

Cu toate acestea, eu aş fi sacrificat discursul meu; însă acum, în urma cuvintelor domnului ministru[1], sunt dator să completez şi să rectific unele din acele critice făcute de domnia-sa, şi de aceea vă rog să mă lăsați să vorbesc; pentru că domnul ministru, negreşit din scăpare din vedere,

[*] Şedința din 17 ianuarie 1891.

cum a făcut şi onor. domn raportor[2], cum au făcut şi onorabilii noştri delegaţi, a căzut în păcatul [în] care a căzut şi Senatul colectivist, păcat însă pe care Camera trecută nu l-a făcut; pentru că acest proiect de lege nu este, cum a zis domnul ministru, adus de guvern din capul locului, el a venit din iniţiativa parlamentară întâi în Cameră, unde la votarea în total a căzut şi în urmă, după stăruinţele vânătorilor de la Senat, a venit acolo guvernul cu un proiect de lege.

Domnul ministru a zis foarte bine cum că în Moldova dorul, dragostea proprietăţei şi mai ales întrebuinţarea dreptului de proprietate este în aşa fel cum este în Germania, şi mai în urmă în Polonia şi în Ungaria; fiindcă cei mai mulţi proprietari din Moldova sunt nutriţi cu idei din Germania, mai mult decât la noi aci în Ţara românească; acolo există încă un număr de proprietari cari, cunoscând bine Germania, s-au silit să introducă obiceiurile, dacă nu altele, cel puţin acele în privinţa vânatului. Cu vânatul, după obiceiul vechi, nu se ocupa nimeni, nu se socotea că trebuie să fie oprit şi să-l regulamenteze; nu se socotea că viaţa animalelor trebuie să fie protegiată, căci chiar viaţa oamenilor nu era protegiată, şi de aceea proprietarii, pe timpurile acelea, nu mărgineau vânatul.

Până la 1846, şi chiar până la 1856, pot zice, ţiganul în România era calificat de lucru şi era cu totul la dispoziţiunea proprietarului sau stăpânului său; şi eu cunosc în timpul meu, în generaţiunea mea, oameni cari nu se jenau la moşiile lor să întinză puşca în ţigan ca într-o dropie sau prepeliţă, ca să arate că poate înemeri (nu voi să-i numesc), şi cu toate acestea legile nu se socoteau în drept să pedepsească pe un asemenea proprietar.

În Moldova, până astăzi încă, dacă nu altminteri, dar cel puţin prin haine, se împrospătează acele timpuri; sunt oameni cari se îmbracă în surtuce de postav sur, cu nasturi cu coarne de cerb, ori cu botul de porc sălbatic; la pălărie pun pene de cocoş, dacă n-au de fazan şi pălăria are forma tiroleză. Acesta este costumul care se poartă până astăzi în Moldova.

Aci în Bucureşti, din când în când, se puteau vedea asemenea costumuri pe la oamenii cari şedeau la spatele trăsurei unor agenţi diplomatici, şi se numeau iagări.

Mai este iarăşi o particularitate la pădurari, cărora se dă numirea de forestieri.

Eu, fiind crescut în Germania, am văzut aceste costume chiar pe moşiile liberalilor, de exemplu pe moşiile comitelui de Stettin din Pomerania.

Astfel de idei, astfel de reminiscenţe au prezidat la facerea celui dintâi proiect de lege asupra vânătoarei, susţinut mai cu osebire de un proprietar şi vânător din Iaşi.

Aci în Cameră a venit un raport, care s-a citit cu pasiunea vânătorului, şi mi se pare că rezultatul ce a avut în Camera colectivistă un asemenea proiect de lege a fost că n-a ştiut cum să nemerească uşa pe unde a intrat. Nu am avut timp să citesc „Monitorul" de atunci, dar mi se pare că aceasta a fost soarta acelui proiect de lege.

După o bucată de timp, văzându-mă că nu vor putea trece aici în Cameră astfel de idei, s-a adresat la Senat. Acolo era un om foarte isteţ, foarte spiritual, dar care avusese nenorocirea să i se dea titlul de mare vânător al vânătorielor regale. Acel om s-a apucat de a făcut acest proiect, prin care se acorda mari drepturi vânătorilor Case regale, precum dreptul de a judeca, de a pedepsi cu închisoare şi cu amendă.

Acesta era omul Curţei, era *le grand veneur*, vânătorul cel mare şi avea mare trecere.

Omul despre care vă vorbesc este repausatul colonel N. Bibescu; el avea multe calităţi; el a elaborat acest proiect de lege, pe care l-a comunicat domnului Ion Brătianu. Domnul Brătianu, foarte ocupat, puţin vânător, primi proiectul, pentru că i se spusese că este vorba într-însul de prepeliţe, de prepelicari, de ogari şi nimic mai mult.

Proiectul, votându-se de Senat, a fost adus aci la Cameră şi trimis, după regulă, la secţiuni. Secţiunile noastre au votat cu aceeaşi încredere cum a votat şi Senatul...

> *Domnul preşedinte al Consiliului*: Ţin foarte mult să se relateze lucrurile exact, şi rog să mă ierte domnul Kogălniceanu dacă-l întrerup. Legea aceasta a fost introdusă în Senat de domnul Ion Brătianu printr-un Mesagiu regal; nu este o lege care se datoreşte iniţiativei Senatului, sau, după cum a spus domnul Kogălniceanu, iniţiativei domnului colonel Bibescu...

Negreşit că domnul Brătianu a introdus legea după formele constituţionale şi Senatul a votat-o.

Dar eu întreb pe domnul general Manu: când domnia-sa a aderat la acest proiect, cititu-l-a?

Eu, domnilor, am fost adjutantul lui Mihai Sturdza, şi ştiu că pe timpul acela vânatul care se confisca se trimitea la spital.

În principiu, sunt şi eu pentru o lege care să protege vânatul; dar găsesc că în cestiunea aceasta Senatul a depăşit atribuţiunile sale constituţionale; Senatul, după Constituţiune, nu are drept să voteze impozite, şi aici vedem că, sub cuvânt de oaricari taxe, Senatul a votat un impozit care se poată sui la milioane.

Aşadar, sunt şi eu de opiniune ca această lege să se trimită din nou la comitetul delegaţiilor, unde să se precizeze bine aceste puncte: consfin-

ţirea dreptului de proprietate; oricine are moşie, fie mică, fie mare, să aibă dreptul de a vâna sau de a-şi închiria vânatul, obligându-se a-şi stâlpi moşia şi a pune table pentru oprirea vânatului. De exemplu, pe moşia Drânceni, eu, proprietar alături cu proprietatea moşnenilor, să am drept să vânez pe moşia mea, dar să nu pot urmări vânatul pe moşia moşnenilor.

Eu, domnilor, am fost vânător, şi sunt şi astăzi... (*Ilaritate.*) Moşnenii au moşii mici, şi când copoii mei duc în goană vânatul pe moşia moşnenilor, se întâmplă că moşneanul stă ascuns sub o tufă şi împuşcă vânatul, fără ca eu să-i pot zice ceva.

Nicăieri ca în Francia nu se găseşte o clasă mai apărătoare a proprietăţii decât ţăranul. Ţăranul proprietar în Francia, care are nu patru, cinci hectare ca la noi, ci chiar numai o pătrime de hectar, este mai conservator decât acei cari au sute de hectare.

Aceasta ar fi bine să fie şi la noi, şi de aceea eu aş dori să facem prin această lege pe ţăran apărătorul proprietăţei sale.

Asemenea să se hotărască timpul când nu trebuie să se vâneze şi să se hotărască penalităţi pentru ca dispoziţiunile legei să fie un adevăr. Iar celelalte lucruri să le dăm la o parte. Ce este această taxă colosală? Este curat oprirea ţăranului de a avea un copoi. Dar un copoi pentru ţăran e o necesitate, mai ales în partea de munte.

Asemenea a pune o taxă de 25 lei pe ogar este a face pe ţăran să şi-l împuşte singur, este a face să dispară acei frumoşi ogari cu coada flocoasă cari se văd pe ici pe colea în Dobrogea.

De aceea mă unesc cu ideea domnului prim-ministru de a retrimite acest proiect de lege în studiarea secţiunilor, sau cel puţin la comitetul delegaţiilor, şi mulţumesc totodată Camerei de bunăvoinţa ce a avut de a mă lăsa să aduc observaţiunile mele.

Domnilor, trebuie să facem o lege bună, prin care să protejăm vânatul, căci vânatul pot zice că este o bogăţie a ţărei.

Când am văzut mai deunăzi că împăratul Germaniei el singur a împuşcat 281 iepuri, vă mărturisesc că m-am întristat când în toţi Bucureştii nu vezi decât abia câteva zecimi de iepuri în cel mai bun timp al vânatului, fiindcă au început a deveni foarte rari.[3]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor". 1890-1891, nr. 36, p. 363, col. 2 – p. 364, col. 2.

NOTE

[1] Legea fusese votată de Senat la 25 februarie 1885 (cu 45 voturi pentru şi unul împotrivă). Vânătoarea fără socoteală dusese la împuţinarea fondului cinegetic încât

legea era absolut necesară. Apoi trebuia abrogată legea din Moldova (în vigoare încă) din 1842 care prevedea confiscarea în folosul municipalităților a vânatului vândut în perioadele de prohibiție (1 mart. – 15 mai, pentru unele specii și 15 mai – 25 iul. pentru altele). La fel, dispoziția după care proprietarul locului putea confisca arma vânătorului în răstimpul oprit. Gl. Manu precizase însă că proiectul din 1885, aprobat de Senat, avea deopotrivă prevederi inadmisibile: Se făcea deosebire între proprietățile mari și mici în ceea ce privește penalizările, apoi se exceptau de la lege proprietățile Coroanei, în fine, taxele pentru permisul de vânătoare erau prea mari.

[2] Raportor era C.M. Stroici.

[3] Proiectul a fost trimis spre rediscutare în secțiile Adunării.

În favoarea acordării unei pensii Acriviței Herescu[*]

Domnii mei, să nu vă miraţi că iau cuvântul într-o cestiune de o mică pensiune[1] ce se propune a se da unei nenorocite fete de boier mic, care a trecut vârsta de 60 de ani.

Vă mărturisesc că eu, când am văzut acel raport, mi-am zis, ca mulţi alţii. Fiindcă a avut o pensiune până la majoritate este destul.

Într-o zi însă văd că vine la mine domnul Epureanu cu acea domnişoară, care avea cu sine un mare pachet de hârtii, în cari se arată serviciile făcute de tată-său. M-am uitat la acele acte şi am văzut că numele acesta de Herescu reprezintă o situaţiune istorică din anul 1821: Eteria grecească, venirea turcilor ca să pună sub sabie toată ţara, constituirea unei societăţi pentru fugirea boierilor la Cernăuţi.

Omul acesta a fost trimis cu pericolul vieţei sale înaintea seraschierului.

În faţa acestor servicii, mi-am zis: Pe această nenorocită fiică a lui cred că Adunarea nu o va lăsa să moară de foame. Ea are în favoarea ei o mulţime de acte de o foarte mare importanţă, şi chiar de o importanţă politică, pe cari nu vi le voi citi, dar pe cari le puteţi examina fiecare din domniile-voastre în pachetul acesta ce am aci.

După aceste servicii, vine Alexandru Sturdza la 1822[2] de îl recompensează aşa cum se recompensau boierii cei mai mari, căci i-a dat dreptul să aducă oameni din străinătate; vitele lui, oile lui să fie scutite şi alte mai multe onori şi avantagii, cari însă nu erau băneşti, aşa că el a murit sărac.

---

[*] Şedinţa din 19 ianuarie 1891.

Domnilor, vă conjur să votaţi această pensiune, şi pentru a vă îndemna la aceasta am să vă spun şi o mică particularitate.

Eu sunt academician, şi când am văzut aceste documente, am zis petiţionarei, care mă ruga să-i sprijin cererea, că dacă Adunarea-i va vota pensiunea, atunci ea să dăruiască aceste documente Academiei, şi mi-a promis că le va dărui. (*Aplauze.*) Aşa fiind, vă rog să nu mă siliţi a i le da înapoi. (*Ilaritate.*)

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 38, p. 392, col. 2.

NOTE

[1] Pensia era de 185 lei pe lună şi se constituise pentru meritele tatălui postulantei, Scarlat Herescu.

[2] E vorba de Ioniţă Sandu Sturdza, primul domn pământean după fanarioţi (1822-1828).

Pe marginea proiectului de lege „pentru organizarea serviciului de pompieri"[*]

Domnilor, acest proiect de lege[1] este prelucrat de mult, încă din timpul guvernului liberal, de către o comisiune în care era şi repausatul Câmpineanu.

Proiectul acesta este un adevărat progres asupra stării actuale a lucrurilor şi dă cetăţenilor garanţii pe cari ei nu le au prin legea actuală; prin urmare, voi vota cu bucurie acest proiect; însă văd două lucruri cari lipsesc din el: Întâi, când se va pune în lucrare această lege, fiindcă trebuie oarecare timp pentru trecerea acestui serviciu de la Stat la comună, şi al doilea, nu se vorbeşte nimic de materialul actual. Acest material, care se află sub administraţiunea ministerului de Rezbel, în cea mai mare parte este încă din timpul când serviciul pompierilor aparţinea comunelor.

De aceea, rog pe domnul ministru a ne da oarecari lămuriri asupra acestor două cestiuni.

După explicaţiile primului ministru, gl. Gh. Manu.[2]

[*] Şedinţele din 21 şi 22 ianuarie 1891.

Aveţi dumneavoastră, domnule raportor, acel proiect de lege despre care a vorbit domnul ministru?[3]

Replică lui L. Catargiu.[4]

Eu cred că onor. domn Catargi a vorbit astfel fiindcă nu cunoaşte geneza acestui proiect de lege. Acest proiect se datoreşte unei comisiuni compuse mai întâi din şeful pompierilor din Bucureşti, maior Alexandrescu, general Fălcoianu, primarul Câmpineanu şi veri-o câţiva deputaţi şi senatori.

Cestiunea recrutării a fost foarte mult combătută la început în Cameră şi de militari. Camerile nu voiau deloc să amestece aceste două servicii cu totul deosebite, serviciul de pompier şi serviciul de militar artilerist, şi ne-am luptat foarte mult ca să facem din corpul pompierilor o instituţiune cu totul municipală şi civilă. Cestiunea posibilităţei de a se găsi oameni cari să poată corespunde necesităţilor acestui serviciu a întâmpinat obiecţiuni, şi mai aceleaşi obiecţiuni ce le-a adus acum domnul Catargi au fost şi în sânul comisiunei.

Ei bine, chiar militarii, la obiecţiunea făcută că nu s-ar putea găsi oameni îndeajuns, au răspuns: Dar cum se găsesc sergenţi de oraş? Astăzi avem în Bucureşti un corp de sergenţi mai numeros decât al pompierilor, cu toate că viaţa sergenţilor este mult mai grea decât aceea a pompierilor, fiindcă aceştia au numai serviciul de a stinge incendiile, pe când sergenţii de oraş au un travaliu continuu foarte greu, şi pentru care merită toată compătimirea.

Vasăzică, oameni se vor găsi; că vor costa ceva mai mult, se poate. Dar n-avem noi dreptul, înaintaţi cum suntem în regimul constituţional, să luăm pe soldaţi, cari datoresc serviciul lor patriei, şi să facem dintr-înşii un corp municipal civil.

Apoi, onor. domnule Catargi, fiindcă mă faci mai vârstnic decât domnia-ta, dă-mi voie a împrospăta câteva amintiri. Mi-aduc aminte că în Iaşi, mai cu deosebire, s-au organizat pompierii milităreşte, fără însă ca ei să fie recrutaţi, sub maiorul Batcinsky şi alţii...

Domnul L. Catargi: Sub Domnul Cuza.

Ba nu, căci Cuza e mai încoace. Venind Domn Bibescu în Iaşi, şi văzându-i funcţionând atât de bine, a înfiinţat un corp de pompieri organizaţi milităreşte şi în Bucureşti şi numai aci pompierii au fost recrutaţi.

S-au înfiinţat apoi asemenea corpuri de pompieri şi la Ploieşti, Severin etc., îmbunătăţindu-li-se treptat starea, însă păstrându-şi carac-

terul de instituțiune municipală. Foarte târziu apoi s-a hotărît a li se da și tunuri și, după stăruința mea și puști, căci făceau serviciul municipal.

Mult timp s-au luptat Camerile ca să întoarcă corpul pompierilor la organizarea și destinațiunea sa proprie, și cred că astăzi când s-a înmulțit numărul oamenilor ieșiți din armată, vom putea găsi personalul suficient, și tocmai în orașe cred că vom putea mai ușor găsi. Domnul Catargi zice că în orașe mici se găsesc. Apoi în orașele mici se vor găsi mai puțini, și în orașele mari se vor găsi mai mulți. Prin urmare, respectând foarte mult opiniunea domnului Catargi, vă mărturisesc că însuși militarii, domnul Fălcoianu și alții, s-au rostit pentru emanciparea cu desăvârșire a elementului militar de acest serviciu cu totul municipal.

În ședința din 22 ianuarie.

Domnii mei, eram hotărât să nu iau deloc cuvântul asupra acestui proiect de lege, și dovadă este că nici nu l-am cerut; mi l-a cedat domnul Rosetti.

Nu înțeleg pentru ce onorabilul meu coleg, domnul Vernescu, a binevoit să citeze numele meu în administrația interioară și exterioară a țării.[5] Îi mulțumesc că m-a pus în bună companie, alături cu domnul Nicolae Ionescu. În adevăr, domnul Ionescu și eu, de vro zece ani, am stăruit ca instituțiunea pompierilor din militară s-o facem instituțiune civilă și să despărțim tulumba de tun.

Am zis, domnilor, că voi vota acest proiect de lege; alt nimic n-am zis. De ce mi s-a citat numele? Ia să spun eu ce este. Deși în opozițiune, când am văzut că vine un proiect de lege bun, l-am votat. Domnia-voastră, domnule Vernescu, v-ați cam supărat când v-am cerut, fiind ministru, să aduceți proiectul de inamovibilitatea magistraturei, și când acest proiect ni s-a adus de domnul Th. Rosetti, deși aveam mai multe nemulțumiri în contra domnului Rosetti; eu, domnule Vernescu, am obiceiul că deosibesc cestiunile politice de proiectele de legi cari sunt pentru îmbunătățiri; nu sunt obstrucționist prin meserie. Veniți domnia-voastră cu un blam sau cu un proiect de lege politic care să aducă căderea domnului general Manu și sunt alături de domnia-voastră, votez pentru. (*Ilaritate.*)

Domnul președinte al Consiliului: Așa înțeleg și eu; situațiune clară.

Dar totuși mă voi întreba: Cine are să succeadă generalului Manu? Și dacă persoana aceea nu va prezenta garanții, atunci eu nu voi vota căderea generalului Manu, pentru că nu voiesc să creez situațiuni periculoase.

Aşadar, în cestiunile politice, sunt cu domnia-voastră pentru răsturnarea generalului Manu; dar acele proiecte de lege de interes general le votez, cum am votat legea inamovibilităţei magistraturei, unde mai toţi colegii mei liberali – nesinceri, cum îi numeşte domnul Vernescu – au votat contra. Şi iar m-am despărţit de unii colegi cu ocaziunea votărei legei pensiunilor, cari susţineau că guvernul face popularitate cu această lege, pe când, după convingerea mea, o asemenea lege este foarte bună şi era de mult şi cu drept cuvânt aşteptată.

Dar lăsând acestea la o parte, voi veni la aliniatul care s-a citat şi pe care eu l-am judecat mai dinainte şi l-am criticat, în privinţa lipsei termenului de când legea aceasta are să se pună în lucrare. Eu nu vedeam nici un termen, şi când mi s-a arătat m-am mulţumit, deşi mi s-a părut cam scurt. Dar de ce m-aţi pus alături cu domnul Ionescu, şi pe domnia sa alături cu mine, căci mi se pare că nici domnia-sa n-a venit la mine, nici eu m-am dus la domnia-sa?

Acum să venim la teoriile cari s-au pus.

Mai întâi, eu nu primesc nici chiar chipul de vedere al domnului raportor[6] că această lege ar fi un proiect tip. Tipuri se fac la lucrări publice, la planuri de şcoale etc. Dar când se face o lege, ea trebuie să fie imperativă şi obligatorie. S-a vorbit de autonomia comunei. Toată lumea e pentru autonomie, şi când va veni proiectul domnului Manu voi fi contra; dar aci sunt cestiuni mai mari decât autonomia. Cestiunile de existenţă, de viaţa oamenilor, de sănătate, de siguranţă publică, sunt cestiuni cari se impun de Stat, cu toate legile de autonomie a comunei. E datoare comuna să îngrijească de viaţa oamenilor, şi de aceea se impune comunelor să aibă spitale.

Voiţi domnia-voastră ca guvernul să lase comunele în autonomia lor până acolo încât să ardă oraşele, ţinând numai câte doi, trei nemernici cu cangea în mână, cum erau pompierii înainte de 1863? Credeţi domnia-voastră că cuvântul de autonomie ar mulţumi pe cetăţenii cărora le-ar arde averea lor? Cestiunea apărărei contra incendiului e o cestiune care se impune. Statul impune fiecărui membru din acea colectivitate care se numeşte comună să aibă un servici îndestulător, care să vină să apere pe cetăţeni când sunt ameninţaţi în viaţa, în proprietatea lor. De aceea se impune comunei să aibă moaşe, spital etc.

Domnilor, legea aceasta se impune. Când se va desfiinţa serviciul de pompieri din cele 8 oraşe, trebuie să fie o matură organizare, iar nu să înfiinţăm din nou tulumbagii cari, după cum spunea domnul Catargi,

mergeau nu la stingerea focului, ci la pradă. Ei bine, astăzi nu mai poate fi aşa.

Fiindcă am norocirea, împreună cu domnul N. Ionescu, de a adopta acest proiect de lege în principiu, mă folosesc de această ocaziune ca să declar încă o dată că voi vota această lege, cu singura condiţiune ca termenul să fie mai lung. Eu nu înţeleg deloc fantasmele de care vorbea domnul Vernescu. În adevăr, domnia-sa zicea că ministerul de Interne trebuie să vadă mai întâi dacă comuna justifică creaţiunea unui corp de pompieri, mergând astfel până la exagerăţiune, adică comuna să aibă grajd, cazarme, şi dacă nu are să le construiască etc.

Dar bine, noi am făcut unirea de la 1862 şi până astăzi, după 28 ani, avem încă ministere cari stau în palate închiriate; pentru ce o comună n-ar închiria şi ea două, trei grajduri, sau două, trei localuri pentru cazarme?

Domnul Iacob Fătu: Mai toate comunele au localuri.

Şi dacă nu le au, vor lua cu chirie comunele la început şi apoi vor veni să ceară credite pentru construire de localuri; vom da credite pentru această instituţiune a pompierilor cu aceeaşi dărnicie cu care am dat şi pentru facerea de pieţe publice, de grădini şi de *jets d'eau* sau avuzuri. Nu zic că această lege e perfectă, că va vindeca toate neajunsurile, dar sunt încredinţat că această organizaţiune nouă, care va atârna de consiliul comunal, va fi mai potrivită şi mai destoinică pentru stingerea focului decât este astăzi; căci astăzi artileristul merge la incendiu cu părere de rău deoarece el e făcut să dea foc, iar nu să-l stingă. Prin acest proiect de lege însă pompierii, neavând altă misiune şi având o comandă dependinte de consiliul comunal, vor fi mai apţi pentru acest serviciu, şi treptat se vor perfecţiona cu trecerea timpului. Cred că toţi primarii, cari nu judecă cestiunile numai din punctul de vedere politic, vor fi de aceeaşi idee cu mine.

Fac apel la domnii primari cari se găsesc aci în Cameră.

O voce: Domnul Pake.

Nu la domnul Pake; fac apel la domnul Enacovici. Cred că domnia-sa îşi aduce aminte de timpul când a fost primar, în ce critică poziţiune se afla când oraşul era în flăcări şi pompierii nu mai veneau. Aşa e domnule Enacovici?

Domnul Enacovici: Da, aşa e.

În definitiv, am convingerea că această lege este bună, şi de aceea o voi vota cu riscul de a fi bănuit că sprijin ministerul concentrat al domnului general Manu.[7]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor" 1890/1891, nr. 39, p. 403, col. 1, 3; p. 404, col. 1; p. 405, col. 2-3, nr. 40, p. 414, col. 2 – p. 415, col. 2; p. 417, col. 3

NOTE

[1] Proiectul fusese dezbătut în Senat şi acum era adus în dezbaterea Camerii.

[2] Gl. Manu a precizat că se va aduce curând în Cameră un proiect privind trecerea pompierilor de la Ministerul de Război la comune (cu materialul aferent) ca şi momentul acestei operaţii.

[3] Raportor era D. R. Rosetti.

[4] L. Catargi întrebase dacă oraşele mari şi comunele pot angaja voluntari în corpul pompierilor ori se practică recrutarea. Experienţa trecutului arătase că oraşele mari nu pot avea pompieri cu angajament căci aceştia se îndeletniceau mai curând cu furatul şi „lăsau focul deoparte". L. Catargi se pronunţase pentru recrutare.

[5] Era în discuţie art. 5 care prevedea că pentru a solicita un corp de pompieri comuna era datoare să arate ministrului de Interne că are fonduri şi cazarmă pentru pompieri. G. Vernescu spusese, cu o undă de ironie, că fiecare caz trebuia aprobat de ministrul de Interne şi apoi K. şi N. Ionescu să voteze, „prin confienţă", o decizie a acestuia.

[6] Raportor era D. Alexandrescu în fapt, dar proiectul fusese prezentat Adunării de D. R. Rosetti.

[7] Proiectul, care în esenţa prevedea angajarea cu bani a pompierilor, a fost votat cu 53 voturi pentru şi 27 împotrivă.

Discurs privind redresarea oraşului Iaşi. După o interpelare a lui I. Nădejde[*]

Domnilor deputaţi, sunt dator să rectific o parte din cuvântarea domnului Nădejde[1], în cât priveşte cealaltă parte sunt cu domnia-sa. Domnul Nădejde a voit să arate care a fost scopul legiuitorului când a hotărît a se da pământuri pe moşiile comunei Iaşi, dar a uitat domnia-sa că scopul legiuitorului nu a fost de a se da pământ în loturi mahalagiilor; scopul a fost ca din oraşul Iaşi să facem un centru al unui cerc populat. În

[*] Şedinţa din 25 ianuarie 1891.

ziua când s-a luat Basarabia, jumătate din populațiunea care era împregiurul Iașilor a trecut către Rusia, așa în cât giurul Iașilor este aproape un pustiu. Fac apel la domnul Nădejde să-și aducă aminte că de la Podul-Iloaei și până la Iași este numai un sat, iar pe drumul vechi către Botoșani nu este nimic până la satul numit Izvoarele, și în celelalte direcțiuni tot asemenea pustietate este. Prin urmare, scopul legei a fost a se atrage populațiunea rurală în giurul Iașilor, ca să aducă acolo rezultatul muncei lor agricole, și a industriei, să aducă ouă, păsări, unt etc., cari să nu fie de multe ori mai scumpe decât în București.

Negreșit am voit să ridicăm și pe mahalagiii agricultori d-impregiurul Iașilor, cari pe atunci erau deja foarte puțini, și astăzi sunt și mai puțini.

Din nenorocire însă, acest scop nu s-a putut realiza până acum, și mai puțin încă de aci înainte comuna Iași va putea să-l realizeze. Statul însă poate să realizeze acel scop, căci el poate să dea acelor locuitori pământurile cu prețul pe care l-a propus domnul Nădejde, iar nu cu prețurile acelea frumoase pe cari le-a arătat domnul general Manu, care binevoiește a face comparațiune între niște locuri pline de nisip și mlăștine și între acelea ale grădinei fertile a României de dincoace, care este județul Teleorman. Dacă s-ar face un schimb între aceste locuri, eu aș propune din tot sufletul și cu toată bucuria a da pentru un hectar din Teleorman trei din giurul Iașilor.

Iată o dovadă mai mult, domnule ministru, că nu cunoașteți Moldova și nici Iașii...

Domnul general G. Manu, președinte al Consiliului: Moldova întreagă nu, dar Iașii da; am făcut în trei rânduri manevre acolo.

Poate că cunoașteți Strada Mare, dar numai atât.

Orașului Iași, domnilor, [î]i trebuie îmbunătățiri reale; nu-i trebuie teatre și electricitate. Mai întâi de toate trebuie să se curăță apa Bahluiului, din cauza căruia populațiunea se decimează pe fiecare an prin boalele ce produce aerul cel mefitic al apelor acelui pârâu. Îi mai trebuie școale și apă înainte de toate, [î]i mai trebuie multe și multe fără de cari orașul nu poate prospera, nu poate merge înainte.

Au trecut 25 ani de la votul Constituantei, fără să se fi făcut nimic din atâtea neapărate îmbunătățiri de cari are nevoie Iașii, și poate să mai aștepte mult timp.

Numai vânzând pământul ieftin se poate face ceva. Dar cât de ieftin? Ei bine, este aci și autonomia comunei, din care cauză nu-i putem impune și prețul...

Au fost consilii comunale de tot felul, şi fără să atac cu aceasta pe nimeni, şi nici pe actualul primar al Iaşilor, voi spune că nu s-a făcut nimic.

Ar fi dar de făcut multe în Iaşi. Pentru aceasta domnul primar actual să fie aşa de bun de a merge înainte cu publicaţiunile de vânzare, să dea pământ ieftin, adică cu 220 franci, şi cu acest preţ nu este ieftin. În toată Moldova, la Botoşani şi Roman, se lua falcea de pământ cu câte 200 franci, şi astăzi nu se mai găsesc amatori cu acest preţ. În Botoşani cunosc pământuri cari se vindeau cu 100 galbeni, şi astăzi se ofer preţuri pe jumătate şi nu se găsesc cumpărători.

Iată nenorocirea noastră, că nu se cunosc nevoile Moldovei. Nu este la mijloc nici politică, nici altceva, ci suferinţe. În Moldova nu mai este ceea ce se zice, *l'épargne*, economie; la cel mai mare proprietar bate la uşe nevoia, sărăcia. Speranţa este la Creditul rural spre a veni în ajutorul proprietăţei rurale; dar mergeţi la Credit şi vedeţi cum se preţuiesc moşiile din Moldova. Mai alaltăieri, proprietarul uneia din cele mai frumoase moşii din Vaslui, pe care o arenda cu 60.000 lei, care avea fabrica înainte preţuită 600.000 lei, voind să se împrumute la Credit, acesta s-a temut să-i dea astăzi 200.000. Aşa a ajuns proprietatea în Moldova.

Zic acestea pentru ca să protestez în contra alegaţiunei domnului ministru că este înfloritoare starea proprietăţei în Moldova.

Vin acum la propunerea domnului Nădejde. Să înlesnim pe românii ce au dorinţa de a cumpăra pământuri, dar cu aceasta nu trebuie să ne gândim să desfacem ceea ce Constituanta a făcut pentru Iaşi. Guvernul să se înţeleagă cu primăria să-şi ia îndărăt moşiile de lângă Iaşi, dând comunei echivalentul în bani şi comuna să înceapă a face îmbunătăţiri prin mahalale unde nevoia de îmbunătăţiri e foarte mult simţită. Am auzit că are să se facă Universitatea, că ministrul Intrucţiunei Publice se ocupă de aceasta; îi fac complimentele mele, dar nu e destul.

A cumpărat primăria de Iaşi casele domnului Rosnovanu, peste drum de Mitropolie, cu destinaţiunea de a le transforma în local de primărie. S-au cumpărat cu 300.000 lei casele lui Mihalache Sturdza, o ruină, pentru ce? Pentru seminariu; pentru ca să aducă aci sfintele moaşte ale lui Veniamin şi să desfiinţeze seminariul de la Socola, cel dintâi focar de lumină unde s-au format generaţiuni de preoţi. Pentru ce? Pentru ca părinţii de la Mitropolie să nu se deranjeze prea mult; dar la plimbare se duc oricât de departe.

Apoi dacă la Bucureşti s-ar fi făcut aşa, să se închirieze case particulare pentru Banca Naţională, pentru Palatul Regal, ce frumuseţe ar fi în

oraş? Iată, domnilor, ceea ce se face Iaşilor. În loc să se dea muncă inginerilor, zidarilor, tâmplarilor etc., se cumpără case vechi. Se duc boierii şi în locul lor vine Statul; milioanele se duc şi oraşul n-are nimic. N-am luat parte la acea întrunire de care s-a vorbit atâta, dar ştiu că în Iaşi nu este o mişcare separatistă, este o cerere generală ca oraşul să nu cadă.

Domnul primar are fericirea de a fi în bunele graţii ale guvernului, şi va putea degrabă să facă un proiect pentru ca să se dea înapoi Iaşilor banii ce i s-au votat, pentru ca să facă îmbunătăţiri. Eu promit tot concursul meu la un asemenea proiect de lege.[2]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 42, p. 446, col. 2 – p. 447, col. 1.

NOTE

[1] I. Nădejde redeschisese o veche problemă a moldovenilor: Despăgubirea Iaşilor după ce Bucureştii au fost proclamaţi capitala ţării. În 1866 s-au votat 10 milioane în acest sens dar votul rămăsese „platonic" până în 1882. Atunci oraşului i-au fost cedate mai multe moşii, terenuri virane, construcţii, vii, cu obligaţia de a le vinde locuitorilor. În schimb autorităţile erau datoare să înfiinţeze un Institut politehnic şi să execute lucrări de salubrizare. Dar nu s-a făcut nimic. La presiunea locuitorilor, primăria a reactivat legea dar a pus condiţii exorbitante: 220 lei/ha cu 5% dobândă pe timp de 30 de ani, plus taxe de timbru; apoi 80 lei avansaţi în prima lună după vânzare chiar dacă n-ar fi intrat încă efectiv în posesie. Pe urmă, fiindcă erau mai mulţi solicitanţi decât loturi, s-a decis tragerea la sorţi. Şi dacă doreau să le schimbe trebuia să aştepte până la vânzarea integrală a tuturor suprafeţelor avute în vedere. Nădejde cerea guvernului să intervină pentru modificarea regulamentului atât de aspru instituit de primăria Iaşilor prin înjumătăţirea preţului de achiziţie în primul rând.

[2] Interpelarea n-a avut urmare.

În favoarea acordării unei recompense naţionale fostului ministru Gh. Chiţu[*]

Fiindcă văd că s-a intervertit ordinea zilei în privinţa pensiunilor, voiesc a împrospăta în memoria celor ce au făcut aceasta că sâmbăta trecută era în primul rând, la ordinea zilei, propunerea de a se acorda fostului ministru Chiţu o pensiune viageră şi dacă nu s-a citit atunci raportul, cauza a fost că Adunarea s-a descompletat.

[*] Şedinţa din 26 ianuarie 1891.

Acuma, văd la ordinea zilei trecută această pensiune la al treilea rând.

Oricari ar putea fi cuvintele pentru cari s-a făcut această intervertire, eu vă rog să binevoiți a lua acum în dezbatere pensiunea domnului Chițu.

Voci: Da, da.

După citirea proiectului de lege prin care i se constituia lui G. Chițu o recompensă națională de 1000 lei lunar, reversibilă asupra soției sale.

Domnilor, n-am nevoie să vă spun cine era şi ce este domnul Chițu. El era liberal, dar înainte de toate era omul națiunei sale, şi s-a purtat totdauna şi ca ministru, şi ca deputat, şi ca primar, astfel încât nu şi-a făcut duşmani, şi căruia niciodată nu i s-a putut imputa ceva. (*Aplauze.*) Chițu azi este bătrân şi bolnav.

Cred dar că Adunarea nu se va opune a-i uşura şi îndulci puținele zile ce va mai trăi. (*Aplauze.*)[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 42, p. 452, col. 1-2.

NOTE

[1] Adunarea a votat proiectul cu 64 voturi pentru şi 12 voturi împotrivă.

Se împotriveşte acordării cetățeniei române lui Vanghele Lazăr, comerciant macedonean[*]

Domnilor, acest domn[1] văd că nu întruneşte nici una din acele calități cari să ne îndrituiască pe noi a-i da împământenirea fără stagiu.

Domnul R. Rosetti: Nu cere împământenirea, ci recunoaşterea.

Atât mai rău. Eu nu văd din nici un titlu ce a înfățişat că acest domn este român. Este ştiut că mai toți cei din Macedonia, când fac asemenea cereri, caută să se treacă drept români. Afară de aceasta, vă întreb: Ce calități însuşeşte acest domn ca să merite distincțiunea de a i se acorda împământenirea fără stagiu? Fiindcă este cârciumar?

[*] Şedința din 26 ianuarie 1891.

Apoi, slavă lui Dumnezeu, numai cârciumari nu ne lipsesc. Mai deunăzi am văzut o petiţiune iscălită de vreo două-trei mii profesionişti din această clasă foarte vrednică, foarte onorabilă. nu este nimic de zis, dar noi n-avem nici un interes să o sporim.

Dacă reclamantul doreşte a fi împământenit. binevoiască să ceară împământenirea pe calea regulată, să facă stagiu. să dovedească că se ocupă cu altceva decât cu comerţul de cârciumă. de spirtoase, şi atunci bucuros voi vota pentru împământenirea domniei-sale.

Vă rog, domnilor, să binevoiţi a vă încredinţa că eu niciodată n-am sprijinit înaintea domniilor-voastre decât aceea ce trebuia să fie sprijinit, şi nu am atacat decât ceea ce trebuia să atac.

De aceea declar că voi vota contra acestui proiect de lege.

Replică raportorului la proiect, D. R. Rosetti.

N-am onoare să cunosc pe această persoană; dar văd atât că, din actele ce se produc aci, nu rezultă altceva decât că el e născut în Macedonia şi botezat în religia ortodoxă, şi nu găsesc nici un act în care să spună că e român.[3]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 42, p. 453, col. 1-2.

NOTE

[1] V. Lazăr era născut la Coriţa (Macedonia) şi se stabilise în România în 1862 (com. Copaciu, jud. Vlaşca). În 1874 a venit la Bucureşti unde a cumpărat mai multe proprietăţi. La ţară fusese „comerciant".

[2] D. R. Rosetti a precizat că era vorba de „recunoaştere" nu de „împământenire", aşa că nu avea nevoie de stagiu. Actele lui fuseseră cercetate de trei comisii şi nu avea nici o vină că „nu e om de litere sau ştiu şi eu ce". Era cârciumar. proprietar şi arendaş şi nimic nu-l împiedica a fi „om cinstit".

[3] Votul a fost nul, neîntrunind majoritatea cerută de regulament.

Discurs la proiectul de lege pentru construirea liniei ferate Galaţi-Bârlad[*]

Domnule preşedinte, trebuie să chemaţi la ordine pe orator. Când ţara întreagă cere linia aceasta, nu suntem meschini când o sprijinim.

[*] Şedinţa din 29 ianuarie 1891.

Din moşi-strămoşi, din tată în fiu am fost români şi suntem români, iar nu venetici (*aplauze*), şi un interes eminamente românesc ne face să cerem această linie; nu calificaţi această afacere de meschină, când ea este o cestiune naţională.[1] (*Aplauze.*)

Replică lui I. Lahovari.[2]

O instituţiune care nu este făcută prin lege, care nu e publicată prin „Monitor", care nu poate fi trasă la răspundere, n-o recunosc.

Pe marginea art. 1.[3]

Domnilor, acest articol mă pune în largul meu tocmai prin dreptatea lui, să-mi daţi voie, înainte de toate, domniile-voastre, cei cari nu cunoaşteţi marele interes ce punem noi moldovenii pe această linie, să vă explic eu, ca cel mai bătrân dintre moldoveni, acest interes.

Domnii mei, unirea în Moldova n-a fost numai o cestiune de sentimentalism, a fost o cestiune de o înaltă necesitate. Moldova era dezmembrată, nu avea fruntarie, Basarabia luată până la porţile Iaşilor, Bucovina luată cu toţi munţii ei, cu toate mormintele Domnilor noştri şi ale părinţilor noştri, cu capitala ţărei şi cu monumentele de la monastiri.

Generaţiunea mea s-a întrebat ce este de făcut? Ţara aceasta nu poate prospera nici în privinţa naţionalităţei, nici în privinţa strategiei, nici pe tărâmul economic, în nimic absolut, fiind prea slabă, şi atunci am răspuns iar întrebându-ne: Să ne întărim? Să luăm provincii străine? Să revendicăm provinciile vechi ale Moldovei? Noi însă nu putem face nimic singuri; citiţi considerantele şi concluziunile propunerei de unire şi deosebitele lucrări ale comitetelor din Moldova, şi veţi vedea ceea ce am zis atunci; am zis că Moldova este prea slabă ca să-şi poată revendica hotarele ei, şi că, prin urmare, nu putem face altfel decât să ne unim cu ţările vechi române cari au mai rămas neînstrăinate, şi am făcut aceasta în speranţa şi în certitudinea că România va vindeca durerile Moldovei şi neajunsurile ei, prea slabă şi prea nenorocită.

Când s-a format, în Iaşi, comitetul de unionişti, am fost chemat şi eu, ca cel mai bătrân şi ca propuitorul unirei, spre a-mi da părerea; eu am răspuns – păcat că acea scrisoare nu s-a publicat. Dacă este a se face o manifestaţiune pentru ca unirea să aducă roadele pe cari noi le aşteptăm, atunci sunt şi eu cu domniile-voastre; dacă nu, atunci mă iertaţi că sunt bătrân şi bolnav; am zis aşa: Moldova singură nu-şi poate vindeca durerile şi neajunsurile, numai România tare şi puternică poate da Moldovei ceea ce trebuie a i se da. Iată cuvintele mele.

Prin urmare, astăzi când venim, fără a ne uita cine de ce coloare politică suntem, neînfluențați de partide și de dușmănii personale, când venim cu toții și cerem această linie, este că vedem în ea de o parte putința de a scăpa ruinarea celui de al doilea oraș al Moldovei, care a făcut pe altarul patriei sacrificiul capitalei sale, al Iașilor, și nu putem să sacrificăm pe altarul unor considerațiuni neîntemeiate și nestudiate și marele nostru port, Alexandria Dunărei.

Iată dar principalul motiv care ne unește ca să cerem această linie, și aceasta de ani mulți, nu de astăzi.

Dacă onor, domn Lahovari ar fi venit cu argumente, fie chiar puțin serioase, fie chiar ușoare, dar cu un ton calm, și ar fi zis: Domnilor, eu am altă părere, nu și-ar fi atras protestațiunile energice ce s-au ridicat din toate părțile. Dar domnia-sa zice că acei cari sunt contra părerei domniei-sale nu țin seamă de un mare interes național, ci sacrifică o cestiune națională unor interese și considerațiuni meschine de localitate. Ei bine, când am auzit aceste cuvinte, chiar noi cei bătrâni ne-am revoltat; nu numai eu, dar am văzut și pe alții, deși mai tineri decât mine, dar tot cu părul alb, am văzut pe domnul Catargi, pe domnul Cozadini și alții, indignați de asemenea cuvinte zise de un tânăr care până acum, să mă ierte, nu este în stare a ne da nouă lecțiuni de naționalism și de patriotism.

Domnia-sa zicea că un ofițer superior i-a spus ce pericole are această linie. Dar dacă se pune cestiunea pe tărâmul acesta, voi răspunde și eu că la mine au venit trei ofițeri superiori, nu unul, și mi-au spus că linia este bună pentru apărarea țării. Și apoi cât știe domnia-sa în această privință știu și eu; eu am fost la școala militară din Berlin, am învățat acolo, și când m-am întors în țară am servit în armată și am înaintat până la rangul de colonel; prin urmare, pot zice că atâta cât știe domnia-sa știu și eu, și afară de aceasta mie mi-au spus acest lucru trei generali, și trei sunt mai mult decât unul.

Noi am văzut pe regretatul principe N. Bibescu, om care dedese probe despre calitățile sale militare pe câmpul de bătălie, care fusese adjutant al lui Trochu[4], dându-și opiniunea sa în privința fortificațiunilor, opiniune care era în favoarea noastră; căci noi profanii ziceam că sunt prea mari cheltuielile pentru fortificațiuni și nu știm în cele din urmă în mâna cui vor cădea ele.

Principele Nicolae Bibescu s-a ridicat bolnav din pat spre a veni aci să-și apere opiniunea sa; a vorbit de la fotoliul său cu toată energia ce-i mai lăsau slabele sale puteri, și acea supremă sforțare i-a agravat boala, l-au dus acasă mai bolnav decât venise aici, și peste puțin timp a murit, după ce și-a făcut datoria de a spune cuvântul său în acea gravă cestiune.

Atunci s-a ivit un domn militar cu talent care a scris un articol prin care a insultat şi maltratat nu numai pe principele N. Bibescu, dar şi pe noi toţi, până şi pe mine om bătrân. În alte ţări, dacă ar fi scris acel domn aşa, ar fi fost luat şi pus la arest, pentru că militarii nu trebuie să se pună în luptă cu reprezentaţiunea ţărei.

Dar domnul Lahovari ne pune înainte opiniunea comitetului de apărare a ţărei. Voi vorbi îndată şi despre acest comitet, dar mai înainte daţi-mi voie să vă zic altceva.

Recunosc şefului Statului, ca şef al armatei, dreptul să se înconjoare de ofiţerii ce voieşte, şi acest drept se sfârşeşte aici.

Când este de discutat, când este de a se face ceva ca act de autoritate şi a se opune o opiniune alteia, atunci trebuie să fie un corp constituit în puterea Constituţiunei sau a legei, un corp care să poarte o responsabilitate.

Eu am fost totdauna credincios şi respectuos Regelui, nu numai când eram ministru, dar şi când nu eram; totdauna îl salutam cu respect când îl vedeam trecând şi nu-mi puneam pălăria pe cap decât după ce trecea. Eu n-am făcut act de dinasticism numai când eram ministru, dar şi astăzi port acelaşi respect Regelui ce i-am purtat întotdauna.

Prin urmare, mie nu mi se poate pune înainte cestiunea de dinasticism când zic că domnul Lahovari nu poate aduce aci înaintea Camerei autoritatea unui închipuit Consiliu de stat care n-are corp, n-are haine constituţionale şi căruia i se dă numele de comitet de apărare. Domnia-sa zice: Ne-am luat după acel comitet de am cheltuit zecimi de milioane şi vom mai cheltui sutimi de milioane pentru fortificaţiuni.

Dar constituţionaliceşte nu pot merge aşa lucrurile.

Noi nu cunoaştem până acum autoritate responsabilă după Constituţiune decât pe miniştrii, numai pe dânşii-i putem trage la răspundere; şi când va veni vremea aceea – şi să dea Dumnezeu să vină – vom trage la răspundere pe acei miniştri cari au admis opiniunea acelui comitet de a impune ţărei astfel de cheltuieli.

Dacă comitetul, zis de apărare, ar fi o autoritate legal constituită, am şti cu cine avem a face, dar ca corp cu diferite ipostaze, ca Sfânta Treime, care nu se arată în Parlament, să primesc eu opiniunea sa ca a unei autorităţi legale şi constituţionale, aceasta este imposibil.

Pentru mine, comitetul de apărare este o fiinţă care nu există; nu ştiu, nu am văzut măcar un proces-verbal din partea sa.

Am văzut pe domnul general Manu, care când nu era la minister era contra fortificaţiunilor, că venind la minister a fost pentru ele, domnia-sa,

ca să se justifice, ne-a zis: M-am consultat cu comitetul de apărare al țărei şi el a fost pentru fortificațiuni. De! Aci domnul ministru Manu a făcut ca acea fată de la bâlciul Fălticenilor, care zicea mamei sale: Du-mă, mamă, de mă mărită; eu mă voi face că nu voiesc, dar tu dă-mi brânci înainte. (*Aplauze, ilaritate.*)

Aşa a făcut şi domnul general Manu, care regret că nu este prezinte în acest moment.

Ei bine, eu nu pot să primesc ca lucru serios opiniunea comitetului zis de apărare a țărei, care nu are ființă, pe care nu-l pot prinde şi trage la răspundere. A! Dați-mi pe generalul acela şi arătați-mi-l că este numit prin decret spre a se pronunța cu putere de autoritate în asemenea cestiuni, şi atunci primesc opiniunea sa. Dar aşa să primesc opiniunea cuiva care n-are nici un drept, şi după el să fac cheltuieli cu fortificațiuni cari nu se ştie de nu vor cădea în mânile inamicului nostru şi-i vor servi mai mult lui decât nouă, nu înțeleg supunerea la opiniunile unui asemenea comitet.

Acum vin la cestiune. Ce este această linie?

Domnilor, teoria domnului Lahovari că de-a lungul hotarelor nu trebuie să fie nici o linie de cale ferată, este o teorie inadmisibilă. Nu este acum cestiunea podului de la Barboşi, căci n-am decât să citesc raportul şi să conving pe domnul Lahovari că sunt cel întâi care am zis să nu meargă linia pe la Barboşi, căci este prea aproape de Dunăre, ci pe la Focşani. Podul de la Barboşi l-am experimentat eu cu ocaziunea ultimului rezbel, şi eu eram în pericol să-l experimentez cu viața mea, căci pe când treceam acest pod, însoțit de mai mulți diplomați cari mergeau la Iaşi, vedeam fumul monitoarelor turceşti cari nu erau la o depărtare mai mare de 10 minute. Cu toate acestea, când s-a votat acea linie, nimeni n-a zis nimic în contra a ceea ce se făcea.

A venit apoi linia de la Iţcani la Mihăileni şi de acolo de-a lungul frontierei până aproape de Paşcani, şi iarăşi, slavă Domnului, că până acum nu ne-a luat nimeni. Cum dar linia de la Bârlad la Galați este o linie periculoasă? Poate că este un punct pe unde ruşii pot străbate, punctul Leova şi punctul Oancea. În tot cazul, domnilor, noi nu avem armată aşa de numeroasă ca Rusia cu care să putem opri pe ruşi. Eu mă mir dar de generalul care a declarat că linia aceasta este o linie strategică. Nu ştie domnului că de-a lungul fruntariilor franceze, în față cu Metzul, este o linie paralelă? Nu ştie că atât Francia cât şi Italia au făcut linii paralele de-a lungul fruntariilor? Ce este linia Cernăuți-Lemberg, dacă nu o linie care merge de-a lungul fruntariilor? De unde teoria acestui strategic improvizat de a nu avea linii paralele, acestui strategic care voieşte să dea lecțiuni lui Moltke[5], ba să şi-l întreacă?

Vă rog, domnilor, să nu vă luaţi după un subofiţeraş care a purtat o lună sau două uniforma. Cestiunea strategiei va veni la vreme, noi să votăm legea. Ea va merge la Rege, marele strategic. Regele va putea să se încongiure de cine va voi, şi de generalul de care vorbea domnul Lahovari şi de alţi generali. Va chibzui, va hotărî şi va zice: Nu întăresc. Şi dacă Camera nu va voi aceasta, domnii miniştri se vor retrage şi vor veni alţii cari să încuviinţeze linia.

Dar ce e această linie, domnilor? Este ca o fantazie, un capriciu al deputaţilor de Galaţi? Nu. Vedeţi că oraşul cade; din nenorocire, nu are deloc export direct. Se vorbeşte mult să i se facă şcoale, Curte. Toate numai paliative! Galaţii e oraş comercial, îi trebuiesc mărfuri, grâne, mijloace de transport. Şi Galaţii cade, a căzut, şi domniile-voastre cari voiţi să fie Moldova unită, nu cumva să ucideţi Galaţii, căci poate să fie o vreme când să vă căiţi. Moldovenii sunt patrioţi, dar nu au atâta abnegaţiune să-şi omoare şi oraşul acesta. Destul am făcut.

Moşiele noastre, casele noastre depreţiate, Iaşii au căzut; nu ucideţi şi Galaţii! (*Aplauze.*)

Votaţi linia acesta şi Regele pe urmă, cu generalii lui în consiliu, va face ce va voi ca mare strategic; astăzi noi ca deputaţi suntem datori să îndestulăm trebuinţele acelei ţări care a adus atâtea sacrificii mari cauzei naţionale.[6] (*Aplauze.*)

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 44, p. 486, col. 1; p. 487, col. 1; p. 488, col. 1– p. 489, col. 2.

NOTE

[1] Vezi şi supra, p. 14. Comitetul delegaţilor secţiilor din Adunare primise proiectul în unanimitate. Proiectata linie lega Galaţii de nordul Moldovei. Apoi proprietăţile între Prut şi Siret, atât ale statului cât şi ale particularilor, urmau să beneficieze de noua cale ferată. Noul traseu era cu 100 km. mai scurt decât linia deja existentă Dorohoi-Galaţi, ceea ce putea produce o scădere „momentană" a veniturilor acesteia. Raportor era C. Olănescu iar şedinţa era prezidată de Gh.Gr. Cantacuzino. I. Lahovari invocase „cestiunea apărării şi a securităţii naţionale", cerând Adunării să fie „mai presus de interesele meschine şi de influenţele locale".

[2] I. Lahovari stăruise că în asemenea cazuri trebuie consultată o autoritate militară, în speţă „comitetul de apărare".

[3] Art. 1 „încuviinţa" construcţia liniei Galaţi-Bârlad.

[4] J.L. Trochu (1815-1896), general francez, între altele comandant al Parisului în 1870; n-a fost în stare să organizeze apărarea oraşului în faţa nemţilor şi a demisionat, lăsând unui subaltern semnarea capitulării.

[5] H.Ch. Moltke (1800-1891), feldmareşal prusian. O vreme a fost în slujba sultanului şi a contribuit la restructurarea armatei turceşti. Lucrarea sa de căpetenie rămâne *La campagne turco-russe de 1828-1829*. Deopotrivă a avut un rol esenţial în organizarea armatei prusiene.

[6] S-a depus un amendament prin care se cerea contractarea unui împrumut de 13.800.000 lei pentru construirea liniei. La obiecţia ministrului Lucrărilor Publice, Titu Maiorescu, că nu s-au făcut studii anume pentru estimarea costurilor, K. a replicat: „Am votat 22 de milioane pentru şosele fără studii prealabile". Amendamentul a fost primit. La fel proiectul în întregime cu 60 de voturi pentru şi 7 împotrivă.

Discurs la proiectul de lege pentru poliţia vânatului[*]

Domnilor, eu de mult am urmărit scopul acestei legi.[1] Nu am putut lua parte la discuţiunea dintâi fiindcă s-a închis şi de aceea iau cuvântul astăzi ca să arăt scopul acela secret care este în această lege.

Mai întâi, este necontestat că taxa care se impune pe vânătoare are să producă, chiar mică aşa cum s-a redus, are să producă poate mai mult de un milion; calculat acest venit, după taxa dintâi de 30 şi 50 de lei, era să producă 3 milioane.

Domnilor, în ziua când se va hotărî cum că puşca şi cânele de vânătoare să plătească ceva, se înfiinţează o dare şi prin urmare este necontestat că această lege este o lege fiscală. Atunci ce a căutat mai întâi la Senat această lege? Pentru că, după Constituţiune, orice lege de impozite vine întâi la Cameră, şi rău au făcut onor. domni senatori de s-au ocupat înaintea noastră de o asemenea lege. Tocmai înţelegeam mai înainte, căci lucrul acesta altădată, când ştim că era un vânător mare acolo, vânător al Palatului, care se interesa mult să oprească vânatul, dar acela a murit, Dumnezeu să-l ierte... (*Întreruperi.*)

Ei, domnule cestor Bobeica, eu sunt proprietar şi sunt şi vânător; îmi place vânatul şi doresc să avem cât de mult vânat; dar când citesc aci, văd curat că sub nume de protegiarea vânatului se face dezarmarea populaţiunei româneşti. Dumneavoastră ziceţi că aşa este în Francia, dar la noi condiţiunile populaţiunei noastre sunt oare ca în Francia? Sunt acolo lupi, sunt urşi, sunt o mulţime de fiare sălbatice cari să vină ca la noi să sfâşie animalele şi chiar oamenii? Apoi oare în creierii munţilor prin văi şi prin păduri poate să stea la noi omul fără puşcă? Ba chiar sunt părţi ale ţărei

[*] Şedinţa din 31 ianuarie 1891.

unde nu se poate călători fără arme, şi atunci când mă va găsi gendarmul pe acolo cu puşca, mi-o ia şi mă pune chiar şi la închisoare. Munţii noştri sunt locuiţi de plăiaşi; ei bine, vreţi să luaţi puşca plăiaşului? Să ne gândim dar serios. Voiţi o lege pentru ocrotirea vânatului? Să o facem. Respectaţi dreptul de proprietate şi nu uitaţi că astăzi ţăranul nostru este şi el proprietar, căci şi el are o fâşie de pământ. Hotărâţi că în timpul reproducţiunei vânătoarea să fie oprită; să fie oprită vânzarea de vânat în acel timp, să nu aibă voie nimeni vara să-ţi dea carne de iepure, de căprioară, sau altele.

Sunt proprietari cari au păduri mari, cari au pădurari străini, cu haine verzi, cu pene la pălării şi aceia port puşti. După legea domniilor-voastre pentru toţi aceştia va trebui să plătească proprietarul, şi va plăti bucuros, pentru că le va veni bine să nu aibă şi mojicul puşcă.

Apoi noi, cei get-beget din poporul românesc, cari ţinem la el şi la ale noastre, credem că facem bine când ţinem seamă şi de scrupulele poporului şi chiar de plăcerile sale. Cu acest proiect de lege veţi întemeia braconagiul, care încă nu este la noi; vom avea braconieri cari vor ucide mai mult vânat decât proprietarii.

Prin urmare, doresc, domnilor, să se şteargă cu totul acest articol. Lăsaţi pe om ca măcar să aibă puşca lui.

Replică lui Take Ionescu.

Domnilor, onor. domn Ionescu a zis câteva cuvinte cari trebuie contrazise.

Domnia-sa zicea că la noi s-a împuţinat vânatul cu totul, aşa că putem zice că el nu mai există.

Onor. domn Ionescu este un mare amator de vânaturi; însă domnia-sa-mi pare că face ceea ce făcea un englez care, mergând să viziteze Spania, în cel dintâi oraş în care a ajuns scoate capul pe fereastra diligenţei şi, văzând o femeie cu părul roşu, de aci conchide că toate femeile în Spania sunt cu părul roşu.

Cam aşa face şi domnul Take Ionescu; fiindcă dumnealui n-a văzut vânat la Sinaia, conchide că vânatul a dispărut cu totul din ţara noastră.

Ei bine, daţi-mi voie să vă spun că nu aşa stau lucrurile, mai cu seamă în Moldova de Sus.

La Neamţu, de exemplu, se aduc căprioarele ca turmele de oi.

Domnul Cozadini: Vă înşelaţi, domnule Kogălniceanu; nu mai este astăzi cum ştiţi domnia-voastră şi eu de când eram tineri.

Domnia-voastră aţi părăsit Neamţul. Eu nu mai departe de azi dimineaţă am vorbit cu persoane foarte cunoscătoare în ale vânătoarei şi-mi spuneau că vânatul la Neamţu s-a înmulţit foarte mult, şi că rasa cerbului aproape stinsă a început a se înmulţi astăzi.

În Moldova avem o lege asupra vânatului făcut[ă] de Mihail Sturdza, lege care protege vânatul prin pădurari. În Dobrogea, unde sunt proprietar, este destul vânat; potârnichele şi prepeliţele le ucizi cu bâtul sau se prind cu plasa; fiindcă domnului Take Ionescu [î]i plac englezii, să-i spun ce am păţit eu cu un englez: Căpitanul unui vapor englez, care staţiona la Constanţa, mi-a cerut permisiunea de a vâna pe moşia mea. I-am permis negreşit, dar domnul căpitan a luat şase mateloţi de la vapor şi au stat 12 zile cu un cort, întorcându-se cu mai multe barrile de potârnichi şi prepeliţe marinată, ca să aibă să-şi hrănească personalul vaporului în tot timpul iernei. (*Ilaritate.*)

Domnilor, încă o dată, vă rog să nu lovim în deprinderile ţăranilor noştri. Văd că în lege s-a şters tocmai un articol important care nu permitea vânzarea vânatului în timpul când vânătoarea e interzisă.

Domnul Take Ionescu: E art. 19 al. 5: „Acela care, în timpul în care vânătoarea nu e permisă, va fi expus spre vânzarea sau va fi vândut, cumpărat, colportat sau transportat vânatul..."

E bun. Dar se va zice: Cel care a făcut braconerie de şase, de şapte ori să fie pedepsit. Să modificăm Codicele penal. Să dea Dumnezeu să se păzească legea bine, şi cred că vom avea vânat mult pentru că munţii noştri sunt bine populaţi.

Vă rog, domnilor, să lăsaţi discuţiunea liberă, ca să pot răspunde şi la alţii.[2]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 45, p. 513, col. 1, p. 514, col. 2-3.

NOTE

[1] Proiectul fusese votat de Senat şi comitetul delegaţilor Adunării făcuse unele modificări la el. Art. 3, în redactarea votată de Senat, suna destul de ciudat: „Proprietarul sau posesorul fondului poate vâna sau să facă a se vâna în orice timp şi fără o învoire de vânat, în parcurile închise, dacă asemenea parcuri sunt îngrădite astfel ca ieşirea şi intrarea animalelor de pe proprietăţile vecine să nu poată avea loc". A fost de altfel suprimat de comitetul delegaţilor. K. intervine în discuţie la acest articol referindu-se însă la prevederi din cap. II, asupra condiţiilor de acordare a permiselor de vânătoare. Bobeica n-a intervenit în discuţie de fel.

[2] Proiectul a fost primit de Adunare cu 62 voturi pentru şi două împotrivă.

Discurs privind necesitatea unor îmbunătăţiri economice. Pe marginea unei interpelări a lui D. Alexandrescu[*]

Daţi-mi voie, domnilor, să zic câteva cuvinte în speranţa că domnul ministru[1] le va lua în consideraţiune şi Camera-l va ajuta ca promisiunile domniei-sale să devină fapte.

Am avut onoarea să interpelez pe domnul ministru în privinţa strămutării la Iaşi a atelierului de la Păşcani[2], pentru că acel atelier nu avea nici o raţiune de a mai rămâne la Păşcani, şi al doilea, pentru că, după afirmările guvernelor de mai nainte, se constata sau se susţinea că luarea drumurilor de fer din mâna comitetului dirigent de mai înainte are să aducă profit Statului peste un milion pe an, şi, prin urmare, din acele economii se putea face strămutarea atelierului la Iaşi.

Dar, domnilor, este lucru curios, oridecâteori este vorba de o reformă care se propune pentru partea de dincolo de Milcov, totdauna se realizează cu greu, şi foarte cu greu.

Ce era mai frumos decât, cum s-a luat administraţiunea din mâna administratorilor străini, cu toate că nu era în mâna străinilor, căci erau români în capul acelei administraţiuni, ci numai partea financiară era în mâna străinilor, ce era, zic, mai frumos decât îndată ce s-a desfiinţat comitetul dirigent din Iaşi, îndată ce s-a desfiinţat direcţiunea exploatării şi altele din cari s-a realizat o însemnată economie să se fi strămutat imediat şi atelierul la Iaşi cu din acele iconomii?

Dar iată ce s-a făcut: Desfiinţându-se direcţiunea din Iaşi, s-a strămutat un număr mare de personal în Bucureşti, peste 60 familii, a căror lipsă de la Iaşi a contribuit întrucâtva la decăderea oraşului.

Aşadar, nu era ceva drept şi natural ca în locul acelui personal să se fi adus atelierul de la Păşcani?

Domnul ministru zice că strămutarea atelierului n-ar aduce nici un avantagiu oraşului Iaşi; dar că, o dată ce liniile Vaslui-Iaşi, Dorohoi-Iaşi se vor termina, oraşul Iaşi va deveni un centru de mişcare, aşa încât în mare parte va redobândi ceea ce a pierdut, şi atunci crede domnia-sa că atelierul care va fi completat va contribui, în adevăr, la prosperarea oraşului Iaşi.

Acolo unde însă sunt nemulţumit de declaraţiunea domnului ministru, este unde domnia-sa zice că studiază un plan întreg cu o nouă gară la Bucureşti, cu docuri şi altele.

---

[*] Şedinţa din 6 februarie 1891.

Apoi ce are a face cu Iaşii gara de la Bucureşti? Gara de la Bucureşti poate să mai meargă aşa cum este încă câţiva ani, dar oraşul Iaşi nu mai poate suferi această privaţiune.

Eu aş ruga pe domnul ministru să binevoiască a separa cestiunea strămutării atelierului de celelalte cestiuni. Domnia-sa este prea inteligent ca să nu înţeleagă că în momentele actuale este şi bine, şi politic şi naţional, de a se dovedi că nu este voinţă a se refuza oraşului Iaşi oarecari indispensabile îmbunătăţiri, şi părerea mea este că atelierul de la Păşcani, strămutându-se la Iaşi, va contribui la prosperarea oraşului. Să nu se mai întârzie dar cu această strămutare şi cu sporirea atelierului după trebuinţa celor patru linii.

Vin acum la altă cestiune; vin la cestiunea târgurilor de vite.

Domnilor, după opiniunea mea, s-au cam pripit acei miniştri care au voit să facă aceste târguri, căci trebuie mai întâi să cerceteze şi să vadă dacă, o dată acele târguri făcute cu mari cheltuieli, vor putea fi hrănite, vor prospera sau vor sta goale. Prin urmare, trebuia mai întâi să se asigure cum că vitele pot să treacă graniţa, ceea ce nu s-a făcut, şi de aceea am văzut că târgul Severinului, deşi a fost bine furnit cu vite, adică cu porci, dar acele vite nu puteau să treacă dincolo decât după hatârurile ce aveau comercianţii noştri pe lângă comercianţii unguri, şi aceştia pe lângă guvernul lor. Aceasta era o favoare, o permisiune, nu ştiu cum, şi este treaba Parlamentului român să cerceteze aceste împregiurări.

S-a mai făcut pe urmă un târg la Constanţa. Domnul ministru ne-a spus că este foarte bun acel târg; se poate, dar domnia-sa să caute să-i dea ceea ce nu are: Posibilitatea de a veni acolo vitele. Vitele vara nu au nevoie să vină la Constanţa, fiindcă se pot îmbarca la Galaţi şi Brăila şi să meargă direct acolo unde trebuie să se ducă. La Constanţa până se va face podul peste Dunăre vitele nu pot veni decât iarna pe îngheţ, şi venind la Mare, la Constanţa, negreşit că s-ar îmbarca acolo; însă ce se întâmplă? Fără pod, fără nici un mijloc de trecere, domniile-voastre ştiţi cum că de la Feteşti şi până la Cernavoda sunt peste 20 kilometri, cari sunt băltişe, şi unde iarna negreşit că este îngheţat şi ar putea să treacă vitele pe acolo; dar domnilor au uitat un lucru, acei cari au făcut acel târg, că vitelor le trebuie până să ajungă de la Feteşti la Cernavoda trei zile. Ei bine, unde se apără vitele acelea în contra viforului?

Nu s-a făcut o şură, nu s-a făcut un grajd unde acele vite să poată găsi un adăpost pe timpul de iarnă şi de furtune.

Prin urmare, care este acel proprietar nebun care să aducă vitele lui la Constanţa, vite cari în cele mai multe dăţi prea puţine ar ajunge acolo

în asemenea condițiuni, căci ar pieri pe drum. Mie mi se pare foarte curios acel târg și mai ales chipul cum s-a oprit în mijlocul continuării.

Eu sunt proprietar tocmai a moșiei Anadichioi, unde este făcut acel târg; am fost să văd și eu acea mișcare, și n-am găsit nimic important. Anul trecut a venit guvernul și a cerut un credit de câteva sute de mii de lei ca să cumpere fân și grăunțe, și m-am întrebat: Pentru ce să cumpere fân și orz, căci în târg vite nu sunt? Într-adevăr, s-a făcut un fel de comedie, că lua vitele cari erau destinate să meargă în Bulgaria și le arăta că sunt în bună stare. Apoi vă întreb: Aceste mijloace sunt bune? Domnilor, în Parlamentul liberal am persiflat și a persiflat toată Adunarea, trecerea în Austria a unui singur bou într-un an, în puterea convențiunei comerciale ce aveam cu Austria. Ei bine, în târgul Constanța există un singur bou, și boul acela care s-a pus acolo nu a trecut niciodată prin altă localitate, acolo s-a crescut și s-a îngrășat.

Așadar târgului Constanța ori dați-i aceea de ce are trebuință, făcându-i adăposturi de la Feteşti până la Cernavoda, ori desființați tot târgul și toate posturile, căci altfel degeaba mai cheltuiți bani.

La Burdujeni nu mai avem la graniță pe Ungaria, ci pe Bucovina, pe Galiția, pe Austria întreagă, și Austria întreagă reclamă cu orice preț trecerea vitelor noastre acolo. Camerele de comerț austriace încă sunt de aceeași părere; fiindcă noi avem ceea ce nu au ei, și ei au ceea ce nu avem noi. În această împregiurare nu știu dacă guvernul austriac central va voi totdauna de a sacrifica interesele sale în favoarea intereselor Ungariei; vedem că adeseori se agită cestiunea de a se face o uniune vamală între Austria și Ungaria, și nu știu dacă nu va veni timpul ca Ungaria să fie silită a ține seamă și de trebuințele austriace. Atunci nu va fi nici o dificultate de a ne înțelege cu Austria în privința transportului vitelor noastre în Austria propriu-zisă, căci avem ceva pentru noi de care putem fi mândri, aceasta este administrațiunea noastră; cu administrațiunea noastră, noi de șase ani de zile suntem păziți de epizootie, de șase ani de zile în țara noastră n-am avut epizootie, pe când Austro-Ungaria și Serbia au avut, și în Serbia este chiar și în momentul actual; prin urmare, cade și pretextul acelor cari se serveau de această armă, zicând că nu se țin de convențiune din cauză că sănătatea vitelor austro-ungare este amenințată din partea vitelor noastre.

Eu sunt un mic proprietar, am o moșie și dincoace și dincolo în Basarabia, și sunt supus la niște dispoziții de legi draconice relative la vitele din zona de lângă Prut; mă plâng, ca proprietar, căci dacă se naște un vițel trebuie să dai de veste autorității ca și când ar fi vorba de un

copil a cărui naştere trebuie să o declari la ofiţerul stărei civile. Asemenea în caz de moarte a unei vite trebuie să notifici cazul autorităţei, ca şi cum ar trebui pentru un om să anunţi cazul ofiţerului stărei civile pentru redactarea unui act de deces. Aceste măsuri neapărat sunt jenante; dar pe altă parte sunt mândru de aceea că românul, când vrea, ştie să facă administraţiune, şi pentru că prin energia administraţiunei române s-a făcut de nu am avut epizootia, deşi ea există numai trei patru kilometri dincolo de frontiera noastră.

Cu acest argument putem răspunde acelor cari vin să vorbească de epizootie la noi; şi afară de aceasta avem pentru noi aliaţi în toate părţile monarhiei austriace, şi cred posibilă o înţelegere, deşi nu mai avem vitele cele frumoase de altădată; s-au dus! Pământurile cari erau pentru ele s-au prefăcut pentru grâu. Dar pentru Moldova de Sus încă este trebuinţă de vite, şi peste câţiva ani, când cred că se va face deschiderea graniţei, atunci vom avea vite aşa de frumoase ca pe timpul când România se mândrea cu dânsele, cum se mândrea şi cavaleria germană cu caii frumoşi pe cari-i importa de la noi.

Prin urmare, rog pe domnul ministru să fie aşa de bun ca să se ocupe cu această cestiune, să vină să ceară creditul necesar, şi credeţi-mă că făcând aceasta nu se va căi, căci nu va mai cânta cucuvaia cum cântă astăzi la Constanţa şi la Turnu Severin.

Cred că o dată târgul de la Burdujeni funcţionând, atunci vecinii noştri vor înţelege şi vor veni la mai bune sentimente cu privire la noi.

Cu această ocaziune mai am o rugăminte de făcut care se leagă cu această cestiune, căci nu voi să fac o interpelare.

Am văzut prin jurnale vorbindu-se că s-a trimis o delegaţiune din partea noastră compusă din directorul drumurilor de fer şi din secretarul general al ministerului de Externe ca să negocieze oarecari noi legături ale drumurilor noastre de fer cu acelea ale Austro-Ungariei.

În principiu nu sunt contra acestor legături, cu toate că în faţa argumentelor de apărare naţională aş avea şi eu să fac o întrebare pe care a făcut-o domnul Cozadini, aceea dacă la trimiterea domnului Lahovari s-a consultat comitetul de apărare şi s-a găsit că nu este vreun pericol ca în timp de rezbel deodată armatele austriace să găsească cinci, şase puncturi de unire cu liniile lor.

Eu nu mă tem de aceasta şi nu m-aş opune ca să se negocieze acele linii, dar cu o condiţiune; condiţiunea este aceasta, ca să nu ne aflăm în poziţiunea în care ne-am aflat pe timpul rezbelului ruso-turc, când noi voind să punem în circulaţiune linia de la Severin la Vârciorova, vecinii

noştri unguri au zis că până nu se va face linia de la Predeal nu vor permite ca locomotivele noastre să vină să şuiere până la Vârciorova. Şi am văzut cu ochii mei, împreună cu alte persoane din Mehedinţi, că puseseră o şină de fer de-a curmezişul drumului pentru ca trenul să nu poată trece peste dânsa, şi eram siliţi să luăm trăsuri şi să venim pe şosea până la Vârciorova, şi vice-versa.

Cum vedeţi, noi astăzi suntem cu totul la dispoziţiunea guvernului austro-ungar, şi, când acel guvern va voi, poate iarăşi să ridice câte o şină şi să împiedice trecerea noastră mai departe cu drumul de fer şi pe la alte puncte.

În trecut am avut mare durere; am pierdut mult; ni s-a luat Bucovina, Basarabia. Ne rămâne acum o cestiune – posibilitatea de a dirige toate căile noastre ferate când ni s-ar face ameninţarea de o întrerupere a drumurilor de fer cu Austro-Ungaria – ne rămâne, zic, posibilitatea de a avea o linie de drum de fer care să ne pună în comunicaţiune directă cu Germania, Francia şi nordul Europei.

Posibilitatea va fi dacă guvernul va lua mai dinainte măsuri de a continua linia de la Dorohoi spre Bucovina şi Basarabia, şi cu acest mod vom merge în Germania şi mai înainte.

Acest chip s-a luat şi de alte ţări mari ca Francia. Ei bine, Francia, văzându-se împiedicată în comunicaţiunea ei cu Austro-Ungaria prin Germania, a intrat în relaţiuni cu guvernul austro-ungar şi s-a făcut linia de la Alberg, care face ca Francia să ajungă în Austro-Ungaria fără să mai treacă prin Germania.

Vă întreb, domnule ministru, dacă dumneavoastră aţi făcut acelaşi lucru pentru continuarea liniei noastre de la Dorohoi la Nouă-Suliţe, dacă aţi făcut şi joncţiunea cu liniile ruseşti ca să putem ajunge în Germania? Altminteri eu vă declar că nu voi vota nici o linie, fie de interes general, fie de interes local, dacă linia Dorohoi nu se va prelungi până la Nouă-Suliţe, linie care ne va face să râdem, iar nu să mai păţim cele ce am păţit în timpul rezbelului, când, cu toate nevoile cele mari în cari ne aflam, ni s-a impus să facem linia Ploieşti-Predeal.

Chemând asupra acestei cestiuni luarea aminte a domniilor-voastre, vă vorbesc, nu ca moldovean, ci ca român, în interesul independenţei noastre economice, pe care dorim să o avem tot atât de asigurată precum avem asigurată independenţa politică.

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 48, p. 542, col. 3 – p. 544, col. 2.

NOTE

[1] D. Alexandrescu interpelase asupra neaplicării legii pentru revizuirea pământurilor date însurăţeilor. Era vorba de o lege care privea generaţia următoare împroprietăririi efectuate de principele Cuza în 1864. Fuseseră împroprietărite persoane neîndreptăţite, altele, cu rea credinţă, omise. Oricum, legea pentru ameliorarea acestei situaţii (datând din 1887) nu se aplica. Interpelase apoi asupra legii din 1885 privind înfiinţarea târgurilor permanente de vite de la Severin, Constanţa şi Burdujeni. Acesta din urmă nu funcţiona încă.

[2] Vezi supra, p. 99.

Pe marginea proiectului de lege privind combaterea filoxerei[*]

Domnilor, în sânul comitetului de delegaţi,[1] unde a fost prezinte şi domnul ministru, a fost o lungă discuţiune, dacă distrugerea viei filoxerate trebuie să se facă direct de către şeful regiunei filoxerate sau cu autorizarea ministerului, şi spre a se da o mai mare garanţie proprietăţei s-a primit ca distrugerea să se facă în urma autorizării ministerului. Atunci s-a cerut a se hotărî ce este a se distruge şi s-a zis că nu se distruge o vie întreagă, ci numai focarul filoxerei.

Acum onor. nostru domnul raportor zice că comitetul nu a primit această idee.

Citiţi, vă rog, convenţiunea de la Berna ca să vedem cu toţii dacă suntem îndatoraţi să distrugem şi via nefiloxerată. Dar, în orice caz, trebuie să acordăm proprietarului o despăgubire.

Onor. domn I. Marghiloman, care până astăzi îl vedeam că ţinea să se ia toate precauţiunile pentru garantarea proprietăţei, acum întreabă ce spune comitetul acolo?

Domnul I. Marghiloman: În giurul focarului poate să fie 5-10 metri.

Binevoiţi a pune aceasta în lege, căci până acum nu s-a pus. Puneţi 10 metri împregiurul focarului, dar nu lăsaţi la discreţiunea acelui domn să distrugă viile cum va voi.

Domnul I. Marghiloman: Nu mi-e frică.

[*] Şedinţa din 8 februarie 1891.

Nu ți-e frică; te bizui în norocul domniei-tale; dar nu toți oameni se nasc norocoși și paza bună păzește primejdia rea. Ce supără să se pună în lege 10-15 metri?[2]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 50, p. 567, col. 2; p. 568, col. 1-2.

NOTE

[1] Comitetul fusese prezidat de K. Legea trebuia votată pentru ca România să poată adera la „Convențiunea internațională filoxerică" încheiată la Berna la 3 nov. 1881. În esență s-a dispus distrugerea viitor contaminate și concomitent oferirea gratuită de butași de viță americană pentru regenerarea viilor. Din prudență excesivă legea interzicea circulația produselor horticole și legumicole dintr-un județ într-altul ca să nu se întindă filoxera. V. Urseanu făcuse un amendament în sensul limitării restricției la regiunile unde existau vii. A fost respins din cauza imposibilității controlului și a contrazicerii cu prevederile Convenției de la Berna. S-a primit în schimb amendamentul lui K. privitor la restricție: „De această dispoziție se bucură și produsele moșiilor mixte de pe graniță". Se mai discutase și premierea în bani a celor care făceau replantări de vii dar K. a propus doar decorarea lor, ceea ce s-a și votat.

[2] Suprafața distrusă a fost precizată la 10 m. „în jurul focarului".

Cere Adunării să ia în discuție cererea de împământenire a francezului Dodun de Perrière[*]

Domnilor deputați, sunt 40 ani de când fericitul întru pomenire Grigorie Ghica Vodă a introdus și la noi măsuri mai umanitare în privința condamnaților, cari mai înainte erau tratați neomenește. El cel dintâi ceru de la guvernul francez, pentru atingerea acestui scop, să ne trimită un amploiat superior care să organizeze sistemul penitenciarelor noastre. Amploiatul trimis fu domnul Dodun des Perrières, care acolo ocupa funcțiunea înaltă de inspector clasa I în serviciul penitenciarelor. De 40 ani de când acest om se află în țara noastră, a făcut foarte multe îmbunătățiri în serviciul ocnelor; el a făcut castelul de la Ocne și a introdus acolo o mulțime de industrii.

Domnul Dodun de Perrières azi este bătrân și cere împământenirea.

Vă rog dar să faceți un act de dreptate hotărând a se vota chiar astăzi cererea sa de împământenire.[1] (*Aplauze.*)

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 50, p. 572, col. 2-3.

[*] Ședința din 9 februarie 1891.

NOTE

[1] Dodun de Perrière (n. la 20 mai 1824 la Fouterrante, Franța) venise în Moldova la 1 oct. 1855. Fusese inspector general al penitenciarelor timp de 21 de ani, îndeplinindu-şi serviciul „într-un chip demn de toată lauda", cum glăsuia raportul comisiei de indigenate. Cererea o făcuse în 1890, solicitând dispensă de stagiu. A fost acceptată cu 78 voturi pentru şi şapte împotrivă.

*Pentru recunoaşterea calităţii de cetăţean român unui locotenent Petrescu**

Domnilor, nu pot să nu ridic vocea mea oridecâteori văd că sau din scăpare din vedere, sau din neglijenţă se atinge dreptatea cuiva.

Voi să vorbesc de un ofiţer din armata română, domnul Petrescu, care este născut în Iaşi, a urmat în şcoala noastră militară şi a înaintat până la gradul de locotenent, şi a fost decorat şi cu medalia serviciului de 18 ani şi cu toate acestea domnia-sa nu are încă recunoscută calitatea sa de cetăţean român.

Vă rog să daţi preferinţă acestui proiect de lege, care se află înscris la ordinea zilei.

Asemenea vă rog să luaţi cu precădere în discuţiune pensiunea văduvei unui rector de universitate, care se află la ordinea zilei de cinci ani.

După ce Adunarea i-a respins propunerea.

Vă rog să binevoiţi a hotărî o cestiune.

V-am rugat să consimţiţi a se pune îndată în discuţiune raportul pentru recunoaşterea calităţei de român a locotenentului Petrescu din al II[-lea] regiment de Geniu. Nu cred ca cineva din domniile-voastre să susţină că în armata noastră, la Geniu, e bine să figureze cineva ca străin, şi mai cu seamă când el este fiu de pământean.

După o nouă respingere:

Domnii mei, eu pentru întâia dată m-am hotărât să fiu guvernamental şi am pătit-o.

---

* Şedinţa din 9 februarie 1891.

Generalul Vlădescu m-a rugat de două ori să iau cuvântul pentru a cere să se dea precădere recunoaşterei ofiţerului Petrescu, pe care eu nu-l cunosc personal; dar din acte văd că este născut în Iaşi şi fiu al unui militar care a luat parte la rezbel.

Adineaori, când era să se rostească Camera asupra cererei mele, mai mulţi deputaţi mi-au zis că recunoaşterea de român a acestui ofiţer se va lua în discuţiune îndată.

Acum văd că se urmează altfel şi, fiind curios să ştiu ce este această mistificare, mi s-a zis de către unii deputaţi din majoritate: Ce să-ţi facem dacă vocea dumitale nu este aşa de răsunătoare ca vocea domnului Popovici, care cerea continuarea după rândul înscrierei pe listă.

Acest lucru mă surprinde. Noi, cei din minoritate, nu avem obiceiul să lipsim de respect către Adunare, şi nu ştiu cum se face că domnul Popovici, din majoritate, vine şi combate cererea unui ministru.

Domnilor, ofiţerul Petrescu are toate calităţile cerute pentru a i se recunoaşte dreptul de cetăţean român, şi ar fi o tăgadă de dreptate din partea Camerei dacă nu i-ar acorda această recunoaştere.[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 50, p. 574, col. 1, 3; p. 575, col. 2.

NOTE

[1] Cazul n-a mai fost luat în discuţie.

Discurs privind agitaţiile de la Ploieşti[*]

Domnilor, dacă domnul prim-ministru nu ar fi spus că domnul Lupu Costache este moldovean, vă mărturisesc că nu aşi fi luat cuvântul.

Această discuţiune pentru mine nu a putut să fie decât foarte întristătoare, şi m-a făcut să deplâng certele urmate în această Cameră între două grupuri din Ploieşti, cari odată se ziceau liberali, şi cari şi astăzi reclamă titlul de liberali, dar cari se sfâşie între dânşii mai rău de cum se sfâşiau odinioară liberalii cu conservatorii. Aş putea astăzi să mă rostesc cari sunt adevăraţii şi cari nu sunt adevăraţii liberali din Ploieşti,

[*] Şedinţa din 13 februarie 1891.

dar nu o fac, pentru că am speranța că mai curând sau mai târziu vor vedea înşile că cearta dintre doi profită mai totdauna unui al treilea.

Acum atât voi zice numai că în copilăria mea citeam *Alexandria*, căci generațiunea mea nu avea altceva de citit, şi în acea carte se arătau luptele şi rezbelele lui Alexandru Macedon cu racii, cu broaştele şi alte lighioane; se arăta şi o cetate cârmuită de filosofi, şi fiindcă lui Alexandru Macedon i-a fost foarte uşor de a lua acea cetate, a zis: Vai de cetatea care este cârmuită de filosofi! Aşa zic şi eu, vai de cetatea cârmuită de liberali, cel puțin de liberalii din Ploieşti.

În adevăr, domnilor, Ploieştii era odată cunoscut ca leagănul, ca puterea liberalismului, şi eu singur ca ministru am recunoscut că a fost totdauna foarte greu pentru un ministru de a se afla față în față cu liberalii ploieşteni, căci cu liberalii din Ploieşti nu e deloc uşor de trăit. Când însă cineva ştie cum să-i ia, tot [î]i poate aduce la bună înțelegere, căci ei sunt oameni cu minte cari ştiu a raționa.

Eu eram ministru la 1869; se întâmplase acolo o istorie mare, încât a trebuit să trimitem armata ca să dezarmeze garda națională. M-am dus şi eu acolo, şi la otel m-am întâlnit cu prefectul, care în tot cazul era mai iscusit decât domnul Lupu Costache.

La hotel deodată mă trezesc că vine domnul prefect la mine îngrijat, şi-mi zice: Domnule ministru, fugi de aci! Dar ce este, [î]l întrebai eu? Revoltă, [î]mi răspunse. Ce revoltă? În adevăr, era ceva; se arestaseră câțiva cetățeni şi poporul indignat alergase să-i libereze din puşcărie. Văzând pe prefect venind la mine aşa de turburat şi zicându-mi să fug, vă spun drept că pare că şi mie mi-era frică, auzind acest cuvinte.

Atunci am întrebat pe domnul Filiu: Unde zici să mă duc, unde zici să fug? Ia, încolo, la o parte, îmi răspunse.

În acest timp, în adevăr, unii din cetățeni începuseră a se bate cu doi sergenți cari căutau să-i oprească de a intra în curtea otelului unde eram tras. M-am dus la o parte, – după cum mi se recomandase – şi am zis să vină procurorul, care din fericire locuia la otel. Venind la mine, i-am zis să spună cetățenilor că-i rog să se retragă pe la locuințele lor, şi să-mi delege câțiva cetățeni cari să-mi spună ce doresc ploieştenii. Ploieştenii fiind oameni cu minte, mi-au trimis trei, patru reprezentanți, cari mi-au spus cum stau lucrurile. Atunci i-am invitat să vină a doua zi la primărie şi cercetând cazul, dacă vor avea dreptate, îi voi satisface, li se va face dreptate.

Cetățenii aceia au venit a doua zi la primărie şi am văzut că au dreptate, şi ne-am împăcat.

Iată cum merg lucrurile. Cu oamenii înțelepți totdauna te poți împăca.

Ei bine, urmașii mei la minister nu au găsit cu cale să facă tot așa. domnul general Manu, cu care am fost coleg și mi-a lăsat bune suveniri, căruia-i recunosc multe calități bune, din nenorocire crede că are idei de administrațiune. Dar să mă ierte să-i spun ceva. Domnia-sa are dispoziţiuni bune, poate deveni administrator bun, însă până acum nu are destule cunoştinţe în administrațiune, pentru că a fost în armată, a fost la Ploiești în reviziuni militare, dar nu cunoaşte administrațiunea, căci și aceasta este o artă care se învață, cel puțin prin experiență.

Este asemenea un rău că domnul general Manu nu cunoaşte oamenii, și mai cu seamă pe moldoveni, căci de aci provin multe neajunsuri și multe nemulțumiri. În adevăr, vezi numind în funcțiuni persoane despre cari te miri de unde i-a găsit, și cum i-a nemerit. Așa este în privința domnului Lupu Costache.

Domnul Lupu Costache este fiul unui prefect, amic al meu. Păstrez o mare dragoste pentru memoria acelui bărbat, om inteligent, om de bine și om credincios principiilor sale, dar care nu era din familia vechilor Costache, al căror străbun este una din cele mai frumoase figuri ale istoriei noastre. Ei se trag din familia Costăcheştilor care vieţuia în timpul lui Cantemir. Costăchescu a fost tăiat în bucăți apărând drepturile Moldovei, când țara era cotropită sub sabia și focul Sultanului. Domnul Lupu Costache de astăzi se rudeşte cu acea familie a Costachilor sau Costăcheştilor numai prin bună-sa. Codicele civil permite ca fiul să poarte numele mamei sale, dar nu știu dacă permite să poarte numele bunei sale.

Dacă domnia-sa a luat numele lui Lupu Costache, aceasta implică datoria de a avea o purtare demnă de numele ce-l poartă, nume mare în istoria noastră.

Cunosc pe domnul Lupu Costache, nu mă ating de onorabilitate sa.

Pe domnul Lupu Costache l-am găsit în timpul rezbelului polițai la Bârlad.

L-am văzut un bărbat deştept. Știam că tatăl său a murit sărac, și din această cauză n-a putut să-și termine studiile dar pentru polițai era bun.

După rezbel, a venit întărirea partidului liberal-național, din care am avut onoare a face și eu parte.

Atunci, trebuie să vă mărturisesc că unii din miniştri aveau slăbiciune de alerga după nume mari, și cum vedeau veri-un nume liberal care ar fi atacat cu înverşunare pe conservatori, era foarte mult apreciat, și-l vânau.

Astfel, ei au luat pe Lupu Costache și l-au făcut prefect la Botoşani, la Bârlad, la Galați, în fine l-au adus la Bucureşti și l-au pus director la ministerul de Interne; așadar, toată cariera domniei-sale o datoreşte

liberalilor. Ei bine, astăzi, ca recunoştinţă, este cel mai aprig bătăuş în serviciul conservatorilor.

De ce dar această goană în contra liberalilor? Ce veţi zice dumneavoastră, conservatori de la guvern, când venind liberalii la putere, prefecţii domniilor-voastre ar trece la liberali şi ar deveni sprijinitorii liberalilor în contra domniile-voastre?

Vorbiţi de domnul Cerchez? Apoi pe domnul Cerchez nu-l văd prefect. Lupu Costache este prefect în Ploieşti, cetatea liberalismului; Lupu Costache nu are acolo altă misiune, altă specialitate, decât să formeze un partid nou, zdrobind vechiul partid al liberalilor. Dumnealui s-a încercat şi la Galaţi să formeze un partid; deputaţii Galaţilor [î]şi pot aduce aminte de aceasta.

Apoi, domnilor, partidele nu se creează aşa; nu în voinţa unui prefect stă crearea unui partid. Un ministru chiar, oricât de puternic este, pe lângă un prefect – şi n-am decât să citez pe domnul general Manu – care s-ar hotărî să formeze un partid, nu o va putea face. Unde este partidul domnului general Manu? Singur, fără sprijinul junimiştilor, n-ar putea să guverneze nici trei zile.

Dacă un prim-ministru, care are încrederea Majestăţei-Sale, n-a putut să creeze un partid, cum îşi închipuie domnul Lupu Costache că va putea zdrobi partidul liberal din Ploieşti, spre a forma domnia-sa altul?

Aţi văzut că însuşi conservatorii din Ploieşti s-au tras de o parte, şi n-au voit să dea concursul lor domnului Lupu Costache.

Domnilor, legea electorală cea nouă e un progres; ea a dat colegiile electorale preşedinţiei membrilor de tribunale, ca să nu aibă a face cu administraţiunea, şi dă drept preşedinţilor de biurou să cheme forţa armată când e turburare. Ei bine, n-am auzit niciodată ca sub numele de forţa armată să se cheme sergenţii de oraş.

Eu nu pot primi teoria domnului ministru de Interne, căci e o teorie detestabilă. Sergenţii nu sunt forţa armată, ei sunt poliţia de strade, sunt o instituţiune înainte de toate municipală.

S-a vorbit de conflictul care a fost între consiliul judeţean şi prefect şi domnul prim-ministru a căutat să ne arate că consiliul acela judeţean era vinovat, că nu se adună şi că dizolvarea n-a fost făcută din motive politice.

Domnilor, în timpul acela eram bolnav şi citeam multe jurnale; am citit şi „Democratul" şi „Vocea Prahovei". În „Vocea Prahovei" am văzut o întreagă cuvântare pe care domnul prefect a citit-o în sânul consiliului judeţean, până a nu se dizolva.

Nu voiesc să vă fac citaţiuni ca domnul Dobrescu, dar vă spun că domnul prefect a citit o cuvântare de opt pagine, care mi-a adus aminte că

Ludovic al XIV[-lea] a intrat în Statele Generale, care erau adunate la Paris, cu cizme lungi de vânătoare şi cu biciuşca în mână zicând: *L'Etat c'est moi*! Că Napoleon al III[-lea] şi-a ajuns scopul prin felurite ademeniri şi promisiuni; dar vă mărturisesc că nu am citit nici am auzit să se fi întâmplat undeva ca un prefect să-şi facă aparițiunea lui în sânul consiliului județean cerând numaidecât milioane.

Dar dacă ploieştenii nu voiau? dacă comitetul permanent, dacă consiliul județean nu voiau, ce calitate avea ca să insiste domnul Prefect, care este numai comisar al guvernului? Este obligat consiliul județean să facă şcoale în comunele rurale? Nu. Apoi atunci... A! Este istoria de la Iaşi, unde consiliul județean, din buna sa voință, a făcut această înlesnire comunelor rurale, nişte comune mizerabile, sărace cu desăvârşire. Dar în Prahova nu este tot aşa; în Prahova cea mai săracă comună este mai bogată decât cea mai bogată comună din județul Iaşi. Şi apoi, oricum ar fi, cine era domnul Lupu Costache ca să vină şi să ceară consiliului județean cu ameninţări ca să facă şcoale, spitale şi cazarme? Domnia-voastră ați zis, domnule ministru, că ați găsit în stare rea Palatul administrativ, dar ați uitat că s-a dat o sumă bunicică pentru reparațiune, şi s-a reparat. Acea clădire nu are decât singurul defect de a nu fi în mijlocul oraşului, dar pentru cazarmă este foarte bună.

Dar ce este această goană din partea domnului Lupu Costache în contra liberalilor din Prahova? Domnia-sa nu este un om din localitate, şi când a venit acolo s-a recomandat ca bun jucător de cărți.

Ei bine, poate că tocmai această recomandațiune a îndreptățit pe ploieşteni să zică: Nu dăm noi banii noştri pe mâna unui asemenea om.

Dacă ar fi fost domnul Garoflid, domnul Negoescu sau altă persoană cunoscută de acolo, poate că lucrul ar fi mers altfel; dar domnul Lupu Costache a venit acolo cu giamantanul cel mic, şi, aide, şi numaidecât, daţi-mi milioanele pe mână, şi dacă nu i-a dat, trebuia să arunce vrajba între cetățeni? Apoi nu merge aşa.

Domnul Lupu Costache vrea să formeze acolo un partid nou. Dar eu aş întreba chiar pe domnul Enescu, dacă primeşte să zică că face parte din partidul guvernamental? Domnul Enescu poate să zică: Urăsc pe domnul Pătârlăgeanu, urăsc pe domnul Dobrescu, urăsc pe domnul Grigorescu, dar sunt liberal.

Aşadar, dacă domnul Lupu Costache nu are cu sine nici pe domnul Enescu, nici pe şeful conservatorilor, domnul Corlătescu, nici pe şeful liberalilor domnul Grigorescu, atunci vă întreb pe cine are? Numai pe sergenții domniei-sale. Apoi cu sergenți nu se formează partid.

Iată pentru ce zic domnului ministru: Nu-l sprijiniți; și zic domnului ministru să nu-l sprijine, pentru că sunt încredințat că domniei-sale nu-i plac aceste blestemății cari se fac, dar nu are destul curagiu ca să le taie. Dacă vrei, domnule ministru, trimite pe domnul Lupu Costache la noi ceștilalți liberali și ne vom lupta cu el; dar la Ploiești trimite un prefect care să aducă pacea între orășeni, să aducă pacea între acești oameni cari au avut un trecut împreună și acum se mănâncă ca câinii, căci în adevăr, vrăjmășia dintre dânșii a ajuns mare, și nu aveți, pentru a vă convinge de aceasta, decât să vedeți discursurile domnilor Negoescu, Stanian, Enescu, Dobrescu etc. Apoi când este așa boală acolo, cine este răspunzător? Nu este răspunzător domnul ministru de Interne, care caută să impună acestor oameni ceva care nu le convine? Prin urmare, trimită domnia-sa acolo un om de omenie. Știu că e greu unui guvern conservator să placă liberalilor ploieșteni, căci, după teoria lui Salustiu, ei prefer liniștei tiraniei, prefer turburările și valurile libertății; dar totuși trimiteți-le un prefect bun acolo, și sunt sigur că-i veți împăca, trimiteți un administrator care să facă administrațiune, căci domnul Lupu Costache numai administrațiune n-a făcut, și nici nu e în stare să o facă. Dacă-l veți ține acolo, veți vedea mai târziu rezultate și mai rele, și veți mai vedea și altceva, veți vedea pe domnul Lupu Costache, precum a fost liberal sub liberali, junimist sub junimiști, și conservator sub conservatori; iarăși va fi mâine liberal, dacă noi vom avea prostia să-l mai credem. (*Aplauze, ilaritate.*)[1]

„Dezbaterile Adunării Deputaților", 189/1891, nr. 53, p. 604, col. 1 – p. 606, col. 1.

NOTE

[1] Discuția pornise de la înterpelarea lui C.C. Dobrescu-Prahova privitoare la dizolvarea Consiliului județean Prahova și la ilegalitățile comise cu ocazia alegerilor. El semnala felul aberant în care prefectul Lupu Costache înfățișase bugetul județului și toate malversațiunile administrației. Expunerea lui s-a întins, cu accente caragialești, pe 24 de pagini din „Dezbaterile Adunării". După K. au urmat la cuvânt persoane amintite de acesta, ale căror intervenții se înșiră pe alte 8 pagini, totul rămânând un simplu exercițiu retoric.

Discurs asupra situației politice[*]

Domnul general Manu[1] a desinat foarte bine situațiunea: Este un proces între două părți ale aceluiași partid, și în adevăr așa este. De trei

[*] Ședința din 24 februarie 1891.

ani de zile țara asistă la acest dureros spectacol, o ceartă de familie, o ceartă între două grupe ale conservatorilor, numească-se concentrați, liberali, junimiști. Dar faptul este că acest proces există de trei ani, și numai acestui proces și numai combatanților bătuți sau triumfători se datorește schimbările ministeriale ce au avut loc în acești trei ani, cinci ministere: 1) Th. Rosetti, prima combinațiune; 2) Th. Rosetti, cu liberalii-conservatori; 3) L. Catargi; 4) general Manu și 5) general Florescu. Este un proces și ceartă între oamenii cari reprezintă partidul conservator în totalitatea sa.

Eu cred că ceea ce zice domnul general Manu, că pe acea bancă stau doi șefi, sunt două opiniuni, aceasta nu este exact; sunt toți una; și a zis foarte bine domnul Vernescu domnului Manu că a făcut parte din partidul liberal-conservator, unde a recunoscut de șef al partidului liberal-conservator și pe reprezentantul liberalilor sinceri. Dar pentru noi, liberalii, în număr mic aici, maltratați în alegeri de domnul Th. Rosetti, toți fără osebire, și aș ruga pe domnul Panu să spună domnia-sa, care nu făcea parte din partidul liberal, dacă a întâmpinat libertate în alegerea domniei-sale... Vedeți că domnul Panu, prin gestul ce face, se grăbește a răspunde: Ferească Dumnezeu, am fost cumplit combătut. Pentru noi dar liberalii este o bucurie când vedem astăzi pe onorabilul domn Carp, acela care călătorea pe timpul acela la Botoșani, la Huși, la Iași și în toate părțile, că vine astăzi și cere dizolvarea Camerei...

O voce: Și alegeri libere.

Aceea mai târziu. Dar unii și alți au dreptate, căci numai prin dizolvarea Camerei se poate sfârși acest nenorocit proces, care dă țărei ministere fără putere.

Am avut onoarea să spun domnului general Manu cum că domnia-sa era ministru numai cu numele și altul era ministru[l] cu puterea....

Domnul general Manu: Eroare.

Cel mai mare adevăr...

Domnul general Manu: Dovadă e retragerea mea față cu votul Senatului. Direcțiunea era în mâna mea.

Domnul general Manu face imputări ministerului actual că s-a adresat la liberali...

Domnul general Manu: Nici n-are liberali pe acea bancă.

Şi pe urmă domnul Vernescu zicea: Da, chemăm pe liberali, chemăm pe conservatori, chemăm pe toţi cu o singură condiţie: Ca să devină conservatori.

În adevăr, ştiu că ministerul actual s-a adresat la doi, trei liberali din Moldova şi le-a zis: Vă dăm ministerul, căci voim să nu vă accentuaţi opiniunile, ci numai să arătăm că suntem uniţi pentru a scăpa ţara de o grea poziţiune, de frământări şi turburări continue, cari n-ar trebui să fie mai ales înaintea expirării celor 25 ani de la întemeierea Dinastiei şi a Constituţiunei. Dar ce condiţiuni s-au pus? Cum se punea de turci creştinilor: Consimţiţi a repudia pe Christ şi a crede în Mahomet şi vă facem chiar ianiceri. Aşa ziceau şi cei din ministerul actual către liberali: Veniţi de recunoaşteţi ministerul conservator, deveniţi apostaţi, deveniţi renegaţi. Dar aş ruga pe domnul general Florescu a ne spune: Conservatorii singuri l-au ales pe domnia-sa preşedinte al Senatului? Conservatorii singuri au votat acea propunere de amânare a domnului Exarcu care a adus căderea domnului general Manu? De unde acea iluziune ce-şi face domnul Vernescu când zice: Noi, partidul liberal-conservator, avem majoritate?

Dar care grup în această Cameră o are? Junimiştii nu fac nimic fără liberalii-conservatori. Conservatorii-liberali asemenea nu pot avea majoritatea fără generalul Manu.

Prin urmare, ce reprezintă ministerul actual? În ce poate el pretinde că este constituţional mai mult decât generalul Manu? Şi la unul şi la altul se aplică cuvântul pe care l-a zis adineaori unul din preopinenţi: Tot ca una, fata mea.

Ceea ce reclamaţi astăzi, trebuia să o fi făcut la 1888, când a căzut domnul Brătianu, nu pentru că nu avea majoritate, căci o avea şi în Cameră şi în Senat, dar pentru că acele alegeri au fost siluite, n-au fost libere.

Domniile-voastre pretindeţi că aţi făcut alegeri libere; dizolvaţi Camera şi veţi vedea dacă aveţi încrederea ţării. Tot aceasta v-a cerut-o şi generalul Manu.

Aşadar, mântuirea, trebuie să o recunoaştem, este dizolvarea, ca să vină o majoritate, însă nu o majoritate servilă, ci să lăsaţi alegerile libere.

Domnul general Florescu a zis: Programa mea este şcoala şi biserica cari au dat armata.

Biserica să dea armată!... Dacă eu şi nu înţeleg aceste cuvinte, dar încă alţii!...

A mai spus domnia-sa că în afară va urma politica de până acum. Dar care e politica aceea? Ieri era una, alaltăieri alta şi astăzi alta; şi credeţi că aţi spus ceva când ziceţi că veţi urma politica din trecut?

Dar fiecare om reprezintă un fel de politică. Când îmi spui de domnul Carp, ştiu de ce politică e vorba; când îmi spui de domnul Ionescu, ştiu care e politica domniei-sale; când îmi spui de mine, ştiţi că eu nu voiesc politică exclusivă, voiesc să avem mânile libere pentru ora pericolului. Aşadar, o politică uniformă şi constantă avut-am noi?

Tot asemenea nu găsesc nimic în programa domniilor-voastre nici în privinţa politicei interne.

Ei bine, domnilor, vă conjur să faceţi un dar acestei ţări. Care? Singurul dar care-i trebuie este ca să fie şi ea o dată liberă pe voinţa şi pe acţiunea ei. Veniţi cu francheţă a ne spune că aveţi să faceţi apel la ţară acum sau în cutare timp şi cereţi-ne budgetele. Aşa făceam noi bătrânii când ziceam Camerei: Daţi-ne budgetele, căci avem de gând să vă dizolvăm în cutare zi. Puteţi şi domniile-voastre să ziceţi: Daţi-ne budgetele, căci ele sunt ale ţărei şi ţara trebuie să meargă înainte. Daţi-ne tariful autonom, fiindcă tratatele de comerţ expiră şi nu putem rămâne nici o singură zi fără legea tarifului autonom, şi totdeodată spuneţi: În cutare zi avem să vă dizolvăm.

Cum, domnilor? Când la 10 mai se va serba jubileul de 25 ani, domniile-voastre uitaţi că noul edificiu al ţărei care s-a inaugurat acum 25 ani este făcut de ţara întreagă cu cooperarea negreşit a Majestăţei Sale? Apoi când ţara va vedea numai un partid, ori numai pe domnul Manu, ori numai pe domnul Lahovari, ori numai pe domnul Vernescu, n-are să zică: Meştere Manole, unde-ţi sunt zidarii?

A! Serbare oficială veţi putea face, dar serbare naţională nu, şi atunci poate că Regele va da ţărei ceea ce doreşte ea. Ţara doreşte să fie cârmuită prin ea însăşi.

Ziceţi că sunteţi tari, dar preşedintele domniilor-voastre a avut pentru el numai 2 voturi în Senat, şi apoi nu scăpaţi din vedere că în numărul total al votanţilor erau 25 liberali, cărora nu le puteţi zice că sunt apostaţi.

Aşadar, când domniile-voastre lucraţi astfel, aci cu ajutorul junimiştilor, aci cu al liberalilor, acestea dovedesc că această Cameră nu are o majoritate care să poată da un guvern tare, un guvern bazat pe un partid, ci va reprezenta numai câte un grup în coaliţiune cu altul, astăzi al junimiştilor, mâine al conservatorilor, poimânine al domnului general Manu şi aşa mai departe. Apoi aceasta se cheamă regim parlamentar?

Eu, domnilor, nu pot vota nimic fără o declaraţiune a ministerului care să ne dizolve; facă guvernul această declaraţiune şi atunci va căpăta votul meu şi al partidului liberal, atât pentru amânare, cât şi pentru votarea budgetelor şi a acelor legi cari mai are nevoie; dar să facă această declaraţiune de dizolvare.

Al doilea, cer o garanție, o garanție cum că alegerile vor fi libere și să nu ni se spună că vor fi libere cum au fost sub liberali, căci noi liberalii nu voim aceasta. (*Aplauze, ilaritate.*) Dacă ingerințe s-au făcut sub liberali, nu voim să se facă și sub conservatori. Aci este cestiunea.

Vă pot asigura că între liberali sunt oameni cari doresc să nu se mai facă ceea ce s-a făcut, căci aceste greșeli au contribuit la căderea partidului liberal de la putere; și noi avem ambițiunea ca drapelul nostru liberal să-l ridicăm glorios și falnic, căci chiar domnul general Manu, și domnul Vernescu, și domnul general Florescu au recunoscut că țara aceasta este democratică; și dacă este democratică trebuie să aibă și un guvern democratic; nu trebuie să aibă un guvern compus din sperjuri și renegați, cari pentru un portofoliu trec de la un drapel la altul.

Dacă țara vă va trimite pe domniile-voastre, domnilor conservatori, ne vom închina și vom lupta ca să vă smulgem puterea din mână; altminteri, noi, de bună credință și ca pe niște proști și idioți, nu voim să fim numai niște mașine de a vă da votul; aceasta nu se poate, nu înțelegem a mai urma așa, să vă dăm votul nostru și domniile-voastre să stați acolo și să puneți pe unii și să dați afară pe alții; aceasta nu voim a o mai face; s-a făcut greșeala de două ori și nu voim să o mai repetim încă o dată.

Am văzut pe domnul general Manu, cu care am luptat împreună, că după ce a căzut domnul I. Brătianu și a venit partidul opus la putere, dumnealui și-a ridicat pălăria și a zis: Vă mulțumim de ajutorul pe care ni l-ați dat până acum; de acum domniile-voastre intrați în opoziție și noi mergem înainte. Ei bine, nu mai voim aceasta.

> *Domnul general Manu*: Moralitatea publică. Ceea ce cereți dumneavoastră, după părerea mea, este neconstituțional. Guvernul acela ar fi o amestecătură din toate partidele și noi nu voim aceasta.

Așa credeți dumneavoastră? Eu numai când voi vedea voi crede; dar până atunci eu cred că dumneata faci poezie și faci poezie pentru că nu mai ești la minister.

Eu conchid cerând dizolvarea și garanția că ni se va da libertatea alegerilor.

După cuvântul premierului, gl. I. Em. Florescu

Domnilor, am luat cuvântul ca să fac o mică rezervă. Noi liberalii când ne-am rostit opiniunea asupra constituționalității ministeriului actual, nu am înțeles deloc să fim piedestalul ministeriului trecut; nu am înțeles deloc ca noi să ne facem judecători în cearta de familie care

urmează între domnul Manu, domnul Carp şi domnul Florescu. Când un minister se retrage nu intră imediat în lupta cu succesorii lui. Aceasta nu se face nicăieri.

Un minister când îşi dă demisiunea este mort, îndată se retrage; dar aici de azi de dimineaţă vedem ministerul trecut apărându-şi actele sale.

Noi liberalii am spus categoric pentru ce ne convine dizolvarea, dar nu înţelegem să ne asociem la certele de familie ale grupurilor conservatoare, spre a da dreptate unora şi a condamna pe ceilalţi.[2]

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 55, p. 640, col. 1 – p. 641, col. 3; p. 644, col. 3.

NOTE

[1] Discursul a fost provocat de schimbarea guvernului. În şedinţa Adunării de la 15 febr. 1891 gl. G. Manu, prim-ministrul conservator, face o declaraţie arătând strădaniile partidului său, începând din nov. 1889, de când s-a aflat la conducerea ţării, pentru „calmarea pasiunilor", echilibrarea bugetului, înlăturarea „dării în judecată" a guvernului liberal, libertatea absolută a alegerilor, întrunirilor şi a presei, inamovibilitatea în magistratură. Primind votul de neîncredere al Senatului (la un proiect de modificare a legii instrucţiunii publice) guvernul îşi depusese demisia. La 21 febr. 1891 s-a format guvernul I.Em. Florescu, expresie a partidului liberal – conservator. Noul prim ministru a cerut concursul tuturor forţelor politice spre a-şi putea îndeplini mandatul. Fostul premier, gl. G. Manu, făcuse precizări în legătură cu structura spectrului politic conservator. Crezuse că liberal-conservatorii vor conlucra cu constituţionalii. Aceasta pentru că în viziunea lui ţara trebuia guvernată, alternativ, de liberali şi conservatori. Din nenorocire L. Catargi şi G. Vernescu au făcut opinie separată (cerând dizolvarea Corpurilor legiuitoare, ceea ce a minat coeziunea conservatorilor). Acum se bucura că cei doi reveniseră la sentimente mai bune, înţelegând să conlucreze cu Camera. Amintim că L. Catargi era ministru de Interne, iar G. Vernescu ministru de Finanţe şi interimar la Justiţie în noul guvern I. Em. Florescu.

Gh. Manu considera că disensiunile între conservatori nu puteau fi soluţionate decât în urma alegerilor parlamentare. Până atunci însă, el şi comilitonii lui nu înţelegeau să facă obstrucţionism, să se pună în grevă în ceea ce priveşte politica guvernamentală cu referire punctuală la legea bugetară, a tarifului autonom, ca şi la cele financiare, de pildă. Aceasta nu-l împiedica totuşi, să vadă „dualismul pernicios" al Ministerului şi prin urmare imposibilitatea de a-i acorda încrederea. În această situaţie, pentru dezamorsarea conflictului dintre conservatori, singura soluţie rămâneau alegerile.

[2] În şedinţa de la 22 febr. 1891 primul ministru a citit decretul regal prin care Adunarea era dizolvată, urmând a se convoca colegiile electorale în timp legal.

ALTE DISCURSURI

Discurs asupra situației politice din țară[*]

Christos a înviat, cetățeni! Şi chiar cei ce nu cred că o viață nouă ne agită şi ne ridică în picioare pentru o viață eternă, chiar aceştia, văzându-vă de cât entuziasm sunteți animați şi cât făgăduiți pentru luptele mari şi triumfalnice, vor striga ca şi mine *Christos a înviat!* Cu adevărat *o viață nouă* începe a lua locul pirotelei somnoroase în care zăceam de doi ani de zile. (*Ura! ura! Aplauze frenetice.*)

Voci: Adevărat a înviat! Cu adevărat a înviat!

În Giurgiu, unde cetățenii şi-au vărsat sângele pentru domnia libertăților publice, *Christos a înviat*, Dumnezeul carele a răsturnat supremația claselor corupte şi avide pentru ca în locul lor, în omenire, să recheme la viață, la muncă şi frăție pe cei slabi, pe cei umiliți, făcând din ei puterea şi mândria neamurilor. (*Aplauze prelungite.*)

Demosthene avea obiceiul d-a-şi începe discursurile cu cuvintele: „Bărbați atenieni". Şi înțelegea prin *bărbați* pe cetățenii *întregi* a cărora pasiune pentru binele obştesc şi instituțiunile ateniane le îndrepta şi brațul şi mintea pentru salvarea acestor instituțiuni, pentru mărirea şi gloria patriei-mume.

În aşa înțeles vă zic şi eu vouă: *Bărbați giurgiuveni!* (*Aplauze prelungite.*)

Voci: Vă mulțumim! Vă mulțumim!

Când vă aud aplauzele frenetice cu care-mi acoperiți cuvintele de „bărbați giurgiuveni" sunt dator să vă previn că nu vă fac complimente. Eu nu sunt mosafir. Vă cunosc de mult. De la 1865 şi până azi am avut onoarea d-a fi cunoscut de cetățenii Giugiului şi am avut fericirea să reprezint pe aceia pe care îi asemăn prin *întregimea*, inteligența şi patriotismul lor cu *bărbații atenieni*. (*Aplauze.*)

[*] 22 aprilie 1890. Întrunire liberală la Giurgiu.

De la 1865 şi până astăzi Giurgiul de trei ori m-a trimes ca mandatar al naţiunei pentru apărarea drepturilor şi aspiraţiunilor ei! (*Aplauze prelungite.*)

Voci: Bine a făcut Giurgiul!

Şi dacă unii din voi, vorbesc de cei mai tineri, nu mă cunosc, m-au cunoscut părinţii voştri. (*Aplauze.*) Cei ce mă aplaudă acum nu pe mine mă aplaudă ci aduc un omagiu pios acelora ce nu mai sunt. (*Aplauze prelungite.*)

O voce: Să trăieşti ca să te cunoască şi copiii noştri ca şi noi, ca şi părinţii noştri!

Bărbaţi giurgiuveni, entuziasmul şi curajul vostru sunt dătători de viaţă; şi deşi bătrân, mă simt de 25 de ani, îmi retrăiesc avântul tinereţei care nu se dă la o parte din faţa niciunei primejdii. (*Aplauze, strigăte de* ura! *de mai multe ori repetite.*) Aţi auzit pe domnul Dumitru Brătianu: el v-a pus mâna pe inimă şi v-a ridicat la înălţimile sublimului de unde micimile omeneşti nu se mai zăresc nici ca prin sită, eu voi cerca să pui mâna pe inteligenţa voastră, să vă ridic pleoapele pentru ca cu nişte ochi speriaţi să vedeţi o clipă măcar nemerniciile ce prepară acei ce se dau drept cârmaci ai ţărei. (*Aplauze prelungite.*) Ce zic? Am insultat fără voia mea cuvintele de *„cârmaci ai ţărei"*. Astăzi ţara, dacă am excepta persoana Regelui, la guvern nu are *cârmaci*! Priviţi pe banca ministerială, pe băncile Camerei şi pe fotoliile senatoriale, ce sunt şi ce fac aceşti apărători ai unui regim slăbănog şi înstrăinător? Se ceartă între ei ca orbeţii, se sfâşie pentru diurne, se insultă ca cei mai vitioşi din cârciumă pentru ca iarăşi să se împace *a doua zi*, nu mai târziu, în interesul lor personal, pentru ocrotirea egoismului lor îngust şi murdar! (*Aplauze frenetice.*)

Voci: Aşa e! Aşa e!

Cine ar îndrăzni în astfel de tristă situaţiune să afirme că ţara are *cârmaci*, acela minte şi minte în faţa conştiinţei lui şi în faţa poporului românesc. Acela se *înşală* şi *înşală* sau, ceea ce este mai dezgustător, acela este plătit ca să *înşele numai*! (*Aplauze prelungite.*) Când la guvern nu văd oameni cari să se fi ridicat acolo nici prin muncă, nici prin talent, mă cutremur gândindu-mă că dintr-un moment într-altul primejdia din afară ar putea să ne încingă hotarele! Cine, spuneţi dumneavoastră, cine din acei de la guvern ar şti şi ar îndrăzni să apere ţara coprinsă de vârtejile cele mari răsculate de interesele împărăţiilor mari? (*Aplauze frenetice.*) Când cei de la guvern şi-au pierdut capul, cum va găsi ţara, în ei, inteligenţa mântuitoare?

Aceşti oameni nu sunt nici chiar *conservatori*: ei sunt *revoluţionari-conservatori*! (*Aplauze prelungite. Aşa e! Aşa e!*)

Dar pentru ca să-şi mascheze egoismul de clasă şi incapacitatea de parveniţi au pus mâna pe câteva *articole* pe care liberalii-naţionali nu au avut timp de a le desăvârşi. Şi ca nişte neputincioşi, gata să-şi acopere neputinţa cu minciuna, au strigat în întruniri, în Cameră, în Senat, în ziare şi chiar în „Monitorul oficial" că vor face ei ceea ce nu au avut timp şi ocazie de a desăvârşi liberalii. Au pus mâna pe *chestia ţărănească*. Pentru ţărani, noi, noi liberalii am luptat de la '48 şi până acum, şi tot noi vom lupta pentru cultivarea şi propăşirea lor. Noi i-am dezrobit, noi le-am dat pământ, noi am împroprietărit pe însurăţei, noi le-am deschis şcoli şi le-am desfundat cale largă pentru ca să se ridice la cele mai înalte trepte sociale. Şi când *revoluţionarii conservatori* se lăudau că vor continua această operă naţională şi patriotică, a doua zi, după lauda lor şarlatanească, au dus regimentele glorioase, glorioase fără generalul lor, pentru ca să împuşte pe ţăranii dezarmaţi, pe aceşti nefericiţi cari nu au dat un foc de puşcă măcar! (*Aplauze prelungite.*) Şi orideçâteori se încearcă să facă ceva, se încaieră şi se sfâşie ca nişte câni, şi lucrul început rămâne baltă, iar streinii privesc cu uimire la această debandadă ministerială ruinătoare şi dezonorantă pentru poporul românesc! Ei se urăsc între ei şi aţâţă urile în jurul lor în loc de a le linişti. Eu, care de zece ani nu sunt la putere, am dreptul să-i întreb: *Ce-aţi făcut cu pământul bivolarilor?* Pământ? Ba şi cu ţăranii. Pământ pe hârtie iar nu pe pământ. Iar din bivolari, ca şi din ceilalţi ţărani, dacă ar putea, ar face *pământ* pentru ca să-i bage în *pământ*! (*Aplauze frenetice.*)

O voce: Pentru români nu au nici pământ, nici bani!

E rândul meu să zic: Aşa e! Ei, cari se joacă cu milioanele, căci au abuzat de creditul creat de partidul naţional-liberal cum vă jucaţi dumneavoastră cu arşicele când eraţi copii, oridecâtori interesul general, pacea şi tihna tuturora cer să fie satisfăcute, ridică din umeri, găsesc că e prea *scump*, şi au curajul d-a afirma că nu au bani. (*Aplauze.*) Citiţi bine în proiectele lor de legi şi veţi vedea că ţinta lor este de a înmulţi pe funcţionari şi a face din funcţionari nişte slugi ciocoieşti. Subprefecţilor, pe cari voiesc ei să-i creeze, nu le dau decât 180 de lei. Ştiţi ce înseamnă această calicie? Pe de o parte subprefectul se va simţi slugă în faţa ciocoiului, cu o leafă de vătaf de curte, iar pe de alta el va avea drept de a jecmăni, de a jefui pentru a putea trăi. Şi astfel stăpânii unor astfel de subprefecţi vor fi ciocoii de la putere, iar leafa lor... punga dumneavoastră. (*Aplauze prelungite.*)

Cu cetățeni însă ca voi asemenea pitici nu vor sta multă vreme cocoțați la înălțimile unde numai munca, talentul și actele valoroase trebuiesc să se ridice.

Și ceea ce admir în voi, cetățeni giurgiuveni, este că toate clasele le văd laolaltă: *brațul, capitalul* și *inteligența* sunt la un loc, sunt aici, gata să spulbere pe aceia cari compromit interesele generale ale țărei. Iacă de ce sunteți o adevărată putere. Iacă de ce m-am adresat către voi cu cuvintele: „Bărbați giurgiuveni!"

În voi ca și în atenienii din cele mai frumoase timpuri ale lor văd curaj și ordine, – și să știți că și noi când vă vom cere curaj, vă vom cere și ordine. Voi veți merge la luptă cu încredere și solemnitate. Voi veți părea câni, iertați-mi comparațiunea, ca un câne puternic și mare, căruia îi va fi destul să întoarcă capul pentru ca reacțiunea ciocoiască, cățelușul creț și frizat, lenevit în poalele cocoanelor, să fugă, să dispară chelălăind. (*Aplauze prelungite. Râsete.*)

Fiți blânzi întotdauna, dar în alegeri, când cetățenii vor fi chemați să oficieze prin vot sfânta leturghie politicească, fiți hotărâți. Fiți așa cum sunteți, și la toamnă, la alegerile comunale, veți da pildă la întreaga țară, iar ea, în loc d-a vă invidia, vă va binecuvânta! (*Aplauze prelungite.*) Și sunt sigur că la toamnă nu veți alege *jumătăți de bărbați*. (*Aplauze. Ilaritate.*) Astăzi în Cameră sunt 40 de Sordoni , din punctul de vedere al *bărbăției* minței lor. (*Ura! Aplauze prelungite.*) Sunt peste 40 de *junimiști-bătrâni*, de nevolnici, cari nu știu altceva decât să strige necontenit: *Închiderea discuției*. E Camera cea mai hermafrodită din câte a existat de la întemeierea regimului parlamentar. (*Aplauze. Râsete.*) Și cu toate acestea acești jumătate de bărbați sunt harnici când e vorba de gheșeft și gonesc grămadă, ca o haită flămândă, când e vorba de mămăligile ministeriale! (*Aplauze. Râsete.*) De la minister la șosea! Iacă idealul acestor nevolnici. (*Aplauze frenetice.*)

Pe asemenea secături îi vom învinge, îi veți învinge! Și nu vă laud, dar când vă văd atât de numeroși, atât de avizi pentru a asculta cuvântul adevărului și atât de entuziasmați și de pregătiți pentru lupta decisivă, am dreptul d-a afirma că Giurgiul va fi garda civică rezervată pentru a hotărî de victorie, când alte orașe mai mari vor șovăi în focul luptelor! Victoria va fi a voastră... Trăiască Giurgiul! (*Aplauze frenetice și îndelung repetate.*)

„Voința națională", VII, 1890, nr. 1674, p. 1.

Discurs privind situația politică din țară[*]

Domnilor,

Când vrea să-şi facă cineva o datorie, nu aşteaptă să fie nici rugat, nici aplaudat.

Sunt bolnav, şi domnul Palladi m-a sculat din pat ca să vin, cu prezența mea, iar nu cu cuvântul meu, să ader la această frumoasă Adunare, de aceea vă rog să fiți indulgenți dacă voi zice numai câteva cuvinte.

Domnii mei, unii din miniştrii actuali socotesc că se vor întări dacă vor declara războel bătrânilor. Mai deunăzi pe bulevard, era un diplomat actual din generațiunea trecută şi un ministru lângă dânsul uitase că era bătrân şi a zis: „*Să sfârşim cu bătrânii*".

Nu trebuia să zică astfel, fiindcă moartea singură face să ne sfârşim unul după altul, aşa s-au sfârşit unii din cei mai fruntaşi ai țărei, cum au fost Negri, Rosetti şi mai deunăzi Alecsandri, cari s-au dus după legea naturei!

Au mai rămas câțiva! Ei, aceia-i roagă pe dumnealor să se liniştească, căci noi nu le ținem calea pe care au apucat-o, nu-i împiedicăm, dar iarăşi de altă parte avem datoria să nu murim ca mortăciuni. (*Aplauze.*) Şi ca mortăciuni, nu voim nici să trăim, nici să murim (*aplauze*), ci cât forțele noastre ne permit, trebuie să venim şi să vă sfătuim. (*Aplauze.*)

Să vă spun dar, în scurt, căci sunt bolnav, ce au fost oamenii chiar de la 1848...

Scopul lor serios, domnilor, a fost acesta, că văzuse 20, 30 oameni cari puteau munci şi restul cari nu munceau, ci cari şedeau ca trântorii şi cârmuiau țara, munca pentru dânşii era o dezonoare, era prigonită, căci numai mojicul muncea; ei bine, noi bătrânii, deşi din clasa dirigentă, ne-am zis: Țara aceasta merge la peire dacă în rândurile națiunei nu ar fi decât 20, 30 cari se folosesc de dânsa şi cari exploatează munca celorlalți; trebuie dar să facem aşa ca să aducem la viața publică, să aducem la drepturile lor pe toți acei cari până astăzi au avut numai datorii, şi mai întâi de toate, am zis: Să emancipăm munca, ca fiecare să fie fiul operei sale, iar nu numai fiu de om sfânt, deşi între noi liberalii erau mulți cari să zică că sunt fii de oameni sfinți şi poate cu mai mult drept cuvânt decât acei cari se pretind astăzi că sunt crema aristocrației noastre. (*Aplauze prelungite.*)

Domnilor, luați toate actele cari s-au făcut de la 1848 încoace şi veți vedea că stăruințele generațiunei trecute au fost ca să întemeieze în această țară o stare de lucruri europeană, o stare de lucruri bazată pe acele

[*] Întrunirea publică din 7 octombrie 1890.

principii cari se pricep astăzi, de „egalitate, libertate şi fraternitate". Am voit să formăm în ţara noastră o societate modernă, unde fiecare să poată ajunge acolo unde-l duc geniul, talentul, energia şi munca sa (*Aplauze.*)

Dumneavoastră astăzi sunteţi rodul ostenelelor a două generaţiuni, sunteţi societatea modernă, apăraţi-vă drepturile, fiţi societate europeană. (*Aplauze.*)

Arătaţi că aveţi conştiinţă de rolul pe care sunteţi chemaţi a-l juca în ţara românească şi în societatea românească. (*Aplauze. Bravo!*)

Nu este totuna a avea drepturi cineva şi a şti să le păstreze, cu a avea drepturi şi a nu şti să le păstreze. O naţiune care ştie numai a avea drepturi şi nu ştie să le apere, îşi pierde şi drepturile precum şi-a pierdut datoriele, căci lângă drepturi este şi datoria.

Aveţi dreptul să mergeţi la vot, ei bine, votul este ca o leturghie, arătaţi-vă deci că sunteţi preoţi cari ştiţi şi aveţi conştiinţă de leturghia cetăţenească. (*Aplauze.*)

Vă declar, încă o dată, că sunt bolnav şi nu pot să intru mult în discuţiune, dar vă voi vorbi numai de o mică impresiune pe care am avut-o astăzi: Veneam d-acasă şi vedeam o mulţime de persoane în trăsuri frumoase, cu cai frumoşi, cu livrele frumoase sau cu birji frumoase cari mergeau la alergările de cai; ei bine, între acea lume am văzut o mulţime de tineri de cari m-a durut inima şi mi-am zis: Nu făceam noi în vremea noastră aşa, lăsam balurile, lăsam serbările, căci alergări de cai nu erau p-atunci, şi mergeam acolo unde se agitau cestiunile patriotice ale ţărei şi ale statului românesc. (*Aplauze frenetice.*)

Decât, domnilor, nu putem noi pretinde ca acei cari merg la alergări, să vie şi să aplaude cuvintele mele, căci aceia, cei mai mulţi, sunt adversarii noştri, dar cu toate acestea m-a durut inima când am văzut tineretul nostru că merge la plimbare, în loc să vie aici să ne combată în faţă dacă nu avem dreptate şi să discute trebile republicei române, luat cuvântul republică în stil roman. (*Aplauze.*)

Ei bine, domnilor, m-am întristat mult de acel tineret, dar când am venit şi v-am văzut pe dumneavoastră, m-am bucurat, căci dumneavoastră sunteţi mult mai mulţi. (*Aplauze prelungite.*)

Şi cu atât mai mult zic că sunteţi mai mulţi cu cât nu văd printre dumneavoastră numai urmaşi de aceia pe cari adversarii noştri îi califică de bădărani, de burghezi, ci văd şi fii ai claselor dirigente cari se luptă alături cu aceia, aducându-şi aminte de adevărata nobleţă românească care era în capul ţărei; ei nu se mulţumesc să ia numai averea părinţilor lor, ci aduc pe lângă averea aceasta şi munca lor pentru ţară, şi de aceea, când îi văd în mijlocul dumneavoastră, mă bucur. (*Aplauze. Bravo!*)

De aceea, şi pe unii şi pe alţii îi rog: Fiţi fiii sfârşitului veacului XIX, fiţi fiii acelora cari au deschis veacul şi au lustruit această ţară.

Ei, pregătiţi veacul viitor, ca veacul viitor să nu mai înfăţişeze copiilor voştri acel spectacol, acele lupte pe cari noi bătrânii le-am simţit şi de multe ori le-am plătit şi cu surghiunul, cu dişterarea.

Faceţi ca asemenea timpuri să nu mai vie!

Ei, domnilor! ce durere a trebuit să simţ, eu cel mai bătrân, când am văzut că, pe când boierii bătrâni, guvernele cele mai păcătoase ne-au păstrat un drept – dreptul neatins al ospitalităţei române, – care s-a păstrat şi faţă cu nemţii şi faţă cu turcii, care nu s-a călcat nici chiar sub iataganul turcilor; astăzi, sub un guvern pretins civilizat, învăţat, sub un guvern care zice că are cultul Constituţiunei, câtă durere am simţit în sufletul meu când am văzut că se calcă în picioare tradiţionala datină a ospitalităţei ţărei noastre de către un mizerabil slujbaş, pentru două mii de ruble!... (*Aplauze.*) Guvernul s-a mulţumit să-l destituie. Un Rosin pedepsit numai cu destituirea!... Apoi numai atât se cuvenea acestui mizerabil? Dar îndată ce guvernul a auzit de această infamie trebuia să ordone ca legat cu trei lanţuri de gât şi de picioare şi de mâini să-l aducă aici...

Voci: Să-l spânzure!...

Domnilor, au mai fost la noi refugiaţi politici, polonezi, unguri; la 1833 şi 1834 au venit stoluri de leşi în ţară şi nu s-au dat nici unul pe mâna ruşilor. Şi nu s-a dat pe mâna Austriei nici un refugiat ungur. Mi-aduc aminte că un principe ungur a fugit din închisorile austriece, a venit la noi, şi nu s-a dat. Nu se va găsi nici un exemplu că am dat noi vreodată pe vreun refugiat politic.

Am combătut pe amicii şi coreligionarii mei politici când au expulzat din ţară pe români şi am făcut pentru aceasta dizidenţă.

Dar fiecare din domniile voastre trebuie să lucreze la căderea acestui guvern, care a lăsat să se comită acest act, pentru care cuvintele cele mai tari de crimă, de infamie nu sunt de ajuns ca să-l stigmatizeze.

Cum? Să ridice pe acest nenorocit din casa lui, din sânul familiei lui, să-l ducă la frontieră, să vie armata străină pe teritoriul nostru, să-l ia, să-l ducă la puşcărie şi de acolo la spânzurătoare, şi mizerabilul vânzător să rămână în slujbă! Şi primarul să fie lăsat în pace! Şi acel ticălos de arendaş – care a dat mână de ajutor la săvârşirea unei aşa nelegiuiri, care, ca şi Iuda, a vândut sânge nevinovat, căci faptul nu se poate compara decât cu al Iudei Iscarioteanul care a vândut pe Domnul său pentru 30 de arginţi, cari fac 2000 ruble, – să n-aibă habar!...

Atât numai şi este de ajuns ca toţi ca unul să lucraţi la răsturnarea acestui guvern...

O voce: Cu dumneavoastră în frunte.

Eu sunt bătrân. Guvernul a făcut o circulară unde a zis că alegerile comunale nu sunt alegeri politice. Cum voiţi domniele-voastre, când lucrurile se prezintă, cum se prezintă, ca aceste alegeri să nu fie politice?

Eu, domnilor, am fost în toată viaţa mea om de acţiune; am făcut lovitură de stat. Am voit un lucru pe care nu-l voiau boierii: am lucrat la emanciparea ţăranilor. (*Aplauze.*)

Mi se va zice că bâta s-a ivit sub ministeriul meu. Regret că nu este aici între noi domnul Grigore Eliad să vă spună dacă nu m-a scăpat el însuşi din mâinile bătăuşilor.

Lovire de stat am făcut şi nu mă justific; istoria să mă justifice.

Dar, după acea lovire de stat nu trebuia să vie şi o epocă, unde tot cetăţeanul să se bucure în linişte de libertăţile constituţionale? Care este cuvântul de se mai fac şi azi loviri de stat, fie şi numai cu bătaia? Ce probleme mai avem de rezolvat ca ţara să nu mai scape de turburări? Ce era nevoie ca domnul Pallade, care mergea într-o trăsură la o întrunire, să fie oprit în drum şi bătut de către un amploiat comunal?

Ce mai putem aştepta în faţa unor asemenea fapte săvârşite sub ochii guvernului de astăzi?

De aceea ziceam că alegerile comunale din noiembrie sunt alegeri eminamente politice; şi trebuie să se ştie că dacă Regele nu cunoaşte situaţiunea – cum a zis domnul Dumitru Brătianu – să i-o facem noi cunoscut; să-i spunem că ţara aceasta este eminamente democratică; şi nici junimiştii, nici concentraţii nu o vor putea abate, cu toate încercările lor, de la adevărata ei matcă, nu o vor putea împinge îndărăt; după cum Dunărea de la Sulina nu se poate lua şi duce îndărăt la Porţile-de-Fer. Lumea merge tot înainte.

Dar se vor găsi oameni cari să-mi impute mâine, poimâine, că altădată am stigmatizat greşelele liberalilor. Apoi dacă pe liberali i-am combătut; dacă fratele chiar, am văzut că s-a sculat şi a combătut pe frate-său pentru greşelile ce făcea; – cum astăzi am putea să ne arătăm nepăsători în faţa nelegiuirilor şi infamiilor ce se petrec, – şi când ele se comit nu de liberali? (*Aplauze.*) La 1815 am văzut în Camera franceză monarhiştii cei mai convinşi transformându-se în cei mai aprigi republicani. Tot aşa şi junimiştii cu concentraţii. Sunt astăzi foarte liberali, mai liberali decât cei îmbătrâniţi în viaţa liberală, în luptele pentru libertate. Şi sunt liberali, ştiţi pentru ce? Să vă spun eu secretul: pentru că nu s-au întărit încă îndestul la putere. (*Aplauze.*)

Fiecare partid își are, domnii mei, netrebnicii lui; oameni cari n-au învățat nimic, cari n-au mijloace de trai.

Pe acei oameni, partidele cari se respectă-i ajută din buzunar; nu cu slujbele țărei...

Uitați ce este astăzi. Binevoiți a lua o instituție – instituția Creditelor agricole, Regia Monopolurilor și alte slujbe la cari nu se prea uită lumea; și vedeți câte lichele nu s-au numit acolo numai pentru că sunt dintre conservatori. (*Aplauze.*)

Căutați – că nume nu vă voi spune – și vedeți dacă meritul, cinstea și moralitatea au prezidat la acele numiri.

O voce: Ca la Teleorman.

Noi am dobândit suveranitatea țărei. O țară suverană trebuia să-și aibă reprezentanții săi în străinătate.

Regele cel întâi a cerut ca primul român care ar reprezenta România independentă în afară, să fie luat dintre cetățenii cei mai capabili, cei mai iluștri, dintr-acei cari au făcut ceva în țară.

Ei bine, din acei reprezentanți unii au murit, alții au îmbătrânit cu totul și și-au dat demisia.

Cercetați și întrebați cine s-a propus să-i înlocuiască?

Ei, domnilor! oamenii aceștia sunt foarte bine plătiți...

O voce: Cinci mii de lei pe lună!...

Căci poziținea și postul ce ocupă le impun a reprezinta cu demnitate țara – România independentă – față cu celealte state independente.

Apoi, domnilor, când dăm așa de mult, avem mi se pare dreptul să cerem să fie oameni cari să știe a întrebuința bine acei bani, să nu ne facă dezonoare; nu e destul să cheltuiască, dar să bine cheltuiască.

Dar cum să iei un individ care n-a făcut până acum nimic, absolut nimic, care a ieșit din armată cu rangul de sublocotenent, să-l iei și să-l numești într-unul din cele mai mari posturi!...

Ion Ghica, omul cel mai inteligent, vechi profesor, pe când profesoratul era rău văzut în acea clasă căreia-i aparținea, clasa boierilor mari, Ion Ghica, care totdauna s-a distins prin patriotismul lui, ei bine, lui Ion Ghica se ia un sublocotenent și i se dă ca demn urmaș!...

Apoi noi, liberalii, n-am făcut așa; nu așa am urmat noi când am trămis oameni cari să ne reprezinte țara în străinătate; nu ne-am uitat la opiniunile politice ale individului, ne-am uitat la capacitatea lui, am luat

pe Plagino, care nu era liberal, am luat pe Kreţulescu, pe Mavrogheni, cari nu erau liberali, dar cari erau oameni capabili şi de acea am dreptul să zic: Apoi între liberali nu se găsesc destui oameni capabili cari ar onora ţara în străinătate? Ei bine, nu, s-a căutat nulităţile partidului concentrat şi s-au lăsat la o parte oamenii capabili cari ar fi putut să merite poziţiunea ce li s-ar fi încredinţat. (*Aplauze.*) Ei bine, dacă veţi lăsa lucrurile astfel, va ajunge vremea unde ar putea foarte bine să mai vedem un tabla-başa numit mare ban al României. (*Aplauze prelungite şi repetate.*)

„Voinţa naţională", VII, 1890, nr. 1809, p. 1–2.

În favoarea alegerii ca deputat de Ilfov a lui Nicolae Fleva[*]

Domnul Kogălniceanu îşi începe discursul său prin a declara că, deşi indispus, a venit să recomande şi să susţină candidatura domnului N. Fleva, precum a făcut şi comitetul de 10 al partidului naţional-liberal. Azi, un tânăr încearcă o mulţime de decepţii şi ezită de a face politică. Alegătorilor le este dat numai să ridice caracterele. Azi, mai mult decât oricând, libertăţile noastre publice pentru cari am luptat atât sunt în pericol şi au nevoie de susţinători. Guvernul actual nu reprezintă nici un partid, el reprezintă forţa brutală şi dacă va fi lăsat să guverneze înainte, vom fi reîntorşi la vremurile lui căpitan Costache.

Aici, domnul Kogălniceanu reaminteşte un fapt petrecut la Iaşi, în anul 1839, când un tist de dorobanţi, despre care se vorbea mai mult decât de banul Filipescu şi Băleanu, şi care era la Iaşi ceea ce căpitanul Costache era la Bucureşti, bătea cu două bice pe un şef de masă de minister, pentru că fiind dejurnă nu ieşise înaintea ministrului la sosirea sa.

Domnia-sa întors de curând din străinătate, revoltat de această scenă barbară, în calitate de adjutant domnesc, luă victima în trăsură şi o duse la Vodă Sturdza. Ministrul se duse şi el numaidecât la palat spre a cere satisfacţie faţă cu procedarea sa, căruia i se zicea pe atunci că este un *bonjurist*, venit din străinătate cu idei stricate. Vodă Sturdza, în loc de satisfacţie, conferi victimei un rang de boierie, făcându-l *căminar*.

Şi azi, după atâţia ani, tot biciul domneşte.

Este adevărat că azi ministrul n-are oficial în mână biciul, dar nici o întrunire nu se poate ţine fără ca să nu se întâmple bătăi.

[*] 17 ianuarie 1891, sala veche a Ateneului român.

Dacă alegătorii vor fi nepăsători, apoi biciul din mâna tistului de dorobanți va trece în mâna bătăușilor întreținuți de primărie.

Cred însă că poporul este tot plin de viață și va lua biciul din mâna oricui ar fi și-l va rupe pe spinarea lui.

Constituțiele nu se dobor numai prin lovituri de stat, ci și prin corupere, precum filoxera distruge viele și bacillii lui Koch corpurile umane.

Azi avem la putere câteva persoane cari nu reprezintă pe nimeni și nimic.

Se atacau la Camerele de sub guvernul domnului Ion Brătianu. Dar ele aveau încredere în șeful lor, pentru că șeful nostru, Ion Brătianu (*aplauze prelungite*) era folositor patriei și a făcut mult bine țărei noastre. Astfel se explică încrederea ce inspira tutulor și se știe că încrederea face mult.

Dar azi tot astfel este? Nici un deputat din majoritate nu apără proiectele guvernului, dar toți se întrec să pună în urnă bila albă. Atât în guvern cât și în majoritate se constată o lipsă de inițiativă și de entuziasm.

Despre politica vamală a guvernului, de exemplu, nu știm absolut nimic. Cine știe cu ce avem să ne pomenim. Pe când un ministru, sosit din străinătate, vine cu o idee, un coleg al său susține aici alta și ne vorbește altfel.

Și noi avem decorațiuni, ne dăm seama însă cum le-am dobândit. Dar miniștrii actuali pentru ce au fost decorați?

Vorbind apoi de proiectele de reformă ale domnului Manu, zice că domnia-sa voiește să transforme cu totul țara. El nu face ceea ce trebuie să facă conservatorii și dar pe nedrept se intitulează guvern conservator.

Și apoi viitorul este al liberalilor. (*Aplauze frenetice și îndelung repetite.*)

Actuala stare de lucruri nu poate să mai dăinuiască. Pe lângă curagiul dumneavoastră de a lupta contra acestui guvern, mai avem în ziua de 10 mai a 25-a aniversare a regimului nostru constituțional.

Noi, bătrânii liberali, nu vom fi alături cu guvernul actual pentru a sărbători această zi.

Toată viața mea am fost om de ordine, dar o ordine care să ridice poporul. N-am luptat ca să văd ceea ce este azi, când joacă bâta în mahalale (*aplauze*) și când se tinde a se face ca nimeni să nu mai creadă în ceva.

Trecând apoi la candidații propuși de opoziție, domnul Kogălniceanu zice că conservatorii au propus pe un membru al partidului lor din cei mai onorabili. Noi, liberalii, am ales pe domnul N. Fleva, tribun al poporului, fost primar. V-am dat un candidat cu care trebuie să vă mândriți, căci și noi ne-am mândrit că vi l-am propus.

Guvernul pe cine are? Pe domnul Andrei Popovici. Nu-l atac. Voi spune însă ce i-am spus şi dumnealui însuşi: Te-ai grăbit, domnule Popovici. D-abia de ieri te-ai împământenit. Domnul Vernescu şi eu te-am recomandat şi susţinut. Noi am fost naşii dumitale. Eu sunt pentru naturalizarea românilor de peste munţi, dar cu regret, căci socot că ar fi mai bine ca ei să rămână acolo şi să lupte cu fraţii lor. Eu, vechi luptător, niciodată nu mi-am pus candidatura în Capitală şi dumneata ai curagiul să ţi-o pui şi contra unui din cei mai capabili membri ai partidului naţional-liberal, în care totdauna a bătut inima pentru românii de dincolo. Nu crezi că faci rău acestora, românilor transilvăneni pe cari îi iubim când sunt patrioţi în patria lor, când luptă contra acelor cari luptă pentru stârpirea neamului românesc. S-a mai ales în Capitală domnul Ianov, care s-a ilustrat prin poezia sa *Kalikenberg*. Dar aceasta n-a fost decât o batjocură pentru Capitală. Această batjocură se repetă acum, după 26 ani, recomandându-se Capitalei un tânăr care n-are nici un titlu şi care e pus în luptă cu un Fleva.

Conjură pe alegători să nu lase să se comită această crimă, căci umilirea Capitalei ţării e mai mult decât crimă şi-i invită să-şi dea voturile lor domnului N. Fleva, candidatul partidului naţional-liberal, care înseamnă păstrarea demnităţei Capitalei.

Alegerea de la 20 trebuie să fie un eveniment. Va fi o nenorocire naţională căderea acestei candidaturi, căci ea va însemna căderea primului oraş al ţării şi ne va face să ne căim de ceea ce am făcut, căci vom vedea că tot e clădit pe nisip, iar nu pe stâncă.

Terminând, domnul Kogălniceanu zise: Faceţi ca cuvintele regelui: *pace*, *linişte* şi *concordie* să devie o realitate, iar nu să rămână nişte cuvinte seci. (*Aplauze entuziaste şi nesfârşite.*)

„Voinţa naţională", VIII, 1891, nr. 1887, p. 1-2.

Discurs asupra situaţiei politice din ţară[*]

Domnii mei, mă adresez dumneavoastră într-o îndoită calitate, mă adresez dumneavoastră ca membru al comitetului de 10, mă adresez dumneavoastră ca delegat al a două Capitale a ţării, ca delegat al clubului

[*] 24 martie 1891. Sala Eforie din Bucureşti.

liberal din Iaşi şi am misiunea a vă saluta în numele vechei capitale a Moldovei, a vă dori pace şi curaj. (*Aplauze.*)

Onor. domn Ionescu, într-un discurs elocvent, a atins mai toate cestiunile şi le-a atins cu talentul care-l caracterizează. Nouă, cari avem să vorbim, ne rămâne puţine de zis, acest puţin este acesta: Noi bătrânii ne ducem unul după altul, au mai rămas câţiva şi singurul lucru ce avem de făcut este de a nu muri ca mortăciuni. (*Aplauze.*) Este ca prin energia care ne-a rămas, prin inima care bate caldă pentru ţară, prin mintea care o avem încă, să vă facem testamentul politic şi să vă dăm dumneavoastră misiunea de a conduce ţara mai departe.

Noi, domnilor, am trecut prin grele timpuri, am avut lupte teribile şi având lupte neapărat că am greşit, decât greşelile noastre n-au avut decât un scop: propăşirea şi mărirea acestei ţări şi democratizarea societăţei române. Azi nu mai avem consuli ruseşti, nu mai avem paşi turceşti, nu avem boieri cari moşteneau toate drepturile acestei ţări. Precum în Franţa se zice că fiecare soldat poartă în giberna* sa bastonul de mareşal, aşa azi fiecare cetăţean poartă în inima lui putinţa de a ajunge acolo unde înainte nu ajungeau decât boierii cei mari.

Bătrânul Rosetti zicea acestea cuvinte: „Bate şi ţi se va deschide, sparge şi vei intra"; azi nu aveţi nevoie nici să bateţi ca să vi se deschidă, nici să spargeţi ca să intraţi; uşile sunt deschise, aţi intrat, sunteţi la dumneavoastră, sunteţi în această ţară eminamente democratică şi dacă veţi fi goniţi din această casă, din aceste câmpii frumoase, va fi vina dumneavoastră.

Se vorbeşte mult de partidele istorice; hai să primim deocamdată această mică teorie. Da, se cuvine, după regulile constituţionale ca după liberali să vie conservatori; primesc aceasta, cu o singură condiţiune: ca conservatorii să rămână la putere cât au încrederea ţării, şi dacă au intrat pe calea constituţională sunt datori să iasă pe calea constituţională; noi liberalii iarăşi avem dreptul să cerem ca să rămânem la putere cât avem majoritate în această ţară şi cred că noi reprezentăm majoritatea ţării, că noi liberalii suntem un partid mare, care avem misiunea de a fi nu numai un partid revoluţionar, dar de a fi un partid de guvernământ, de aceea nu mai este nevoie azi, după opiniunea mea, nici de revoluţiuni, nici de lovituri de stat, nici de 2 mai, nici de 11 iunie, nici de conspiraţiuni; toate greutăţile sunt înlăturate şi totul este ca dumneavoastră prin patriotism să menţineţi ceea ce este, să faceţi ca guvernele să se ducă după jocul natural şi legal al Constituţiunei, să nu ne dea afară intriga şi să nu

* Din fr. *giberne*, raniţă (n. ed.).

ajungem prin intrigă. Iată pentru ce am zis că partidul liberal nu trebuie să se ocupe decât a aplica adevărurile constituționale. Nu trebuie a ajunge la putere decât prin virtutea cetățenească; că liberalii n-au nevoie să fie curtizani; nu ar trebui să intre prin ușa din dos, ci pe ușa mare și vor intra în guvern dacă țara le va da încrederea și cred că li-o va da.

Dumneavoastră să vă gândiți la un lucru: „Unirea face forța" și trebuie să aruncați departe zizania, acele cuvinte ridicole cari zic de ce tu și nu eu.

Cu alte cuvinte, cei mai vrednici, pe aceia faceți-i deputați; nu vă cerem pe candidaturi, trebuie să trimiteți materie bună, materie inteligintă, nu forță numerică. Noi am văzut miniștri cari aveau majoritate în Cameră, dar nu aveau în această majoritate un singur om de valoare și miniștrii erau siliți, la fiecare cuvânt al opoziționei să răspundă ei; acum chiar în Cameră, am vorbit noi, a vorbit domnul Carp, dar din partea guvernamentalilor niciunul n-a deschis gura.

Pentru numele lui Dumnezeu! Nu faceți dezbinare în colegii, nu vă cercetați pentru candidaturi, alegeți pe cei mai buni; dacă veți face aceasta fiți siguri că iarăși ajungem la guvern. Când zic aceasta nu măgulesc o ambițiune deșartă, un partid mare ca acesta trebuie să aibă ambițiunea să ajungă la putere, destule greșeli s-au făcut, să ne folosim de împrejurări, să mergem înainte, cum trebuie să meargă un partid care are un viitor, căci are un trecut. Eu am în Dobrogea o mică grădină făcută în mijlocul pustiului, acolo-mi place să petrec, pentru că fiecare căsuță, fiecare pavilion este făcut de mine, așa și noi, partidul-liberal, să nu uităm că tot, dar tot este făcut de liberali. (*Aplauze.*)

Avem îndatoriri către noi, către trecutul nostru, către generațiunile bătrâne și cele tinere, aveți îndatorire ca să țineți să se dezvolte acea grădină care s-a plantat și care va prospera când veți apăra-o de vânturi și vijelii.

De la 1848 țara aceasta a făcut progrese mari, căci cei de la 1848 erau oameni mari. Azi țara aceasta are o bogăție, o armată de tineri, de inteligințe, mai învățați decât noi; așadar noi bătrânii pe dânșii contăm. Cei mai bătrâni să-i încurajăm, să facem sacrificii de a le da în mână patrimoniul ce ne lasă. (*Aplauze.*) Am convincțiunea că acești tineri nu demerită de recomandațiunea care o fac; ei ca tineret vor fi cei dintâi cari vor stigmatiza acele caractere umile, acei tineri cari trec ca fluturii de noapte, ca apostații, din un partid în altul, și care dezonorează generațiunea de azi. Sunt sigur că dumneavoastră în majoritate, dumneavoastră cei tineri, veți fi cei dintâi cari să aveți asprime mare, fără milă, nu pentru adversari, nu pentru boieri, căci aceasta este natural, dar pentru acei tineri cari au ieșit

prin instituțiunile noastre la lumină, cari au ieşit prin democrație şi cari întorc armele contra democrației. (*Aplauze.*) Noi cu durerea vedem tineri cari au fost luați de domnul Ion Brătianu de umăr şi împinşi în Cameră şi cari l-au combătut. (*Aplauze.*) Ce vor să zică, că intră între boieri? Boieri suntem noi; boieri între boieri, avem boieri mari în partid, avem pe Negri, frații Goleşti, Ghiculeştii şi atâți alții, cari se mândreau de a fi boieri, fiindcă erau liberali.

Vă conjur, nu vă ocupați de conservatori, ei au să cadă, fiindcă n-au majoritate în țară şi de trei ani de zile dovedesc cât sunt de neputincioşi; aceste neînțelegeri să slujască liberalilor de povață şi partidul liberal să înfățişeze în țară spectacolul concordiei, cu înțelegeri, cu sacrificii, cu abnegațiuni şi atunci fiți siguri că izbânda va fi a noastră; am convingțiunea că numai să voim şi vom avea puterea.

S-a vorbit de siluiri, de frica de comisarii de poliție, de agenți municipali, ei, domnilor, când veți voi o singură zi pe an, ce pot să facă ei?

Nu vă speriați, mai avem ceva, o împrejurare frumoasă, avem jubileul de 25 de ani, avem ziua de 10 mai, şi am convingțiunea că Regele cunoaşte situațiunea, că voieşte ca acea zi să fie o sărbătoare națională şi nu va voi ca acea zi să fie precedată de lupte, de mişelii, de meschinării ca să fie învinşi şi învingători, decât pe temeiul libertăților constituționale, al cărui exercițiu adevărat dă puterea acelora cari merită, cari se luptă. Mai au forța bandelor de bătăuşi şi celelalte potlogării cari se fac în alegeri. Eu am convingțiunea că Regele nu le va suferi.

De aceea aveți încredere în cauza dreaptă care înfățişează destinatele României; destinatele societății democratice sunt în mâinile dumneavoastră.

La luptă! la luptă dreaptă! la luptă curată! Inimile sus! Şi Dumnezeu va fi cu noi. (*Aplauze prelungite. Urale.*)

Domnilor, s-a zis continuu cum că noi nu avem program. Eu primesc să zic că noi suntem programul, nu numai că suntem programul, dar avem un merit mai mare, avem meritul acela că de la 1832 s-a format un şir de trebuințe, de aspirațiuni ale națiunei şi noi am avut meritul că am putut pipăi pulsul națiunei, că am ştiut trebuințele ei, am ştiut aspirațiunile ei, că vrea să fie o națiune europeană, că vrea să fie un membru puternic, lăudat şi stimat în marea familie a Europei, că vrea să fie o societate democratică, unde fiecare cetățean să zică: *Dumnezeu şi dreptul meu.* Acele aspirațiuni le-am însuşit, acela era programul nostru. Noi am avut mai mare merit decât Lycurg, căci le-am luat din obiceiurile, din inima şi inspirațiunile unei națiuni nenorocite, le-am realizat. Iată programul nostru, trecutul nostru să vă arate ce vom fi în viitor. Am muncit 50 de ani; avem țară unită, țară independentă, avem regalitate, avem împroprietărirea

țăranilor; fiecare azi zice: Dumnezeu și dreptul meu, fiecare are pușcă și cu stăruința noastră va ajunge să aibă și carte.

Dacă am făcut toate acestea, este a zice că am sfârșit? Nu am sfârșit, căci legea omenirei este progresul și legea partidului liberal este a fi cu progresul, de aceea nu permit să se zică că pe noi ne va întrece în reformele cari bat la ușă; le vom lua noi, le vom dezvolta noi, adică bătrâni și tineri, le vom dezvolta ca oameni cu minte, cari nu se vor lua după teorii incendiare, imposibile; se vor lua să dea țărei în mod sănătos, în mod practic, reformele ce se cer. Curagiu, domnilor, și veți avea tot ce se cere din reformele cari se impun, cari trebuie să le facem. (*Aplauze.*)

Răspundeți toți că partidul liberal nu este inept, este compus din oameni de progres, este compus din oameni cari urmează mișcarea veacului, care are ambițiunea de a le aplica. Credeți că și în viitor vom fi oneşti și pe lângă onestitate veți avea inteligențe mai mari decât ale noastre.

Depozitul libertăților țărei, depozitul neatârnărei acestei țări, este în mâna dumneavoastră.

Mergeți dar la luptă și Dumnezeu să vă binecuvinteze. (*Aplauze prelungite. Ovațiuni.*)

„Voința națională", VII, 1891, nr. 1944, p. 1-2.

REGESTE

Discursuri, intervenţii, amendamente, propuneri

Sesiunea 1889–1890

[1*] Discurs asupra alegerilor din Vlaşca. Şedinţa din 18 noiembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 1, p. 7, col. 2 – p. 8, col. 1; p. 12, col. 3; p. 13, col. 3. p. 3

[2*] Asupra „profesiunii de credinţă" făcute de unii parlamentari. Replică lui C. Ressu. Şedinţa din 22 noiembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 2, p. 18, col. 3 p. 8

[3*] Împotriva naturalizării lui C. Sterie. Şedinţa din 25 noiembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 3, p. 27, col. 1-3. p. 9

[4*] Contestă naturalizarea macedoneanului Enache Constantin Nicula. Şedinţa din 25 noiembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 3, p. 28, col. 3; p. 29, col. 1 – p. 30 col. 1. p. 12

[5] Cere Adunării ca rapoartele comisiei pentru indigenate să fie tipărite şi nu să se citească după manuscris. Declară apoi că preferă să voteze naturalizări de greci – „între dânşii sunt mari cetăţeni" – decât români din Macedonia. Se discuta cererea lui George Serachetopolu, domiciliat la Podu Bărbierului (Dâmboviţa), venit din Macedonia în 1824. Fusese sergent în regimentul I Roşiori între 1883 şi 1887. Raportorul adăugase că „e cumnat cu Take Protopopescu" [bancher – n.n.], la care K. a replicat: „Acesta nu este un motiv". Şedinţa din 25 noiembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 3, p. 31, col. 1.

[6*] Pe marginea proiectului de lege pentru un credit de 400.000 de franci necesar deschiderii variantei tunelului Barboşi–Galaţi. Şedinţa din 29 noiembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 5, p. 44, col. 3 – p. 45, col. 2; p. 46, col. 1 – p. 47, col. 1. p. 14

[7*] Intervenţii pe marginea proiectului de lege privind cumulul în funcţiunile publice. Şedinţa din 30 noiembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 5, p. 56, col. 3 – p. 57, col. 2. p. 20

[8*] În favoarea proiectului de lege pentru ridicarea catedralei şi a palatului episcopal în piaţa Ştefan cel Mare din Galaţi. Şedinţa din 1 decembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 6, p. 67, col. 1-3. p. 22

[9*] Asupra proiectului de lege pentru un credit extraordinar de 1.213.940 de lei necesar plăţii anuităţilor la un împrumut de 50 de milioane lei contractat în august 1889. Şedinţa din 2 decembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 7, p. 71, col. 1; p. 72, col. 3; p. 73, col. 1. p. 24

[10*] Filipică împotriva deputatului C. Ressu. Şedinţa din 4 decembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 8, p. 84, col. 2 – p. 85, col. 1. p. 26

[11*] Discurs la proiectul de lege pentru construirea căii ferate Bârlad-Galați. Ședința din 4 decembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 8, p. 88, col. 2; p. 89, col. 3. p. 29

[12*] Cere lămuriri în legătură cu darea în judecată a cabinetului I.C. Brătianu. Ședința din 4 decembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 8, p. 91, col. 1-3. p. 32

[13*] Din nou asupra proiectului legii cumulului. Ședința din 5 decembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 9, p. 97, col. 2 – p. 98, col. 2. p. 34

[14*] Din nou asupra dării în judecată a cabinetului I.C. Brătianu. Ședința din 8 decembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 10, p. 118, col. 3; p. 119, col. 2-3. p. 37

[15*] Despre gestul arhiereului Calistrat Orleanu, agent electoral. Ședința din 9 decembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 11, p. 129, col. 2 – p. 130, col. 1. p. 39

[16] Despre exproprierile în favoarea statului. Ministrul de Finanțe Menelas Ghermani adusese în discuție un proiect de lege pentru anularea exproprierii unei proprietăți pentru suma de 47,75 lei. Pornind de aici, K. semnalează executările dintr-un sat din Fălciu pentru „rămășițe din răscumpărarea clăcii de la 1865". El cere un tratament asemănător pentru locuitorii din Cosmeni. Ședința din 9 decembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 11, p. 130, col. 3.

[17] Despre raportul comisiei de informare asupra dării în judecată a guvernului I.C. Brătianu: „Întorcându-mă aseară acasă, am cumpărat niște ziare de seară. În acele ziare am văzut publicat raportul comisiunii noastre de informațiuni. Am venit azi dimineață și l-am cerut aici dar mi s-a spus că nu este încă distribuit. Fac întrebarea biroului dacă este drept ca deputații, și mai cu seamă Camera, să fie cea din urmă a primi acel raport?" Ședința din 12 decembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 14, p. 149 col. 3 – p. 150, col. 1.

[18] Replică la o diatribă a lui C.C. Arion care declarase că „avem o societate înamorată de libertate" în care partidul liberal neagă că s-ar putea face ceva pentru îmbunătățirea condiției țăranului: „Eu, ca liberal, protestez". Ședința din 12 decembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaților", nr. 17, p. 192, col. 2.

[19] Răspunde unei constatări a lui Al. Lahovary, ministru de Externe, că după „realizarea unor mari aspirări, am căzut într-o epocă de stagnațiune morală": „Uitat-ați luptele unei generațiuni întregi pentru ca să ajungem unde suntem astăzi?" Ședința din 14 decembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 18, p. 199, col. 3.

[20] Discurs privind darea în judecată a cabinetului I.C. Brătianu. Ședința din 16 decembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 18, p. 210, cu precizarea: „discursul d. Kogălniceanu lipsește".

[21] Discurs împotriva cabinetului Th. Rosetti. Ședința din 16 decembrie 1889. „Românul" din 17/29 decembrie 1889, p. 3.

[22] Dialog cu G. Vernescu, acesta apărându-și statura morală: *G. Vernescu*: „...în cine au găsit sprijin aceste mari și importante cestiuni sociale? *K.*: În dumneata! *G. Vernescu*: Fără a mă gândi la pozițiuni înalte, la averea materială, la putere, am căutat a-mi face datoria, nu zic ca ilustru cetățean (epitete uzate astăzi!) dar ca bun român. Așa este, domnule Kogălniceanu? *K.*: Așa este! *G. Vernescu*: Iar când ideile naționale erau combătute, să mărturisească oricine mă cunoaște, în cine găseau ele sprijin în afară și în această Cameră? *K*: În dumneata, este adevărat." Și mai departe, când G. Vernescu se

justificase de ce, ca ministru de Justiție, întârziase aducerea în discuția Camerei a legii inamovibilității: „Ai uitat un lucru: Miniștrii nu pot compta pe ziua de mâine". Ședința din 18 decembrie 1889. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 19, p. 241, col. 3; p. 243, col. 3.

[23*] Intervenție privind abuzurile administrative din Dobrogea. Ședința din 11 ianuarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 21, p. 205, col. 2-3; p. 206, col. 1. p. 40

[24*] Discurs în problema cumulului. Ședința din 11 ianuarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 21, p. 299, col. 3 – p. 300, col. 2; nr. 22, p. 306, col. 1-2. p. 41

[25*] Scurtă intervenție privind proiectul legii licențelor pentru băuturile spirtoase. Ședința din 15 ianuarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 23, p. 322, col. 3 – p. 323, col. 1. p. 44

[26*] Dezvoltă o propunere privind verificarea diplomelor de inginer ale lui G. Vlădescu spre a putea fi validat deputat. Ședința din 20 ianuarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 28, p. 519, col. 2 – p. 520, col. 1. p. 45

[27*] Într-o chestiune personală. În replică cu C.C. Arion. Ședința din 20 ianuarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 28, p. 521, col. 1-2. p. 47

[28] Subscrie o propunere din inițiativă parlamentară pentru acordarea unei pensii de 350 lei pe lună artistului dramatic Neculai Luchian. Ședința din 25 ianuarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 32, p. 575, col. 2.

[29*] Discurs în procesul guvernului Brătianu. Ședința din 31 ianuarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 40, p. 700, col. 2 – p. 707, col. 2. p. 49

[30] Îl caracterizează pe tatăl unui candidat la deputăție la Focșani, Petrache G. Ilie: „Așa este. Părintele său, G. Ilie, a fost liberal și cu multă autoritate." Ședința din 5 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 40, p. 727, col. 2.

[31] În legătură cu alegerile de la Focșani are loc următorul schimb de replici: *„I.Niculescu*: Am văzut pe domnul Kogălniceanu vorbind la delegați, alături cu domnia-sa era un cetățean liber despre care s-a spus că e notar, dar nu e adevărat aceasta *M. Kogălniceanu*: Retractați cuvântul că nu e adevărat, fiindcă nu e parlamentar. *Președintele Camerii*: Întrebuințați, vă rog, alt cuvânt mai parlamentar. *I. Niculescu*: E neexact că e acum notar. A fost notar. *M. Kogălniceanu*: Notar de la Pufești." Ședința din 5 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 40, p. 729, col. 2.

[32*] Pe marginea alegerii pentru colegiul III Putna. Ședința din 5 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 40, p. 730, col. 2-3; p. 731, col. 3; p. 733, col. 3. p. 76

[33*] Susține o propunere de scutire a pădurilor aparținând răzeșilor din Șarul Dornei pe timp de un an de la exploatarea prevăzută de Codul silvic. Ședința din 10 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 43, p. 781, col. 3. p. 82

[34*] Susține proiectul de lege prin care se constituia o pensie lt. col. Nichita Ignat. Ședința din 10 februarie 1890, „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 43, p. 787, col. 3. p. 83

[35] Combate protestul unor comercianți din Călărași față de votul Adunării care respinsese proiectul de modificare a legii licențelor. Ședința din 12 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 44, p. 791, col. 2-3.

[36*] Pledoarie privind incompatibilitatea calităților de deputat și comisar al guvernului pe lângă Banca Națională deținute de Th. Nica. Ședința din 13 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1889/1890, nr. 45, p. 814, col. 3 – p. 816, col. 1. p. 84

[37*] Stăruie pentru operativitatea lucrărilor Adunării. Şedinţa din 13 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 45, p. 818. col. 3. p. 89

[38] Pe marginea propunerii lui C.C. Arion ca deputaţii cu funcţii salariate să opteze pentru acestea ori pentru deputăţie. Cu referire la cazul dr. Sache Ştefănescu, asistent de chirurgie la Institutul dr. Assaky şi deputat. Când s-a pus la vot, a apărut o abţinere şi K. a explicat: „Domnule preşedinte, eu sunt cel abţinut şi m-am abţinut pentru că această propunere nu a fost discutată şi, după opiniunea mea, nu putea să fie pusă la vot". Şedinţa din 15 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 46, p. 823, col. 3.

[39*] După opţiunea dr. Sache Ştefănescu de a rămâne deputat şi în acelaşi timp asistent de chirurgie, dar fără leafă. Şedinţa din 16 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 46, p. 841, col. 3. p. 90

[40] Cere să se dezbată cu prioritate proiectul de lege privind reorganizarea magistraturii, „proiect reclamat de 20 de ani şi, prin urmare, cât pentru mine, mă voi opune la votarea oricărui alt proiect de lege mai înainte de acesta, afară de legile financiare. Mari şi mici, bogaţi şi săraci, bătrâni şi tineri, toţi ne interesăm de a se vota cât mai curând legea pentru reorganizarea magistraturei." Şedinţa din 16 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 46, p. 842, col. 2.

[41*] Face o interpelare în legătură cu testamentul lui E. Zappa în favoarea Academiei Române. Şedinţa din 16 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 46, p. 842, col. 3 – p. 843, col. 1. p. 91

[42*] Consideraţii pe marginea cererii de împământenire a lui Ion Racolţea din comuna Sihlele, Rm. Sărat. Şedinţa din 17 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 47, p. 856, col. 2. p. 92

[43*] În favoarea recunoaşterii cetăţeniei române lui Ion Munteanu din Transilvania. Şedinţa din 17 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 47, p. 857, col. 1-2. p. 94

[44*] Cere Adunării să voteze alternativ „împământeniri şi recunoaşteri de cetăţeni români". Şedinţa din 17 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 47, p. 857, col. 3 – p. 858, col. 1. p. 95

[45*] Pentru împământenirea cu dispensă de stagiu a lui Constantin G. Andriopulo din Iaşi. Şedinţa din 17 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 47, p. 858, col. 3 p. 96

[46*] Împotriva recunoaşterii calităţii de cetăţean român a lui C.G. Arhondi. Şedinţa din 17 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 47, p. 859, col. 2. p. 96

[47*] Pentru împământenirea cu dispensă de stagiu a lui Arpad Haynal din Botoşani. Şedinţa din 17 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 47, p. 859, col. 3 – p. 860, col. 1. p. 97

[48*] În legătură cu vinderea moşiei statului Piscu (jud. Dolj) în loturi către ţărani. Şedinţa din 17 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 47, p. 860, col. 2-3. p. 98

[49*] Discurs în favoarea oraşului Iaşi. Cu prilejul unor despăgubiri cerute pentru atelierele companiei de cale ferată Lemberg-Cernăuţi din Paşcani. Şedinţa din 22 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor, 1889/1890, nr. 49, p. 880, col. 1-2. p. 99

[50*] Discurs asupra bugetului Eforiei spitalelor civile din Bucureşti. Şedinţa din 22 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 49, p. 881, col. 3 – p. 882, col. 2. p. 101

[51*] Pe marginea unei interpelări a lui P. Cernătescu. Şedinţa din 23 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 50, p. 927, col. 3. p. 103

[52] Face precizări în legătură cu despăgubirea ţăranilor din Dolheşti (Suceava), expropriaţi pentru cauză de utilitate publică (construirea unei căi ferate). Avocatul CFR, Bosie, le dăduse 10.000 lei, venitul pe patru ani al pământului, apoi fuseseră împroprietăriţi în alt loc. Şedinţa din 24 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 51, p. 939, col. 2.

[53*] Asupra rigorii împământenirii românilor macedoneni. Şedinţa din 24 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 51, p. 940, col. 2-3; p. 941 col. 1-3; p. 943, col. 1-2. p. 104

[54*] Asupra recunoaşterii calităţii de cetăţean român transilvăneanului Nicolae Zenovici. Şedinţa din 24 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 51, p. 944, col. 2. p. 108

[55*] Pe marginea unei discuţii asupra bugetului ministerului de Război. Şedinţa din 26 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 52, p. 951, col. 3 – p. 952, col. 1. p. 108

[56*] Intervenţie într-o chestiune de regulament. Şedinţa din 26 februarie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 52, p. 952, col. 1-2. p. 109

[57] Intervine la o interpelare făcută de N. Ionescu, ministrului Cultelor şi Instrucţiunii Publice privind restaurarea neglijentă a monumentelor istorice ca Sf. Nicolae Domnesc din Iaşi. K. a caracterizat biserica drept „cea din urmă rămăşiţă a artei române". Iar când ministrul ad interim de resort, Th. Rosetti, se declarase incompetent l-a apostrofat: „În cestiuni de inimă trebuie să fiţi!". Şedinţa din 1 martie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 54, p. 992, col. 1, 2.

[58] E primul semnatar, între câteva zeci, al proiectului de lege prin care col. G. Roset Roznovanu şi soţia lui Alexandrina (n. Câmpineanu) sunt autorizaţi să construiască pe proprietatea lor Roznov o biserică cu cavou pentru familie. A. Holban a precizat că soţii Roznovanu făceau o donaţie de 120.000 de franci pentru această biserică, o şcoală şi un serviciu medical în comuna Roznov. Adunarea a votat luarea în discuţie de urgenţă a proiectului de lege. Şedinţa din 2 martie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 54, p. 994, col. 1. În şedinţa de la 7 martie 1890 s-a votat în unanimitate – 47 bile albe, p. 1059, col. 3.

[59] Intervine pe marginea cererii lui Pavel Niculescu din comuna Ulmu de a fi despăgubit pentru prădăciunile suferite în timpul răscoalei din 1888. Primul ministru, gl. G. Manu, spusese că trebuie delimitate net stricăciunile făcute de ţărani de cele imputabile soldaţilor. Acestea urmau să fie suportate de stat. K. a cerut să le plătească „acei care au adus pe ţărani la răscoală". Şedinţa din 6 martie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 56, p. 1033, col. 3.

[60*] Se împotriveşte închiderii discuţiilor la proiectul de lege privind alocarea a două milioane de lei pentru construirea căii ferate Piteşti-Curtea de Argeş. Şedinţa din 7 martie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 56, p. 1056, col. 1-3. p. 110

[61*] Îşi arată scepticismul în legătură cu votarea unui credit privind studii de fezabilitate pentru construcţii de căi ferate. Şedinţa din 7 martie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 56, p. 1059, col. 1. p. 113

[62*] Discurs în favoarea ridicării economice a Dobrogei. Şedinţa din 12 martie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 59, p. 1129, col. 1 – p. 1130, col. 1. p. 114

[63*] E contra suspendării interpelărilor până la votarea bugetelor. Şedinţa din 13 martie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 59, p. 1137, col. 1-2. p. 118

[64] Schimb de replici cu ministrul Lucrărilor Publice, Al. Marghiloman. Acesta spusese că în Adunare datoria majorităţii este de „a pune ordine în discuţiuni" şi a nu lăsa lucrările la discreţia a doi-trei deputaţi „hotărâţi de a o ţine în loc". K. a spus: „Până aici aţi mers bine; nu recurgeţi acum la ameninţări". Cum Al. M. s-a apărat, K. i-a desluşit: „Aţi zis că majoritatea va pune ordine". Şedinţa din 13 martie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 59, p. 1139, col. 2.

[65*] Discurs asupra bugetului ministerului de Externe. Şedinţa din 15 martie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 60, p. 1163, col. 2 – p. 1166, col. 1; p. 1167, col. 3. p. 119

[66*] Discurs asupra bugetului ministerului de Interne. Şedinţa din 19 martie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 62, p. 1223, col. 3 – p. 1224, col. 3. p. 126

[67*] Asupra organizării Serviciului sanitar. Şedinţa din 20 martie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 62, p. 1233, col. 1-2. p. 130

[68] Pe marginea discuţiei asupra bugetului târgului de porci de la Severin întreabă dacă cel similar de la Medgidia nu s-ar putea transfera la Constanţa. Şedinţa din 27 martie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 67, p. 1363, col. 2.

Sesiunea extraordinară 1889-1890

[1*] Despre activitatea Epitropiei Spitalului Sf. Spiridon din Iaşi. Şedinţa din 18 aprilie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 70, p. 1387, col. 2 – p. 1388, col. 1. p. 132

[2*] Raport asupra proiectului de lege „pentru pensiunile împiegaţilor civili şi eclesiastici". Şedinţa din 18 aprilie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 70, p. 1389-1393; p. 1403, col. 3 – p. 1404, col. 2. Şedinţa din 19 aprilie 1890, p. 1406, col. 3 – p. 1408, col. 1; p. 1416, col. 1-3; p. 1417, col. 1-3. Şedinţa din 20 aprilie 1890, nr. 71, p. 1425, col. 2-3 – p. 1426, col. 1; nr. 72, p. 1428, col. 2 – p. 1429, col. 1, 2–3; p. 1430, col. 2. Şedinţa din 21 aprilie, nr. 73, p. 1438, col. 1, 3; p. 1439, col. 1; p. 1442, col. 1. p. 134

[3*] Dă explicaţii în legătură cu un proiect de lege privind tocmelile agricole. Şedinţa din 21 aprilie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 73, p. 1435, col. 2-3. p. 160

[4*] Discurs asupra tratatului de comerţ sârbo-român. Şedinţa din 26 aprilie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 76, p. 1465, col. 3; p. 1466, col. 1 – p. 1469, col. 2. p. 161

[5] La o observaţie a ministrului de Război că proprietarii români nu cresc cai încât aceştia trebuie importaţi: „Aveţi cai buni în Dobrogea, dar nici o comisiune nu s-a dus să-i vadă". Apoi, la declaraţia aceluiaşi că a trimis oameni să cumpere cai în Rusia şi Austro-Ungaria: „Trimiteţi unul şi în Dobrogea". Şedinţa din 26 aprilie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 76, p. 1479, col. 2.

[6*] Intervenţie asupra justiţiei militare. Şedinţa din 26 aprilie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 76, p. 1480, col. 3 – p. 1481 col. 1. p. 174

[7*] Discurs privind fortificaţiile militare. Şedinţa din 28 aprilie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 78, p. 1507, col. 2 – p. 1508, col. 1. p. 176

[8*] Cere Adunării să consacre o zi anume pe săptămână pentru discutarea indigenatelor. Şedinţa din 7 mai 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 82, p. 1630, col. 2-3. Şedinţa din 12 mai 1890, nr. 86, p. 1689, col. 1-2; p. 1690, col. 2-3. p. 178

[9*] Pe marginea proiectului de lege pentru organizarea judecătorească. Şedinţa din 8 mai 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 82, p. 1637, col. 3 – p. 1638, col. 1. Şedinţa din 15 mai 1890, nr. 89, p. 1733, col. 1. Şedinţa din 17 mai 1890, nr. 90, p. 1758, col. 1-3. p. 181

[10*] Pledoarie pentru construirea unor linii de cale ferată de interes local. Şedinţa din 19 mai 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 91, p. 1774, col. 1 – p. 1775, col. 1. p. 184

[11*] Intervenţie pe marginea cererii ministrului de Război a unui credit de completare a echipamentului armatei. Şedinţa din 26 mai 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 97, p. 1879, col. 3. p. 187

[12*] Precizare privind prevederile legii de vânzare a bunurilor statului. Şedinţa din 29 mai 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 98, p. 1881, col. 3; p. 1886, col. 3 – p. 1887, col. 2. p. 188

[13] Îl interpelează pe ministrul de Interne în legătură cu emigrarea „unor sate întregi" din Moldova de Sus: „Fac întrebarea domnului ministru de Interne dacă domnia-sa are cunoştinţă de acest fapt plin de durere. Cât pentru mine, protestez fiindcă văd în toţi anii venind mii de oameni din Bucovina în ţară la noi." Şedinţa din 29 mai 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1889/1890, nr. 98, p. 1887, col. 3.

Sesiunea 1890–1891

[1*] Despre o abatere de la uzanţele parlamentare: Nereprezentarea minorităţii în biroul Adunării. Şedinţa din 17 noiembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 3, p. 7, col. 3. p. 192

[2*] Cere explicaţii în legătură cu executarea testamentului lui Anastasie Başotă. Şedinţa din 17 noiembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 3, p. 8, col. 1-2. p. 193

[3*] Se pronunţă în legătură cu continuarea lucrărilor Adunării în situaţia în care guvernul e demisionar. Şedinţa din 19 noiembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 4, p. 9, col. 1, 3. p. 194

[4*] Discurs asupra situaţiei politice din ţară. Şedinţa din 19 noiembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 4, p. 12, col. 3 – p. 13, col. 2. p. 195

[5] Protestează faţă de obstrucţia la care e supusă în Adunare minoritatea liberală: „Să fie constatat că în această Cameră nu ni se dă dreptul şi nouă liberalilor să zicem un cuvânt. Am ascultat două ore vorbindu-se de toate şi de toţi, dar numai din partea liberală n-a putut să vorbească nimeni... Pe lângă cestiuni personale, s-au tratat şi cestiuni de principii: prerogativele Tronului, deosebite programe, fără ca nici unul din partidul liberal să aibă cuvântul... Astăzi n-am ce face, mă supun, dar la timpul cuvenit voi avea onoare să spun vederile mele asupra situaţiunei." Şedinţa din 22 noiembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 6, p. 25, col. 1, 3.

[6*] Asupra statutului spitalului „Elisabeta Doamna" din Galaţi. Şedinţa din 23 noiembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor, 1890/1891, nr. 7, p. 32, col. 2-3. p. 198

[7*] Discurs privind autorizarea comunei Sinaia de a percepe unele taxe. Şedinţa din 23 noiembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 7, p. 33, col. 1-2; p. 34, col. 1-3. p. 200

[8] Întreabă Adunarea dacă se mai respectă litera regulamentului potrivit căreia sâmbăta e ziua consacrată pentru „petiţiuni, indigenate şi pensiuni". Şedinţa din 23 noiembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 7, p. 36, col. 3.

[9*] Se pronunţă asupra unor împământeniri. Şedinţa din 24 noiembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 7, p. 38, col. 2-3; p. 39, col. 1. p. 202

[10] Se autodefineşte, la o replică a lui G. Panu: „Eu sunt liberal, nu sunt colectivist, mai ales azi când s-a format altă colectivitate". Şedinţa din 26 noiembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 8, p. 46, col. 3 – p. 47, col. 1.

[11*] Pe marginea unui proiect de lege care autoriza comuna urbană Caracal să încaseze unele taxe. Şedinţa din 27 noiembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 10, p. 56, col. 3 – p. 57, col. 1. p. 203

[12*] La proiectul de lege care autoriza comuna urbană Constanţa să contracteze un împrumut de 300.000 lei. Şedinţa din 29 noiembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 12, p. 80, col. 3; p. 81, col. 1-2. p. 205

[13*] Pe marginea proiectului de lege privind achiziţionarea unor imobile necesare ministerului de Externe. Şedinţa din 29 noiembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 12, p. 82, col. 2, 3; p. 83, col. 1. p. 207

[14*] Se pronunţă în legătură cu scutirea de impozite a pământurilor aparţinând şcolilor şi bisericilor de la sate. Şedinţa din 30 noiembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 14, p. 99, col. 2-3. p. 208

[15] Contestă că foaia „La liberté roumaine" ar fi o publicaţie oficială: „Protestez, nu e jurnalul oficial al partidului. Membru în comitetul de zece, declar în numele său că nu suntem legaţi de acest jurnal." Polemică cu Take Ionescu. Şedinţa din 4 decembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 19, p. 140, col. 3.

[16*] Discurs asupra situaţiei politice din ţară. Şedinţele din 5 şi 7 decembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 20, p. 159, col. 3 – p. 163, col. 3; nr. 21, anexă, p. I-X. Se publică după broşura: *Discuţiunea asupra proiectului de răspuns la Mesagiul Regelui. Discurs rostit în şedinţele de la 5 şi 7 decembre 1890 de ~, deputat al colegiului I-iu de Iaşi,* Bucureşti, 1891, 68 p. p. 209

[17*] Condamnă polemicile personale. Şedinţa din 10 decembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 23, p. 197, col. 3 – p. 198, col. 1. p. 251

[18*] Despre îmbunătăţirea situaţiei materiale a clerului din judeţul Mehedinţi. Şedinţa din 15 decembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 28, p. 259, col. 1-2. p. 252

[19*] Cere să se tipărească testamentul lui An. Başotă. Şedinţa din 15 decembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 28, p. 260, col. 2-3. p. 253

[20*] Asupra felului de aplicare a legii pensiilor. Şedinţa din 15 decembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 28, p. 261, col. 1-2; p. 262, col. 1-3; p. 264, col. 1-3. p. 254

[21*] Despre împământeniri. Şedinţa din 17 decembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 29, p. 265, col. 2-3. p. 258

[22*] La proiectul de lege pentru contingentul militar al anului 1891. Şedinţa din 17 decembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 29, p. 267, col. 3; p. 268, col. 2-3; p. 276, col. 2-3; p. 277, col. 2. p. 259

[23*] Pentru respectarea cuviinței parlamentare. Ședința din 19 decembrie 1890. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 30, p. 297, col. 1. p. 265

[24*] Asupra unei tranzacții a statului cu I.G. Cantacuzino pentru construirea de poduri. Ședința din 15 ianuarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 33, p. 342, col. 1-2. p. 265

[25] Este de acord cu ministrul Domeniilor, Al. Marghiloman, să se amâne cu două zile discutarea proiectului de lege privind combaterea filoxerei dar atrage atenția: „Înțelegeți bine, domnilor, că Adunarea nu se poate opune la o amânare cerută de domnul ministru, mai ales pentru motivele pe care le-a arătat domnia-sa. Însă aș ruga pe domnul ministru să binevoiască a cerceta lucrul mai de aproape și se va convinge că această lege este un flagel. Nu ne scapă de filoxeră și ne aruncă în gura și în mâna tuturor acelor agenți cari nu fac decât a șicana lumea. Nu mai este cu putință să duci din o localitate în alta nici un fel de fructe, nici chiar legume. Eu însumi nu am putut aduce niște fân de peste Prut. Ei bine, rog pe domnul ministru să ne scape de filoxeriști, mai înainte decât de filoxeră." Ședința din 16 ianuarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 34, p. 345, col. 1 – p. 346, col. 1.

[26*] Intervenție la proiectul de lege privind poliția vânatului. Ședința din 17 ianuarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 36, p. 363, col. 2 – p. 364, col. 2. p. 267

[27*] În favoarea acordării unei pensii Acriviței Herescu. Ședința din 19 ianuarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 38, p. 392, col. 2. p. 271

[28*] Pe marginea proiectului de lege „pentru organizarea serviciului de pompieri". Ședințele din 21 și 22 ianuarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 39, p. 403, col. 1, 3; p. 404, col. 1; p. 405, col. 2-3; nr. 40, p. 414, col. 2 – p. 415, col. 2; p. 417, col. 3. p. 272

[29*] Discurs privind redresarea orașului Iași. După o interpelare a lui I. Nădejde. Ședința din 25 ianuarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 42, p. 446, col. 2 – p. 447, col. 1. p. 277

[30*] În favoarea acordării unei recompense naționale fostului ministru Gh. Chițu. Ședința din 26 ianuarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 42, p. 452, col. 1-2. p. 280

[31*] Se împotrivește acordării cetățeniei române lui Vanghele Lazăr, comerciant macedonean. Ședința din 26 ianuarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 42, p. 453, col. 1-2. p. 281

[32] Stăruie pentru suplimentarea pensiei văduvei lui George Crețeanu: „Cuvintele domnului Vernescu sunt conchizătoare; a uitat însă domnia-sa un merit mai mare al repausatului Crețeanu, meritul literar, căci el este cel care a zis aceste cuvinte, pe care trebuie să ni le aducem aminte cât de des:

«Fie pâinea cât de rea
Tot mai bine în țara mea»."

Ședința din 26 ianuarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 42, p. 453, col. 3.

[33*] Discurs la proiectul de lege pentru construirea liniei ferate Galați – Bârlad. Ședința din 29 ianuarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891; nr. 44, p. 486, col. 1; p. 487, col.1; p. 488, col. 1 – p. 489, col. 2. p. 282

[34*] Discurs la proiectul de lege pentru poliția vânatului. Ședința din 31 ianuarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaților", 1890/1891, nr. 45, p. 513, col. 1; p. 514, col. 2-3. p. 288

[35*] Discurs privind necesitatea unor îmbunătăţiri economice. Pe marginea unei interpelări a lui D. Alexandrescu. Şedinţa din 6 februarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 48, p. 542, col. 3 – p. 544, col. 2. p. 291

[36*] Pe marginea proiectului de lege privind combaterea filoxerei. Şedinţa din 8 februarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 50, p. 567, col. 2; p. 568, col. 1-2. p. 296

[37*] Cere Adunării să ia în discuţie cererea de împământenire a francezului Dodun de Perrière. Şedinţa din 9 februarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 50, p. 52, col. 2-3. p. 297

[38*] Pentru recunoaşterea calităţii de cetăţean român unui locotenent Petrescu. Şedinţa din 9 februarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 50, p. 574, col. 1, 3; p. 575, col. 2. p. 298

[39] Schimb de replici cu C.C. Dobrescu-Prahova care declarase că regimul constituţional în România s-a întemeiat la 1866: „Protestez. S-a împlinit altceva, s-a răsturnat un tron... Protestez încă o dată, la 11 februarie nu s-au pus bazele...." Şedinţa din 11 februarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 51, p. 577, col. 3.

[40*] Discurs privind agitaţiile de la Ploieşti. Şedinţa din 13 februarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor". 1890/1891, nr. 53, p. 604, col. 1 – p. 606. col. 1. p. 299

[41*] Discurs asupra situaţiei politice. Şedinţa din 24 februarie 1891. „Dezbaterile Adunării Deputaţilor", 1890/1891, nr. 55, p. 640, col. 1 – p. 641, col. 3; p. 644, col. 3. p. 304

Alte discursuri

[1*] Discurs asupra situaţiei politice din ţară. 22 aprilie 1890. Întrunirea liberală de la Giurgiu. „Voinţa naţională", VII, 1890, nr. 1674, p. 1. p. 313

[2*] Discurs privind situaţia politică din ţară. Întrunirea publică din 7 octombrie 1890. „Voinţa naţională", VII, 1890, nr. 1809, p. 1-2. p. 317

[3*] În favoarea alegerii ca deputat de Ilfov a lui Nicolae Fleva. 17 ianuarie 1891, sala veche a Ateneului român. „Voinţa naţională", VIII, 1891, nr. 1887, p. 1-2. p. 322

[4*] Discurs asupra situaţiei politice din ţară. 24 martie 1891. Sala Eforie din Bucureşti. „Voinţa naţională", VII, 1891, nr. 1944, p. 1-2. p. 324

[5] Dezrobirea ţiganilor, ştergerea privilegiilor boiereşti, emanciparea ţăranilor. 1/13 aprilie 1891. Şedinţă solemnă a Academiei Române. Publicat în seria aceasta de *Opere*, vol. II, *Scrieri istorice*, ed. Al. Zub, Bucureşti, 1976, p. 603-633, text şi note.

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE

Am ajuns la capătul publicării *Oratoriei* lui Mihail Kogălniceanu din răstimpul 1864-1891. Cele zece volume îngrijite de noi (cărora li se adaugă alte două pentru anii precedenți, 1857-1864, lucrate de Vladimir Diculescu și Dan Berindei) se constituie într-un argument de netăgăduit privind valoarea excepțională a operei oratorice a celui care rămâne una din cele mai autorizate voci al Parlamentului român.

Prezent în dezbateri, informat, cu o remarcabilă capacitate de a schimba opinia auditoriului în favoarea sa, Kogălniceanu a ținut ca nimeni altul atenția încordată a colegilor săi și a publicului asistent. Prestanța i-a fost dată de cultura solidă, de cunoașterea perfectă a tot ce mișca în țară, de o exprimare dintre cele mai elegante. Acel dozaj savant între discutarea seacă a cutărui proiect de lege și vorba de duh menită să rupă monotonia ședințelor parlamentare a făcut ca Mihail Kogălniceanu să fie totdeauna așteptat cu nerăbdare la tribună. Chiar după închiderea discuțiilor ori de câte ori a solicitat cuvântul, Parlamentul s-a grăbit să i-l acorde.

Parcurgerea intervențiilor sale, însumând, cum se vede, mai multe mii de pagini, se transformă într-un curs de istorie al anilor 1857-1891, dintre cei mai fertili, mai plini de realizări, ai României moderne.

Cum digresiunea, citatul, aluzia sunt prezente la tot pasul, am socotit trebuitoare adnotarea corespunzătoare spre a înlesni cititorului înțelegerea mai nuanțată a spuselor marelui om politic. De aici și puzderia de note ale noastre care însoțesc textul.

A fost o bucurie pentru noi să putem scoate la lumină integrala oratoriei sale. Câțiva colegi ne-au stat alături, netezind drumul, uneori bolovănos, spre tipar. Fără migala benedictină a Doinei Popescu și a lui Tiberiu Avramescu textul nu ar fi avut acuratețea remarcată de critici.

Prof. Ștefan Ștefănescu, ca director al Institutului de Istorie „Nicolae Iorga", a dovedit o înțelegere exemplară când a permis, ani în șir, cuprinderea în planul de cercetare al Institutului a volumelor de *Oratorie* ale lui Mihail Kogălniceanu.

Reluarea seriei, după 14 ani, în anul 2003, se datorează președintelui Academiei Române, prof. Eugen Simion, care a restituit instituției pe care o conduce, mai mult decât oricine, menirea de a promova știința, de a evidenția valorile perene ale culturii naționale.

Le rămân profund recunoscătoare tuturor pentru încrederea nedezmințită ce mi-au arătat.

Acum, la capăt de drum, gândul mi se îndreaptă pios şi către cei care nu mai sunt: mama şi soţul meu. Amândoi au vegheat osteneala mea cu dragoste şi înţelegere şi m-au iertat pentru timpul când, în loc să le fiu alături, m-am aplecat asupra spuselor celui care a fost Mihail Kogălniceanu.

G.P.F.

SUMAR

Introducere V

DISCURSURI, INTERVENȚII, AMENDAMENTE, PROPUNERI

Sesiunea 1889-1890 3
Sesiunea extraordinară 1889-1890 132
Sesiunea 1890-1891 192

ALTE DISCURSURI

Discurs asupra situației politice din țară (22 aprilie 1890) 313
Discurs privind situația politică din țară (7 octombrie 1890) 317
În favoarea alegerii ca deputat de Ilfov a lui Nicolae Fleva (17 martie 1891) 322
Discurs asupra situației politice din țară (24 martie 1891) 324

Regeste 329
În loc de încheiere 339